

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'DE KALKINMA SÜRECİNDE
KIRSAL ALANLARIN VE KÖYLÜLÜĞÜN DÖNÜŞÜMÜ:
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

SO YOUNG LEE

2501131380

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MURAT METİNSOY**

İSTANBUL 2019

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : SO YOUNG LEE Numarası : 2501131380
Anabilim/Bilim Dalı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Tez Savunma Tarihi : 28.03.2019
Danışman : DOÇ. DR. MURAT METİNSOY Tez Savunma Saati : 17:00

Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE VE GÜNEY KORE'DE KALKINMA SÜRECİNDE KIRSAL ALANLARIN VE
KÖYLÜLÜĞÜN DÖNÜŞÜMÜ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara
alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. BURAK SAMİH GÜLBOY		KABUL
2- DOÇ. DR. MURAT METİNSOY		KABUL
3- DOÇ. DR. CANER SANCAKTAR		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜYESİ SİNAN YILDIRMAZ		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ BURAK GÜREL		

Ö Z

TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'DE KALKINMA SÜRECİNDE KIRSAL ALANLARIN VE KÖYLÜLÜĞÜN DÖNÜŞÜMÜ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ SO YOUNG LEE

Günümüzde Güney Kore, dünyanın başlıca ekonomilerinden birisidir. Bu ünvanın nasıl elde edildiğine dair birçok önerme ve tartışma bulunmaktadır. Birçok akademisyen veya düşünürüne göre, Saemaul Undong, “Han Nehri Mucizesi”nin başlıca nedenlerinden birisidir. Saemaul Undong ya da diğer adıyla Yeni Köy Hareketi ilk etapta 1970’lerin başında köyleri canlandırma projesi olarak uygulamaya konulmuştur. Bununla birlikte Saemaul Undong Park rejiminin 1960’ların sonunda gerçekleşen siyasi-ekonomik krize otoriter bir cevabı olarak rejimin başlıca kırsal kalkınma politikası haline gelmiştir. Özünde bir köy yenileme projesi olan hareket, köylerin temel altyapısal inşai projelerinden daha sonraki evelerinde tam ölçekli bir tarımsal endüstriyel üretim hamlesine dönüşmüştür. Sosyo-ekonomik hedeflerinin yanı sıra, Saemaul Undong, Park’ın otoriter rejiminin köylü topluluklarının günlük yaşamlarını etkilemede rejimin en etkili aracı olmuştur. Güney Kore’nin kırsal kalkınmadaki tecrübelerine benzer şekilde, Türkiye’de resmi olarak 1940’ta uygulamaya konulan Köy Enstitüleri hareketi gelişmekte olan ülkeler için hızlı kalkınma noktasında önemli bir girişim örneği teşkil etmiştir. Her ne kadar Türkiye’de muhtemel kırsal kalkınma politikaları arayışında bulunulduysa da Köy Enstitüleri bunlardan ayrılarak esasen iki amaç gütmüştür; köylülerin okur-yazarlık sorununu çözmek ve köy kökenli ziraat öğretmenleri aracılığıyla köylülere modern tarımsal üretim tekniklerini öğretmek ve tarımsal üretimi arttırmak. Enstitüler diğer taraftan Kemalist rejimin köylere inerek köylülerin desteğini alma da başlıca politika olmuştur. Dolayısıyla rejimin köylülerin günlük yaşamlarına etki etmede başlıca politikası ve Köycülük fikrinin sembolü olan Köy Enstitüleri, özellikle Türkiye’nin 1929 Büyük Ekonomik Buhran ile girdiği sosyo-ekonomik ve sosyo-politik krize Kemalist rejimin bir cevabı olarak uygulamaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Saemaul Undong, Köy Enstitüleri, Kırsal Kalkınma, Köycülük

ABSTRACT

TRANSFORMATION OF RURAL AREAS AND PEASANTRY DURING THE DEVELOPMENT PROCESS OF TURKEY AND SOUTH KOREA: A COMPARATIVE ANALYSIS

SO YOUNG LEE

Today, South Korea is one of the leading economies in the world. Behind of this reputation there are lots of arguments and debates on how this fast economic development was achieved. For many scholars and thinkers, *Saemaul Undong* considered as one of the main reasons for the “Miracle on the Han River. Saemaul Undong, also called New Village Movement, launched in 1970’s was a village revitalization project at first sight. However, Saemaul Undong was the main rural development policy of the authoritarian Park Chung Hee regime which was also regimes response to the political-economic crisis at the end of the 1960’s. The movement originally formed as a renovation of the village, constructing basic infrastructure projects but in its later stages the movement expanded to a full-scale agro-industrial production. Apart from its socio-economic objectives, Saemaul Undong was one of the most effective ideological apparatus of the Park’s authoritarian regime for influencing the daily lives of the rural communities. Similar to the South Korean experience on rural development, the Village Institutes of Turkey which was officially implemented in 1940, showed a great example for developing countries on the efforts of rapid rural development. Although there were previous efforts of searches for possible rural development policies, the Village Institutes had twofold aim; solving the illiteracy problem of the peasants and boost agricultural production by providing modern agricultural methods to villagers via peasant origin, agro-teachers. It was the Kemalism’s top policy on reaching out to peasants for getting support for the regime. Therefore, the institutes, the symbol of Peasantism, was the response of the Kemalist regime to the socio-economic and socio-political crisis of the country just after 1929’s Great Depression.

Key Words: Saemaul Undong, Village Institutes, Rural Development, Peasantism

Ö NSÖ Z

Güney Kore ve Türkiye arasındaki sıcak ilişkiler Kore Savaşına dayanan bir geçmişe gider. Uzak mesafelere rağmen iki ülke arasında gelişen iyi ilişkiler Türkiye’de yüksek lisans yapma kararı almamda önemli rol oynamıştır. Çalışma alanım ve ilğim gereği her iki ülkenin özelliklerini incelemek ve yeni bilgiler öğrenmek bende merak duygusu uyandırmıştır. Bu çerçevede iki ülkenin tarihleri, izledikleri dış politika, ekonomik kalkınma politikalarını araştırma ve öğrenme isteği eldeki çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Güney Kore’nin Japon koloni yönetimi sonrası dönemlerde yoksulluk ve az gelişmişlik kaynaklı sorunlarını aşmada izlediği politikalar ve Türkiye’nin I. Dünya Savaşı ile Bağımsızlık Savaşı sürecinde uğradığı yıkım ve yoksulluk ile mücadelede izlediği kalkınma politikaları benzerlik göstermiştir. Özellikle her iki ülkenin II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş yıllarına tekabül eden dönemlerde ekonomik olarak az gelişmiş olması ve kırsal alanın gerek eğitim gerek ekonomik anlamda oldukça geri kalmış olması Güney Kore ve Türkiye’de kırsal alanın geliştirilmesi ve dönüştürülmesi meselesinin başlıca meselelerden birisi olmasına yol açmıştır. Kırsal alanın ekonomik, eğitimsel, kültürel ve siyasi açıdan dönüştürülmesi ve geliştirilmesi geri kalmış ülkelerde başvurulan bir tercih olmuştur. Bu bağlamda çalışma Güney Kore ve Türkiye’de kırsal alanın gelişmesini amaçlayan iki farklı ancak birbirine benzer özellikler taşıyan projenin incelenmesini içermektedir. Güney Kore’de Saemaul Undong ve Türkiye’de Köy Enstitüleri girişiminin kırsal alanı geliştirme-dönüştürme, ulusal ekonomiye entegre etme hedefi altında izlediği politikalar, amaçları, özellikleri ve sonuçları üzerinden karşılaştırmalı analizler çalışmanın temelini oluşturacaktır.

Çalışmada emeği geçen, bana yol gösteren ve değerli vaktini benimle paylaşan, tez danışmanım Murat Metinsoy’a içten teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışması sürecinde karşılıklı fikir alışverişi yaptığım ve bana farklı bakış açıları sunan değerli arkadaşım Caner Kur’a teşekkürlerimi borç bilirim. Bana çalışma sırasında sonsuz destek olan aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

SO YOUNG LEE

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

Ö Z	iii
ABSTRACT	iv
Ö NSÖ Z	v
RESİMLER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAEMAUL UNDONG'DAN ÖNCE GÜNEY KORE'NİN DURUMU

1. 1. Güney Kore'nin Coğrafi Özellikleri	15
1. 2. Japon Sömürge Döneminde Köy Kalkınma Hareketleri (1910-1945)	15
1. 3. Bağımsızlık (1945) Ve Kore Savaşı (1950-1953)'ndan Sonra Zorlu Dönem ...	17
1. 4. Saemaul Undong'dan Önce Köy Kalkınma Girişimleri	18
1. 5. Toprak Reformu ve Erken Dönem Kore Siyaseti	19
1. 6. Erken Park Chung Hee Hükümeti'nin Kalkınma Proje Planları	30
1. 7. Erken 1970'lerde Saemaul Undong'un Başlangıcı ve Projenin Arka Planı	34
1. 7. 1. Sosyal Sorun: Kent ve Köy Arasında Eşitsizlik	38
1. 7. 2. Saemaul Undong'dan Önce Kent Sanayisinin Gelişme Katkısı	40

İKİNCİ BÖLÜM
SAEMAUL UNDONG'UN İÇ YAPISI

2. 1. Genel Yaklaşım	43
2. 2. Devletin Örgütsel Uygulama Yapısı	48
2. 3. Devlet-Sivil İşbirliği	54
2. 3. 1. Kaynaklar, Maliye Sağlanması ve Finansal Etkenler	63
2. 4. Saemaul Undong'un Kırsal Kalkınma ve Halkçı Söylemdeki Yeri	73
2. 5. Saemaul Undong'da Eğitimsel Görünüş	81
2. 5. 1. Saemaul Eğitimi'nin İçeriği	95
2. 6. Saemaul Undong Genel Değerlendirme	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
**TÜRKİYE'DE KÖY ENSTİTÜLERİ ÖNCESİNDE KIRSAL TOPLUM,
EĞİTİM VE HALKÇILIK İDEOLOJİSİ**

3. 1. II. Meşrutiyet Öncesi Genel Durum ve Osmanlı İmparatorluğu	128
3. 2. II. Meşrutiyetten Türk Kurtuluş Savaşı Dönemine Genel Durum	138
3. 3. Kurtuluş Savaşı Döneminde Genel Durum ve Eğitim	144
3. 4. Milli Mücadele Dönemi ve 1929 Ekonomik Buhranı Arasındaki Dönemde Yaşanan Siyasi, Ekonomik ve Eğitimsel Gelişmeler	147
3. 5. Tek Parti Döneminde Halkçılık ve Köycü Söylem	153
3. 6. Cumhuriyetin İlk On Yıllık Döneminde Eğitim Değerlendirmesi	173

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KÖY ENSTİTÜLERİ GİRİŞİMİ

4. 1. Köyde Eğitimde Yeni Yöntemler ve Köy Eğitimcileri Projesi	187
4. 2. İsmail Hakkı Tonguç'un Düşünceleri ve Eğitim Üzerine Tespitleri	198
4. 3. Köy Enstitülerinin Özellikleri	212
4. 3. 1. Köy Enstitüleri Genel Özellikleri	212
4. 3. 2. Köy Enstitüleri'nin Yürütüldüğü Savaş Yıllarında Ekonomik Durum ..	221
4. 3. 3. Köy Enstitüleri Müfredatında İş Eğitimi, Üretim ve Kültür Dersleri Meselesi	227
4. 3. 4. Köy Enstitüleri'nde Ulusal Kültür ve Milliyetçilik Anlayışı	236
4. 4. Köy Enstitülerinin Kapatılması	239
4. 5. Köy Enstitüleri Genel Değerlendirme	258

BEŞİNCİ BÖLÜM
GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN KIRSAL KALKINMADA İZLEDİĞİ
FARKLI YÖNTEMLER: SAEMAUL UNDONG VE KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

5. 1. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Uygulamaya Konulmasında Ortak ve Farklı Yönler	282
5. 1. 1. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Başlatılmasında İç ve Dış Siyasi Etkiler: Rejim Meşruiyeti ve Kriz Algısı	283
5. 1. 2. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nde İdeolojik Söylem ve Amaç: Devletin İdeolojik Aygıtları Olarak Saemaul Liderleri ve Enstitü Öğretmenleri	285
5. 1. 3. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Uygulamadaki Etki	

Kapasitesi ve Kapasiteyi Etkileyen Temel Faktörler: Maddi İmkânlar, Uluslararası Konjonktür ve Farklı Birikim Modelleri	287
5. 1. 4. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Eğitim Ayağı ve Özellikleri .	292
5. 1. 5. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Uygulandığı Kırsalın Toprak Mülkiyet Rejimleri ve Genel Özellikleri	294
5. 1. 6. Otoriter Rejimlerin Kalkınmasında Bürokratik Kurumların İşlevi ve Güvenlikçi Devlet Aygıtı	298
5. 1. 7. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Siyasal-İdeolojik ve Manevi Özellikleri	302
5. 1. 8. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nde Milliyetçi Söylem ve Geleneksellik ile İlişkisi	306
SONUÇ	311
KAYNAKÇA	317

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1. 1.** : Devletin Yushin ile Kırsal Kalkınmaya Yönelimini Gösteren Bir
Propaganda Afişi 38

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. : Saemaul Undong İdari Yapısı	52
Şekil 2. 2. : Merkezi Bürokrasi, Yerel İdare ve Köylü İlişkisi	57
Şekil 2. 3. : Köy Komünü Seviyesinde Saemaul Undong Sistemi	58
Şekil 2. 4. : Saemaul Projelerinin Seviyesine göre İzleme Sistemleri	60

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. : Saemaul Projelerinin Finansal Kaynağı	65
Tablo 3. 1. : Maarife Ayrılan Bütçe Oranı	144

KISALTMALAR LİSTESİ

ADB	: Asian Development Bank
ALRAA	: Agricultural Land Reform Amendment Act
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
FYEDP	: Five Year Economic Development Plan
GDP	: Gross Domestic Product
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KDI	: Korea Development Institute
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TMV	: Toprak Mahsulleri Vergisi
YMCA	: Young Men's Christian Association

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı Güney Kore’de 1970’li, Türkiye’de 1940’lı yıllarda uygulamaya konulan kırsal kalkınma projeleri Saemaul Undong (Yeni Köy Hareketi) ve Köy Enstitüleri girişimlerini karşılaştırmak, benzer ve farklı yönlerini ortaya koymaktır. Her iki hareket beş farklı bölüm üzerinden karşılaştırılacaktır. Bunlar; Güney Kore ve Türkiye’de Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri projeleri uygulamaya konulmadan önceki genel durum, projelerin uygulamaya konulmasının arka planı, her iki hareketin yapısı ve örgütlenmesi, hareketlerin iç özellikleri, her iki hareketin başarıları ve başarısızlıkları ve en son bölümde her iki hareketin tartışılarak karşılaştırılmasıdır.

Buradan hareketle ilk olarak ele alınacak girişim olan Saemaul Undong ya da Yeni Köy Hareketi, Güney Kore’nin gelişiminde kritik rol oynadığı düşünülen ve 1970’lerde uygulamaya konulan bir kırsal kalkınma hareketidir. Saemaul hareketi sadece Güney Kore’nin kırsalını ve kırsal toplumunu ekonomik, kültürel, eğitimsel, sosyal ve siyasi açıdan geliştirme projesi değil esasen Güney Kore’nin öncül modernizasyon programının önemli bir bölümünü teşkil eden bir projedir. Saemaul Undong ilk uygulamaya konulduğunda kırsal kalkınma ve köylünün davranış biçimine etki etmekle ilgilenirken daha sonraki aşamalarda genişletilerek ulus ölçeğine yayılmış ve kentlere doğru taşınmıştır. Böylece ülke çapında bir hareket olan Saemaul resmi deyişle ulus inşası ve ekonomik refahı sağlamayı hedeflemiştir.¹

Saemaul Undong ya da Yeni Köy Hareketi, Park Chang Hee iktidarı tarafından ön denemeler ve girişimlere karşın 1970 yılında resmi olarak başlatılmıştır. Saemaul’un amacı kırsal kesimin içinde bulunduğu yoksulluk, temel gıda ürün-üretim eksikliği, altyapısızlık gibi sorunları çözmek suretiyle ekonomik refah sağlamak ve post koloniyel devirde kurulan Güney Kore’nin ulus inşa sürecine katkı yapmaktır. İlk etapta köylerin hükümet tarafından sağlanan araç-gereç ve malzeme

---

¹ Chang Soo Choe, “Key Factors to Successful Community Development: The Korean Experience,” **Institute of Developing Economies Discussion Paper**, no. 39, Kasım 2005, s. 1.

ile dönüştürülmesiyle başlayan proje, köylülerin seferber edilmesini içererek genişletilmiş ve temel gıda eksikliğinden yola çıkarak Koreliler için temel besin olan pirinç üretimini arttırmaya çalışmıştır. Hükümet öncüllüğü, halkın seferber edildiği proje zaman içerisinde ulusal kalkınmanın sembolü olmuştur.²

Yeni Köy Hareketine atfedilen başarılar ise çok çeşitlidir. Proje ile pirinç üretimi devletin yoğun sübvansiyonları ile arttırılmış ve öncelikle temel besin eksikliği giderilmiştir. Artı değer pirincin üretilmesi ile kırsal hanelerde kademeli şekilde gıda sorunu çözülmüş ve gelir artışı yaşanmaya başlanmıştır. Ayrıca pirinç özelinde kendi kendine yeterli bir ülke olmaya yaklaşan Güney Kore hükümeti, temel besin olan pirincin üretiminin arttırılmasının ardından genel bir tarım modernizasyonu programını Yeni Köy Hareketinin içinde uygulamaya koymuştur. Modern tarım yöntem ve teknikleri ile altyapı, sulama sistemleri ile yolların yapılmasını içeren projenin bir diğer amacı da ideolojik olmuştur.

Kırsal nüfusun rejim tarafından kazanılması isteği, kent-kır arasında gelir farkının ikincisinin aleyhine açılmasından doğan hoşnutsuzluklar Park rejiminin harekete geçmesi ve Yeni Köy Hareketi'nin uygulamaya koymasıyla sonuçlanmıştır. Saemaul liderleri adı verilen ve köy kökenli liderler ile vatandaşın günlük yaşamına müdahale etmeyi de içeren geniş çaplı ve oldukça kompleks anti-komünist ve iktisadi-rekabetçi milliyetçiliğe dayanan Saemaul Undong, tarımın ticarileştirilmesi amacını gütmüştür. Çok boyutlu bir içeriğe sahip olan Saemaul Undong bir yönüyle köylüyü aşağı gören elitist görüşleri içinde barındırırken, uygulamada rastlanılan pratikler ve daha sonra hareketin aldığı hal doğrultusunda anti-elitist, popülist ve köycü özellikleri öne çıkmıştır. Bununla birlikte Saemaul Undong hareketi içinde barındırdığı köycü veya tarımcı retorik, pratiklere rağmen kırsal tarımın ticarileştirilmesi, çiftçinin kapitalistleşmesi gayesini arka planda muhafaza etmiştir.

Buradan hareketle egaliteryen özelliklerine rağmen ayrımcı teşviklerle köy temelli projeler kademeli şekilde ödül ve cezalandırma yöntemlerinin de büyük etkisiyle hızlanmış, birçok köy ve köylü hükümet desteğini sağlayabilmek ve

---

² Mike Douglass, "The Saemaul Undong: South Korea's Rural Development Miracle in Historical Perspective," **Asia Research Institute Working Paper Series**, no. 197, Şubat 2013, s. 3.

kalkınma programının avantajlarından yararlanmaya çalışmıştır. Yerel seviyede bürokrat ve genç Saemaul liderlerinin desteği ile köyün tarımsal ihtiyaçlarına yönelik çözüm ve yöntem geliştirilmeye çalışılırken, tarım modernizasyonu, yaşam standartlarının yükseltilmesi gibi faaliyetler komünal işbirlikleriyle hayata geçirilmiştir.³

Yeni Köy Hareketi, devletin desteğine rağmen kendi içerisinde çeşitli sınırlılıklar barındırmıştır. Özellikle sıkıyönetimin ilan edildiği, hukukun iktidar lehine işlediği bir dönemde projeye herhangi bir sivil toplum örgütü, üniversiteler veya medya dâhil edilmemiş, yeni köy hareketi devlet tekelli bir girişim olarak tepeden tabana doğru kalmıştır. Böylece projeye yönelik eleştiri veya öneri getirilmesi sınırlı olmuş, iktidarın öncelikleri ve yöntemleri sorgusuz bir şekilde uygulanmıştır. Yeni Köy Hareketinin kırsal kalkınma ve taşrada ekonomik refahı sağlama gibi hedeflerine rağmen kır-kent arasındaki ayırım ve birbirleri ile olan bağlantının kurulamaması dolaysız olarak gelişimin dengeli dağıtılamamasıyla sonuçlanmıştır. Son tahlilde kırsal nüfusun azalmasına, şehre göç meselesine tam ölçekli bir çözüm bulunamaması projenin kendi içerisindeki sınırlılıklarını teşkil etmiştir. Ayrıca kırsalın endüstriyel üretimini artırma hedefi belirli ilerlemelerine karşın kent menşeli büyük şirketlerin faaliyetleri ve hegemonyası kırılmamıştır. Yeşil Devrim adı verilen ve pirinç üretimini arttırmak suretiyle tarımsal kalkınma girişimleri ise devlet sübvansiyonlarının kesilmesi sonrasında yüksek maliyetli üretim sebebiyle başarısı sorgulanan bir durum teşkil etmiştir.⁴

Bununla birlikte Yeni Köy Hareketinin kırsal gelişim bileşenlerinin görece etkin olmasında üç önemli özelliği vardır. Bunlardan birincisi kırsal endüstriyel üretimin önünü açan radikal toprak reformudur. İkincisi ise modernleşme ve kalkınma sürecinde kırsala büyük önem atfedilmesine rağmen projenin mali desteğinin önemli bir bölümü kentsel endüstriyel büyüme ve bunun sağladığı getiriler ile sübvansiyon edilmiştir. Yani kentsel-endüstriyel büyüme için kırsal imkânların seferberliği ve buradan gelen artı üretim neticesinde edinilen sermaye ile

---

³ A.e., s. 3.

⁴ A.e., s. 3.

endüstriyel yatırımların gerçekleştirilmesi yöntemi uygulanmamıştır ki bu birçok Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkesinde önce kırsal kalkınma sloganı şeklinde uygulanmıştır. Üçüncü öne çıkan özellik ise hükümetin kırsal hane halkını ortak bir amaç doğrultusunda seferber edebilme kapasitesi ve genel kabul görmek suretiyle kırsal Kore’de güçlü bir kalkınmacı devlet aygıtının kurulabilmesidir. Bu anahtar elementler esasen her kırsal kalkınma projesinde ekonomik, sosyo-kültürel ve eğitimsel alanında var olmakla birlikte uygun kombinasyonun bulunması ve tutturulması aynı kolaylıkta olamamaktadır.⁵

Yeni Köy Hareketini uygulayan Park Chung Hee yönetimi bu çerçevede çeşitli topluluk ve gruplardan farklı tepkiler almıştır. Muhalifler tarafından diktatör olarak nitelendirilen ve otoriter bir rejim kurmakla suçlanan Park’ın yönetimi Güney Kore tarihinde büyük bir ihtilaf konusudur. Saemaul Undong’da Park yönetiminin başlıca projelerinden birisi olması neticesinde ihtilafın ana eksenlerinden birisini teşkil etmiş ve bu konuda görüşler taraftar ve karşıt olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Genel kanı Park’ın 1961’den 1979’a kadar olan iktidarı boyunca başarılı bir ekonomik kalkınma ve büyüme yakalandığı ancak bunun demokrasi açısından tam tersi olduğu yönündedir. Park’ın ekonomik başarısı ve demokratik başarısızlığı ilgili bölümlerde ayrıca ele alınacaktır.

Güney Kore’de kırsal kalkınma denilince Saemaul Undong nasıl göz ardı edilememekteyse Türkiye’de de Köy Enstitüleri girişimi gerek ulusal gerek uluslar arası ölçekte özgün bir girişim, Türk siyasal hayatının ayrılmaz bir parçası olarak göz ardı edilememektedir. Türkiye’de Köy Enstitüleri resmi olarak 1940-1954 arasında uygulanmış ve kırsal kalkınmada eğitimi merkeze koyan, eğitim öncülüğünde köyün doğal ve sosyal yapısını değiştirmeyi hedefleyen bir projedir. Enstitülerin 1946 yılında uğradığı önemli değişiklikler aslında bunların gerçek anlamda sadece altı yıl gibi kısa bir zaman diliminde aktif oldukları anlamına gelmiştir. Bununla birlikte altı yıl kadar kısa bir sürede Türkiye’de eğitimden kültür ve düşünce yaşamına önemli etkiler bırakmıştır.

---

⁵ A.e., s. 8.

Köy Enstitüleri projesi, kısıtlı ekonomik imkânlar ile iş ve üretim üzerinden bir eğitim sağlamak üzere kırsalda kalkınmayı sağlamayı amaçlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarına denk gelen Köy Enstitüleri projesi, bütçenin neredeyse yarısının savunma giderlerine ayrıldığı bir dönemde maliyetli ek eğitim projelerinin verimsizliğini göz önüne alarak hazırlanmıştır. Eğitimin ve eğitime yapılacak masrafların sadece kendi alanı içerisinde yürütülemeyecek derecede lüks bir olgu olduğundan hareketle ekonomi ve eğitimin harmanlanarak ekonomik kalkınma odaklı bir eğitim anlayışı yaratılması amaçlanmıştır. “İş içinde eğitim”, “Üretim için Eğitim” gibi sloganlarla eğitimin ekonomik gerçeklerden bağımsız şekilde yürütülmesinin genç Türkiye Cumhuriyeti için imkânsızlığını da bir anlamda gösteren enstitü projesi ayrıca ülkenin %80’inin köylerde yaşadığı ve yine aynı oradan nüfusun okuryazar olmadığı gerçeğinden bağımsız olmamıştır.

Kırsal kesimin ülkenin esas nüfusunu ve aslında üretimini oluşturması ve köylerde teknik ve teknolojik geriliğin, okuma-yazma oranlarının ve bununla paralel şekilde eğitimsizliğin yaygınlığı erken cumhuriyet yönetiminin acil olarak gördüğü sorunların başında gelmiştir. Kırsal kesimin eğitim yolu ile dönüştürülmesi fikri böylece Köy Enstitülerinin çıkış noktasını oluştururken enstitülerin amaçları mevcut durumdan yola çıkılarak çeşitli başlıklarda toplanabilir;

- İlkel yöntemlerle sürdürülen tarımın yeni metotlar ile tanıştırılması
- Tarımsal üretimin yetiştirilen öğretmenler ile modern yöntemlerin kullanılması çerçevesinde arttırılması
- Köylerde ilkel tarım metotları hariç herhangi bir mesleki bilgisi olmayan köylülere enstitülerde yetişen eğitimci aracılığıyla yeni meslekler edinimini sağlamak
- Okuma-yazma oranının genel olarak %10 civarında olduğu 15 milyon nüfusa sahip bir ülkede nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylülere ulaşmak suretiyle eğitim seferberliğini gerçekleştirmek, köy ekonomisini ulusal ekonomiye entegre etmek

- Kemalist devrimin değer ve doktrinlerini köye eğitim yoluyla taşımak
- Ülkede bulunan 36.000’den fazla köy ve bunların her birine tam teşekküllü ilkokul kurulmasının ekonomik anlamda imkânsızlığı ve konvansiyonel metotların eğitim (ve kalkınma) sorununu çözemeyeceği gerçeği üzerine radikal bir çözüm arayışı
- Ülkenin her bölgesinde kurulacak enstitüler aracılığı ile köylere öğretmen olarak gönderilmek üzere yetiştirilecek öğrencilerin enstitülerde aldıkları eğitim aracılığıyla ülkenin her tarafında bulunan köylere dağıtılması ve köylünün imece desteği ile köyün çehresinin değiştirilmesi

Kökeni II. Mahmut döneminde orduda daha uzun süre görev almış tecrübeli askerlerin yeni gelen askerleri eğitmesi ve ordunun kendi içinde eğitimini sağlayan “Lancaster Sistemi” ve Mithat Paşa’nın kurmuş olduğu “Sanat Okulları”na dayanan Köy Enstitüleri böylece köylerin iktisadi ve kültürel hayatında radikal bir dönüşümü sağlamayı hedeflemiştir. Kırsalı ve köylüyü bir bütün olarak ele alan proje sadece genel kültür seviyesinde değil aynı zamanda ve belki de en önemlisi köyün ekonomik hayatını canlandıracaktır. Proje, Türkiye Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olmakla birlikte enstitülere 1940-1946 yılları arasında verilen otonomi hükümetin açık desteği anlamına gelmiş ve enstitüleri kırsal kalkınma politikaları içerisinde esas unsur olarak gördüğünü göstermiştir. Hükümetin ayrıca Tarım Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının enstitüler ile işbirliği yapmasına ve enstitülerin ihtiyaçlarını karşılayarak eş güdümlü bir şekilde çalışmak suretiyle kırsal kesiminin dönüşümünün müşterek gerçekleştirilmesi yönünde talimatları meselenin genel bir kalkınma meselesi olarak algılandığını ortaya koymuştur. Mamafih enstitüler hükümetin 1940-1946 yılları arasındaki yoğun destek çerçevesinde kısa sürede ortaya koyduğu önemli girişimlere rağmen sonuç odaklı bakıldığında kırsal alanı dönüştürmek gibi ağır bir yükü karşılamışlar ve bu çerçevede etkileri de bu yükü doğru orantılı şekilde sınırlı olmuştur. Bu durumun başta siyasi olmak üzere ekonomik ve sosyo-kültürel sebepleri ileriki bölümlerde ayrıca ele alınacak olmakla birlikte çeşitli sorular ve hipotezler Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri kapsamında

ortaya çıkmaktadır.

Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri kırsalı kalkındırma, köylüyü modern tarım metotları ile tanıştırma, köyün ekonomik yaşamını çok boyutlu bir eğitim yoluyla canlandırma, köylünün sosyo-kültürel dönüşümünü sağlamak ve kırsala mevcut rejimlerin ideolojisinin yayılması gibi benzer hedefler gütmüşlerdir. Buradan hareketle çalışmanın problemi Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri üzerinden Güney Kore ve Türkiye'deki kalkınma sorunlarını ortaya koymak ve bu sorunları çözmeye Saemaul Undong ve Köy Enstitülerinin rollerini anlamaktır. Özellikle Saemaul Undong'un Güney Kore'de hakkında yaratılan mitlerin ve ortak hafızanın ülkenin sonraki süreçte kalkınmasıyla doğrudan bağlantılı olarak katılımcıları tarafından oldukça olumlu anlamlar yüklenmektedir.

Diğer yandan Saemaul Undong'a muhalif olanlar köyün dönüştürülmesinde, altyapı projeleri gibi projelerin hayata geçirilmesinde hareketin yaptığı girişimleri inkâr etmezken, siyasi açıdan hareketin devletin ideolojik baskı aygıtı olarak kullanıldığı öne sürülmüştür. Bu bakımdan Saemaul Undong, Park rejiminin siyasi ideolojisinin inşasında kritik rol oynarken, Güney Kore siyasi tarihinin kutuplaşma çizgilerini de tayin etmiştir.

Türkiye'deyse kırsalın kalkınması meselesi ve köylünün eğitimi sorunu uzun yıllar gerek devletin gerek entelijansiyanın başlıca tartışma konularından birisi olmuştur. Köy Enstitülerinin kapatılması Türkiye'de akademik çevrelerde ve ideolojik ayrışmalarda halen sıklıkla tartışılan ihtilafli bir konu olurken, enstitülerin devam etmesi halinde ülkenin kırsaldaki ekonomik kalkınmasını ivmelendireceği ve eğitim sorununu çözmeye önemli ilerlemeler kaydedilebileceği savları ileri sürülmüştür. Problemin çıkış noktasını Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri merkeze konarak her iki hareketin kırsal dönüşümde nasıl bir düşünsel arka plana sahip oldukları, nasıl bir kalkınma modeli izledikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Her iki hareketin arasında otuz yıllık bir süre olduğu düşünüldüğünde kendi dönemsel özelliklerinin neler olduğu, siyasi, ideolojik, iktisadi, toplumsal, kültürel ve eğitimsel arka planın anlaşılması gereğinden harekete geçilmiştir. Bu bağlamda Park rejimi ve Kemalist rejimin neden radikal kırsal dönüşüm projelerine yöneldikleri ve her iki

hareketin görece başarılı ve başarısız yanları, özelliklerinin ülkelerin gelişimindeki rolü önem arz etmektedir. Bu suretle çalışmanın ilerlemesinde ana hatları belirleme noktasında aşağıdaki sorular sorulmuştur;

- Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri Hareketlerinin başlatılmasının arkasındaki ana motivasyon ve hedeflenen nelerdir?
- Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
- Saemaul Undong ve Köy Enstitülerinin Güney Kore ve Türkiye'deki ekonomik-kültürel gelişim içerisindeki önemi nedir veya önemli bir etki sağlamış mıdır?
- Saemaul Undong'un Güney Kore'de kırsalın dönüşümü hususunda uygulamaya koyduğu metotlar, yöntemler ve politikaların içeriği nelerdir?
- Köy Enstitüleri kırsalın ekonomik gelişimini sağlama ve eğitim sorunlarını çözme konusunda nasıl bir yaklaşım sunmuş, ne tür yöntem ve politika içeriğine sahip olmuştur?
- Köy Enstitülerinin sağladığı başarılar ve sınırlılıkları nelerdir?
- Köy Enstitülerinin kapatılmaması halinde kırsal kalkınma ve köyün eğitim sorunlarının önemli ölçekte çözüleceği ve Türkiye'nin ekonomik büyüme hızına olumlu etkiler sağlayacağı varsayımında bulunmak mümkün müdür?
- Saemaul Undong'un sürdürülmesi ve Güney Kore'nin hızlı ekonomik büyümesine karşın Köy Enstitüleri projesinin yarım kalması Türkiye'nin kalkınma sorunlarının devam etmesi hususunda önemli etkenler midir? Veya Saemaul Undong, Güney Kore'nin "Han Nehri Mucizesi" olarak adlandırılan hızlı ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynamış mıdır?
- Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri gibi farklı tarihsel, toplumsal, iktisadi ve siyasal özelliklere sahip iki hareketin farklı zaman dilimlerinde uygulanmaya koyulduğu düşünüldüğünde karşılaştırılması ne kadar geçerli

bir örnek teşkil edecektir?

- Ekonomik açıdan gelişmemiş ülkelerde finansal yetersizlikler doğrultusunda eğitimin mi yoksa kalkınmanın mı öncelenmesi gerekir? Veya kalkınma ve eğitim hamleleri eş güdüm içerisinde yürütülebilir mi? Eğitimin ikinci plana itildiği, salt kalkınmanın öncelendiği bir yapı sürdürülebilir mi? Belirli bir ekonomik gelişim seviyesine ulaşıldıktan sonra eğitime önem verilmesi politikası geçerli bir politika mıdır?
- Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri örnekleri çerçevesinde her iki hareketin ekonomik ve eğitimsel ağırlıkları nelerdir?

Buradan hareketle çalışmada ortaya konulan birinci hipotez, Güney Kore’de ve Türkiye’de uygulamaya konulan her iki kırsal kalkınma hareketinin iktisadi motivasyonları oldukça önemli bir rol oynamıştır. 1930’lar Türkiye’inde modernleşme ve şehirdeki yaşamdan tamamen kopuk, yüzyıllardır yaşama biçimi değişmeyen köylerin ulusal ekonomiye entegre edilmesi hedeflenmiştir. Ülkenin %80’inin köylü olduğu bir toplumda, elde yatırım amaçlı yeterli sermayenin olmadığı bir sosyo-ekonomik yapıda Kemalist rejim, kırsalın kalkınmadan ulusal ekonominin kalkınamayacağını düşünmüş, köylüyü göz ardı eden kalkınma politikalarının temelini gerçekçi olmayacağından hareket etmiştir. Benzer şekilde Saemaul Undong 1970’lerde başlatıldığında Güney Kore geçen on yılda önemli sanayi atılımları yapmış, ihracata dayalı bir büyüme modeliyle ortalama %10 oranında her yıl ekonomik büyüme ortaya koymuştur. Şehir merkezli sanayileşme ekonomik büyümeyi getirmekle birlikte kırsal kesim gelir artışından yararlanamamış ve bu durum rejime karşı hoşnutsuzluk yaratmaya başlamıştır. Park rejimi açısından tıpkı 1929 buhranı ile birlikte köylünün Kemalist rejime hoşnutsuzluğunun arttığı Türkiye örneğindeki gibi kırsala yönelik politikalar üretilmesi gerekliliği hissedilmiştir. Bu yönüyle Yeni Köy ve Köy Enstitüleri hareketlerinin kırsal iktisadi ve toplumsal anlamda modernleştirme ve dönüştürme hedefi olmakla birlikte rejim meşruiyeti ile de doğrudan ilişkisi mevcuttur.

Güney Kore’de Yeni Köy Hareketi ve Türkiye’de Köy Enstitüleri hareketine

bakıldığında kırsalın dönüşümü konusunda birbirinden oldukça farklı iktisadi ve toplumsal arka planlar olduğu gözlemlenmiştir. Yeni Köy Hareketi 1970'lerin başında uygulamaya konulduğunda 1930'lar Türkiye'siyle arasındaki en önemli fark Güney Kore'de okuryazarlık meselesinin büyük oranda çözülmüş olduğu olgusudur. İlkokul eğitimi çerçevesinde nüfusun önemli kısmına temel eğitimin sağlandığı Güney Kore'de ortaokul ve meslek okulları mezunlarının sayısı önemli rakamlara ulaşmıştır. Dolayısıyla Saemaul Undong hareketi uygulamaya konulduğunda her ne kadar köylülere modern zirai, inşâî metotların uygulamalı olarak öğretilmesi, yaptırılması içeriği mevcut idiyse de köyün modernleştirilmesi öne çıkmıştır. Modernleştirme ve dönüştürme adı altında altyapının geliştirilmesi, çiftçinin gelirinin yükseltilmesi, yaşam standartlarının yükseltilmesi ve tarımın kapitalist-sanayi ekonomisine entegre edilmesi Saemaul Undong'un sosyo-ekonomik hedefinin esas unsurlarıdır. Diğer yandan Köy Enstitüleri uygulamaya konulduğunda Türkiye'de nüfusun %75 ila %80'i köylerde yaşamakta ve ilkel tarım metotları ile geçimini sürdürmektedir. Kemalist rejimin enstitü hareketini başlatmasının altında Saemaul Undong'a benzer şekilde köyün modernleştirilmesi, köyün canlandırılarak yaşam standartlarının yükseltilmesi amacı yatmakla birlikte Köy Enstitüleri temelde eğitim yolu ile kırsal kalkınma yöntemini tercih etmiştir. Saemaul Undong ise çok ölçekli bir kırsal kalkınma hareketi olarak bakanlıklar üstü özellikler arz etmiştir. Saemaul Undong'da köylülerin seferber edilerek köyün altyapısal, çevresel görünüşünün değiştirilmesi Köy Enstitülerinde de köylünün seferber edilmesiyle kesişmektedir. Bununla birlikte enstitülerin önünde çözülmemiş bir eğitim-okuryazarlık sorunu durmuş, mevcut yönetim eğitim ile ekonomiyi asgari kaynakları kullanarak eğitim yoluyla kalkınma yöntemini tercih etmek durumunda kalmıştır. Köylülere temel eğitim ve okuryazarlığın edindirilmesi amacının yanında iktisadi anlamda katma değer yaratabilecek mesleki eğitim de verilmesi Köy Enstitülerinin ajandasında olmuştur. Bu bakımdan Saemaul Undong uygulamaya konulduğunda Park rejiminin elinde kent merkezli sanayileşme ve diğer etkenlerinde etkisiyle geniş kaynaklar bulunurken Kemalist yönetimin eğitim yoluyla kalkınmayı tercih etmesi ekonomik zorunluluklara dayanmıştır.

1960'lar ve 1970'lerde dünya önemli bir ekonomik büyüme canlanma dönemindeyken 1930'lu yıllar iki savaş arası dönem olması, ufukta bir savaşın belirmesi nedeniyle gerek iktisadi gerek ticari açıdan oldukça sınırlı bir dönemdir. Türkiye'nin yapısal yoksulluk sorunu ve gelişmemişlik faktörü de düşünüldüğünde sanayileşmenin şehir mi yoksa kırdan mı başlatılması seçeneği dahi nüfusun %80'inin köylü olduğu bir toplumda Kemalist yönetimin elindeki seçenekleri kısıtlamıştır. Köy Enstitüleri de içinde bulunduğu dönemin şartlarından kaçınılmaz olarak etkilenmiştir. Enstitüler eğitim sorununu çözümlen yanısıra kırsalın kalkınması gibi geçmişi uzun yıllara dayanan ağır ve kompleks bir sorunu çözüme görevini üstlenmiştir. Eğitime harcanacak kısıtlı kaynakların en verimli şekilde değerlendirilerek ekonomik katma değer yaratacak bir eğitim ile kırsala nüfuz edilmesi amaçlanmıştır. Bu yönüyle Park'ın tarımın ticarileştirilmesi amacıyla benzerlikler taşısa da Türkiye'de köyde ilkel tarım metotlarından başka en basit mesleklerin dahi icra edilmemesi enstitülerin çok daha temel bir noktadan kalkınma hareketini üstlendiğini ortaya koymuştur.

Saemaul Undong ile Köy Enstitülerini ayıran bir diğer kritik nokta Saemaul Undong'un İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan ve diğer yerel idareleri hareket için çalışmaya zorunlu bırakan yapısıdır. Köy Enstitüleri'ye harekete yürütme tarafından verilen öneme ve otonomisine rağmen hala Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen bir kırsal kalkınma hareketi olmasıdır. Enstitülerin Eğitim Bakanlığı'nın yürüttüğü bir kalkınma hareketi olması diğer bakanlıkların yeterli katkı sağlamaması ve hatta harekete karşı tavır almaları bürokratik anlamda da sıkışma yaratmış ve hareket bir eğitim seferberliği çizgisini bütün girişimlerine rağmen aşamamıştır.

Özellikle radikal kalkınma hareketleri otoriter bir rejim tarafından uygulamaya konulduğu noktada hareketi başlatan rejimin devamlılığı kalkınma hareketinin başarısı veya başarısızlığı bir kenara bırakılırsa sürdürülebilirliği açısından kritiktir. Yeni Köy Hareketi ve Köy Enstitüleri girişimi farklı dönemlere ve dinamiklere dayanmakla birlikte otoriter hükümetler tarafından uygulamaya konulan, olağan akışın radikal biçimde değiştirilmesine dayanan hareketlerdir. Hareketlerin içeriği itibarıyla demokratik sistemlerde siyasetçilerin seçmenin büyük baskısını

hissettiği ve değişken iktidarların olduğu düzenlerde tepeden tabana radikal kırsal kalkınma projelerini uygulamak oldukça zordur. Bu durum demokrasi tartışmaları çerçevesinde oldukça karşıt bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte gerek Yeni Köy Hareketi gerek Köy Enstitüleri hareketinin onları uygulamaya koyan rejime bağımlı olduğu ve demokratik bir sistem içerisinde sürdürülebilirliği oldukça muğlak olan hareketlerdir. Nitekim 1946'da İnönü'nün iktidarını korumak için verdiği tavizlerin ilk kurbanı Köy Enstitüleri olurken Yeni Köy Hareketi Park'ın öldürülmesinden sonra özgün içeriğini kaybetmiş, farkı bir şekil almıştır.

Saemaul Undong ile Köy Enstitüleri siyasi-ideolojik açıdan devlet popülizmi ve köycülük, anti-elitizm gibi öğeler de taşımışlar, kaçınılmaz olarak iki otoriter rejimin kırsala nüfuzunu yaymada araç olmuşlardır. Saemaul Undong hareketi bu yönüyle köy kökenli Saemaul liderleri adı verilen yarı-bürokrat yarı köylü, rejime sadık bir grup-sınıf ile köylünün günlük yaşamına müdahale etmeye çalışmıştır. Köy Enstitüleri de benzer şekilde köylü çocuklarının ancak kırsal kalkınmada ve rejime destek sağlamada köyde etkili olabileceği üzerinden yapılandırılmıştır. Köylü çocukları enstitülerde yetiştirerek köye öğretmen olarak yollamak suretiyle rejim nüfuz edemediği köye ve köylülerin günlük yaşamına etki etmeye çalışmıştır. Bu bakımdan daha önceki girişimlerde görülen tepeden tabana uygulamayı aşarak tabandan örgütlenmeyi bir ölçekte sağlayan Köy Enstitüleri, yönetimin nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylüye ulaşmada uygulamaya koyduğu en kapsamlı hareket olmuştur. Her ne kadar başarısı ve etkisi tartışılsa da Köy Enstitüleri ile rejim kendisine bağlı, genç köylülerden oluşan bir sınıf yaratabilmiş, bu sınıf Türk siyasi, toplumsal, pedagojik ve kültürel yaşamına önemli etkilerde bulunabilmiştir.

Son olarak eğitim ile ekonominin birbirinden ayrı olarak düşünülüp düşünülemediği noktası her iki ülkede farklı açılımlar sunmuştur. Güney Kore'de 1950'ler ve 1960'larda temel eğitim ve okuryazarlık meselesi büyük ölçüde çözüme kavuşturulmuştur. Mesleki ve teknik eğitim dahi köyden şehre okumaya gelen önemli bir kısım nüfusa verilebilmiş ancak bu kesim kırsal yeterli iş imkânları oluşmadığı noktasında geleneksel tarım yöntemlerine devam etmek zorunda kalmışlardır. Park rejiminin 1950'lerde Rhee rejiminden başlıca iktisadi anlamda

farkı önce şehir menşeli sanayileşme ardından kırsalın geliştirilmesidir.

Rhee döneminde çiftçinin sömürülmesi pahasına tarımsal üretimden sağlanan birikim ile sanayi yatırımları yapılmaya çalışılmış, bu süreçte eğitimde dış yardımlar ile belirli bir seviyeye ulaşmıştır. Park dönemindeyse şehirden sanayileşme tercih edilerek hâlihazırda eğitilmiş bir toplumun elde olmasından hareketle 1960'lar boyunca taşra önemsenmemiştir. Güney Kore'de eğitimin sözel ağırlıklı olması, mesleki ve teknik eleman açığına yol açarken aslında gözden kaçırılan unsur eğitimin ekonomik ihtiyaçlardan farklı bir yol izlediğidir. Park rejiminin Saemaul Undong'u uygulamaya koymasının altında yatan yan etkenlerden birisi de taşrada oluşan genç ve eğitilmiş işsiz sınıfa kalkınmada rol vermek, hoşnutsuzluklarını gidermek, kalkınma davasına bağlamak ve hâlihazırda varolan toplumsal gruplar haricinde yeni bir destekçi sınıfı yaratmaktır.

Türkiye'de de Güney Kore'de olduğu gibi kalkınmanın köyden mi yoksa şehirden mi başlatılması gerektiği tartışması başta Kadro ve Ülkü dergileri olmak üzere aydın-bürokrat kesim arasında tartışma konusu olmuştur. Köycü ideolojiyi savunanlar tarımsal üretimden sağlanan birikim ile sanayileşmeyi savunurken, diğer kesim sanayinin kırsal ilişkiler ve kaygılar gözetilerek yürütülemeyeceğini savunmuşlardır. Bu kesim açısından modernleşme ve kalkınma ancak sanayi toplumunda gerçekleşebilecektir. Orta yol olarak öne çıkan önermelerdeyse tarımsal sanayi seçeneği öner sürülmüştür. Bu bağlamda 1930'ların Türkiye'sinde özel sektörün sınırlı sermaye gücü ve 1929 buhranı göz önüne alındığında devletçi bir sanayileşme örneği izlenmiştir. Devletçi sanayi ağır sanayiden tarımsal sanayiye çok yönlü bir şekilde uygulanmış ancak gerek II. Dünya Savaşı öncesi iktisadi-siyasal sistem, gerek finansal realiteler gerek coğrafi-ekonomik olgular çerçevesinde tam ölçekli bir sanayileşme sağlanamamıştır. Sınırlı imkânlarla kurulan sanayi tesisleri bölgeler arasında iş imkânı yaratma ve benzeri saiklerle hareket etmiştir. Köylünün toprağından kopmadan proleterleşmemesi alt motivasyonu da tek başına birincil bir etken olmasa da kırsal sanayi kavramının ve bazı sanayi tesislerinin inşasında etkili olmuştur.

Bununla birlikte her ne kadar 1930'ların Türkiye'sinde niteliksiz

mezunlardan oluşan bir sınıf çıkmışsa da eğitimin-ekonomik etkenlere entegre edilmemesi hususu kalkınmanın eksik kalmasında sınırlı rol oynamıştır. Köy Enstitüleri hareketi eğitime harcanacak büyük ölçekli finansal kaynaklar olmadığından hareketle ülkenin gerek ekonomik üretimdeki rolü gerek demografik açıdan ezici çoğunluğunu oluşturan köylülere iktisadi faktörlerle bağlantılı bir eğitim vermeye çalışmıştır. Çıkış noktası itibariyle Türkiye'nin gerçeklerini göz önüne alan ve Türkiye'de kalkınmayı ilkel tarım metotlarına bağımlı, mesleki ve teknik bilgisi neredeyse olmayan köylülerden başlatmayı planlayan Köy Enstitüleri hareketi ağır bir yük üstlenmiştir.

Bu çerçevede enstitülerin müfredatı ve amacı mesleki-teknik bilgiye dayalı, modern tarım yöntemleriyle harmanlayan ekonomi ile eğitimi bir arada ele alan bir müfredattır. Ancak enstitülerle ilgili esas husus özünde bir eğitim hamlesi ve hareketi olmasıdır. Eğitim yoluyla kırsal dönüşürme hareketi devletin diğer örgütsel birimleri ve iradesiyle desteklenmediği noktada geri dönüşün sınırlılığını çizmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki mesele bir eğitim meselesinden ziyade sebebi ne olursa olsun bir kalkınma sorunudur. Eğitimin ekonomik hususlardan bağımsız olması, ekonomik realiteleri görmezden gelmesi uzun vadeli, kronik sorunlara yol açma potansiyeline haiz olmakla birlikte Köy Enstitüleri ve Türkiye'nin genel kalkınması (kırsal kalkınma dahil) bir eğitim meselesi değil bir kalkınma meselesi içerisinde ele alınmalıdır. Köy Enstitüleri eğitim ile ekonomik gerçeklikleri bir araya getirerek iktisadi-mesleki bir eğitimin önemini öne çıkaran dönemin sosyo-ekonomik gerçekliklerini göz önüne alan özgün bir harekettir mamafih bir eğitim hareketidir. Kritik unsur dış ve iç etkenler hariç tutulup meseleye salt kalkınma odaklı bakıldığında eğitim göz ardı edilemeyecek derecede önemli olmakla birlikte iktisadi kalkınma belirli bir seviyeye kadar eğitimden bağımsız gelişebilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAEMAUL UNDONG'DAN ÖNCE GÜNEY KORE'NİN DURUMU

1. 1. Güney Kore'nin Coğrafi Özellikleri

Güney Kore coğrafi olarak çok dağlık bir ülke olup ekilebilir toprağın ülke yüz ölçümü içerisindeki oranı sadece %22 kadardır. Yaklaşık iki milyon hektar tarımsal toprak iki milyon aile tarafından işletilirken bir aile için işlenebilecek toprak ortalama sadece bir hektardır. Ayrıca dönem itibariyle Güney Kore dünyanın en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerden birisi olarak kullanılabilecek toprağında az olduğu düşünüldüğünde nüfus yoğunluğundan dolayı ailelere ayrılan toprak oldukça kısıtlıdır. Dört farklı mevsime sahip olan Güney Kore'de yazın pirinç yetiştirmek için uygun hava olurken kışın soğuk hava nedeniyle toprak ve köylüler genelde boş kalmıştır. Bu durum mevsimli işsizlik ve tarımsal kaynağın verimsizliğine yol açmış ve kırsal alanın yaşam seviyesinin gelişimini de oldukça olumsuz yönde etkilemiştir.⁶

1. 2. Japon Sömürge Döneminde Köy Kalkınma Hareketleri (1910-1945)

Japon Sömürge Dönemi, Güney Kore kalkınmasını anlamak için önemli bir dönemdir. Bu otuz beş yıllık zaman (1910-1945) diliminde Kore geleneksel siyaset, ekonomi, kültür ve yaşam tarzında büyük değişimler yaşamıştır. Japon Sömürge Döneminde Kore ticaret kapısını açmak ve uluslararası siyasi-ekonomik sisteme girmek zorunda kalmış böylece uzun zamandır tecrit biçimde dışa kapalı yaşayan Koreliler yaşadıkları hayattan çok farklı bir dünya ve düzen ile karşılaşmışlardır. Bu dönem birçok yazar tarafından Korelilerin yaşadıkları sömürü ve zorluklara atfen olumsuz anlamlar taşırken bu dönem hakkında olumlu düşünenler de yer alır. Örneğin köylülerin hayatını anlatan bir kitapta bir köylü bu sömürge dönemini “*Japonlar sayesinde biz daha iyi durumda yaşayabildik.*” diye anlatmıştır. Bu köylü

---

⁶ Chung-yum Kim, **From Despair to Hope: Economic Policymaking in Korea 1945-1979**, Seoul, Korea Development Institute, 2011, s. 185.

toprak sahibinin toprağında çalışırken Japonya'dan gelen modern tarım araçlarını kullandığını anlatmış ve üretimdeki artışı gözlemlemiştir.⁷ Fakat yine de Korelilerin çoğu sömürge döneminde ülkelerinin işgal edilmesi ve Japonya'nın emperyalist politikalarından çektikleri acıları hatırlamaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde Japonya'nın savaşa girmesi nedeniyle Koreliler pirinç ve tarım ürünlerinin önemli bir kısmı ve ek olarak elışı ürünlerini haraç olarak ödemek zorunda kalmışlardır. Genç Koreliler Japon endüstrisini desteklemek için zorunlu olarak oldukça kötü çalışma koşullarında maden ve fabrikalarda çalışmış, birçoğu Japon istihkâm inşaatlarında çalışmak üzere Kore dışına gönderilmiş hatta bazıları bizzat savaşa gönderilerek imparatorluk ordusu saflarında savaşmaya zorlanmıştır.

Bahsedildiği gibi sömürge dönemi öncesinde hâlihazırda yoksul ve zor şartlarda yaşayan köylüler arasında bazıları Japonya'nın sömürge politikalarında altyapı projeleri ve başta pirinç üretimini artırma gibi yatırımlarla Kore'nin daha modern bir ülke olmasında önemli rolü olduğu düşüncesini muhafaza etmişlerdir. Sömürgecilik ve gelişme/kalkınma arasındaki bu iki ayrı düşünce, daha sonra Park Chung Hee döneminde diktatörlük ve ekonomik kalkınma arasındaki iki ayrı düşüncenin de geçmişteki iz düşümü olmuştur. Bu sefer ikilemin ülkenin kendi dinamikleri içinde olduğundan dolayı günümüze kadar siyasi, akademik, medya ve benzeri alanlarda konu büyük bir tartışma konusu olmuş, olmaya da devam etmektedir.

Japon Sömürge Dönemi uluslararası siyasete girilerek Kore milliyetçiliğinin de çıkışına yol açmıştır.⁸ Sömürge dönemini geçiren başka ülkeler gibi Kore milliyetçiliği sömürge dönemini geçirerek ortaya çıkmıştır. Bu durumun erken Türk Cumhuriyet döneminde Batı emperyalizmine karşı çıkan Türk milliyetçiliğine benzediğini söylenebilmekle birlikte Osmanlı devleti için uygun tabir yarı-sömürge olarak nitelendirilebilirken Kore, tam sömürge haline gelmiştir.

Japon Sömürge Döneminde düzenlenen sömürge yönetici dışı köy kalkınma

---

⁷ Seung-Mi Han, "The New Community Movement: Park Chung Hee and the Making of State Populism in Korea," *Pacific Affairs*, c. 77, no. 1, İlkbahar 2004, s. 69.

⁸ *A.e.*, s. 69.

hareketleri ise genelde dini gruplardan başlamıştır. Bu hareketler Hıristiyan 4-H Kulüp hareketi ve Chondogyo'nun⁹ Çiftçi Derneğini kapsamaktadır. Köyde yönetici dışı örgüt olarak daha yaygın olan 4-H Kulübü,¹⁰ 1927'de Amerikalı misyonerler tarafından tanıtılmıştır. 4-H Kulübü 13-24 yaş arası çocuk ve gençlerin organizasyonu olarak yol bakım, köy çevre temizliği gibi YMCA (Young Men's Christian Association) merkezli köy kalkınma programını uygulama amacıyla organize edilmiştir. Ülkenin köy kalkınmasında 4-H hareketinin yararlı etkilerinden birisi, Konfüçyüsçü etkin cinsiyet ayrımcılığı geleneğini azaltmasıdır. Çok sayıda Saemaul liderlerinin eski 4-H üyeleri olduğu gerçeği tesadüf değildir. Fakat bu yönetici dışı organizasyonlar kırsal yaşam kalitesini ne kadar iyileştirse de köydeki kronik yoksulluk ve geri kalmışlık gibi temel sorunları çözememiştir.¹¹

1. 3. Bağımsızlık (1945) ve Kore Savaşı (1950-1953)'ndan Sonra Zorlu Dönem

1945'te Japonya'dan bağımsızlığını kazandıktan ve Kore Yarımadası'nın 38. Paralelden ikiye bölünmesiyle birlikte ortaya çıkan Güney Kore devleti siyasi kaos ve aşırı enflasyonla birlikte önemli gıda eksikliği yaşamıştır. Bağımsızlığın hemen ardından Kore Yarımadası'nın bölünmesiyle yurt dışından ve Kuzey Kore'den göç eden Koreliler Güney Kore'nin nüfusunu arttırmış ve Kore Savaşı'ndan dolayı çıkan gıda eksikliği sorunu Güney Kore'nin durumunu çok daha kötü hale getirmiştir. Aynı zamanda gübre ve tarımsal üretimdeki eksiklik üretimin temel ihtiyaç noktasında yetmemesine neden olmuş, bundan dolayı gıda fiyatları daha da yükseltmiştir.¹²

Bu dönemin zorlu durumunu Eski Başbakan ve Saemaul Undong direktörü,

---

⁹ Batılı din ve düşünce (Seohak)'ye karşı Doğu düşüncüyü korumak için kurulan Donghak, aslında dinden daha çok ulusal ve sosyal bir harekettir. Chondogyo ise Donghak'ı daha dini ve kurumsallaştıran şekildedir. Günümüzde eskiden daha az inananlar olsa da resmi bir din olarak kabul edilmektedir.

¹⁰ Head (Knowledge & Intellect), Heart (Loyalty & Virtue), Hands (Service & Work), and Health kısaltması olan 4-H daha sonra Park döneminde de varlığını sürdürmüştür. Günümüzde de çalışmalarını sürdüren organizasyon dini bir kimlikten sıyrılarak daha çok gençlik birliği, gönüllü yardım kuruluşu, gençlere doğal yaşamı özendiren bir hareket halini almıştır.

¹¹ Asian Development Bank, **The Saemaul Undong Movement in the Republic of Korea: Sharing Knowledge on Community-Driven Development**, Mandaluyong, Philippines, Asian Development Bank, 2012, s. 4.

¹² Chung-yum Kim, **a.g.e.**, s. 185-186.

Goh Kun şöyle anlatmıştır:¹³

“Arpa Kamburu (İlkbaharda hasattan önce geçirilen açlık) Güney Kore kırsalında sıkça görülen bir durumdur. Güney Kore’deki köylülerin %80’i sazdan evlerde yaşıyordu ve sadece %20’si elektrik kullanabilmekteydi. Köylerin %50’ye yakınının yolu dahi yoktu.”

1. 4. Saemaul Undong’dan Önce Köy Kalkınma Girişimleri

Kore Savaşı’ndan sonra hükümet çeşitli köy kalkınma programlarını denemiştir. Erken 1950’lerde Birleşmiş Milletler (BM) tarafından önerilen *Kore’nin Birleşmesi ve Rehabilitasyonu için Birleşmiş Milletler Komisyonu* (United Nations Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea) adlı savaş sonrası rehabilitasyon programını planlamıştır. 1953 başında bu plan temel adım olarak küçük ölçekli uygulanmaya başlamıştır.¹⁴

Eylül 1958’de devlet modern tarım teknolojisi, toplum refah organizasyonu, halk sağlık ve hijyen konularını kapsayan geniş kırsal kalkınma programını 2.137 köyde örnek olarak uygulamayı denemiştir. 887 eğitmenin yardımıyla uygulanan bu hareket ülkeye yerleşen BM kuvvetleri ülkelerinin bağısladığı finansal yardımlar ile başlatılmıştır.¹⁵

Bu programın tam uygulanması *Köy Kalkınma Acentası* (Rural Development Agency)’nin kurulduğu 1965’te olmuş ve tüm kırsal kalkınma programları *Altı Yıllık Kırsal Kalkınma Planı* (Six-Year Rural Development Plan) (1966-1971) altında birleştirilmiştir. Bu plan içinde kırsal toplumda öncül lider gruplarının kurulması, tarım üretiminin modernizasyonu ve işgücü dâhil kırsal kaynağın seferberlik ile aile gelirini arttırması ve köylülerin kendi çabalarını teşvik etmesini hedeflenmiştir. Fakat fazla hırslı olduğundan dolayı tüm hedeflerini tamamlayamamıştır. Hedeflerin aynı

¹³ Mike Douglass, *a.g.e.*, s. 19.

¹⁴ Asian Development Bank, *a.g.e.*, s. 5.

¹⁵ *A.e.*, s. 5.

zamanda 33.100 köyde uygulanması zor olmuştur.¹⁶

1. 5. Toprak Reformu ve Erken Dönem Kore Siyaseti

Siyasi ve ekonomik anlamda büyük olaylar yaşamasına rağmen, 20. yüzyılın ikinci yarısında dünyanın en hızlı gelişen ülkelerin başında gelen Çin, Japonya, Güney Kore, Tayvan gibi varolan Doğu Asya ülkelerinde bir takım benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerliğin başında da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yüksek eşitlikle uygulanan toprak reformu gelmektedir. Bu reformlar sadece kırsal alanın yoksulluğu azaltılması ve tarımsal üretimi artırması için değil, aynı zamanda ülkenin hızlı sanayileşmesi için sosyal temelinde kurulmasını da hedeflemiştir.¹⁷

Kore'de toprak meselesi tartışması Japon Sömürge Döneminden önce Joseon Hanedanı döneminden başlamıştır. O zamanın geri kalmış diğer ülkeleri gibi Joseon da soylu büyük toprak sahibi aileler (*Yangban*) ve yavaşça gelişen yerel “gentry” yani yerel eşrafların görece zenginliği karşısında sömürülen fakir köylüler arasında doğan eşitsiz durum, başta hızlı gelişen komşu Japonya olmak üzere ülkeyi uluslararası büyük güç rekabeti karşısında savunmasız bir durumda bırakmıştır.

Kore Yarımadası'nda toprak durumu bu çerçevede büyük toprak sahiplerinin henüz 16. yy'lardan itibaren iktisadi, idari ve toplumsal anlamda ellerindeki büyük yüzölçümlü topraklara dayanarak gücü ellerinde tuttuklarını ortaya koymuştur. Erken Joseon dönemi olarak adlandırılan 16. yy'da Kral Jungjong'un saray kroniklerinde zenginlerin geniş toprakları ve bol mahsülleri karşısında fakir ve topraksız köylünün durumuna dikkat çekilmiştir. Kroniklerde büyük toprak sahipleri zenginlerin ortalama 10.000 Seok (1 Seok=144 kilogram yani 1.440.000 kilogram= 1440 ton) tahılları olduğu söylenirken köylülerin yoğun mahsül sıkıntısı çektikleri anlaşılmaktadır. Kore'nin 17. yy sonundan itibaren kendisini dış dünyaya kapattığı inziva dönemi olarak adlandırılan dönemden 19. yy sonuna kadar büyük toprak

---

¹⁶ A.e., s. 5.

¹⁷ James K. Boyce, Peter Rosset ve Elizabeth A. Stanton, “Land Reform and Sustainable Development,” **Political Economy Research Institute Working Paper Series**, no. 98, Haziran 2005, s. 3.

sahiplerinin sahip oldukları topraklar oransal olarak hala ülke topraklarının büyük çoğunluğunu teşkil etmekle birlikte topraksız ya da küçük toprak sahibi köylü sorunsalı devam etmiştir. Jungjong'un kroniklerinde tek bir kişinin sahip olduğu geniş topraklara binaen mülki adaletsizlik vurgulanırken, büyük toprak sahiplerinin ekilebilir arazilerinde çalışan küçük toprak sahibi veya topraksız köylüler kiracı statüsünde olmuştur. Burada köylünün durumuna göre belirli bir para karşılığı ile çalışmaktan, elde edilen mahsülün oransal paylaşımının değişiklik gösterdiği ortaklık benzeri bir yöntem sürdürülmüştür.¹⁸

1807 yılında toprak dağılımına bakıldığında kraliyet ailesinin doğrudan kontrol ettiği özel mülk statüsündeki toprak %2,6 olurken, bir anlamda Osmanlı devletindeki Miri Arazi statüsünde kullanılan ve devlete ait toprağın asker ve pirinç yetiştirmek kaydıyla kiraya verildiği (mülkiyeti devletin) *Dunjeon* adı verilen topraklar %3,2'dir. Her iki toprak türünün dağlık Kore'deki ekilebilir arazi içerisindeki payı %6 olurken vergi mahrumu araziler Dunjeon ve kraliyet ailesi hariç ekilebilir arazinin oranı %8,2'dir. Dunjeon ve kraliyet ailesine ait topraklarla birlikte bu rakam %14,2'ye yükselmektedir.¹⁹

Bu çerçevede 1807 itibariyle ülkede toplam arazi ve yine ekilebilir arazinin çoğunluğunun (ortalama %80-85) Yangban adı verilen asker-bürokrat aristokratik sınıfın elinde olduğu ve köylünün bir tür Avrupa feodal serflik durumunda olduğu görülür. Yangban sınıfının nesiller boyunca geleneklerini ve servetlerini aktararak sürdürdükleri hakimiyet Joseon Krallığı'nın üst düzey devlet görevlerini üstlenmeleriyle pekişmiştir. Joseon Krallığı böylece köken itibariyle aristokratik bir krallık formülasyonuna sahip ve soydan gelen ünvanın ve servetin sıkı bir şekilde korunduğu bir iktisadi-toplumsal yapıya sahiptir. Özellikle diğer önde gelen Yangban aileleri ile evlilikler yoluyla kurulan bağlar ayrıcalıklı ve kimliğinin bilincinde bir toprak sahibi sınıf yaratırken geç 17. yy'da Yangban sınıfının toplumun %9 ila %16'sını oluşturduğu tahminleri yapılmıştır.²⁰ 19. yy'da devlet görevlerinde elde

¹⁸ Jin-chul Kang, "Toprak Sistemi (Korece)," **Encyclopedia of Korean Culture**, 1995, (Çevrimiçi) <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0059217>, 16 Aralık 2018.

¹⁹ **A.e.**

²⁰ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun: A Modern History**, New York, W. W. Norton &

edilen başarılar, kamu sınavlarında gösterilen başarı sonucu elde edilen makamlar ve evlilikler yoluyla yayılan soyluluk (veya soylu olduğunu iddia eden) sayısında büyük bir artış gözlemlenmiştir. Devlet memurluğu giriş sınavı olarak adlandırılacak sınav sonucunda elde edilen *munkwa* derece sahiplerinin %40'ı önde gelen yirmi bir klanla bağlıdır. Bu durum dahi 1945 gibi geç bir tarihte Japon işgalinin getirdiği toplumsal ve iktisadi altüst oluşa rağmen aristokrasinin etkinliğini karşılaştığı zorluklara rağmen önemli ölçüde korumayı başardığını göstermiştir.²¹

Nüfus denkleminin diğer tarafındaysa nüfusun ezici çoğunluğunu (ortalama %80) oluşturan köylüler ve ona bağlı küçük tüccar, tezgâhtar, esnaflar bulunmaktadır. Joseon döneminde Konfüçyüsçü sistemin getirdiği sınıf ayrımcılığı noktasında ticaret sınıfının gelişimi sınırlı olurken tipik feodal bir işletmenin en önemli getirisini sağlayan toprak ve onun üzerinde çalışan köylü devlet ve sistem açısından birincil derecede önemli görülmüştür. Mamafih kendisine atfedilen öneme rağmen 19. yy'ın sonunda dahi köylüler büyük toprak sahiplerinin arazilerinde kiracı çiftçi (tenant farmer) olarak çalışmışlar ve elde ettikleri ürünün en az yarısını paylaşmak durumunda kalmışlardır. Ayrıca Joseon toplumunun feodal yapısına rağmen Avrupa feodalizmiyle arasındaki en büyük fark sistematik bir kölelik kurumunun olduğu ancak bu kölelerin tanımsal farklılığının olduğudur.²² Kore'de köle kelimesinin anlamı "hizmetkâr" ve "işçi" anlamına yakın olduğudur.

Bu çerçevede Kore'de kast sistemine benzer ancak birçok farklı hiyerarşik yapı bulunduğu ancak toplumsal piramidin en tepesinde nüfusun en azını teşkil eden toprak sahibi aristokratik bir sınıfın, en altında ise kölelerden dahi zorlu koşullarda yaşayan kiracı köylü çiftçilerin olduğu söylenebilir. Aristokratik sınıfın idare ile girdiği organik ittifak bir süre sonra devletin bu sınıf üzerindeki etkisinin kaybolmasına ve aradaki sınırların muğlaklaşmasına neden olurken 18. yy'ın başı ile 19. yy'ın ilk çeyreğini kapsayan dönem içerisinde aristokrasi artan gücü oranında devletin toprağı verimli bir şekilde vergilendirmesini önemli ölçüde engellemiş, merkezi yönetimin atadığı yerel idareciler veya vergi tahsildarları gerek yerel toprak

---

Company, 2005, s. 51-53.

²¹ A.e., s. 53.

²² A.e., s. 53.

sahipleriyle girdikleri ilişkiler gerek gösterilen direnç sebebiyle hazinenin ihtiyaç duyduğu vergi çıkarımını sağlayamamışlardır. Birçok Yangban sadece toprak-ürün türü vergiden muaf değil aynı zamanda diğer vergilerden de muaf kalmış, askerlik gibi görevler sadece sıradan vatandaşın yerine getirmesi gereken görevler olmuştur.²³

Böylece aristokrasi çevresinde konsolide olan toprak merkezli güç ve zenginlik beş yüz yıllık Joseon Krallığı döneminde belirli dönemlerde merkezin etkin taşra bürokrasisi aracılığıyla denetim altına alınabilmekle birlikte gerçekte 1940'lı yılların sonuna kadar varlığını ve gücünü muhafaza edebilmiştir.²⁴ Joseon hanedanlığının son yıllarında toprak sahiplerinin azalarak kiracı çiftçilerin artış göstermesi eğilimi dahi 1945'de Syngman Rhee rejiminin kurulduğu Güney Kore'de toprak sahiplerinin iktidarın en önemli bileşeni olduğu gerçeğini değiştirememiştir. Nitekim ABD geçici işgal yönetiminin sağcı-muhafazakâr Rhee rejimi ile girdiği anti-komünizm temelli ittifakın dayanağı da Japonlar ile işbirliği yaparak varlıklarını sürdüren toprak ağaları ve işbirlikçileri olmuş, bu iki taraf ortak komünist düşman neticesinde yeni bir ittifaka girebilmişlerdir. Mamafih büyük toprak sahiplerinin gücü erozyona uğramaya başlamış önce Kuzey Kore'de gerçekleştirilen büyük ölçekli toprak reformu neticesinde topraksız köylüye dağıtılan arazilerin önemli bir kısmı (Japon koloni yönetimine ait olan topraklar ve Japon toprak sahipleri hariç) toprak sahiplerinin arazilerinden verilmiştir. Kuzey'de yaşanan gelişmeler büyük yoksulluğun yaşandığı ve halk nezdinde özellikle eski Japon taraftarı işbirlikçiler ve toprak sahiplerine dayanan iktidarının meşruiyetinin oldukça sınırlı olduğu Rhee rejiminin de toprak reformu yapmasını gerekli kılmıştır.

1910-1945 arasında yeni Japon toprak sahibi aristokrasisi ve birçok ayrıcalığını kaybeden Yangban sınıfının önemli bir kısmı yeni yönetim ile işbirliğine girerken ölenemez şekilde kiracı çiftçi ve ücretli çalışan sayısı artmaya devam etmiştir. 1918 yılında Japon koloni yönetimi tarafından yapılan araştırmada tarım sektörünün nüfus dağılımına bakıldığında büyük toprak sahipleri tarımsal nüfusun %3,1'ni oluştururken, küçük toprak sahibi köylüler yine tarımsal

---

²³ A.e., s. 55.

²⁴ A.e., s. 73.

nüfusun %19,1'dir. Hem kendisine ait sınırlı toprağı olup hem de ortakçı olanların oranı %39,4 oluruken büyük toprak ağasının toprağında ikamet edip, onun toprağında kiracı şekilde çalışan (tenant farmer) köylülerin yüzdesiyse %37,8'dir. 1945 yılında Joseon Ekonomi Yıllığında 2.065.477 köylünün sadece 286.824'ünün kendi kendine yeterli çiftçi olduğu belirtilmiştir.²⁵ Diğer bir kaynaktaysa 1945 yılı itibariyle çiftçi nüfusu içerisinde %70'inin kiracı çiftçi statüsünde olduğu ve ürünün en az %60'ının toprak sahibine verildiği ifade edilmiştir.²⁶

1945 yılına gelindiğinde topraksız ve küçük toprak sahibi çiftçinin tarımsal nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil ettiği ancak büyük toprak sahiplerinin etkisinin henüz kırılmadığı bir tablo olduğu anlaşılmaktadır. 1945'te Kore Yarımadası'nın ikiye ayrılması neticesinde Kuzey ve Güney olmak üzere iki farklı devlet ortaya çıkarken Güney Kore, komünist rejimden kaçanlarla birlikte nüfusun yoğunlaştığı ancak milli gelirin aynı oranda artmadığı bir çıkmazda kendisini bulmuştur. Rhee'nin ise özellikle ABD tarafından iktidara getirildiği Güney Kore'de, Japon işgal kuvvetlerinin teslim olması ve ABD birliklerinin yarımadaya çıkışı arasında ortaya çıkan sol eğilimli halk komitelerinin Rhee'yi kabul etmediği ve ABD işgal kuvvetleri tarafından kapatılmaları neticesinde toplumsal ayrışmanın ve kutuplaşmanın siyaseti baskıladığı bir süreç ortaya çıkmıştır.²⁷

Demokratik bir temelden de yoksun olan toplum yapısı teknik olarak halkın iradesini temsil eden komitelerin kapatılmasıyla Rhee'nin otoriter rejimini hedef almaya başlamıştır. ABD'nin komünizmle mücadele altında zenginliği elinde tutan ancak nüfus içinde sayısal olarak azınlık durumunda olan toprak sahipleri, henüz yeni gelişmekte olan tüccar sınıfı ve Japon işbirlikçileri Rhee iktidarı nezdinde

---

²⁵ Jin-chul Kang, **a.g.e.**

²⁶ Ki Hyuk Pak, "Outcome of Land Reform in the Republic of Korea," **Journal of Farm Economics**, c. 38, no. 4, Kasım 1956, s. 1015.

²⁷ Özellikle Japonya'nın teslim olması sürecinde Kore'nin tamamında sol eğilimli halk bağımsızlık komiteleri oluşturulurken halk istikrarın korunması amacıyla Japon Genel Valisi'nin ülkeyi yönetmesi için kendi seçtiği Korelilerden bir hükümet oluşturulmasını Kabul etmemiş, bunun üzerine komitelerin temsilcileri bir araya gelerek Eylül 1945'te "Kore Halk Cumhuriyeti"ni kurmuşlardır. Amerikan birliklerinin komiteleri sol eğilimli bulduğu için lağvedene kadar da ülke fiili olarak halk komiteleri tarafından yönetilmiştir. Hyun Woong Hong, **American Foreign Policy Toward Korea, 1945-1950**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Stillwater, OK, Oklahoma State University, Faculty of the Graduate College, Mayıs 2007, s. 102.

desteklemesiye ülkede artan huzursuzluğu bir anlamda körüklemiştir. Bu dönemde yeni rejim ABD desteğiyle devlet aygıtı inşasına başlarken ordu ve polis teşkilatının büyük çoğunluğu daha önce Japon işgal ordusunda görev yapanlardan teşkil edilmiştir.²⁸ Ülkeyi 1947 yılında gezen ve bir rapor hazırlayan ABD’li General Wedemeyer, iktidarı dolaylı olarak elinde tutan Kore Demokratik Partisi’nin açık bir şekilde polis teşkilatı ve yerel hükümet idareleri tarafından desteklendiğini belirtmiştir. Wedemeyer, yine aynı birimler tarafından partiye yeni üyelikler kazandırıldığını ve partinin dolayısıyla da sağ-muhafazakâr, anti-komünist özellikleri öne çıkan iktidarın ülkedeki en büyük toprak sahipleri tarafından desteklendiğini ifade etmiştir.²⁹

Yeni rejimden başta öz yönetimlerin kapatılması ve eski Japon işgal dönemi işbirlikçilerinin iktidar ortağı haline getirilmesi sebebiyle hoşnutsuz olan halkın önemli bir kesimi ekonomik durumun kötüleşmesiyle birlikte Ekim 1946’da protestolara başlamış ve olaylar kısa süre sonra ayaklanmaya dönmüştür. *Sonbahar Ayaklanması* adı verilen olaylar ülkenin güneyinde daha çok köylülerin daha iyi ücret, toprak kiralalarının azaltılması, çalışma koşullarının düzeltilmesi ve öz yönetim talepleriyle başlarken sınırlı sayıda sanayide çalışan işçiler ve daha sol grupların da katılımıyla ülke geneline yayılmış ve bazı bölgelerde silahlı mücadeleye dönüşmüştür. Rhee rejimi ve ABD işgal yönetimi sıkıyönetim ilan ederken polis ve ordunun yanı sıra sağ gençlik grupları ve benzer paramiliter organizasyonlarla ayaklanmayı sert bir şekilde bastırmaya girişmiş, neticede bastırılan ayaklanmada 500’ün üzerinde kişi hayatını kaybetmiş binlerce kişi tutuklanmıştır.³⁰ Daha sonra ülkenin güneyinde yer alan Jeju Adası’nda Rhee rejiminin yönetimi otoriter bir şekilde merkezileştirme girişimlerine karşı çıkanların protestoları ayaklanmaya dönüşmüş ve bu ayaklanma oldukça kanlı bir şekilde bastırılmıştır.³¹ Ayaklanmalarda sol eğilimli halk komitelerinin rol almasıysa aslında

²⁸ A.e., s. 185-237.

²⁹ Bruce Cumings, a.g.e., s. 203.

³⁰ George Katsiaficas, *Asia's Unknown Uprisings Volume 1: South Korean Social Movements in the 20th Century*, Oakland, CA, PM Press, 2012, s. 71-73.

³¹ History Channel, “Jeju Massacre,” **History Channel**, (Çevrimiçi) <https://www.historychannel.com.au/articles/jeju-massacre>, 16 Aralık 2018.

hoşnutsuzlukların siyasi görünümünün altında toplumsal-iktisadi sorunların yer aldığı gerçeğini açıkça ortaya koymuştur.

Buradan hareketle gerek Kuzey Kore’de 1946 yılında gerçekleştirilen toprak reformunun yarattığı emsal Rhee rejiminin bu meseleyi daha fazla erteleyemeyeceği bir durum ortaya çıkarırken rejimin başlıca destekçilerinin toprak sahipleri olmasıysa bir anlamda çelişkiye yol açmıştır. Güney Kore’de sol eğilimlerin ve Kuzey Kore taraftarlarının en büyük toplumsal desteğinin başta topraksız köylüler olmak üzere toplumun çoğunluğunu teşkil eden ancak gelirden en az payı alan kesimler olması ABD’nin Rhee rejimine toprak reformu yapması hususunda baskı yapmasına neden olmuştur.³²

Japonların yarımadaı terk etmesiyle birlikte hâlihazırda mevcut işbirliği ve toplumsal düzenin bozulmasıyla toprak sahiplerinin azalan gücü nüfusun çoğunluğunu 1940 ve 1950’lerde toprak kiracıların oluşturması ABD askeri hükümetini harekete geçirmiştir. Ağustos 1946’da ABD askeri hükümeti tarafından yapılan ankette soru sorulan 8.453 kişinin %77’si sosyalizm ve komünizme “Evet” demiştir. Bu nedenle halkın komünizme kaymaması için Güney Kore’nin komünizmle mücadelede henüz işlevi hususunda Washington’da soru işaretleri olmakla birlikte Amerikan stratejisi içerisinde bir ileri karakol rolü üstleneceği gerçeği askeri hükümeti harekete geçirmiştir. İlk adım olarak kiracı çiftçiler için toprak kiralama oranı 1945 öncesi fiyattan daha düşük olan, çıkan hasadın (veya değer) 2/3’ü kiracı çiftçiye verilecek şekilde düzenleme yapılmıştır.³³

Toplumsal ve iktisadi duruma Rhee rejiminin hasım bir kuzey komşusu ve Soğuk Savaş bloklar arası rekabetin girmesinin eklenmesiyle birlikte iktidar parti, toprak sahiplerini temsil etse de onları savunamamaya başlamıştır.³⁴ Cummings’e göre 1945-1949 arasında Güney Kore’de oluşan toplumsal hoşnutsuzlukların kaynağı halk komitelerinin lağvedilmesinin yanı sıra hala muhafazakâr kesimin (ki bunların

---

³² Mike Douglass, **a.g.e.**, s. 9.

³³ Yoong-Deok Jeon ve Young-yong Kim, “Land Reform, Income Redistribution, and Agricultural Production in Korea,” **Economic Development and Cultural Change**, c. 48, no. 2, Ocak 2000, s. 257.

³⁴ **A.e.**, s. 257-258.

çoğu toprak sahibidir) Rhee rejimi ve bürokrasi üzerindeki etkilerini kullanarak toprak dağıtımını engellemeleridir. ABD ise toplumun en küçük kesimini destekleyerek büyük çoğunluğu oluşturan kitleleri komünizme sempati duyabileceği noktasında dışlamıştır.³⁵ Nitekim toprak sahipleri ve muhafazakârlar toplumsal-iktisadi anlamda çıkarlarını iktidardaki Rhee rejimi ve onun ABD destekli partisi Kore Demokratik Partisi üzerinden korumayı başarmışlardır.

Toprak sahiplerinin bu çerçevede iktidarını koruyabilmeleri mümkün olurken rejimin içine girdiği meşruiyet krizini aşması ve Kuzey Kore'nin oldukça uygun mevcut durumu istismar etmesini engellemesi gerekliliği doğmuştur. 1945 Eylül'ünde ABD işgal kuvvetlerinin yarımada çıkıp 38. paralelin güneyini işgal etmeleriyle oluşan geçici işgal yönetimi ve daha sonra Rhee'nin başında olduğu geçici yönetim komiteleriyle aslında Güney Kore devlet aygıtı fiilen sağ-muhafazakâr ve anti-komünist bir kimlik üzerine inşa edilmeye çalışılmıştır. 1948'de ABD ve Sovyetler Birliği'nin Kore'nin birleştirilmesi ve savaş öncesinde anlaşıldığı üzere geçici vesayet yönetiminin kurulamamasıyla seçimlerin yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak seçimler BM kontrolünde ancak 38. paralelin güneyinde yapılabilmiş ve böylece Rhee'nin iktidarı konsolide edilebilmiştir.

Güney Kore'nin (resmi adıyla Kore Demokratik Cumhuriyeti) kurulması ve kısa bir süre sonra iki ayrı Kore'nin resmîyet kazanmasıyla birlikte Rhee rejiminin ülkedeki yoksulluk ve sol eğilimlerin önüne geçmesi için 1946 reformlarından fazlasını yapması gerektiği ortaya çıkmış ve toprak reformuna dair madde ülkenin kurucu anayasasına eklenmiştir.

1948 anayasasının önemli maddelerinden olan toprak reformunun gerçekleştirilmesi için 1949'da hükümet çalışmalara başlamış ve 1950'de ilk etapta *Toprak Reformu Değişiklik Kanunu* (Agricultural Land Reform Amendment Act veya ALRAA) çıkarılmıştır. Kanunun en radikal kısmı toprak kiralama ve kiracılık düzenlemelerinin yasaklanması ve devletin toprak ağaları ve kiracı çiftçiler arasında hakemlik rolü oynayacak şekilde toprağın büyük toprak sahiplerinden piyasa fiyatına

---

³⁵ Bruce Cumings, **a.g.e.**, s. 192-194.

satın alınıp topraksız/ortakçı köylüye dağıtılmasıdır.³⁶ Devlet toprak sahibine beş yıl içinde nakit ödeme yapacağı güvencesini vererek büyük toprak sahiplerine ait olan arazileri satın almaya başlarken bu süreç 1960'ların ortalarına kadar kademeli şekilde sürmüştür ve toprak ağalarına olan tazminat ancak 1961'in sonunda verilebilmiştir.³⁷

1945 öncesinde Kore Yarımadası boyunca kiracı çiftçilerin toprak edinimlerinin artışına tanık olunmakla birlikte Güney Kore'de değişim sürecinin ilk safhası 1945-1950, ikinci safhasıyla Kore Savaşı'nın ertesinde gerçekleşmiştir. Örneğin S. H. Chang'a göre henüz toprak reformu yasası geçirilip uygulanmaya başlamadan önce 1948-1949 yıllarında ekilebilir toprağın %60'ının el değiştirdiğini söylemiştir. Chang'un ana tezi burada toprak kirası ürünle ödenen toprakların, kiracı çiftçilere geçmeye başlaması toprak reformu öncesinde toprak ağalarının görece direnişini kırdığı yönündedir.³⁸

Güney Kore dahil Asya ülkelerinin gelişmesi hakkında çalışan Jong-sung You'nun çalışmasına göre Güney Kore'nin 1945'te bağımsızlığını kazandıktan sonra kırsal nüfusun en zengin %2,7'sinin toprağın 2/3'ünü kontrol ettiğini ve köylünün %58'inin ise hiçbir toprağa sahip olmadığını belirtmiştir. Fakat 1956'da yani toprak reformundan sonra en zenginlerin %6'sı sadece %18 tarımsal toprağa sahiplenebilmiştir. Toprak kiracılık %49'den %7'ye düşmüş ve toprak kiracılıkla çalıştırılan tarımsal toprak ise %65'ten %18'e düşmüştür.³⁹ Bu çerçevede 1950 öncesinde feodal toprak ağalarının gücünün sosyo-ekonomik olarak azaldığı görülebilmekle birlikte toplumun içinde azınlık olan bu sınıfın bürokrasi ve siyaset içerisindeki bağlantıları aracılığıyla güçlerini korumaya çalıştıkları ve direnç gösterdikleri söylenebilmektedir.

---

³⁶ Yasayı çıkaran Güney Kore ilk Cumhurbaşkanı Syngman Rhee, eski komünist Cho Bong-am'ı Tarım Bakanı'na atanmış ve Cho yıllık üretimin %150'sini toprak reform tazminatı olarak planlamıştır. Toprak sahiplerinin tarafını savunan sağ parti ise tazminatın %300'e çıkmasını istese de, sonunda 2 Şubat 1950'de tazminat %150 olarak meclisten onaylanmış ve Cumhurbaşkanı Rhee tarafından 10 Mart'ta onaylanmıştır; Jong-sung You, "Land Reform, Inequality, and Corruption: A Comparative Historical Study of Korea, Taiwan, and the Philippines," **Korean Journal of International Studies**, c. 12, no. 1, Haziran 2014, s. 203.

³⁷ Yoong-Deok Jeon ve Young-yong Kim, **a.g.e.**, s. 253-254.

³⁸ **A.e.**, s. 255.

³⁹ Jong-sung You, **a.g.e.**, s. 203.

Toprak ağaları her ne kadar 1950 öncesinde yaşanan toplumsal altüst oluş ve toplumsal-iktisadi değişimler karşısında gerileme gösterse bile reformu etkisiz hale getirmeye çalışmaya devam etmişlerdir. Toprak reformuyla %40-%50 arasında büyük çoğunluğu toprak ağalarına ait ekilebilir arazinin kiracı çiftçiler lehine el değiştirmiş ve toprak işleyen insanların sayısının 1949'da 349.000'ken 1950'de 1.812.000'e yükselmiştir.⁴⁰

Buradan hareketle ABD işgalinin ve anti-komünist Rhee rejiminin kurulduğu 1945-1950 arasında toprak mülkiyet rejimlerinde değişiklikler yaşandığı ve feodal toprak sahiplerinin Joseon ve Japon koloni dönemindeki güçlerini kaybetmeye başladığı görülmüştür. Özellikle 1950 yılında gerçekleştirilen reform ile geçmiş dönemdeki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik güçlerini yitiren ancak bütün gelişmelere rağmen mevcut statü ve zenginliklerini korumayı hükümetten çeşitli taviz ve ayrıcalıklar almak suretiyle sürdüren toprak sahibi sınıfın gücü aslen Kore Savaşı sonucunda yaşanan büyük göç ve yıkım ile sona ermiştir. Birçok toprak sahibi topraklarını terk etmek zorunda kalmış, savaş sonunda tekrar kendilerine ait olan mülklere döndüklerinde ise artık eski siyasi güçlerini kaybetmişlerdir. Devletin yaptığı tazminat ödemeleri gecikirken bu kritik süreçte ellerindeki hükümet tahvilleri de sınırlı getiri sağlamış, toprağın savaş sonucunda değerinin düşmesiyle birlikte Güney Kore'de toplumsal mülkiyet rejimi bir anlamda radikal biçimde değişmiştir.⁴¹

Dolayısıyla 1945-1950 arasında her ne kadar çeşitli toplumsal-iktisadi gelişmeler ve toprak reformlarıyla ekonomik-politik gücünde aşınma olan toprak sahibi sınıfın yaşanan gelişmelere direnç gösterip gücünü büyük ölçüde hükümetten çeşitli ayrıcalık ve tavizler almak suretiyle sürdürdüğü söylenebilir. Ancak savaşın getirdiği büyük toplumsal değişiklikler, ekonomik çöküş ile gücünü bir daha geri döndürülemeyecek şekilde yitiren toprak sahibi sınıfın uzatmalı etkisi tazminatların ödeneceği 1950'li yılların sonuna kadar farklı boyutlarda devam etmiştir.

Geleneksel toplumsal mülkiyet ilişkilerinde yaşanan radikal değişikliklerle savaş öncesinde elinde belirli bir birikim yaratma yönünde hareket eden ancak dikey

---

⁴⁰ Yoong-Deok Jeon ve Young-yong Kim, **a.g.e.**, s. 255.

⁴¹ Bruce Cumings, **a.g.e.**, s. 301.

ilerleme gösteremeyen grupların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Kore Savaşı'ndan önce Japon işgal döneminde ticaret ile uğraşan sınıf ve yerel eşraflar kapitalistleşmeye başlamış, Kore Savaşı'nın toprak sahiplerinin iktidardaki etkinliğini indirgemesiyle birlikte 1953-1960 arası süreçte ticaret sınıfı güçlenmeye başlamıştır. Rhee'nin iktidarı döneminde rejimden çeşitli ayrıcalıklar koparan ve rejim ile birlikte hareket eden bu kesimin bazıları ileride *chaebol* adı verilen büyük holdinglerin önde gelenleri haline gelirken yine chaebol sınıfının ilk temelleri esasen Kore Savaşı esnasında ve sonrasında atılmıştır. Birçok küçük tüccar ve girişimci Rhee rejiminin ayrıcalıklı ithal ikameci sanayileşmecisi modeli ve ABD ordusunun hizmet işlerini yapmak suretiyle önemli bir sermaye birikimi sağlamıştır. Böylece Kore Savaşı'nın katalizör rolü Güney Kore'de toplumsal mülkiyet rejim değişikliğini hızlandırarak sınıfsal değişiklikleri beraberinde getirmiştir.⁴²

Kore Savaşıyla birlikte Rhee rejiminin gerçekleştirmeyi planladığı ancak başta toprak sahibi sınıf olmak üzere yerel direnişlerle yavaşlayan toprak mülkiyetindeki değişiklikler ülkede birçok ortakçı köylünün kendi toprağını elde etmesine giden yolu açmıştır. Kiracı çiftçi ve topraksız köylüye düşen toprak küçük olsa da toprak geliri çoğu çiftçi ailesinin geçimine yetmiştir. Yeni tarımsal teknoloji ve fiyat desteği ile gelir artışı sağlanırken tarımsal üretim de artmaya başlamıştır.⁴³ Arazi dağıtımıyla Güney Kore'de toprak reformu kırsal bölgedeki yoksulluğu azaltmıştır. Bu reform aynı zamanda *Doğu Asya Mucizesi* olarak bilinen Güney Kore'nin hızlı sanayileşmesinin de önemli bir temelini oluşturmuştur.⁴⁴

1. 6. Erken Park Chung Hee Hükümeti'nin Kalkınma Proje Planları

İlk Kore Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Syngman Rhee'nin otoriter

---

⁴² A.e., s. 302.

⁴³ Mike Douglass, a.g.e., s. 9-10.

⁴⁴ İlk önce çiftçilerin ekonomik güvenliği sağlanarak ailelerin sanayiye vasıflı işgücü olan çocuklarını okula gönderebilecek gücü sağlamıştır. İkinci olarak reformdan önce siyasi hayatta hakim olan toprak oligarşinin gücünün azalışına göre, toprak reformu ülkeye eşitlik düzenini getirmiştir. Bu nedenle reform ile ortaya çıkan durum devletin sanayileşmeye çabalayacak iradeyi göstermesinde büyük rol oynamıştır. Bu çerçevede toprak reformu Güney Kore ekonomik mucizesi için önemli anahtarlardan birisidir; James K. Boyce, Peter Rosset ve Elizabeth A. Stanton, a.g.e., s. 4-5.

rejiminin Kore Savaşı öncesinde içine girdiği beka tehlikesi Kore Savaşı sayesinde atlatılmış, Rhee rejimi tekrar otoritesini sağlayabilmiştir. Özellikle Kuzey Kore ordusunun Güney Kore topraklarında girdiği işgal hareketleri ve halka yönelik sert tutumu, siyasi cinayetler ve yağmalar Rhee'nin bozulan imajını düzeltmiş ve savaş ertesinde Rhee'nin anti-komünist politikalarını sürdürebilmesini sağlamıştır. Rhee'nin 1953'ten yani hemen Kore Savaşı'nın bitişinin ardından dış politikada izlediği sert anti-komünist politikaları içeride de sürdürerek otoriter rejimini sürdürme isteği bir süre sonra tekrar mevcut iktidarı rejim güvenliği ikilemine sokmuştur.

1950'lerin sonu itibariyle ekonomik verilerin bozulması ve kırdan kente göçle birlikte toplumsal yapının uğradığı dramatik değişim Rhee rejimini zorlarken bu dönemde uygulanan ahbap-çavuş kapitalizmi (crony kapitalizm) servetin belirli ayrıcalıklara dayanarak rejim yanlısı iş adamları ve tüccarların elinde toplanmasıyla sonuçlanmıştır. Proje, hizmet ve ihaleler sadece Rhee'nin onayladığı iş adamlarına verilirken rüşvet ve iltimas hükümeti bir anlamda kemirmiş, ABD'den alınan hibe ve yardımlar bürokrasi çarklarından başlamak üzere diğer rejim yanlısı ticari gruplara aktarılmıştır. Bu dönemde ithal ikameci bir sanayileşme modeli izleyen Rhee rejiminde Rhee'ye yakın birçok işletme ve girişim oluşturulan tekeller ve ihaleleri alarak hızla zenginleşmiş ancak gelirin oldukça eşitsiz dağılımı toplumsal gerilimleri arttırmaya devam etmiştir.⁴⁵

1960 yılına gelindiğindeyse Rhee rejimi toplumsal desteğini ve halk nezdindeki meşruiyetini iyice kaybetmiş ve huzursuzluklar Nisan ayında öğrencilerin ve işçilerin yoğun katılımıyla toplu gösterilere ve ayaklanmalara dönüşmüştür. Rhee her ne kadar iç huzursuzlukları dış tehditler söylemiyle 1960'a kadar bastırmaya muvaffak olmuşsa da rejim nihayetinde çökmüş, Rhee başkanlık görevinden istifa etmek durumunda kalmıştır.⁴⁶

Rhee'nin ardından II. Cumhuriyet adı verilen ve parlamenter demokrasiye

---

⁴⁵ Bruce Cumings, **a.g.e.**, s. 306-308.

⁴⁶ Ki-baik Lee, **A New History of Korea**, Çev. Edward W. Wagner, Cambridge, MA, Harvard University Press, 1984, s. 384-386.

geçişse kısa sürmüş ve her çıkar grubunun hükümeti zorlaması, içeride birliğin sağlanamaması ve sağ-muhafazakârların yeni hükümeti sol gruplara fazla tahammül göstermekle suçlaması ülkede siyasi-toplumsal istikrarsızlıkların devam etmesiyle sonuçlanmıştır. Bu çerçevede ordu içerisinde de yeni hükümetin yetisiz olduğu ve yönetim kabiliyetini kaybettiği, izlenen politikaların güvenlik açığına yol açtığına dair görüşler çoğalırken Tümgeneral Park Chung Hee liderliğinde bir grup harekete geçerek askeri darbeye Başbakan Chang Myon hükümetini devirmiştir. Park ve darbeye katılanlar *Ulusal İnşa Yüksek Konseyi* (Supreme Council of National Reconstrucion) adı verilen cunta yönetimini kurmuş ve kısa bir süre sonra yönetimin sivillere devredileceğini söyleseler bile Güney Kore’de 1987 yılına kadar demokratik bir yönetim biçimine geçilememiş, askerler siyaseti domine etmiştir.⁴⁷ 1963’te yapılan ve güvenilirliği oldukça şüpheli bir seçimle başkan seçilen Park, 1979’a kadar kontrolü elinde tutacak şekilde bir anlamda kontrollü demokrasi olarak adlandırılabilir otoriter yönetimle iktidarını korumuştur.

Bu çerçevede Rhee döneminin gelir eşitsizliği ve bozulan ekonomik durumu düzeltmek amacıyla II. Cumhuriyetin iktidar partisi olan Demokratik Parti 1960’da Ekonomik Kalkınma Planı ve 1961’de ise Toprak Geliştirme Projesini başlatmıştır. Fakat 16 Mayıs 1961 askeri darbesi bu çabaları başlamadan bitirmiştir. Demokratik Parti’nin planı fakir çiftçiler ve işsiz kalan işçiler için iş sağlamaksa da daha sonra uygulamaya konulan Saemaul Undong ile yöntem olarak farklılaşmıştır. Demokratik Parti’nin planı *karşılaştırmalı üstünlük* (comparative advantage) stratejisini kapsayan ve önce tarımsal kalkınmaya ağırlık veren Hindistan modelini örnek almak iken Park tarafından uygulanan kalkınma planları içerisinde devlet tarafından yönetilip yönlendirilen ve hızlı sanayileşmeye ağırlık veren Japonya modelini örnek almıştır.⁴⁸

İlk safhada yeni askeri hükümeti hızlı sanayileşmeye geçmek için ihracata dayalı hafif sanayi ve düşük teknolojili imalat sanayini öncelerken önceki hükümetin kırsal alana servet dağıtımını modelinin ve uyguladığı politikaların gerçekçi olmadığını

⁴⁷ Edward A. Olsen, **Korea, the Divided Nation**, Westport, CT, Greenwood Publishing Group, 2005, s. 81-82.

⁴⁸ Seung-Mi Han, **a.g.e.**, s. 72-73.

düşünmüştür. Böylece 1963'te kalkınma politikalarında önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Devlet radikal bir karar değişikliğiyle tarımsal kalkınma stratejisinden “*Önce sanayileşme, sonra tarımsal yatırım*” (industrialize first, invest in agriculture later) yaklaşımına geçmiştir. Park rejimi sanayileşmeye kaynak olacak tarımsal sektör gelişmesinin uzun süreceğinin farkında olarak eldeki sanayiye ithal ikameci bir mantıkla koruyarak ancak dışa ihraç ederek büyütme stratejisini benimsemiştir. Böylece askeri yönetime sadık henüz emekleme dönemindeki iş adamları ve girişimcilere çeşitli ayrıcalıklar tanınırken Park'ın hırslı ihracat stratejisine uyumlu olamayacaklarla yollar ayrılmıştır.⁴⁹

Sanayiciler üzerinde hakimiyet kuran ve onları kendi ihracata dayalı büyüme stratejisini izlemeye zorlayan Park, 1962'de Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planını uygulamaya koymuştur. Birinci beş yıllık planda hedefler öncelikle ihtiyaç duyulan çimento, gübre, kimyasal ürünler, petrol rafinerileri ve diğer düşük teknolojlü imalat ürünlerin üretilmesine dayanırken her bir şirkete belirli bir sektör ve ürünü üretme izni verilmiştir. İhracata yönelik üretim amacıyla şirketlere ulusallaştırılan devlet bankaları üzerinden krediler ve çeşitli sübvansiyonlar sağlanırken vergi indirimleriyle çeşitli kolaylıklar sağlanmıştır. Henüz 1962 itibarıyla uygulamaya konan kalkınma programları Filipinler ve Burma'daki büyüme oranlarının çok daha altında olduğu için uluslararası anlamda ilgi uyandırmamıştır. Ancak Park rejimi hırslı kalkınma ve ihracat programlarını uygulamayan veya uygulayamayan şirketlere el koymaktan, ihtiyaç duydukları teşvik ve kredileri sağlamamaya kadar çeşitli yaptırımlarla programı radikal bir şekilde sürdürmüştür.⁵⁰

Park Chung Hee hükümeti böylece chaebol ve desteğini hala sürdüren kırsal çiftçilere yani köylülere dayanmıştır. 1963'te iş gücünün %63'ü tarım ve balıkçılık gibi pre-modern sektörlerde ilkel teknolojik araçlar ve yöntemlerle çalışırken Park'ın iktidarda kalabilmesi ve henüz sanayileşmemiş toplum yapısı içerisinde meşruiyetini koruması gerekmiştir. Örneğin 1967'de Cumhurbaşkanlığı seçiminde muhalefet partisinin adayı Yun Posun pirinç fiyatlarının arttırılması ve toplu alım sözünü

⁴⁹ A.e., s. 73.

⁵⁰ Michael Breen, **The Koreans: Who They Are, What They Want, Where Their Future Lies**, New York, St. Martin's Press, 2004, s. 136-137.

vererek köylülerin büyük desteğini almıştır. Park hükümetiyse *Ulusal İmar Hareketi* (National Reconstruction Movement) projesinden gelen gelirlerle *Tarım ve Balıkçılık Bölgelerinin Gelirlerinin Arttırılması için Özel Proje* (Special Project for Income Increase in Farming/Fishing Regions)'yi 1967-1968'de uygulamıştır. İkinci Beş Yıl Ekonomik Kalkınma Planının 1971'de bitmesine yakın her ne kadar Park rejimi hafif imalat sanayinden petro-kimya, gemi inşası ve demir-çelik gibi ağır sanayi yatırımlarını gerçekleştirmekle birlikte kent ve kırsal alanın gelir farkı açılmıştır. Nitekim Park 1971 seçimlerini az bir farkla kazanmıştır.⁵¹

Güney Kore 1962'de ilk beş yıllık kalkınma planı ve 1966'da ikinci beş yıllık kalkınma planları dahilinde yılda ortalama %10 büyümesine rağmen işçi sınıfının emek sömürüsü ve ulusal gelirin chaebol'lerin elinde toplanarak özellikle kırsal alana oldukça az yansması gibi gelir eşitsizliği sorunları toplumsal hoşnutsuzluklar yaratmıştır.⁵² Böylece Park'ın emekleme döneminde sanayi atılımlarını gerçekleştirip hafif ve basit imalat sanayiden ağır sanayiye ve komplike üretime geçiş stratejisi önemli başarılar kaydetmiştir. Ancak Park'ın iktidara gelişiyle ilk başta ortaya konulan önce endüstriyel kalkınma ardından kırsal kalkınma stratejisinin uygulanma zamanının geldiği ve kırsalın durumunun gelir eşitsizliği noktasında daha fazla ertelenemeyeceği, köylülerin rejime olan desteğinin azalmaya başladığı olgusu rejimi kalkınmanın ikinci ayağına odaklanmaya itmiştir.⁵³

1. 7. Erken 1970'lerde Saemaul Undong'un Başlangıcı ve Projenin Arka Planı

Park rejiminin birinci beş yıllık plan neticesinde ihracata dayalı sanayinin temelleri atılırken, ikinci beş yıllık plan ile sanayileşmede kalifikasyona gidilmesi hedeflenmiş, basit imalat sanayiden ağır sanayi yatırımlarına geçişin planı hazırlanmıştır. Bu dönemde beş yıllık kalkınma planlarının gerçekleştirilmesi noktasında yabancı döviz girdisi sağlanması oldukça kritik olmuş ve Park'ın hırslı

⁵¹ Seung-Mi Han, *a.g.e.*, s. 73.

⁵² Michael Breen, *a.g.e.*, s. 136-137.

⁵³ Myung Oak Kim ve Sam Jaffe, *The New Korea: An Inside Look at South Korea's Economic Rise*, New York, AMACOM, 2010, s. 11.

sanayileşme politikalarını sürdürülebilir kılmıştır. Özellikle içeride yoğun tepkilere rağmen Japonya ile diplomatik ilişkiler kurulması ve normalizasyon neticesinde Park, Japonya'dan koloni dönemine istinaden tazminat elde etmeyi başarmıştır. Otuz beş yıllık koloni döneminin acı hatıraları, tahribatı, sömürüsü ve istismarı meselesi üzerinden yürütülen görüşmeler neticesinde Japonya Güney Kore'ye 300 milyon dolarlık tazminat, on yıl vadeli 200 milyon dolarlık devlet kredisi vermiş ve Güney Koreli sanayi şirketlerinin çok ihtiyaç duyduğu 300 milyon dolarlık ek bir kredi paketi açmıştır.⁵⁴

Bunun yanı sıra 1960'larda Soğuk Savaş'ın yüksek tehdit algısının en üst seviyede seyrettiği yıllar olarak kaçınılmaz olarak Güney Kore'yi de etkilemiştir. ABD'nin Kore Savaşı'ndan itibaren Güney Kore'nin yeniden inşası ve ordunun kurulması noktasında sağladığı doğrudan mali destek 50'li yılların sonunda azalmış ve ABD'nin ilgi ve kaynakları Vietnam başta olmak üzere diğer bölge ve alanlara kaymıştır. ABD'nin 1958 yılında Güney Kore'ye yaptığı askeri yardım 300 milyon doların üzerindeyken bu oran yarı yarıya azalmış ve fonlar çoğunlukla Vietnam'a akmıştır.⁵⁵

ABD'nin askeri ve mali yardımlarının kesilmesi Park rejiminin salt ekonomik kalkınma politikalarının duraksamasından daha fazlası anlamına gelmiş ve ülke Kore Savaşı öncesinde düştüğü terk edilmişlik sendromunu tekrar yaşamaya başlamıştır. Özellikle 1965-1969 arasında Kuzey Kore kaynaklı yerel ve içinde ABD'nin de olduğu uluslararası krizler Kore Yarımadası'nda yaşanırken, Kuzey Kore kaynaklı gayri-nizami faaliyetlerde dramatik artış gözlenmiştir. Bu süreçte ABD'nin mali desteğinin azalması ve Amerikan askerlerinin sayısının aşağı çekilmesi meselesi ülkenin güvenlik zafiyeti yaşamasına yol açmış, nihayetinde Park yönetimini önlem almaya zorlamıştır. Park'ın ABD'nin askeri ve mali desteğini sürdürmesini sağlamak için attığı adımla Vietnam'da çıkmaza giren Johnson yönetimine askeri yardım önermesi olmuştur. Johnson yönetimi Park'ın baskı gücünü

⁵⁴ Miki Y. Ishikida, **Toward Peace: War Responsibility, Postwar Compensation, and Peace Movements and Education in Japan**, Lincoln, NE, iUniverse, 2005, s. 21.

⁵⁵ Byung-Ok Kil, **Security Policy Dynamics: Effects of Contextual Determinants to South Korea**, Aldershot, Hampshire, England, Ashgate, 2001, s. 78.

arttıracığını bilmesine rağmen ivedi ihtiyaç duyma noktasında bu teklifi kabul etmiş ve ABD askerlerinin sayısının azaltılması işlemi durdurulmuştur. Park böylece ABD'den aldığı yıllık askeri yardımların oranını tekrar 1950'lerin sonundaki gibi 300 milyon doların üzerine çıkarmayı başarmıştır.⁵⁶

ABD'den oldukça uygun koşullarda ek krediler de sağlanmış ve emek yoğun üretimden sermaye yoğun üretime, ihracata dayalı büyümede ağır sanayi atılımlarının atılabilmesi mümkün olmuştur. Ancak hızlı sanayileşme ve modernleşme hamleleri 1970'lerin başında ekonominin aşırı ısınmasına yol açarken 1969'da Nixon Doktrini ve Détente süreciyle ABD yardımlarındaki azalma ve uluslararası konjonktürel değişim Park rejiminin hem iç hem de dış politikada yeni hamleler yapması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle ihracata dayalı büyüme noktasında emeğin yoğun sömürsü ve sermaye birikimi-aktarımının büyük şirketler lehine olması içeride başta öğrenci protestoları ve işçi gösterilerine yol açmıştır. Halk nezdindeki meşruiyeti ekonomik büyümeye endekli olan ve bu yönde herhangi bir azalmanın rejimi güvenlik ikilemine soktuğu Güney Kore'de devleti gelir eşitsizliğinin artması ve kırsalın fakirleşmesi sorununa ivedi şekilde eğilmeye itmiştir. Détente ile ABD-Çin ve ABD-Sovyetler Birliği yakınlaşmasıysa Güney Kore'nin artık salt komünizm karşıtı bir dış politika izleyemeyeceğini ve ABD'nin sağladığı garantilerin sağlamlığından emin olunamayacağı noktasında Güney Kore-Kuzey Kore yakınlaşmasına giden yolu açmıştır.

Buradan hareketle erken 1970'lerde hızlı sanayileşme ülkede yan etkisini göstermeye başlamıştır. Bir fabrika işçisinin intihar etmek suretiyle kötü çalışma koşulları, yetersiz sağlık sigortası ve düşük ücretleri protesto etmesi (1970) ve Sunghnam şehrinde sanayi işçilerinin kitlesel protestosu (1971) toplumsal gerginliklerin geldiği noktayı göstermiştir. Nitekim Ortadoğu kaynaklı krizler, petrolün varil fiyatının yükselmeye başlaması, ABD merkezli finansal kararlar, Nixon Doktrini ve Güney Kore ihracat rakamlarının durgunlaşmasıyla birlikte rejim

---

⁵⁶ Glenn Baek, "Park Chung-hee's Vietnam Odyssey: A Study in Management of the U.S.-ROK Alliance," **Korean Journal of Defense Analysis**, c. 25, no. 2, Haziran 2013, s. 152-156.

üzerinde baskı oluşmuştur.⁵⁷

Dış kaynaklı sistemsel, politik ve iktisadi gelişmelerin etkilerinin iç kaynaklı sorunlarla birleşmesiyle Park, rejimini pekiştirmek amacıyla daralma emareleri gösteren sanayi göstergelerine karşı kırsal yatırımlara öncelik vererek hem köy-kent gelir eşitsizliğini hem de toplumsal hoşnutsuzlukları kontrol altına almak istemiştir. Saemaul Undong hareketinin böylece temelleri atılmaya başlanırken *Yushin* adı verilen anayasa değişiklikleriyle Başkan Park'ın otoritesi çeşitli mevzuatlar, seçim yasasında değişiklik ve kanuni yetkilerin arttırılmasıyla restore edilmiştir. Özellikle 1967 ve 1971'deki seçimleri devlet aygıtı üzerindeki yoğun kontrolüne rağmen %50'nin biraz üzerinde bir oyla kazanan Park açısından artık kırsal nüfusun kazanılması ve rejimini desteklemesi gerekliliği daha ivedi bir hal almıştır.⁵⁸ Nitekim sol-muhafiz olarak tanımlanabilecek adayların popülist söylemleri kırsalda oy çoğunluğunu kendi lehlerine çevirmelerine yol açmış ve Park'ın kırsalda varolduğunu sandığı desteğinin azaldığı ortaya çıkmıştır.⁵⁹

Rejimin iktisadi-toplumsal baskıların üstesinden gelerek tekrar yeni bir atılım politikası başlatma isteği böylece kırsal kalkınma ve ağır sanayi yatırımlarının sürdürülmesi üzerine inşa edilmiştir. Park'ın ülkenin hızlı kalkınma stratejisi noktasında ikinci evreyi sembolize eden ve otoriterliğin daha da belirginleştiği *Yushin* dönemi böylece Saemaul Undong'un uygulanabilmesi için siyasal-bürokratik zeminin hazırlanması anlamını da taşımıştır. Dolayısıyla Park rejiminin kırsalda desteğinin azalması, rejimin kronikleşmiş meşruiyet ve güvenlik ikilemi, ihracatın ilk etapta azami sınırlara ulaşması ve ekonomide durgunluk göstergeleri ve Nixon Doktrini'nden uluslararası komünizmin yükselişine kadar dış politik gelişmeler Park'ın *Yushin* ile iktidarını pekiştirmesine yol açmıştır. *Yushin* ile birlikte Park'ın görece hoşgörülü otoriterliği sona ererken, muhalefetin geniş kitlelerce desteklenmesi hızla karar alma mekanizmalarının Park'ın elinde toplanmasına ve muhalefeti saf dışı bırakarak kitleler nezdinde meşruiyetini konsolide etmeye çalışmasına neden olmuştur.

---

⁵⁷ Seung-Mi Han, *a.g.e.*, s. 74.

⁵⁸ *A.e.*, s. 73-74.

⁵⁹ *A.e.*, s. 73.

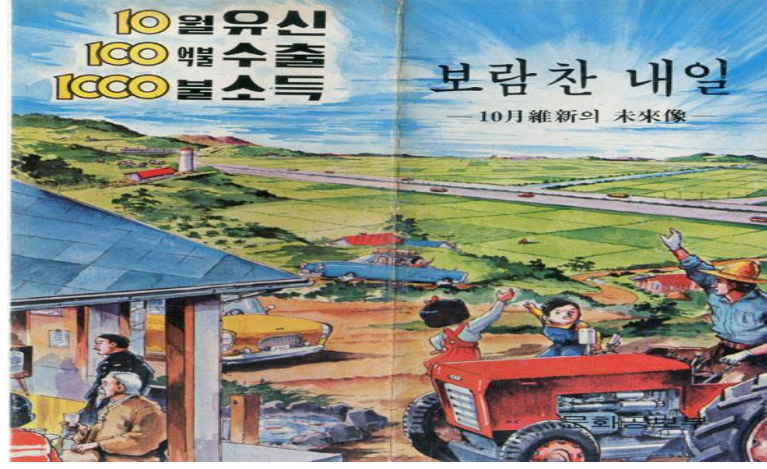
Kırsal kalkınma projelerinin uygulanmaya konması yönünde devlet iradesinin belirmeye başlamasıyla Cumhurbaşkanı Park hükümete köylerin modernleştirilmesi ve dönüştürülmesi çerçevesinde deneysel bir proje hazırlanması talimatını vermiştir. Devlet ilk etapta Ekim 1970'te rehber program olarak *Daha İyi Köyler Kurmak için 10 Proje* (Ten Projects for Constructing Better Villages) adlı bir kılavuz kitap yayınlamıştır. Kılavuzda tüm valilere kırsal kalkınmada yer almaları için ön eğitim ve özel rehberlik eğitimi alma zorunluluğu getirilmiştir. Valilerin eğitimlerinin ardından hükümet projenin ilk adımını atmış ve çimento fabrikalarının stoklarında birikmiş, ne yurtdışına ne de yerel pazara satılamamış fazla çimentoları satın alarak köylerin yeniden inşası amacıyla valiler ve yerelde bulunan daha alt seviyeli devlet görevlileri aracılığıyla köylere dağıtmaya başlamıştır.⁶⁰ Her köye 335 çimento torbası dağıtılarak köylerin ve köylülerin evlerini-ahırlarını yeniden inşası noktasında istekleri gözlemlenmiş ve daha sonra görüleceği gibi ilerleme gösteren ve olumlu sonuç veren köylere ödüllendirme yöntemiyle daha fazla maddi destek ve araç sağlanırken, hükümetin beklediği performansı gösterememiş köylere teşvikler kesilmiştir.⁶¹ 34.665 köyün her birine dağıtılan çimento torbalarının ve her köye ortalama bir tona yakın demirin verilmesiyle köylerde devletin beklentilerinin üzerinde verimli ve işlevsel kullanılmasıyla birlikte devlet projeyi genişletmeyi düşünmeye başlamıştır. Dağıtılan çimentonun devlete maliyeti 4,1 Milyar Won (Ortalama 6 milyon Amerikan Doları) olmakla birlikte köylülerin inşa ettiği taşınmazların (kendi evleri, Köy Toplantı Salonları ve çevre düzenlemeleri) değeri tahminlere göre dağıtılanın üç katına kadar çıkmıştır.⁶²

---

⁶⁰ Mike Douglass, **a.g.e.**, s. 10.

⁶¹ Chang Soo Choe, **a.g.e.**, s. 2.

⁶² Sooyoung Park, "Analysis of Saemaul Undong: A Korean Rural Development Plan in the 1970s," **Asia-Pacific Development Journal**, c. 16, no. 2, Aralık 2009, s. 115.

Resim 1. 1. : Devletin Yushin ile Kırsal Kalkınmaya Yönelimini Gösteren Bir Propaganda Afişi: “10. Ay (Ekim) Yushin, 10 Milyar Dolar İhracat, 1000 Dolar Kişi Başına Düşen Gelir”⁶³

1. 7. 1. Sosyal Sorun: Kent ve Köy Arasında Eşitsizlik

Saemaul Undong'un başlayacağı 1970'e kadar Güney Kore'nin ihracat yönlü endüstriyel büyümesi, gerekli iç ve dış şartlarında elvermesiyle hızlıca iş yaratmak ve milli geliri arttırmak için 1964-1970 arasında uygulanabilir bir seçenektir. Ancak Güney Kore'nin bu dönemde yıllık büyüme oranı %10 iken, tarım dışı sektörlerin oranı %14,5, tarımsal sektörün büyüme oranıysa sadece %2,8'dir. Kırsal nüfus yeni kurulmakta olan fabrikalar için gençlerin köyden şehirlere göç etmeye başlamasıyla azalmaya başlamış, 1960'ların sonunda köylerde genç işgücünde büyük kayıp yaşanmıştır. Çiftçi nüfusu 1964'te 15,5 milyon iken 1974'te neredeyse 12 milyona inmiştir.⁶⁴ Tarımsal sektörde çalışan üretici sayısındaki azalma on yılda mevcut sanayileşme oranına vurulduğunda iki buçuk- üç milyon gibi ilk bakışta yüksek olmayan bir rakam ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte tarım sektöründeki büyüme oranı ülkenin ancak temel tarımsal gıda maddelerini neredeyse

⁶³ Institute for Research in Collaborationist Activities, “Sabah Seni Kaldıran O Şarkın Sırrı (Korece),” *Oh My News*, (Çevrimiçi) <https://news.naver.com/main/read.nhn?mode=LSD&mid=sec&sid1=001&Oid=047&aid=0002011096>, 25 Kasım 2018.

⁶⁴ Edward P. Reed, “Is Saemaul Undong a Model for Developing Countries Today?,” *International Symposium in Commemoration of the 40th Anniversary of Saemaul Undong için Hazırlanılan Makale*, Seoul, Korea Saemaul Undong Center, 30 Eylül 2010, s. 3.

üreten bir durumda olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin 1960'ta ülke nüfusu 25 milyon iken 1974'te bu rakam 34,69 milyona çıkmış ancak üretici çiftçi sayısı nüfusa nazaran sürekli azalan bir eğilim göstermiş ve taşra boşalırken şehirlere göç hızı devletin tahminlerini aşmıştır.⁶⁵

Devletin sanayileşme yönlü Birinci Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı (1962-1966) kentli nüfusun gelir seviyesini yükseltmede geniş ölçüde başarılı olduğu kabul edilirken bu durum diğer taraftan kent ve köy arasında büyük eşitsizliğe de yol açmış ve köyden kente göç fenomenini özellikle 1960'ların sonuna doğru hızlandırmıştır.⁶⁶ Kent ve köy arasında gelir dengesizliğinin büyümesi, Park hükümetinin Birinci ve İkinci Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı döneminde kent sanayileşme ile birlikte belirtildiği üzere kırsal kalkınma planını daha fazla geciktirmeden uygulamaya koymaya zorlamıştır. O zamana kadar uygulanan kırsal kalkınma programları kronik kırsal yoksulluk sorununu çözmede başarısız olduğu için Park hükümeti kırsal alanla ilgili yeni programlara büyük önem vermek zorunda kalmıştır.⁶⁷

Saemaul Undong'u hazırlarken Park hükümeti 1968'den itibaren *Kırsal Nüfusun Gelirin Arttırılması için Özel Proje* (Special Projects for Increasing Rural Household Incomes Program) adında pilot program sayılabilecek bir program uygulamaya koymuştur. Yerel seviyede gerçekleştirilen ve henüz ülke geneline yayılması noktasında eksikliklerin görülmesini amaçlayan bu projede hükümet özellikle iki tane önemli ders çıkarmıştır. Birincisi, eğer köylüler kendi çapında çalışkanlık ve katılım göstermez, kendi kendine yardımcı olmaz ve işbirliği ruhuna sahip çıkamazsa, devlet her ne kadar sübvansiyon verse de kırsal kalkınma programı tek taraflı, özellikle tepeden inme bir hal alacaktır. İkinci olarak kırsal kalkınma programında yerel hükümet yetkililerin rolü çok önemlidir. Bu yüzden Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı sanayileşmede merkezi hükümet tarafından yukarıdan

⁶⁵ UN Department of Economic and Social Affairs Population Division, **World Population Prospects: The 2010 Revision**, c. 1: Comprehensive Tables, New York, United Nations, 2011, s. 160.

⁶⁶ 1962'de Güney Kore'nin Kişi başına GSYİH 988,7 Amerikan doları ve 1966'da 1277,5 USD, 1970'te 1815 USD dramatik bir şekilde yükselmiştir; Trading Economics, "South Korea GDP per capita," Trading Economics, (Çevrimiçi) <https://tradingeconomics.com/south-korea/gdp-per-capita>.

⁶⁷ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 5.

aşağı bir yaklaşımla uygulanabilmekle birlikte kırsal kalkınma için en azından teorik olarak aşağıdan yukarıya ülke çarpında bir katılım olması, toplum tarafından asgari düzeyde yönlendirilen bir kalkınma kampanyası gereklidir.⁶⁸

1. 7. 2. Saemaul Undong'dan Önce Kent Sanayisinin Gelişime Katkısı

Saemaul Undong'dan önce 1960'larda başlayan kentsel sanayi, Saemaul Undong'un başlatılabilmesinde kritik derecede itici güç olmuştur. Japon Sömürge Döneminde Kore'ye sulama ve bazı tarım teknolojisi yatırımlarına rağmen, gelişmiş bir tarım ekonomisi tam yerleşememiş ve tarım istisnalar dışında ilkel metotlarla sürdürülmüştür. Elde bulunan sınırlı teknolojik zirai işletme ve araç-gereçse Kore Savaşı döneminde kullanılamaz hale gelmiş, üretimde büyük düşüş yaşanmış ve özellikle Rhee döneminde Güney Kore büyük bir gıda ithalatçı ülkesi konumuna düşmüştür. Bununla birlikte Park döneminde uluslararası uygun borçlanma koşulları, ABD askeri ve mali dış yardım ve hibeleri ve Park'ın kamulaştırdığı banka sistemiyle tıpkı sanayi yatırımlarının gerçekleştirilebildiği gibi Saemaul Undong içinde uygun bir ortam hazır hale gelmiştir.

Birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planları sonunda şirketlerin belirli sürdürülebilir ihracatçı-üretici seviyeye ulaşmalarıyla birlikte ülkeye döviz girdisinde yeni bir kalem açılmış ve milli gelirdeki artış devletin sanayileşme hamlelerinin yanında kırsal kalkınmaya da odaklanabilmesini sağlamıştır. Örneğin bütçe gelirlerindeki artışla birlikte devlet Saemaul Undong projesine paralel olarak 1972'de pirinç üreticilerine üretimi arttırmaları için geniş sübvansiyonlar sağlamış, devlet destekli alımlarla köylüden yüksek fiyata alınan pirinç kent tüketicilerine düşük fiyata satılmıştır. Yüksek fiyata pirinç alımı 70'li yılların ortasından itibaren kısmen 1973 Petrol Krizinde etkisiyle devletin alım gücünü düşürmüştür. Devletin uzun vadeli yüksek sübvansiyon sağlama politikasını ana hedef olan kırsal nüfusun kişi başına düşen milli gelirinin arttırılması amacıyla sapmadan çeşitlendirmesi ihtiyacı

---

⁶⁸ A.e., s. 5.

doğmuştur.⁶⁹

Diğer taraftan özellikle 1950'lerde Kore Savaşı ve toprak reformu gibi hadiselerle birlikte 1960'lar boyunca ülkede eğitilmiş işsiz sayısı artarak devam etmiş ve özellikle kırsal kesimde yaşayıp çocuklarına büyük fedakârlıklarla eğitim alırdıkları ailelerin çocukları gerekli bağlantılara sahip olamadıkları için işsiz kalmışlardır. Kırsalda artan eğitilmiş işsiz sayısının 60'ların başından itibaren artan sanayileşme ile birlikte açılan yeni iş imkânlarıyla bir kısmı istihdam edilebilmiş, birçok kişi devlet memurluğu gibi verimsiz, aldıkları eğitime göre çok daha az kalifiye işlerin peşinde koşmuştur. Birçok genç tekrar kırsalda ailelerinin yanına zirai ve balıkçılık gibi işleri yapmak için dönmüş ancak bu durum toplumsal hoşnutsuzlukları arttırmıştır.

Vasıfsız mezunların devlet memurluklarının peşinde koşması haricinde eğitilmiş kırsal kökenli gençlerinde yerelde bir devlet ofisinde çalışma arzuları ve sınırlı iş imkânının tanıtım ve aracılığında etkili olduğu bir mekanizma ile dağıtılması eleştirilerin bir süre sonra iktidara yönelmesi tehlikesini çıkarmıştır. Böylece devletin 1960'ların sonunda kırsal yoksulluğun önüne geçmenin yanı sıra kırsal eğitilmiş işsizlik içinde yeni iş imkânları yaratması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Buradan hareketle Saemaul Undong rejiminin kırsalda azalan desteğini restore etmek, köylü nüfusun içinde bulunduğu yoksulluğun rejime doğru olumsuz şekilde yönelmesinin önüne geçmek istemesinin bir ürünüdür. İlk on yıllık hızlı sanayileşme hamleleriyle birlikte şehirlerin zenginleşmesi ve kır-kent arasındaki gelir farkının daha fazla açılmasını engellemek için birçok etkenin bir araya gelmesinin bir sonucu olarak uygulamaya konulan Saemaul Undong'un dış politika ve güvenlik bağlamında da siyasi motifleri aşikârdır.

Özellikle Saemaul Undong'un köylülerin komünizme kayması ve şehirlere göç fenomeninin önüne geçmek suretiyle politize olmasına engel olmak gibi siyasi amaçlar Park rejiminin girişimi uygulamaya koymasının başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Kuzey Kore tehdidinin ve Vietnam özelinde somutlaşan uluslararası

---

⁶⁹ Mike Douglass, *a.g.e.*, s. 10.

ideolojik rekabetin 1960'lı yıllar boyunca getirdiği rekabet ve çatışma ortamı ve güvensizlik Park'a ulusal güvenlik politikalarının salt askeri-diplomatik olamayacağını göstermiştir. Kuzey Kore kaynaklı tehdide ve uluslararası komünist hareketin yükselişine 1969'da Nixon Doktrininin eklenmesi ve ABD'nin Asya'daki mtfeviklerine desteğini kesmesi Park'a artık rejimin güvenliği olgusunun yani hoşnutsuz köylüleri daha fazla ihmal edemeyeceğini göstermiştir. Dolayısıyla Saemaul Undong'un kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek ve eğitimin kırsalda piyasanın gerçekliklerine göre düzenlenerek eğitimi ve refah çiftçi aileleri yetiştirme gayesinin siyasi boyutu göz ardı edilemez derecede önemlidir. Bu yönüyle Saemaul Undong, iktisadi-toplumsal gelişimi hedeflemekle birlikte rejimin değerlerinin kırsala taşınması ve Park'ın rejiminin hoşnutsuz ve geri kalmış köylüler nezdinde restore edilmesi anlamına da gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SAEMAUL UNDONG'UN İÇ YAPISI

2. 1. Genel Yaklaşım

Saemaul Undong projesi önceki bölümlerde bahsedilen sosyo-politik ve sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde artık Park yönetiminin modernleşmeyi kırayayma gerekliliğinden doğmuştur. Park rejimi tarafından başlatılan sanayileşme hamleleri ve yakalanan yüksek ekonomik büyüme rakamlarına rağmen kırsal nüfusun yaşam seviyesinin olumlu yönde değişmemesi ve köylü nüfusun yoksul durumu devleti harekete geçirmiştir. Özellikle Park rejiminin otoriter yapısı ve rejimin meşruiyetinin ekonomik büyüme ve halkın yaşan standartlarının iyileşmesine endeksli olması iktidar üzerinde baskı yaratmıştır. Kır-kent gelir dağılımı arasındaki farkın artan şekilde açılması aynı zamanda rejim güvenliği ikilemi anlamına gelirken Saemaul Undong ifadesi ilk defa 22 Nisan 1970'de Park Chung Hee tarafından Busan şehrinde yerel yöneticiler toplantısında dile getirilmiştir. Park, yerel yöneticiler ile köylülerin ortak bir projede devlet sübvansiyonlarının katkılarıyla köyün ve köylünün kalkınmasına çalışması için harekete geçileceğinin işaretini vermiştir. Park'ın konuşmasında özellikle köylülerin kendi köylerini dönüştürmede alacakları başrol, kendi kendine yeterlilik ve yerel yöneticiler aracılığıyla devletin gözetiminde bir dönüşüm seferberliğinden bahsetmesi projenin tek taraflı bir hareket olmadığını ortaya koymuştur.⁷⁰

Böylece hareketin devlet ayağı olduğu kadar yerelden yani köyden gelen desteğin mobilizasyon açısından kritik olduğu görülür. Devletin başlangıç sürecinde vereceği mali destek, danışmanlık ve gözetmenlik hizmetinin bir süre sonra kırsalın kendisini bizzat sahibi olan köylüler tarafından dönüştüreceği yolu açacaktır. Dolayısıyla Saemaul Undong'un altında yatan fikir köylünün kendi refahını sağlamada ve çevresini dönüştürmede kendisinin inisiyatif almasıdır.

Park'ın 1970'teki toplantıda ilk defa adından bahsederek ifade ettiği

⁷⁰ Asian Development Bank, a.g.e., s. 5.

Saemaul Undong bir süreden beridir kırsalın geliştirilmesi ve modernleştirilmesi için girişilen birbirinden bağımsız, küçük projelerin üzerine gelmiştir. Başlangıç aşamasında da gerek köylere inşaat malzemeleri gönderilmesi, gerek yüksek fiyattan tahıl alımları yapılması ve köylülerin uzmanlar tarafından yönlendirilmesi genel kurallara, tüzüklere bağlı bir proje olmaktan ziyade bir girişimler bütünüdür. Daha sonra 1973'te Park, Saemaul Undong'un kırsalın yaşam standartlarının yükselmesi için devletin resmi politikası olduğu ifade ederken 70'lerin sonunda doğru finansal yetersizliklerle birlikte hareketin manevi-ahlaki çalışma mitosu ağır basmaya başlamıştır.⁷¹

Saemaul Undong girişimi böylece başlangıçta temel altyapı ve çevrenin değiştirilmesinin kırsal dönüşümün temeli olduğu varsayımına dayanmıştır. Örneğin köylerin ağaçlandırılması, köy giriş yollarının büyütülmesi, sel için toprak seti kurarak akarsu yatağı sisteminin geliştirilmesi, köye ortak bir gübre depolama tesisi kurulması, kanalizasyon için su yolu kurulması, kuyudan su çekmek için pompa temini, köy evlerinin sazdan çatı ve kerpiçten duvarlarının köylüler tarafından devletin sağladığı çimento, tuğla ve demir ile yeniden inşa edilmesi, toplu çamaşır yıkama tesislerinin kurması, fare ve benzeri haşaratların yok edilerek köylerin hijyeninin sağlanması gibi faaliyetler Saemaul Undong'un ilk safhasını oluşturmuştur. Buna ek olarak ortak tarım alanları oluşturulması, sezon dışı sebze yetiştirme, hayvancılığın devlet tarafından teşvik edilmesi gibi faaliyetlerde ilk safhada devletin öncelik verdiği alanların başında gelmiştir.⁷² Dolayısıyla başlangıçta bir isimden ziyade genel bir eğilimi kapsayan ancak daha sonra Saemaul Undong adını alarak kırsalın yaşamını daha iyi hale getirmek amacıyla olan resmi bir hareket dönüşen Saemaul Undong'un temel hedefi bu suretle kişi başına düşen milli hasılanın arttırılması, yaşanan çevrenin değiştirilmesi, taşradaki temel altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi ve üretim kapasitesinin arttırılmasıdır.⁷³

Altyapı geliştirme aşamasını kapsayan Birinci aşamanın (1971-1973) bütçesi

⁷¹ Jemal Abafita, Fikadu Mitiku ve Kim Kyung Ryang, "Korea's Saemaul Undong (New Village Movement): A Model for Rural Development in Ethiopia?," **Journal of the Korean Society of International Agriculture**, c. 25, no. 3, Eylül 2013, s. 224.

⁷² Chang Soo Choe, **a.g.e.**, s. 1-3.

⁷³ Sooyoung Park, **a.g.e.**, s. 116.

çoğunlukla kırsal bölgelerden elde edilen finansmandan gelirken (141,9 Milyar Kore Won'u, yaklaşık 409 milyon dolar) kırsaldan toplananlar hariç devlet toplamda 113 Milyar Won (yaklaşık 325 milyon dolar) projeye aktarılmıştır. 1971-1979 arasında ulusal bütçeden 395 milyar Won (Yaklaşık 1,1 Milyar Dolar), yerel yönetim bütçelerinden 377 milyar Won (Yaklaşık 1 Milyar Dolar) ve dış borçlanma ile projeye 627,2 milyar Won (Yaklaşık 1,8 Milyar Dolar) Park hükümeti tarafından aktarılmıştır. Devletin yoğun desteği bu süreçte açıkça görülürken *Saemaul Toplulukları* adı verilen ve bir veya birkaç köyün oluşturduğu cemiyetlerin oluşturdukları ortak fonlarla ilk etapta 141 milyar Won (406 milyon dolar), ikinci etapta 509,4 milyar Won (1,4 milyar dolar) ve üçüncü etap olan 1977-1979 arasında 1,35 trilyon Won (3,8 milyar dolar) toplanmıştır. Sekiz yıllık süreçte köylerde üretimin artması ve devletin sağladığı uzun vadeli düşük faizli kredilerle bu rakam 2 trilyon Won (5,7 milyar dolar)'a kadar yaklaşmıştır.⁷⁴

Bunların devamı olarak Saemaul Undong'un ikinci aşaması (1974-1976), tarım üretim altyapısının standartlaştırılması, tarım ticaretinin geliştirilmesi ve kendi kendine yeterli üretim yapan köylerle birlikte aile gelirinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. 1974'ten itibaren devlet Saemaul Undong'la daha aktif ilgilenmeye başlamıştır. Her ayın birinci günü *Saemaul Günü*, 25'inci günü ise *Toplumsal Buluşma Günü* (Neighborhood Meeting Day) olarak belirlenmiştir. Saemaul Undong'un en önemli ayağı olan ve yerel yöneticilerle köylülerin bir araya geldiği Yerel Ofisler için toplantı evleri ve her bir yerel ofis için o bölgedeki günlük gelişmeleri, deneyim ve tecrübeleri paylaşan, başta zirai bilgiler olmak üzere inşaat, demircilik, sağlık ve eğitimle ilgili makalelerin basıldığı bir de yayınevi kurulmuştur. Saemaul topluluk liderleri için eğitim programlarını kapsayan Saemaul eğitimi, devlet memurlarının, yerel tüccarların ve konuyla bağlantılı akademisyenler dâhil kamu ve özel sektördeki kentsel elitlere kadar genişletilmiştir.⁷⁵

Saemaul Undong'un üçüncü aşaması (1977-1979) ise hayvancılık, tarımla ilgili aktivitelerin yanı sıra Saemaul Köy Atölyeleri çerçevesinde kırsal üretimin

⁷⁴ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 46; Döviz ise Fxtop sitesine atıfta bulunmaktadır. Fxtop, "Converter in the Past," (Çevrimiçi) <http://fxtop.com/en/currency-converter-past.php>.

⁷⁵ **A.e.**, s. 8.

emek yoğun yapısının katma değeri daha yüksek zirai ve zanaat üretimine yönlendirilmesini içermiştir. Çiftçi köylülerin 70'lerin sonuna kadar devlet sübvansiyonları ve altyapısal gelişim ile birlikte ticari tarıma geçişleri tarımda mekanizasyonu da arttırmış, köylüler yeni traktörler ve diğer biçer-döver ve benzer araçlarla modern tarıma geçmeye başlamıştır. Saemaul Undong'la birlikte meydana getirilen Saemaul Çiftlikleri devletin yerel yöneticilerle köy cemaatlerini yönlendirdikleri ve yardımcı oldukları birer kooperatif haline getirilirken, kooperatifin başlangıç sermayesi yine devlet-köy komünlerinin ortaklığı çerçevesinde oluşturulmuştur.

Köy komünlerinin yerel devlet Saemaul görevlileriyle birlikte işlettikleri kooperatifler arasında işbirlikleri de yine devletin yönlendirmesiyle sağlanırken gıda üretiminin hızlıca yükseltilmesi, ürünlerin hastalık ve böceklerden korunması ve yeni tarım teknolojilerinin köy komünleri arasında paylaşılması hareketin ileri aşamalarını temelini teşkil etmiştir. Köy Komünlerinin gerek kendi içlerinde gerek birbirleriyle işbirliğine gitmesinin sağlanması noktasında kadınların inisiyatif alması devlet tarafından teşvik edilmiş ve örneğin radikal bir girişim olan *Pirinç Fonu* adı verilen tasarruf fonu yaratılmıştır.⁷⁶ Bu doğrultuda tarımsal üretimde doğru yönlendirmeler yapıp, biriken artı değerın piyasada en verimli şekilde değerlendirilmesi doğrultusunda kurulan Ulusal Tarım Federasyonu'yla birlikte köy komünleri 1970'lerin sonundan itibaren artık devletten ek ödenek talep etmeden halkın artan yatırımlarıyla kendi kendisini işletebilen otonom bir kurum haline gelmiştir.⁷⁷

Buradan hareketle Saemaul Undong'u birkaç özellikle nitelendirmek mümkündür. Öncelikle Saemaul Undong teorik olarak öyle planlanmamasına rağmen yukarıdan aşağıya etki eden ve devletin planlama ve yönlendirmesinin kritik etkisinin inkâr edilemeyeceği bir kırsal kalkınma projesidir.⁷⁸ Devletin yukarıdan

---

⁷⁶ Pirinç tasarruf fonu aracılığıyla ailelerin kendileri için ayırdıkları pirinçlerden “*her yemekte bir kaşık*” söylemiyle pirinç toplanması kararlaştırılmıştır. Biraz da tepeden inme bir şekilde köylünün küçük miktarlarla da olsa zorunlu fedakarlığına dayanan pirinç fonu hane bazında küçük miktarda biriken pirinçlerin ülke sathında büyük oranlarda birikmesiyle toplanarak satılmış ve Ulusal Tarım Federasyonu'nda biriktirilmiştir.

⁷⁷ Chung-yum Kim, **a.g.e.**, s. 9-10.

⁷⁸ Devletin kurucu ve itici rolü, teşvik ve ceza yöntemleri, Saemaul Kooperatif ve Atölyelerinin kurulması ve köy komününün kendi basımevini kurarak bilginin yayılması için devlet yönlendirmesi

aşağı kalkınma ve modernleşme hamlelerine aşağıdan yani halktan beklenenden daha fazla katılım olmasıysa projenin işlerliğini arttırmıştır. Özellikle hareketin gelişimi noktasında devlet şehirli romantik kalkınmacı elit ve aydınlardan ya da uzak bölgelere atanan devlet görevlilerinden ziyade köy komünleri içerisinde çıkan liderlerin aldıkları inisiyatiflerle projelerin gerçekleştirilebildiğini deneme ve yanılmalarla öğrenmiştir.⁷⁹

Saemaul Undong'un altında yatan iktisadi ve toplumsal sebepler ve bu sebeplere yönelik yine aynı alanlar çerçevesinde çözüm yolları aranmasının yanı sıra üçüncü bir ayağı da ilk iki ayağı kadar önemli olmuştur. Özellikle Başkan Park'ın Japon Mançurya Ordusu'nda görev aldığı yıllarda Japon çalışma ahlakı ve arkasında yatan ruhani metodolojiden etkilenmesi Saemaul Undong'unda kendisine has manevi bir karakteri olması gerektiğine kendisini inandırmıştır. Eski bir asker olan Park'ın manevi öğelerin de maddi öğeler kadar önemli olduğuna dair inancı ve Japon ekolünde etkilenmesiyle Saemaul Undong, komünal işbirliği etiklerine ulusal bir seferberlik atmosferine büründürülmüştür. Örneğin Saemaul Undong'u yaşamış bir çiftçi ile yapılan mülakatta kendisi Başkan Park'ın yapmaya çalıştığının Japonların koloni döneminde köylü çocuklara da öğrettikleri Ninoyama Ginjiro felsefesinin Kore uyarlaması olduğunu anladığını ifade etmiştir.⁸⁰ Japon Stakhanov'u olarak nitelendirilebilecek çiftçi Ginjiro'nun felsefesi ve etiği böylece Park'ın Saemaul Undong'un felsefi altyapısının Kore değerleriyle harmanlayarak oluşturulduğunu göstermiştir. Her ne kadar Ninoyama Ginjiro ve Stakhanovizm gibi ahlaklı ve çalışkan çiftçi-işçi mitleri Park rejiminde olduğu gibi otoriter yönetimlerin propaganda aracı olmakla birlikte kırsalın dönüşümü ve kalkınmasının ulusal seferberlik ruhu taşımadan gerçekleştirilemeyeceği düşüncesinin de bir bakıma yansımasıdır.

Güney Kore'nin 1960'ların sonuna kadar önemli sanayileşme hamlelerine ve

---

projenin yürütülmesi hayati derecede önemlidir.

⁷⁹ Seung-Mi Han, **a.g.e.**, s. 72.

⁸⁰ Ninoyama Ginjiro, Japon Meiji Restorasyonu döneminde kendi kendine yeterli bir çiftçinin iş etiği ve ahlakı çerçevesinde çalışkanlığıyla üretim rekorları kırması mitinin İmparatorluk yönetimi tarafından ulusal rol model haline getirilip ülke genelinde çiftçilerin verimliliğini arttırmasını sağlamada yayılması fikridir; **A.e.**, s. 72.

basit imalat endüstrisindeki ilerlemelerine rağmen hala komünist komşusu Kuzey Kore'nin endüstriyel üretim rakamlarının gerisinde kalmış olması ve zirai üretimin ilkel yapısı devletin köylüleri seferber etmede sadece finansal destek sağlamanın yeterli olmayacağına inandırmıştır. Bu yaklaşım finansal desteğin önemini azaltmamakla birlikte köylülerin mevcut yığınlık ve umutsuzluklarını dağıtmada, kendi kendilerine önemli şeyler başarabileceklerini göstermede ve yeterli irade ve inançla çevrelerini dönüştürebileceklerine inanmaları üzerine inşa edilmiştir. Yani köyün ilkelliği ve mekanize olamamış yapısının emek yoğun irade ve çaba ile değiştirilebileceği ve kırsalın-köyün dönüştürülebileceği Saemaul Undong felsefesinin önemli bir ayağıdır. Benzer bir yaklaşım ikinci bölümde görüleceği üzere Saemaul Undong'un başlatılmasından otuz yıl önce çok farklı siyasi, tarihi ve toplumsal konjonktürler çerçevesinde Türkiye'de Köy Enstitüleri ve onun çalışma felsefesiyle ortaya konulmuştur. Henüz gelişimini sağlayamamış veya sağlamakta olan ülkelerde kırsalın ilkel durumunun hızla değiştirilmesi gerekliliği ancak sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik sorunların girift yapısı bu ülkelerde rejimleri örnek rol modeller, manevi inanç sistemlerinin halka benimsetilmesi gibi şekillerde göstermiştir.

2. 2. Devletin Örgütsel Uygulama Yapısı

Park rejimi köylerde sefaletin sürmesi ve ivedi şekilde köylülerin gelirlerinin arttırılması için yürütülen arayışların sonunda birbirinden bağımsız ön deneme projelerini 1970 yılından itibaren düzenleyerek sistematik bir hale getirmeye başlamıştır. Saemaul Undong olarak adlandırılan proje ve girişimler böylece Park rejimi tarafından tek bir çatı altında toplanmıştır. Hükümet, köy komünleri olarak adlandırılan ve köy topluluklarını ana birim olarak devlet ile ortak işbirliğine girmesi yönünde örgütlemeye koyulmuş ve kırsal kalkınma politikası artık Başkan Park'ın ajandasında üst sıralara yükselmiştir.

Buradan hareketle Park Chung Hee hükümeti çok katmanlı, yukarıdan aşağı, olacak şekilde komuta ve kontrol mekanizmalarının bulunduğu ancak yerel kanaat

önderlerinin de sisteme entegre edilmesinin istendiği bir örgüt yapısı hazırlamaya başlamıştır. Örgütsel yapının arkasındaki fikir hareketin salt devlet eliyle yapılan bir programdan ziyade toplumsal mobilizasyonu teşvik edecek özellikte olması gerektiğidir. Böylece merkezde İçişleri Bakanlığı'na bağlı *Saemaul Undong Bürosu* kurulmuş ve büro Saemaul Undong'un bütün strateji ve politikalarının üretilmesinden icrasına kadar sorumlu kılınmıştır.⁸¹ Hareketin Tarım ve Orman Bakanlığı'na, Ulaşım Bakanlığı, İmar Bakanlığı veya Eğitim Bakanlığına bağlı olmamasının altında Park'ın hareketi doğrudan İçişleri Bakanlığı'nın geniş hukuki yetkilerinin kullanılarak emir-komuta zincirinin akışının sorunsuz sürmesini amaçladığı sonucunun çıkarılmasıysa bu noktada sürpriz değildir. Nitekim Park, İçişleri Bakanlığı aracılığıyla Saemaul Undong'a devlet-bürokrasi kademesinde ne kadar önem verdiğini ve devlet görevlilerinin hareketin planlanan şekilde icra edilmesi noktasında gösterecekleri çabaların olumlu veya olumsuz bir şekilde kendi geleceklerine yansıtacağını göstermiştir. Bu durum doğal olarak başta İçişleri Bakanlığı'nın hukuki ve polisiye otoritesinin gölgesinde bir devlet projesinin diğer bakanlıklar veya yerel idari birimler tarafından uygulanmaması veya itaatsizlik olgusunu asgariye indirme potansiyeli taşımıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın bünyesinde kurulan Saemaul Undong Bürosu'nun bakanlığın yetki zırhına büründürülmesinin ardından ülkenin her bir bölgesel idari yönetiminin içinde *Saemaul Planlama Bürosu* kurulmuş ve yerel yönetimlerin il ve ilçe (county) düzeyinde alınan kararları uygulayabilmesi için danışma ve yol gösterme gibi görevleri üstlenmiştir. Her bir ilçede kurulan yerel alt bürolara *Yardımcı İlçe Şefi* adında yeni bir idareci atanırken bunların köy seviyesinde doğan ihtiyaçları gidermeleri, projelerin gidişatını kontrol edip, süreci gözlemlemeleri ve doğan anlaşmazlıklarda yetkilerini kullanmalarına dair yetkiler verilmiştir.⁸²

---

⁸¹ J. Whang, "Monitoring an Integrated Rural Development Programme: Saemaul Undong, Korea," **Monitoring Systems for Agricultural and Rural Development Projects**, c. 2, Ed. E. Clayton, F. Pétry, Development Policy Studies and Training Services, FAO Policy Analysis Division, Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1983, s. 42.

⁸² İlçe seviyesindeki Saemaul Promosyon Konseyi kasaba/nahiye seviyesiyle şehir arasındaki birimdir. Konseyde belediye başkanı, ilçe yöneticisi (kaymakam), ilkokul ve ortaokullardan öğretmenler, Ulusal Balıkçılık Konseyi ve Ulusal Tarım Konseyi üyeleri bulunur. Konseye köy bazında ele alınacak meseleler için Saemaul Köy Liderleri de belirli aralıklarla katılmaktadır; Asian

Bunların yanı sıra her bir kasaba veya kazada bulunan en küçük yerel idarenin içinde bir Saemaul İdari Birimi veya bürosu kurulmuş ve bu organ yerel idarecilerle birlikte projenin yürütülmesini koordine etmekle yükümlü kılınmış, doğal olarak diğer devlet görevlilerinin bu organa yardım etmesi gerekmiştir.⁸³

İçişleri Bakanlığı'nın en tepede olduğu ve buradan vilayete doğru olacak şekilde il, ilçe, kaza ve köye doğru tepeden tabana yapılandırılan merkezi sistemin projenin yürütülmesinde önemli işlevler üstlendiği söylenebilmekteyse de bazı durumlarda bürokratik iş yükünü arttırdığı da gözlemlenmiştir. Özellikle denge-denetim mekanizması kurmak isteyen İçişleri Bakanlığı'nın bürokratik yapısı doğrudan köy ve merkez arasındaki iletişimi engelleyici bir hal alırken bazı durumlarda köylülerin katılımını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bazı örneklerde görüldüğü üzere köy komün liderlerinin istek ve şikâyetlerinin merkeze ulaşmadığı durumlar ortaya çıkmış, veri akışının düzgün akmadığı durumlarda merkezin hızlı karar alma süreçleri gecikmiştir. Devletin merkezden sahadaki gelişmeleri kontrol etmek için kurduğu detaylı hiyerarşik mekanizmanın sonucu ister istemez hareketin bürokratik-devletçi bir yapıda kalmasına yol açarken, bireysel inisiyatif alma sınırlı kalmıştır.⁸⁴ Buradan hareketle merkezden köy seviyesine kadar bakanlıklar ve yerel idareler arası koordinasyonun sağlanması için farklı seviye ve yetkilerde Saemaul Konseyleri kurulurken bunun en altında Saemaul Köy Konseyi, en tepesinde İçişleri Bakanı'nın oturduğu ve yine onun bakanlığına bağlı olan *Merkezi Danışma Konseyi* meydana getirilmiştir. Merkezi Danışma Konseyi, İçişleri Bakanı'nın haricinde Başbakan Yardımcıları ve diğer bakanlıklara bağlı birimlerden gelen yirmi üyeden oluşmuştur. Yerel idari birimler içerisinde kurulan konseylerde Merkezi Danışma Konseyi'nden esinlenerek daha düşük seviyeli memur ve bürokratların katılımıyla oluşturulmuştur.⁸⁵ Böylece yerel idari seviyede Saemaul Undong'a bağlı kapsamlı brifing odaları ve büroları tüm vali ve belediye başkan yardımcılarının ofisleri altında

---

Development Bank, **a.g.e.**, s. 11.

⁸³ Do Hyun Han, **Saemaul Undong (New Community Movement): Korea's National Community Development for Rural Modernization**, Seoul ve Washington, KDI School ve World Bank Institute, 2013, s. 119.

⁸⁴ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 38.

⁸⁵ J. Whang, **a.g.e.**, s. 42.

kurulmuştur. Kısaca, Saemaul Undong'un yönetimi İçişleri Bakanlığı'nda merkezileşmiştir. Şekil 2. 1.'de 1970'lere ait Saemaul Undong idari yapısı diyagramatik şekilde görülmektedir.⁸⁶ Saemaul Undong'un belki de en önemli birimi olan Saemaul Köy Geliştirme Komitesi'nde köy tarafından seçilen on iki delegasyon beş delege ve gerek köyün gerek de devletin onayıyla da delegelere başkanlık eden Saemaul Köy Lideri bulunmaktadır.⁸⁷

Bu çerçevede her bir idari birimin altında bir Saemaul ofisi veya Saemaul Undong İşleri Bürosu'nun kurulmasıyla birlikte İçişleri Bakanlığı'nın otoritesinin desteğiyle devlet organlarının içine otonom bir birim yerleştirilmiş ve bu otonom birim ancak bir üst Saemaul bürosuna karşı sorumlu olmuştur. Saemaul ofislerinin devlet organlarının içinde paralel bir yapılanma kurmasıyla birlikte yerel idarecilerin keyfi davranışlarının önüne geçilmede önemli adımlar atılmış, bu ofislerin varlığı yine yerel bürokratların üzerinde baskı oluşturmuştur. Nitekim köylülere olan bakış açısında değişiklikler görülmeye başlanmış, Saemaul Köy Liderleri'nin ilçe ve kaza Saemaul Ofislerini ve diğer idari daireleri izin almaksızın ziyaret edebilmesi dönem itibarıyla bürokratik teamüller çerçevesinde önemli bir gelişme olarak görülmüştür.⁸⁸

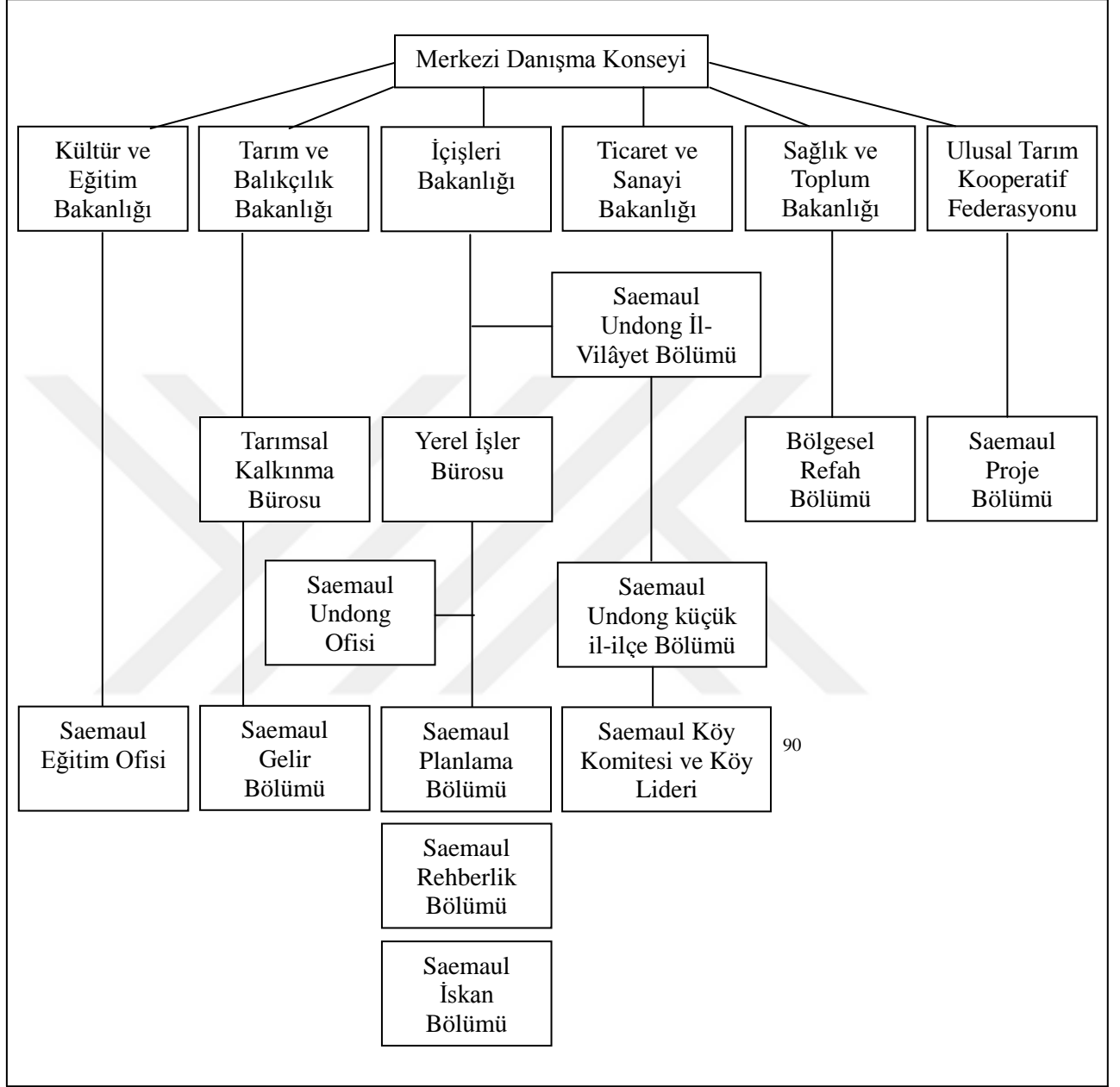
⁸⁶ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 9.

⁸⁷ Birçok Saemaul Köy Lideri planlama, organizasyon gibi faaliyetler neticesinde modernizasyon ve liderlik kavramlarını orduda öğrenmiştir. Bu yönüyle ordunun post-kolonyel ülkelerde eğitici kimliği ve en kurumsal, modernizasyona açık kurum olması tesadüf olmamış, Saemaul liderlerinin önemli bir kısmı da zorunlu askerlik hizmeti esnasında yeni yetenekler edinmişlerdir; Do Hyun Han, **a.g.e.**, s. 19.

⁸⁸ Do Hyun Han, **a.g.e.**, s. 119.

Şekil 2. 1. : Saemaul Undong İdari Yapısı⁸⁹

⁸⁹ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 10.

⁹⁰ Saemaul Undong'un en temel seviyedeki köy yönetimi olan Ri/Dong kalkınma komitesi, köylü tarafından seçilip devlet tarafından onaylanan köy liderleri ile birlikte projelerini yürütmüştür. Up/Myon (bir üst seviyesi) köy komitesi ise Saemaul liderleri ve yerel hükümet yetkilileri danışmanlığı eden komite üyeleri tarafından Saemaul Undong projelerine danışman olmuştur. İlçe komitesi ise hem danışmanlık hem de belediye başkanı ve yerel hükümet yetkililerinin yönlendirmesi ile bölgedeki Saemaul Undong'u koordinasyon etmiştir. İl komitesi ise Vali yardımcısı, başkomiser, üniversite profesörler, tarım ve balıkçılık işbirliği müdürleri ve yerel medya şirket müdürleri kapsayan grupların danışmanlığı ile Saemaul Undong'un kapsamlı planı yaratmıştır; **A.e.**, s. 9-13.

Saemaul Undong liderlerinin seçilmesiyle birlikte bu liderlerin köy-köylü ve devletin idari organları arasında iletişimi ve işbirliğini sağlayacak bir temel eğitimden geçirilmesi amacıyla *Saemaul Liderleri Eğitim Enstitüleri* kurulmuştur. Burada seçilen liderler devletin Saemaul ile ilgili amaçlarını, başlıca idari regülasyon ve kavramları öğrenirken, kırsalın genel yapısıyla ilgili temel kültür ve tarih dersleri almış, köylülerin ikna edilmesi için gerekli diyalog teknikleri öğretilmiştir. Saemaul Liderlerine özellikle projenin halkta tepeden tabana, devlet eliyle gerçekleştirilen bir proje olduğu algısına karşı kırsalın geleneksel imece ve yardımlaşmaya dayanan ruhani çalışma felsefesini altta yatan pazar ekonomisinin rekabetçi anlayışıyla uygun şekilde anlatmaları istenmiştir.⁹¹ Geleneksel *Dure* ve *Hyangyak* yardım ve kendi kendine yeterlilik ilkelerinin yayılmasına çalışılmıştır. Diğer yandan Köy komitesiyle birlikte Saemaul liderleri köye su getirme, kuyu açılması, kütüphane ve derslik inşası, dönem itibariyle büyük sorun olan ormanlık alanların izinsiz tarıma açılmasının engellenmesi gibi daha küçük çaplı proje ve faaliyetlerin kararlarını almışlardır. Köyün kaynak kapasitesini geçen durumlardaysa çift taraflı bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin köy tarafında, köy geliştirme komitesi ve Saemaul lideri, köyün ihtiyaç duyduğu altyapı, tarımsal sulama, zirai destek gibi projeler hazırlayıp bir üst Saemaul ofisine taşırken (her zaman kabul edilmeyebilir) üst düzey bürolardan gelen projelerin nasıl tatbik edilebileceği ve organizasyonunun yapılma şeklini belirleme rolünü üstlenmişlerdir.

Böylece köyde örgütlenme köylülerin içinden çıkan komite ve liderlerden seçilirken Saemaul'un Başkan Park'ın kişisel projesi olması, üst düzeyde Başkan ve kabinesinin Saemaul Merkezi Danışma Konseyi ile birlikte her ay düzenlenen toplantılar gelişmelerin takip edildiği bir mekanizma haline dönüşmüştür.⁹² Diğer taraftan Saemaul'un alanına giren idari pozisyonların bütçe tahsisine bağlı esnekliğin sağlanması için bir dizi hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle bakanlık harici devlet ajanslarının örneğin *Ulusal Tarım İşbirliği Federasyonu* (National Agricultural Cooperative Federation) ve *Ulusal Balıkçılık İşbirliği Federasyonu* (National Fishery

⁹¹ Sung-Hee Jwa, *The Rise and Fall of Korea's Economic Development: Lessons for Developing and Developed Economies*, Cham, Switzerland, Springer International Publishing, 2017, s. 110-116.

⁹² Mike Douglass, *a.g.e.*, s. 11.

Cooperative Federation) gibi kamu iktisadi teşebbüsleri benzerleri ve devlet ofisleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.⁹³ Kamuya ait işletmelerin Saemaul projesinin ihtiyaç duyduğu bilgi, teknik ve malzemeyi sağlamalarının önü böylece açılırken farklı proje ve programların yürütülmesi noktasında özellikle altyapı, tarımsal üretimi artırma, tarım ve meslek kurslarının açılması için devlet, yarı devlet kurumları ve ajansların işbirliğine girmesi amaçlanmıştır.

Merkezde alınan kararların sahada uygulanması noktasında köy seviyesinde iki farklı kategorik ayrıma gidilmiştir. Birinci kategoride köylüler, devletin asgari teknik, rehberlik ve finansal desteğiyle projelerin büyük çoğunluğunu kendileri üstlenmiş, görece basit altyapı (kanalizasyon, köy içi yolların yapılması, kurs ve oyun sahalarının inşa edilmesi) projeleri köylülerin kendi kabiliyetleri ve çalışmalarıyla hayata geçirilmiştir. Hükümet bu noktada Saemaul köy liderlerinden gelen ihtiyaç talebine göre destek verirken daha büyük çaplı altyapı inşaatları, tarımsal üretimi arttıracak projelerin uygulanmaya konmasıysa ikinci kategorinin alanına girmiştir. İkinci kategori projelerse köylünün öz kaynak ve kabiliyetlerini aşan altyapı ve inşaat, ziraat ve tesis projelerinde devletin sadece rehberlik desteği vermekle kalmayıp, finansal ve teknik destek, malzeme desteği ve çeşitli teşvik vererek katıldığı projelerdir. Özellikle görece daha basit zirai metotlarının öğretilmesinden ziyade büyük ölçekli teknolojik üretimin tatbik edildiği veya basit köy yollarından ziyade beton yol ve köprülerle, sulama kanallarının inşa edildiği ikinci kategori projeler devletin doğrudan Saemaul liderleri ve köy komiteleri ile yürüttüğü devlet projeleridir.⁹⁴

2. 3. Devlet-Sivil İşbirliği

Saemaul Undong'un temel birimi olan köy ayağının verimli işleyebilmesi için en temel unsurların başında köylülerin projeye olan katılımını sağlamak ve projeleri sürdürülebilir kılmaktır. Aslında köy ve köylülerle ilgili bürokratik

---

⁹³ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 11.

⁹⁴ J. Whang, **a.g.e.**, s. 44.

kadrolardaki karar alıcıların genel eğilimi onların muhafazakâr, yeniliklere kapalı, eğitimsiz ve çağın gerekliliklerini takip edemedikleri için üretim verimliliği düşük yer ve insanlar olarak görmeleridir. Bahsi geçen eğilim genellikle gelişmekte olan ülkelerde kentli aydın, düşünür, bürokrat ve siyasetçilerin nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylü kitleleriyle ilgili genel eğilimdir. Güney Kore’de de özellikle İçişleri Bakanlığı bünyesindeki bürokratların köylülerle ilgili düşünceleri onlara attettikleri ön yargılar üzerinden inşa edilmiştir.⁹⁵ Bununla birlikte Park ve 1961 askeri darbesini gerçekleştiren cuntanın üst düzey subaylarının önemli kısmının kırsal kökenli fakir ailelerden gelmeleri onların aslında köylerdeki imkânsızlıkların ve genel yoksulluğun sebeplerine dair önemli tecrübe ve bilgiye sahip olmalarını beraberinde getirmiştir. Özellikle Park’ın köylerdeki genel durgunluk ve verimsizliğin altında köylü nüfusun tembelliğinden ziyade imkânsızlıklar, araç-gereç ve malzeme eksikliği, yeterli kooperatifçiliğin olmaması, pazar ağları ve altyapı eksikliği olduğuna dair görüşleri de Saemaul Undong’un kırsal kalkınma düşünce sisteminin oluşumunda önemli rol oynamıştır.

Bu bağlamda Saemaul Undong’un taban örgütlenmesinin en kritik üyesi olan Saemaul liderinin köylülerin oylarıyla seçiliyor olması hareketin tabana yayılma politikasının bir ürünüdür. Nitekim Saemaul liderlerinin devlet tarafından atanan ve idari örgütlenmenin en alt birimi olan Köy Şefi ya da muhtarlardan farklı olarak köylülerin oylarıyla seçilmesi kırsal kalkınma politikasının tabana mal edilmek istendiğini göstermektedir. Yine Saemaul Köy Komitesi üyelerinin köylülerin kendi oylarıyla seçilmeleri de kırsal kalkınmada devletin daha önceki projelerden farklı bir tutum izleyeceğinin ön işareti olmuştur. Bazı durumlarda köyün çıkarlarını temsil eden Saemaul köy liderlerinin Saemaul faaliyetlerini denetleyen üst düzey görevliler veya yerel yönetimde çalışan devlet memurları ile anlaşmazlığa düştüğü görülmüştür. Mamafih Saemaul’un bir devlet projesi olması ve yerel idareci ve memurların hükümetin adamı olmaları ve hatta Saemaul liderlerinin devletin köydeki ajanları olduğu düşünüldüğünde köylülerin itiraz hakkının sınırlılıklara sahip olduğu gerçeğini değiştirmemiştir. Aslında köy lideri veya köy muhtarının hükümetin

---

⁹⁵ Sooyoung Park, *a.g.e.*, s. 121.

köydeki başlıca temsilcisi olduğu ve kendilerinden genç Saemaul Köy Liderleri ile bazı durumlarda çatıştığına dair örnekler bulunmakla birlikte hükümet köylülerin isteklerini tamamen göz ardı etmek de istememiştir. Bazı durumlarda köy muhtarı ve Saemaul liderinin aynı kişi olması yönünde eğilimler görülmekle birlikte 1970'lerin otoriter Güney Kore'sinde köylünün kendi Saemaul Köy Liderini dahi hükümetin *tavsiye* ettiği kişilerden seçtiği gerçeği değişmemiştir.⁹⁶

Saemaul Undong'un köy ve köylü ile olan iletişimi tepeden tabana ve bürokratik-otoriter yaklaşımda olmakla birlikte Saemaul Merkezi Danışma Konseyi'nin alt Saemaul organlarından gelen projeleri dikkatli bir şekilde denetlemesi köylüler kadar yerel bürokrat ve idareciler üzerinde de baskı oluşturmuştur. Her bir idari bölgede yürütülen projenin belirlenen kaynak ve zaman diliminde bitirilmesi gerekliliği noktasında bir üst Saemaul bürosuna yani İçişleri Bakanlığına hesap vermek durumunda olan yerel devlet yetkilileri köylüler ile işbirliğine gitmek durumunda kalmışlardır. Böylece her ne kadar Saemaul Undong tepeden tabana, otoriter bir devletin müdahaleci kırsal kalkınma politikası olmakla birlikte köylülerin işbirliği ve rızasının alınması yerel idarecilerin geleceklerini tayin etme noktasında itici bir güç olmuştur.

Bu çerçevede orta düzey Saemaul yöneticileri dahil olmak üzere diğer yerel idareciler köy toplantılarına katılmış, Saemaul liderleri ile projelerin ilerlemesi, kaynak israfının önlenmesi ve gerekli ihtiyaçların tespitine çalışmışlardır. Köylüler ve devlet görevlilerinin sürekli iletişim içinde olmaları köylülerde de uzun yıllar sonra devletin kendilerinin çıkarına köye geldiği düşüncesinin oluşmasına katkı sağlamıştır.⁹⁷ Yerel idareciler üzerindeki projelerin tamamlanması ve köylülerin başarısının kendi kariyerleri içinde bir ilerleme tahtası olması durumunun sonucu üst düzey devlet organlarının olmasa dahi köylünün muhatap olduğu taban devlet

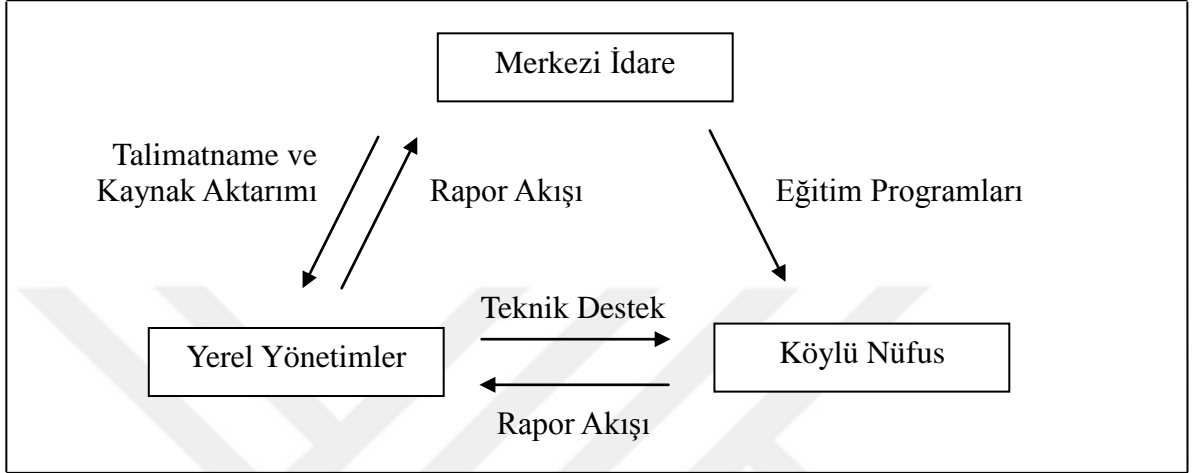
---

⁹⁶ William W. Boyer ve Byong Man Ahn, **Rural Development in South Korea: A Sociopolitical Analysis**, Cranbury, NJ, Associated University Presses, 1991, s. 102-103.

⁹⁷ Köy Kalkınma Komitesi'nin ana hareketi, Saemaul projeleri hakkında tartışıp karar verildiğinde çeşitli köy organizasyonların aktivitelerini tasarlanması, devletten alınan kaynaklarını yönetilmesi ve projelerin takibi, periyodik raporlamadır; **A.e.**, s. 7.

daireleri şeffaflaştırmıştır.⁹⁸

Şekil 2. 2. : Merkezi Bürokrasi, Yerel İdare ve Köylü İlişkisi⁹⁹

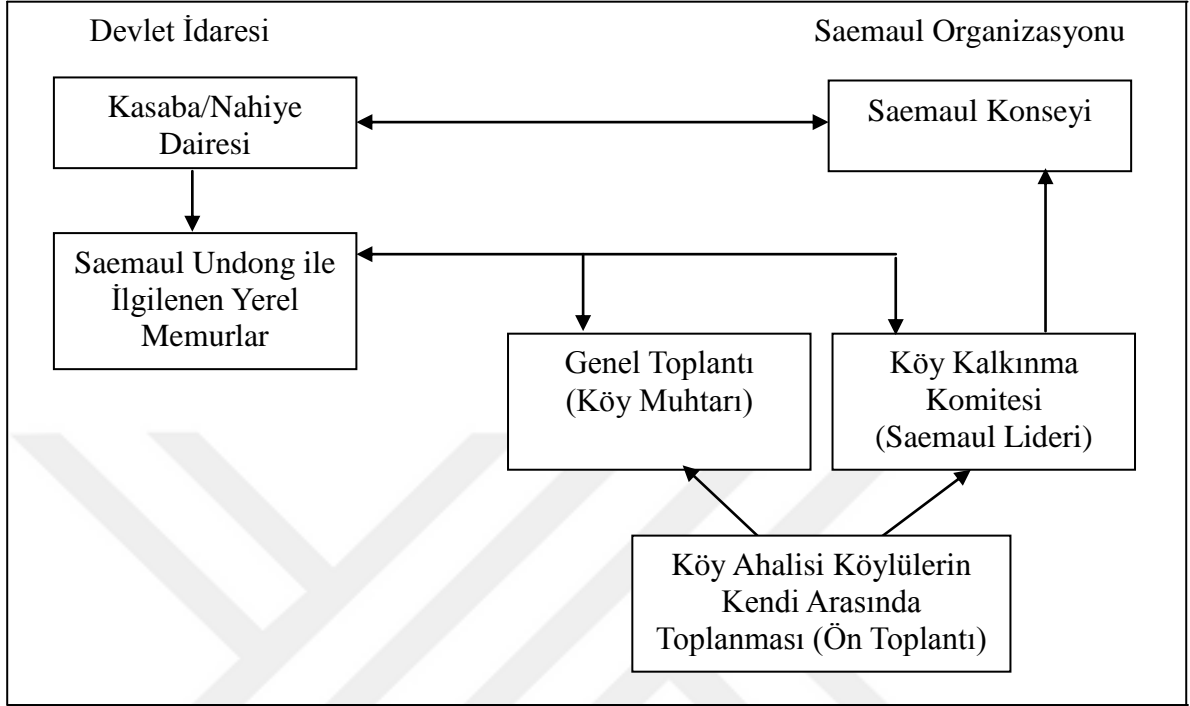
Saemaul projeleri köy liderlerinin aldıkları modern tarım metotlarının köylü ile ortak tatbik edilmesinden imece usulü yapılan altyapı çalışmalarına veya köy toplantı salonu veya kütüphane inşasına kadar değişmekle birlikte planlama ve uygulaması benzerlikler taşımaktadır. Örneğin köylünün kendi kendisine yapma imkânı olmayan bir altyapı projesinde süreç hasadın olmadığı Kasım ayından Mayıs ayının sonu arasında gerçekleşmektedir. Köylünün kendi içinde yaptığı genel toplantıda köyün ihtiyacı olan tesis veya projeler kabaca belirlendikten sonra yarı-resmi Saemaul Köy Geliştirme Komitesine gönderilmektedir. Geliştirme komitesi yarı profesyonel şekilde projelendirmeyi yapar ve hazırladığı taslaklarda projenin ortalama maliyeti, ihtiyaç duyulan malzeme, köylünün sağlayabileceği kendi öz fon miktarını yazarak Saemaul Köy Liderine teslim eder. Saemaul Köy Lideriyse projeyi bir üst düzey olan yerel Saemaul ofisine, bürosuna gönderir.¹⁰⁰

⁹⁸ Mike Douglass, **a.g.e.**, s. 27.

⁹⁹ Chang Soo Choe, **a.g.e.**, s. 7.

¹⁰⁰ J. Whang, **a.g.e.**, s. 44.

Şekil 2. 3. : Köy Komünü Seviyesinde Saemaul Undong Sistemi¹⁰¹

Saemaul yerel büroları projelerin aşağı ve yukarı akışından sorumlu yerel idareci kadrolardan oluşurken bulunduğu yerel yönetim organı ile birlikte hareket eder. Bu noktada daha fazla bürokratik işlem çıkararak sürecin yavaşlama ihtimali doğmuştur. Bunun aşılması için çeşitli çözüm yolları aranmış, birinci olarak Saemaul Undong projeleri ve evrak işleriyle uğraşan birimlerin Saemaul Köy Liderlerinin de eğitim aldığı eğitim tesislerinde temel eğitim kampına girmeleri zorunlu tutulmuştur. Ayrıca Saemaul Köy Liderleri ve komite üyelerinin alt seviyede devlet kademelerinde sorun yaşamaları halinde bir diğer üst yönetim dairesine veya Saemaul Şehir/Bölge bürosuna ulaşmaları için mektup, telefon gibi şikâyet mekanizmaları açık tutulmuştur.¹⁰² Şikâyet mekanizmasının işlerliğine önem verilmesi otoriter Park rejiminin genel yapısıyla çelişir gibi gözükmeyle birlikte üst yönetimin bir anlamda altta olan bitenden sadece bürokratik mekanizmalar içinde filtrelenen bilgilendirmelerle yetinmek istemediği anlaşılmıştır. Devletin bir diğer

¹⁰¹ Chang Soo Choe, *a.g.e.*, s. 9.

¹⁰² Yerel idarecilerin mevkilerinde yükselmelerinin kendi bölgelerine düşen Saemaul projelerinin gidişatıyla doğru orantılı olduğunun anlaşılmasına önem verilmiştir; Do Hyun Han, *a.g.e.*, s. 123.

denetim mekanizması devletin belirlediği ve köylere yapılmasını zorunlu tuttuğu veya köy komitelerinin köyün ihtiyacını belirlediği projelerin gidişatını üst düzey yetkililerle ani denetleme yöntemidir. Devlet, Saemaul yerel ofis ve büroları ile finansal yardım, materyal yardım ve inşaat, ziraat ve diğer eğitsel konularda teknik destek sağlarken İçişleri Bakanlığı'nın müfettişleri yürütülen yerel projeleri denetlemek üzere kasabalara ve köylere gönderilmiştir.¹⁰³

Devletin ani denetim mekanizmalarının dışında günlük işleyişin takibi Saemaul Köy Lideri ve köy muhtarı aracılığıyla yapılır. Günlük işler belirlenen projenin uygulanması safhasında köyün ortaya koyduğu öz kaynak, iş gücü ve devletin gönderdiği malzeme, araç-gerecin envanterinin çıkarılmasıyla başlar. Ardından her gün kullanılan malzeme, verilen eğitimler ve yapılan işler köy komite takvimi veya günlüğüne işlenirken başta konulan hedeflerin tutturulamaması halinde çeşitli önlemler komite aracılığıyla karara bağlanır. Komitenin yarı resmi yapısı köylülerin işlere katılımının az olduğu veya çalışmadığı tespiti halinde onlardan para veya iş gücünü sunmasını zorunlu kılar. Köylülerin çalışmak istemediği veya kurallara uymadığı haller olmuşsa da oluşturulan çift yönlü baskı (komünal baskı ve devlet baskısı) çoğu zaman işlemiştir.¹⁰⁴ Şekil 2. 4.'te görülebileceği üzere süreci izleme, takip ve denetleme mekanizması doğru miktarda malzeme ve uzman tedarikinden köyün/köylünün katılımının tespit edilmesine üç farklı seviyede işletilmiştir.

---

¹⁰³ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 42.

¹⁰⁴ J. Whang, **a.g.e.**, s. 45.

Şekil 2. 4. : Saemaul Projelerinin Seviyesine göre İzleme Sistemleri¹⁰⁵

Yönetim Seviyesi			
	Köy	İlçe/Vilayet	Bölge/Merkez
Gözlemin Amacı	- İşlem hızlandırma - Destekleyici önlem - Öz takviye	- Malzeme Teslimatını Kolaylaştırma - Uygun eğitsel ve teknik bilginin zamanında sağlanması - Hükümetin hibe ettiği malzeme ve kaynakların uygun kullanımı için gözetim - Diğer ek destek ve önlemlerin alınması	- Yönetim desteği - Politik düzenlemeler - Genel idari sisteme Uyarlanmanın Sağlanması - Genel değerlendirme işlemleri
Bölge/Merkezi Seviyesi			
İzlenen göstergeler	- Girdi - Çıktı	- Girdi - Organizasyon - Çıktı - İlerleme	- Çıktı - Performans - Yarattığı Etki
Bilginin toplanması	- Saemaul Lideri - Köy Muhtarı	- Kasaba Şefi - İlçe Başkan Yardımcısı - İlçe Başkanı ve Yardımcıları - İlkokul ve Ortaokul Öğretmenleri	- Vali, Vali Yardımcısı - Polis ve Posta Genel Müdürü - Saemaul Undong Bürosu'nun Desteğinde İçişleri Bakanlığı
Verilerin toplanması ve analizi	- Köy seviyesinde proje yönetimi	- Periyodik saha ziyaretleri ve raporları - Program Değerlendirme ve Gözden Geçirme	- Ani saha ziyaretleri - Gelen raporları hedeflerle eşleştirme ve değerlendirme
Raporlama (Kime ve Ne Sıklıkta)	- Köy Liderliğine (Günlük ve Haftalık)	- Kasaba Şefine - Valiye (Haftalık ve aylık rapor)	- İçişleri Bakanlığına ve Başkana (Aylık, üç aylık ve yıllık)

¹⁰⁵ A.e., s. 46.

Saemaul Undong'un şematik yapısında projelerin hazırlanması ve halkın katılımıyla ilgili mekanik tanımlamalar, halkın katılımıyla ilgili talimatnameler belirlenmiş olmakla birlikte uygulamada köylünün rızasının ne kadar alındığıysa genelde göz ardı edilmiştir. Örneğin Saemaul Undong'un görece düzgün gittiği ve model olarak alınabilecek Ami-ri köyünde (kendi kendine yeterli köy statüsüne erişmiştir) meselelerin halkın perspektifinde tepede olduğundan daha farklı olduğu görülmüştür.¹⁰⁶

Ami-ri köyü kendi kendine yeterli köy seviyesine (self-stand) yani üç seviyenin en tepesine ulaşan köylerden birisidir ve başarılarından dolayı 1,5 milyon Won'luk Başkan Özel Bağışına hak kazanmış ve Köy Büyük Salonu'nun inşası için arazi satın alınmıştır. Ayrıca Ami-ri köyüne 300 çimento ve bir el arabası hibe edilmiş, köylülerin çimento ve inşaat demirlerini nasıl kullanacaklarını bilmediklerinin ortaya çıkması üzerine Saemaul liderinin de rehberliğiyle yakınlardaki fabrikada harç dökme ve demir bağlama gibi benzeri işlemler köylülerce öğrenilmiş ve salonun inşaaata başlanmıştır. Bu süreçte köylüler toprak ve yakındaki nehir yatağından taş ve kum taşıma gibi işleri çeşitli gruplara bölünerek sürdürmüşlerdir. İlk bakışta geleneksel literatürün klasik dayanışma ruhu ve milliyetçi duygularının öne çıkardığı ortak bir çalışma tablosu çizilmiş ancak köyün ortak projeleri için arazinin satın alınmasından *gönüllü çalışma* konseptine kadar diğer işlemlerin gerçekleştirilmesinin arkasındaki hikâyeye değinilmemiştir. Özellikle köyün ortak mülkiyetindeki Saemaul Köy Salonu'ndan diğer faaliyetlerin yürütüldüğü binalara kadar tesislerin yapılacağı arazilerin satın alınmasında arazi sahibi köylünün genelde arazisini ücretsiz şekilde köy komitesine hibe ettiği ve bu hibenin arazi sahibinin özgür iradesinin dışında gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır.¹⁰⁷

Birçok köylünün toprağına ücret ödenmeden el konulması ve bunun ortak iyiye ve çikara hizmet ettiği düşüncesi dönem itibariyle sıkça yaşanmıştır. Geleneksel

---

¹⁰⁶ Genelde Saemaul Undong ile hareketin başarısının komünal yardımlaşma ruhu, köylünün imece usulü geleneksel yardımlaşma eğilimleri, hareketin köylülerce hoş karşılanıp devrimci bir atmosferin kendiliğinden oluştuğı gibi çeşitli sebepler çerçevesinde gerçekleştiğı üzerine geniş bir literatürden bahsetmek mümkündür.

¹⁰⁷ Youngmi Kim, **Onların Saemaul Undong (Geudeuleui Saemaul Undong)** (Korece), Seoul, Blue History (Pureun Yeoksa), 2011, s. 187-193.

Saemaul literatüründe ve hükümet raporlarında köylünün topraklarını projelere ücretsiz hibe ederek katıldığı *miti* böylece büyük bir hükümet propagandasının ürünü olurken köylüler bu durumdan şikâyetçi olmuş ancak oluşturulan baskı ortamı neticesinde olanı kabul etmek durumunda kalmışlardır. Eski Köy lideri Lim Wangyu'ya göre köylüler Saemaul Undong'a yoğun ilgi göstermiş ve bizzat kendileri topraklarını ortak köy projelerine hibe etmişlerdir. Ancak daha sonraki Köy Lideri olan Shin Hyun-seung'a göre köylülerin ücretsiz kamulaştırma durumundan oldukça hoşnutsuz oldukları ve şikâyet ettikleri belirtilmiş, böylece baskı atmosferinin etkisiyle bu gibi örnekler arka planda kalmış, üstü kapatılmıştır.¹⁰⁸

Diğer bir Saemaul dayanışma ve ruhani yardımlaşma-işbirliği miti olan fakir köylülerin projeye en çok ilgi gösterenler oldukları ve projenin kendi çıkarlarına olduğunu anladıkları söylenceleridir. Örneğin Ami-ri köyünün en fakirlerinden olan ve o dönem sıklıkla görülen ev hizmetçisi-ücretli çiftçi statüsündeki evsiz-topraksız köylülerden Kim Su-deok kendisiyle yapılan mülakatta Saemaul Undong'dan habersizdir. Su-deok, Saemaul Undong sorulduğunda ne olduğunu bilmediğini, kendisinin sadece çalıştığı cevabını vermiştir. Daha sonra Su-deok'un köye 1967'de çalışmaya geldiği, kendisinin köy komitesi üyesi Yim In-gyu'nun evi ve arazisinde çalıştığı öğrenilmiştir. Daha sonra kendisine Saemaul'un genel faaliyetlerinden bahsedildiğinde Su-deok patronunun emriyle evin çatısını onardığını ve köy yollarının yenilenmesinde çalıştığını ancak bunun bir hareketin parçası olup olmadığını bilmediğini, kendisinin sadece patronunun sözünü dinlediğini ve kendi iradesiyle bu projelerde çalışmadığını anlatmıştır.¹⁰⁹

Benzer bir durum kadınların etkin katılımı propagandasının sıkça yapıldığı Sameaul projelerinde aslında istek dışı, zorla çalıştırılma gibi uygulamaların sanıldığından çok daha fazla olduğudur. Fakir bir köylü kadını olan Yim Sun-im'de Saemaul Undong'dan habersiz şekilde köy lideri emrettiği için temizlik ve ağaç ekimi işlerine katıldığını çünkü dönem itibarıyla bu gibi işlerin köy işi olduğu için yapmama gibi bir durumun olmadığını ifade etmiştir. Yim ile yapılan konuşmada köy

---

¹⁰⁸ A.e., s. 193.

¹⁰⁹ A.e., s. 193-194.

işlerinin yapılması için birey üzerinde büyük bir komunal baskı oluşturulduğu da anlaşılmıştır. Yeniliğe açık olduğu söylenen ve genelde şehirde temel eğitim almış veya şehri görmüş genç Saemaul liderlerinin de “Köy İçin” söylemi adı altında köylüler üzerinde çalışma baskısı kurduğu ve hükümetinde bunu desteklediği gözlemlenmiştir.¹¹⁰ Bu yönüyle Saemaul Undong’un içerik ve amaç bakımından benzememekle birlikte Mao’nun Kültür Devrimi’nde gençlere verdiği görev, rol ve bu görevlerin uygulanması noktasında gerekirse baskı yapılması çerçevesinde benzeştiğini söylemek mümkündür.

2. 3. 1. Kaynaklar, Maliye Sağlanması ve Finansal Etkenler

Saemaul Undong’un dünyanın herhangi bir yerinde yürütülen büyük ölçekli kırsal kalkınma politikalarında olduğu gibi kritik ayağını projenin finanse edilmesi teşkil etmiştir. Saemaul ruhu, köylülerin aktif katılımları ve komunal özveri gibi olgular daha öncede belirtildiği gibi yerleşik Saemaul literatürü içerisinde en fazla öne çıkarılan olgular olmakla birlikte devletin geniş mali kaynakları projenin sürdürülebilir kılınmasında en büyük katkıyı sağlamıştır.

Bu bağlamda Saemaul Undong hareketine harcanan para 1971-1979 yılları arasında 2.752.1 Won (iki trilyon yedi yüz elli iki milyar) harcanmıştır. Bu rakamın %28’ine tekabül eden 772.5 milyar Won’luk kısmı doğrudan hükümet bütçesinden karşılanırken diğer %72’lik kısım yarı özel tarım ve balıkçılık kooperatifleri, yerel idare bütçeleri ve devlet bankalarından verilen kredilerden oluşmuştur.¹¹¹ Hükümetin doğrudan bütçesinden çıkan miktar dönem itibariyle ortalama 1.1 milyar dolar yaparken, projenin geneli 3.5 milyar dolara yaklaşmıştır.¹¹² Sekiz yıllık süreçte ortaya çıkan devasa rakam Park yönetiminin 1961’den beri hızla uygulamaya koyduğu hırslı sanayi politikaları ve ihracata dayalı büyümeden kaynaklandığı gibi ABD’den alınan askeri yardımlar ve uygun koşullu krediler ve yine başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin pazarlarını Güney Kore’ye açması

¹¹⁰ A.e., s. 194-195.

¹¹¹ Asian Development Bank, a.g.e., s. 45.

¹¹² 1 Milyar Kore Won’u ortalama 1,45 milyon dolara tekabül etmektedir.

sayesinde sağlanabilmiştir. Güney Kore'nin sanayi bazlı hızlı ekonomik kalkınması devletin gerek yerel idareler olsun gerek merkezi bütçe olsun Saemaul Undong ile kırsalın kalkınmasına büyük meblağlar ayırabilmesine olanak sağlarken köy yollarının inşası, kolektif tarım kombinalarının kurulması, köprü, kanal, ziraat okulları, kütüphane ve köy okulları benzeri diğer altyapı projelerinin tamamlanması mümkün kılınmıştır.

Devletin ayırdığı veya sübvansiyon ettiği Saemaul projeleri çerçevesinde kırsal nüfusun gelir artışı dramatik şekilde artmıştır. 1970-1979 arasında Saemaul Undong içerisinde yer alan projelerin doğrudan ve dolaylı getirileri, başta pirinç ve diğer tahıl ürünleri olmak üzere artan tarımsal üretim sonucunda kırsal nüfus kişi başına düşen gelir 8,7 kat artarak şehirde yaşayanların kişi başına düşen gelirlerini geçmiştir. Devlet bu süreçte önemli sübvansiyon ve kaynak aktarımı da gerçekleştirmiş devlet ile köylü arasında bir anlamda iş ahdi imzalanan bir durum ortaya çıkmış, devlet Saemaul ve türevi projeleri yaparken köy ve köylüye yaptıkları bazı işler karşılığında ödeme yapmıştır. Örneğin birçok köylü ağaçlandırma projelerinde çalışarak önemli kazanç elde etmiş ve ekolojik anlamda da çölleşmeye başlayan Güney Kore'de süreç tersine döndürülmüştür.¹¹³ Diğer yandan devletin Saemaul hareketinin tam ölçekli hizmetine sunduğu ulusal tarım kooperatifleri ve ona bağlı işletmeler de köylüye uygun fiyattan zirai araç-gereç ve malzeme sağlarken çiftçilere düşük faizden kredi sağlayan bir tarım bankası işlevini üstlenmiştir.¹¹⁴

---

¹¹³ Do Hyun Han, **a.g.e.**, s. 124-125.

¹¹⁴ **A.e.**, s. 120.

Tablo 2. 1. : Saemaul Projelerinin Finansal Kaynağı¹¹⁵

(Birim: Milyar Won)

	Toplam	Devlet Yardımı				Köylülerin kendi kaynağı
		Ara Toplam	Merkezi Hükümet	Yerel Hükümet	Borç	
1971-79	2.752,1	1.399,7 (%51)	395,4	377,1	627,2	1.352,4 (%49)
1971	12,2	4,1 (%34)	2,7	1,4	-	8,1 (%66)
1972	31,3	3,3 (%11)	2,0	1,3	-	28,0 (%89)
1973	98,4	21,5 (%22)	12,5	9,0	-	76,9 (%78)
1974	132,8	30,8 (%23)	12,1	17,3	1,4	102,0 (%77)
1975	295,9	165,3 (%56)	66,6	57,9	40,8	130,6 (%44)
1976	322,6	165,1 (%52)	48,4	39,6	77,1	157,5 (%48)
1977	466,5	246,0 (%53)	59,9	72,3	113,8	220,5 (%47)
1978	634,2	338,4 (%53)	65,4	77,3	195,7	295,8 (%47)
1979	758,2	425,2 (%56)	125,8	101,0	198,4	333,0 (%44)

1976 yılında Park hükümeti İçişleri Bakanlığı'nın bütçesinin 1/3'ünü ve genel bütçenin %9'unu Saemaul ile ilintili projelere yatırmıştır. Mevcut rakamlar köylülerin oldukça büyük kaynak aktarımları ve sübvansiyonlardan yararlandığını açıkça ortaya koymuştur. 1970'de kırsal hane halkı başına düşen gelir 255.800 Won olup bunun %75,9'u tarımsal faaliyetlerden sağlanırken bu rakam 1976'da 1.156.300 Won'a, 1979'da 1.531.300 Won'a yükselmiştir. Aynı yıllarda tarımsal faaliyetlerden

¹¹⁵ Joon-Kyung Kim ve KS Kim, **Why the Saemaul Undong is So Important to Understanding Korea's Social and Economic Transformation**, Seoul, KDI School of Public Policy and Management, 2012, s. 34.

gelen gelir tarımsal olmayan faaliyetlere göre önemli derecede artış göstermiş ve 1973'te %81'e kadar yükselmiş, 1976'da %79 seviyesi civarında seyretmiştir. Mamafih 1979'a gelindiğinde tarımsal faaliyetlerden gelen kırsal hane halkına düşen gelir sert düşüşle %68,7'ye kadar gerilemiştir. Bu durum 70'lerin başında kırsal nüfusun Saemaul ile birlikte tarımsal faaliyetlerden önemli gelir elde ettiğini ancak 70'li yılların sonuna doğru girilen ekonomik yavaşlama ve tahıl alımı, sübvansiyonların kesilmesi ile birlikte tarımsal olmayan faaliyetlerden gelir sağlamaya yöneldiğini göstermiştir.¹¹⁶

Saemaul Undong'un finansmanı için düşünülen bir diğer önlem devlet tarafından yoğun şekilde sübvansiyon edilen tarım ve balıkçılık kooperatiflerinin yanı sıra her köyün kendi köy fonunu oluşturup katkı sağlamasıdır. Bunun için devletin Saemaul projelerinde çalıştırdığı köylülere ödediği ücretin yarısının köy fonuna aktarılması kararı alınmıştır. Bu durum doğal olarak devletin köy için yapılacak gelecek projeler için elde önemli bir miktar fonun birikmesine ve tasarruf yapmasına olanak sağlamıştır.¹¹⁷ Fona devletten ödeme alan köylülerin katkı sağlamasının yanı sıra çeşitli sebeplerden dolayı emek gücü için ücret almayan en fakir köylülerin ortaya koyduğu iş gücüyle hesaplamalarda genelde göz ardı edilmiştir ölçüm zorluğu sebebiyle. Ancak bunların genel köylü nüfusunun 1/3'üne yakını oluşturduğu düşünüldüğünde sağladıkları artı değer oldukça önemlidir.

Köylülerin bir projede çalışmalarından elde ettikleri gelir ve aldıkları ücretin yarısının köy fonuna aktarılması bir süre sonra diğer katkılarla birlikte fonu önemli ölçüde genişletirken köy için bir diğer projeye kaynak sağlanması amaçlanmıştır. Köylüler fonun oluşturulup genişlemesinden sonraki süreçte köy toplantılarında köy için ihtiyaç duyulanları tartışmış veya hükümetin teşvik ettiği projelerin uygulanmasını ve daha fazla teşvik alıp almamayı değerlendirmişlerdir. Devlet, köylülerin ellerindeki fonu yeniden yatırıma yönlendirerek genel geliri yükselten,

---

¹¹⁶ Mike Douglass, *a.g.e.*, s. 20-21.

¹¹⁷ Do Hyun Han, *The Successful Cases of the Korea's Saemaul Undong (New Community Movement)*, Gwacheon, Ministry of Strategy and Finance, 2012, s. 10.

köy bazında katma değeri yüksek yatırımlar yapılmasını isterken süreç fonun tekrar yatırıma harcanması ve tekrar birikmesi yönteminde ilerlemiştir.¹¹⁸

Burada amaç bir süre sonra fonun devlet katkısı, sübvansiyonu ve ödemesi olmadan başta sağlanan ana sermayenin sürekli değerlendirilerek bir süre sonra kendi kendine yeterli hale gelmesini sağlamaktır. Park Güney Koresi'nin mevcut devlet destekli ve rehberliğinde yürüttüğü kapitalist sanayileşmeci mantık böylece köylerin her birini yatırım-birikim modeline uygun birer ticari birim haline getirmeyi amaçlamıştır. Her bir köy birer küçük ticari şirket şeklinde yapılandırılarak ürünlerini kooperatifler aracılığıyla satacak ve böylece artı değeri köy fonlarıyla tekrar yatırıma ayıracaktır. Yatırımların gözden geçirilmesi, uygulanabilirliği gibi faktörlerin değerlendirilmesi köy komitesi ve Saemaul Eğitim Enstitülerinde yetişen Saemaul Köy Liderlerinin tasarruflarındadır. Her ne kadar Saemaul Köy Liderlerinin aldıkları eğitim esasen kooperatifçilik olmamakla birlikte uygulamalarda devletin yönlendirmeleri ve çevre köylerden öğrendikleriyle süreç yürütülebilmiştir.

Park iktidarının oldukça tartışmalı kapitalist pazar odaklı *ekonomik ayrımcılık politikası*, köylerin devlet ile olan ilişki biçiminde uygulanan başlıca politika olarak Saemaul Undong'un ve kaynak aktarımının şeklini belirlemiştir. Park'ın tıpkı 60'ların erken sanayileşme dönemlerinde teşvik, ayrıcalık, sübvansiyon ve düşük faizli kredilerin sadece devletin gösterdiği alanlarda koyulan üretim ve ihracat rakamlarını tutturan şirketlere verilmesine benzer şekilde köylere olan teşvik ve yardımlar yüksek performans gösteren köylere yönlendirilmiştir. Başlangıçta her köye eşit miktarda dağıtılan malzeme (çimento, demir) ikinci aşamada ancak hedeflenen projeleri başarıyla tamamlayan köylere gönderilmiştir. Örneğin 1970-1971 arasında ya devletin Saemaul Undong için belirlediği on temel projeyi ya da köy komitesinde belirlenip üst makamlarca kabul edilmiş işlerini tamamlayan 16.000 köye bir önceki bölümde ele alındığı üzere ek 500 torba çimento ve bir ton demir gönderilmiştir. Bunların haricinde beklenenden fazla performans gösterip, belirlenen projeleri hızlı bir şekilde tamamlayan köylere 1,5 milyon Won finansal yardım yapılmıştır. Kendi kendine tam yeterli (*jahrip*), yeterli (*jahjo*) ve temel (*gheecho*)

¹¹⁸ Do Hyun Han, **The Successful Cases of the Korea's Saemaul Undong**, s. 12.

şeklinde üç kategoriye ayrılan köylerin ilk ikisine odaklanılmış, temel köyler teşvikte kapsam dışına alınmıştır.¹¹⁹

Böylece gerek köy fonunun kurulması, gerek köylere teşviklerin pazar odaklı performans kriterlerine dayandırılması Park'ın köyleri ticari bir birim olarak gördüğü ve tüme varıldığında Güney Kore'nin devasa bir ekonomik birim olarak tahayyül edildiği doktriniyle uyum göstermiştir. Nitekim Saemaul Undong, her köyün üretici bir şirket olarak düşünülmesine dayandırılan kalkıncı devlet perspektifinin bir ürünüdür. Ancak şehirde yer alan şirket yönetiminden farklı olarak hiyerarşik düzen burada köylülerin oluşturduğu yönetim organlarına dayanmaktadır. Yani Saemaul Undong köyleri aslında birer kooperatif mantığında idare edilen bir işletmedir.¹²⁰

Örneğin köy fonuna aktarılan 1,2 milyon Won'luk *Özel Başkanlık Bağışı*'nın bir Saemaul Köy Lideri tarafından nasıl kullanıldığı projelerin ticari işletmecilik yönünü ortaya çıkarmıştır. Chungcheong Nam-do bölgesinde yer alan Dangjin İlçesindeki bir köyde görev yapan Lim Gwang-muk adındaki Saemaul liderinin köy fonuna aktarılan hibe ile ilgili projelendirme çalışmaları 160 sayfalık bir rapor haline getirilmiştir. Raporda banka defteri, köyün genel durumu, köyde yer alan taşınmaz ve gelir getiren birimlerin dökümü, devletin sağladığı malzemenin sayımı, iş planı, harcama defteri, yevmiye defteri gibi bölümler yer almaktadır. Lim Gwang-muk'un proje defteri bu bakımdan köyün küçük bir işletme şeklinde çalıştığını ortaya koyarken Saemaul liderleri de birer köy yönetim kurulu başkanı şeklinde şirketlerde görülen bir yöneticilik anlayışı sergileme eğiliminde olmuşlardır. Ayrıca devletin kırsal altyapı geliştirme projeleri, kültür merkezleri, teknik enstitüler, okullar ve kütüphanelerin inşa edilmesinde yüklenici firmaların özel olduğu durumlarda masraflar ve kayıpların köylülerle çalışıldığında yarı yarıya azaldığı tespit edilmiştir. Birçok Saemaul Undong kapsamı dışında yer alan proje ve yatırım bu yüzden

---

¹¹⁹ Sung-Hee Jwa, **Korea's New Village Movement: Success Factors and Implications on Development Economics** (Taslak), Seoul, KDI School of Public Policy and Management, Ocak 2015, s. 14-16.

¹²⁰ Do Hyun Han, **The Successful Cases of the Korea's Saemaul Undong**, s. 21.

Saemaul kapsamına alınmış, sürece köylüler entegre edilmiş ve hareketin kapsamı genişlemiştir.¹²¹

Köylülerin kişi başına düşen gelirlerini arttırmak için köy liderleri ve komitelerinin devletin teşviklerine dayanarak projeler geliştirdikleri de görülmüştür. Örneğin 1973 yılında *Kore İneği Yetiştirme Projesi* kapsamında devlet köylülere uygun fiyattan büyükbaş hayvan satarken, Lim Gwang-muk'un başında bulunduğu köy komitesi köyün en fakir on hanesine köy fonundan düşük faizlerde kredi vererek bu köylü ailelerinin inek satın alarak hayvancılığın geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamışlardır. Sadece köyün ortalama gelire sahip hanelerinin değil aynı zamanda fakirlerinin de köy bazlı projelere katılımını amaçlayan köy komitesi bu çerçevede fonda biriken paranın yeniden işletilerek üretimi teşvik eden yatırımlar gerçekleştirmiş ve küçük bir köy kooperatifi portresi çizmiştir.¹²²

Köylerde devletin sağladığı uygun krediler ve köy kalkınma komitelerinde biriken fonlarla teşvik edilen tarımsal üretim bir süre sonra sadece geleneksel temel gıda malzemesi pirinçten ithal edilen meyve ve sebzelerin üretimine, sera tarımcılığının başlamasına doğru evrilmiştir. Güney Gyeongsang bölgesinde Jinju şehrinde, Panmun-dong köyü, Saemaul Undong kapsamına alınan seracılığın teşvik edilmesinde pilot köylerden birisi olmuştur. Köy komite üyeleri üretimin yapılacağı alanın seçilip, iş bölümü yapıp, kullanılacak gübre ve ilaçları, uygulanacak yöntemleri belirledikten sonra hükümetin tropikal meyve-sebze üretimini gümrük duvarlarıyla korumaya başlamasıyla önemli gelirler elde etmiştir. Bu süreçte devlet, seracılığı sadece sağladığı tohum ve kredilerle değil aynı zamanda Saemaul projeleri kapsamında teknik ve zirai destekte vererek çiftçilerin üretim sürecinde doğru yönlendirilmesine çalışmıştır. Devletin bir diğer üretim ve geliri arttırıcı önlemi de tarımda makineleşmeyi sağlamak olmuştur. Yüksek sübvansiyon ve hasat-ekim dönemi dışında sağlanan işlerle köylülerin alım gücü yükselmiş, Güney Kore sanayisinin basit mekanize tarım makinelerini üretebilecek seviyeye gelmesiyle temel makineleşmede önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Köyden kente göç neticesinde

---

¹²¹ A.e., s. 28-29.

¹²² A.e., s. 29.

kırsal iş gücündeki azalma da tarımda makineleşmeyi zorunlu kılarken ilk makineleşme safhasında 1970-1972 yıllarında 56 bin kadar olan traktör ve basit motorlu araçlar 1979'da 628 bine kadar yükselmiştir. Bununla birlikte her ne kadar tarımda makineleşme artmış, yeni model ve çeşitler köylüye ulaşmışsa da hala köylünün sadece %10'u makine sahibi olabilmıştır. Geçici çözüm köylülerin makine sahibi olan köylüden aracını kiralaması yönteminin benimsenmesine yol açmıştır.¹²³

Devlet-köy işbirliğinin ortaya konulduğu bir başka örnek proje Kuzey Jeolla bölgesinde Namwon-gun şehrinde Singri-ri köyünde görülebilir. 1974 sonunda Unbong kasabası Saemaul bürosundan Singi-ri köyü Saemaul liderine hükümetin 500.000 Won'luk bir köy-devlet işbirliği projesi (dere yatağı ve nehir dolgusu inşaatı) olduğu ve köylünün proje bazlı kazanç sağlayabileceği bildirilmiştir. Bunun üzerine köylüler genel toplantıda bir araya gelmiş ve projenin ortalama ne kadar tutabileceği hesaplanmıştır. Projenin 600.000 Won (ortalama 600 dolar) kadar tutacağı hesaplanmış, sonuç olarak kalan 100.000 Won'luk açığın köyün fonundan finanse edilmesine karar verilmiştir. Böylece köyün yakınındaki nehrin muson döneminde taşmasının önüne geçilmiş, köylülere çalıştıkları gün ve iş kadar ücret ödenmiş ve nehir akışı düzenlenmiştir.¹²⁴

Köylülerin bireysel üretimlerini arttırmak ve hane halkı başına düşen gelirin yükseltilmesi Saemaul Undong'un başlıca projelerinin başında gelmekle birlikte devlet, maliyeti yüksek ve teknik bilgi gerektiren, köylülerin kapasitesini aşan tarım ürünlerinin üretilmesini de Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı aracılığıyla Saemaul Undong'un kapsamına dâhil etmiştir. Kolektif tarımcılık bu çerçevede devlet insiyatifli başlatılmış, gerek Tarım Bakanlığı'na ait çiftliklerde gerekse köylülerin kendi kurdukları kombinalarda belirli ürünlerin üretimine başlanmıştır. Örneğin ülke genelinde 135 kolektif tarım çiftliği kurulmuş, bu çiftliklerde 750.000 kırsal hane halkı çalışmış ve 29 farklı çeşitte sebze ve meyve üretilmiştir. Kolektif çiftliklerde

---

¹²³ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 20-24.

¹²⁴ **A.e.**, s. 21.

çalışan köylüler ücretlerini gerek ürün gerekse yevmiye üzerinden alırken bunların yıllık ortalama gelirleri katılmayanların %9,8'i kadar fazla olmuştur.¹²⁵

Köylülerin tarımsal üretim haricinde ek gelir ve üretim alanlarına yönlendirilmesi için hükümetin uygulamaya koyduğu bir diğer yeni program Saemaul Fabrikaları'dır. Kırsal sanayileşme yönünde bir anlamda ilk adım olan Saemaul Fabrikaları, 1973 yılından itibaren uygulamaya konmuştur. Hükümetin Saemaul Fabrikaları kurma fikri iki ana düşünce etrafında toplanmıştır. Genellikle Seul ve Busan şehirleri etrafında toplanan sanayi tesisleri şehrin içinde kalmış, nüfusun kalabalıklaştığı bu bölgelerden sanayi tesislerinin kırsal alanlara kaydırılması ihtiyacı doğmuştur. İkinci düşünceyse köylünün tarım sektöründen gelen gelir ve istihdamının çeşitlendirilerek ek gelir elde edebileceği işlerde çalışabilmesi ve hane başına düşen gelirin artırılmasıdır. Hükümet, Saemaul Fabrikalarının yayılması için başta büyük firmalara önemli finansal kolaylıklar sağlamış, teşviklerde bulunmuştur. Yatırım yapılacak arazinin uygun fiyattan kiralanması veya satılmasından, üretim teşvik bölgeleri kurulmasına Park rejimi şehir merkezli sanayiye taşıyaya çalışmıştır.¹²⁶

Diğer taraftan bir köyün kendi kendine veya birkaç köyün bir araya gelerek kurduğu Saemaul Fabrikaları'na devlet düşük faizli kredilerden, çeşitli sübvansiyonlara önemli teşvik imkânları sunmuştur. Köylülerin kurduğu Saemaul Fabrikaları daha çok geleneksel köy ürünleri olan el işi halılar, çanak-çömlek ve toprak kap benzeri ürünler, çantalar, fırçalar veya çeşitli gıda ürünleri olurken büyük firmaların kurduğu fabrikalar çok daha organizedir. Mamafih Saemaul Fabrikaları projesinde hükümetin istediği hedefler tutturulamamıştır. İlk safhada kurulması planlanan Saemaul Fabrika sayısı 1970'lerin sonuna gelindiğinde %50 oranda kurulabilmiş ve ortalama 600-650 fabrika açılıp üretimini devam ettirebilmiştir. Hükümetin fabrikaları ülke geneline yayma politikasıysa büyük ölçüde etkisiz kalmış, kurulan fabrikaların önemli bir kısmı yine Seul ve Busan metropolitan bölgelerinde

¹²⁵ Kolektif çiftliklerde üretilen ürünlerin önemli bir kısmı ihraç edilmiş ve ülkenin ihtiyaç duyduğu döviz girdisinin sağlanmasına katkı sağlanmıştır. Bazı özel tarımsal ürünler 1972-1976 yılları arasında ihracatı %1000'in üzerinde artmıştır; **A.e.**, s. 23.

¹²⁶ Anis Chowdhury ve Iyanatul Islam, **The Newly Industrialising Economies of East Asia**, London, Routledge, 1993, s. 65.

kurulmuş, diğerleriyle bu iki büyük şehir arasında kalan ana yol ve çevresine yakın köylerde açılmıştır.¹²⁷

Büyük şirketlerin fabrikalarını taşraya taşıma veya kurma yönünde strateji değişikliğine büyük teşviklere rağmen gitmemesiyle başta küçük kasaba ve köy çevrelerinde yeterli sayıda kalifiye eleman veya teknisyen olmamasından kaynaklanmıştır. Şehirlerde büyük oranda düşük işçi ücretlerine dayanarak uluslararası rekabete direnebilen Güney Koreli büyük firmalar, taşrada, şehirde bulabildikleri ucuz iş gücünü bulamamışlardır. Ayrıca devletin iç bölgelerdeki köylere kurulmasını istediği fabrikalar gerek altyapı yetersizliği nedeniyle ulaşım maliyetlerinin yüksekliği gerek çevre köylerden çalışabilecek potansiyel işçilerin taşınmasındaki zorlukları finansal açıdan elverişli bulmamışlardır. Teknik-enformatik altyapı eksikliğiyle örneğin banka ve diğer yan hizmetlerin köylerde bulunmaması büyük firmaların yatırımlarını şehir çevrelerinde toplamalarına yol açmıştır.¹²⁸ Saemaul Fabrikalarının önemli bir kısmı büyük firmalar üzerinde yapılan baskı veya teşviklere neticesinde kurulurken, köylülerin kurdukları fabrikalara genelde büyük ölçekli üretim rakamlarına ulaşamamıştır.

Park hükümetinin hasat ve ekim dönemleri dışında köylünün alternatif gelir elde edebilmesi yönünde tasarladığı “*her köye bir fabrika*” şeklinde oldukça popülist değerlendirilebilecek projesi son tahlilde başta konulan hedeflerin tutturulamadığı bir proje olmuştur. Saemaul Fabrikaları’nın tamamen başarısız veya etkisiz olduğunu söylemek ise mümkün değildir. Her köye bir fabrika söylemi biraz da politik bir söylem olmakla birlikte 1973-1979 arasında hükümetin tam teşekküllü Saemaul Fabrikası olarak tanıdığı 489 fabrika altı yıllık süreçte 494 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. 1973’te kurulan fabrikalarda çalışan sayısı 17 bin kişiye bu rakam 1979’da 67 bin kişiye yükselmiş, bu da tarım dışı istihdamın belirli oranda sağlanabildiğini göstermiştir.

Örneğin başarılı bir Saemaul Fabrikası örneği olan Gyeonggi bölgesinde yer alan Sutaek köyü 1976 yılında Saemaul Köy Lideri Lee Wan Sok’un önerisiyle bir

---

¹²⁷ A.e., s. 65.

¹²⁸ A.e., s. 65.

fabrika kurma ve devletin teşviklerinden yararlanma kararı almıştır. 7,5 milyon Won olarak hesaplanan yatırımın 2 milyonu köylülerin kendi öz kaynaklarından toplanırken kalanı köy fonu, devletin kooperatif veya diğer yollardan sağladığı kaynak ve kredilerden sağlanmıştır. Sutaek köyü böylece yemek ürünleri için gıda malzemeleri üretmeye başlamış, başta küçük atölye-tezgah şeklinde başlayan üretim talepleri birlikte artmış, fabrikada çalışan işçi sayısı 40'ı bulmuş, köylülere aylık toplamda 2.4 milyon Won ücret ödenmeye başlanmıştır. Zamanla ek tesislerin de kurulduğu fabrika yatırımlarının bir kısmını kendi kazandıkları üzerinden yaparken bir kısmı yine devlet tarafından sağlanmış, çalışan sayısı 70'i bulmuştur.¹²⁹

Sutaek Köyü'nün girişimci yapısı ve devletin kuruluşun pazarlamaya kadar yönlendirici desteği Saemaul Fabrikaları'nın başarılı bir örneği olarak durmaktaysa da 1973 yılında konulan ve kurulması planlanan fabrikalar kurulamamıştır. Kurulan fabrikalar ise bir süre sonra emek yoğun üretimden teknoloji yoğun üretime geçişte kırsalın altyapı ve uzmanlaşmış iş gücü eksikliğinden dolayı üretim sınırlılıkları yaşamıştır.¹³⁰ Son tahlilde Güney Kore gibi Doğu Asya kalkınmacı devletinin başlıca örneklerinden Tayvan ile karşılaştırıldığında Güney Kore'de kırsal sanayinin genel sanayi içindeki oranı çok daha geri kalmıştır. Güney Kore'de şehirlerde kurulan imalat sanayi 1971 yılında %55 oranında olurken oran Saemaul Fabrikaları girişimine rağmen 1988'de %75,6'ya kadar yükselmiştir. Tayvan'da kırsal nüfusun tarım dışı istihdamı ve elde ettiği gelir %74 ila %78 arasında seyrederken bu rakam Güney Kore'de %35-%38 arasında kalmış, bu durum kırsal sanayileşmenin Güney Kore'de gelişemediğini ortaya koymuştur.¹³¹

2. 4. Saemaul Undong'un Kırsal Kalkınma ve Halkçı Söylemdeki Yeri

Yeni Köy Hareketi, otoriter Park rejiminin tepeden tabana uyguladığı bir kırsal kalkınma projesi olarak rejimin meşrulaştırılması ve kırsal kesimin rejime olan desteğinin devam etmesi noktasında kırsal bölgelerin önce altyapısal kalkınmasına

¹²⁹ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 23-24.

¹³⁰ **A.e.**, s. 24.

¹³¹ Anis Chowdhury ve Iyanatul Islam, **a.g.e.**, s. 65.

ardından kişi başına düşen gelirin arttırılmasına odaklanmıştır. Bununla birlikte Saemaul Undong'un eşitlikçi bir kalkınmadan ziyade pazar ekonomisine bağlı, kent endüstrisi kökenli bir kırsal kalkınma modeli olduğu görüşleri ortaya atılmıştır. Buna göre ayrımcı iktisadi model şeklinde tanımlanabilecek bu yaklaşımda devlet çeşitli projeler üzerinden kaynak aktarımları yapmakla birlikte sadece performans gösterenlere öncelik tanımıştır.¹³²

Park'ın köyleri tıpkı chaebol yani büyük Koreli şirketleri ihracata ve üretime zorladığı gibi ticari bir birim olarak görmesi noktasında Saemaul ile ilgili eleştiriler köylünün eşitlikçi bir söylemden ve kendi kendine yeterli hale gelmesinden ziyade kırsal üretimin kapitalist pazar ekonomisine dramatik bir hızla açıldığı üzerinde durmaktadır. Devletin tepeden inmece politikaları köylünün bir anda fiyat dalgalanmaları, ithalata bağımlılık ve artan girdi maliyetlerini karşılayamama sorunlarıyla karşı karşıya bırakmış ve 70'li yılların sonuna doğru genel ekonomik durgunluk karşısında çiftçiler daha önce hiç olmadığı kadar dış etkilere karşı savunmasız hale gelmişlerdir. Nitekim devletin sübvansiyonları kesildiğinde çiftçilerin mahsullerine garanti verilmesine rağmen alım yapılmaması gibi sorunlar Saemaul Undong'un sürdürülebilir bir kırsal kalkınma sağlayamadığı görüşlerinin odak noktası olmuştur.¹³³

Kalkınmacı Devlet anlayışının köyleri birer küçük ticari birim olarak görmesi meselesiye Park'ın bu konu hakkındaki görüşleri noktasında anlamlıdır. Park, iktisadi kalkınmanın ancak şehir kökenli sanayileşmeyle sağlanabileceği ve tarımsal üretim kaynaklı bir birikim ile sanayileşmeden ziyade "önce sanayileşme"ye dayanan bir kalkınmanın gerekliliğine dayanmıştır. Parkçı kalkınma anlayışında sanayileşme ve üretime dayalı ihracat ulusal ekonominin temel politikası haline gelmelidir ancak tarım sektörü ve kırsal kalkınma aksatılmamalı ve endüstri ile entegre edilmelidir. Nitekim Park, kırsal kalkınmanın ancak kentleşme ve kentçi

---

¹³² Park yönetimi teşvik ve sübvansiyonlarda iş yapanların ödüllendirildiği, yapmayanların ise bü yümeyi hak etmedikleri şeklinde sistematik ayrımcılığı benimsemiştir. Hatta İçişleri Bakanı ve Tarım Bakanı Park'ı köyler arasında ayrımcılığın siyasi olarak geri dönüşünün olumsuz olabileceği şeklinde uyarılmış, ancak teşvik-cezalandırma yöntemi sürdürülmüştür; Sung-Hee Jwa, **Korea's New Village Movement**, s. 19-20.

¹³³ Mike Douglass, **a.g.e.**, s. 22.

endüstriyellemenin sağladığı birikim üzerinden yapılandırılabilceğini ifade etmiştir. Bu çerçevede Saemaul Undong'un kırsal kalkınma modeli köycü endüstriyelleme özelliklerine rağmen aslında şehir endüstrisi üzerinden kırsalın yeniden yapılandırılmasına dayanmıştır.

Park'a göre Güney Kore'de daha önce yürütölen kırsal kalkınma politikalarının sonuca ulaşamamasındaki esas nokta köylünün gelirini arttırmada yaşadığı sıkıntılar ve bu bağlantının iyi kurulamamasıdır. Dolayısıyla Saemaul Undong, Güney Kore'nin kırsal kalkınma anlayışını göstermesi açısından bir anlamda turnosol kağıdı rolü oynamış, Park rejiminin ortaya koyduğu kırsal kalkınma mantığının ideolojik çıkış noktası tarımcı veya köycü olmamıştır. Hatta geleneksel köycü-tarımcı önlü söylem “*sa-nong-gong-sang*” yani köylülerin toplumsal hiyerarşik düzen içerisinde zanaatkârlar ve tüccarlardan daha üstün olduğunu savunan modernleşme, sanayileşme ve şehirleşme karşıtı görüşler Saemaul Undong'da yer almamıştır. Bu bağlamda Yeni Köy Hareketi köycü söylem ve hareketten ziyade kent endüstrisinin güdümünde ve finansmanında yürütölen bir modernizasyon hareketidir. Yeni Köy Hareketi ile ilgili resmi söylem kırsal kalkınma noktasında sanayi ve tarımın bir arada yürütöldüğünü (*nong-gongbyeongjin*) ve iktisadi gelişmede ikisinin eş güdümünün temel alındığını iddia etmektedir. Hareketin köyün canlandırılması ve modernleştirilmesini öncellemediğini iddia etmek mümkün olmamakla birlikte yaklaşımı köycü bir mantıktan çok şehirden köye doğru, sanayileşmeci bir mantıkta ilerlemiştir.¹³⁴ Dolayısıyla Saemaul Undong, eşitlikçi ve köycü bir ideolojiden ziyade Chalmers Johnson'un literatüre kazandırdığı

---

¹³⁴ Park yönetimi henüz 1961'den itibaren tarımsal üretimden sağlanan birikim ile kent endüstrisi ni geliştirmeyi amaçlayan sanayileşme modelini tercih etmemiştir. Hâlbuki bu model Kore örneği nde yabancı bir model olmamış, örneğin Japon koloni döneminde “Kırsal Canlandırma Seferberliği” uygulamaya konulmuş ve önce tarım politikası bu seferberliğin başlıca düşüncesi haline gelmiştir. Saemaul Undong ise pazar ekonomisi düşüncesiyle birebir bağlantılı olmuştur. Dikkat edilmesi gereken bir diğer başlıca etken ise Güney Kore'nin 1945 sonrasında gıda ithalatçısı bir ülke olmasıdır. Japon koloni döneminden önemli tarımsal altyapı, tesis ve yatırım devralamayan Güney Kore'nin tarım birikim rejimi kurma gıda açığını tamamlamak sorunuyla birlikte sınırlı sonuçlar vermiştir; Do Hyun Han, **The Successful Cases of the Korea's Saemaul Undong**, s. 30.

kalkınmacı devlet düşüncesinin bir anlamda kırsal gelişim modelidir ve şehir kökenli, sanayileşmeci, ticarileşmiş tarımcıdır.¹³⁵

Park rejiminin komünizm karşıtlığına dayanan ve iktisadi kalkınmanın rejimin meşruiyetini sağladığı iktidar modelinin ideolojik ayağıysa Yeni Köy Hareketi'nin uygulamaya konulmasına kadar eksik kalmıştır. Bu bakımdan Saemaul Undong, 1970'lerin başlarında kırsal nüfusun Park'a olan desteğinin azalması ve kent-köy arasındaki gelişim farkının dramatik biçimde açılmasıyla doğrudan ilgisi olmakla birlikte rejimin resmi ideolojik altyapısının oluşturulmasında da öncül rol oynamıştır. Park yönetimi her ne kadar şehir merkezli sanayileşme politikalarıyla ekonomik kalkınmada önemli başarılar elde etmişse de şehirli entelektüeller, üniversite öğrencileri ve işçilerin muhalefeti ekonomik gelişimin tek başına meşruiyeti sağlamada yeterli olmadığını göstermiştir.

Park yönetimi böylece hala rejimin esas destekçisi olan ancak desteğinin azalmaya başladığı köylerden başlayarak yeni bir ideolojik, manevi hareket yaratarak bunu şehirlere taşımaya çalışmıştır. Finansal bakımdan şehirden beslenen Yeni Köy Hareketi, kaynaklarını kullandığı şehre kırdan ideoloji ihraç edilmesinde ve motive edici bir mobilizasyonun kırdan kente taşınması işlevi görmüştür. Nitekim Saemaul Undong'un köylerde belirli bir kalkınma aşamasına ulaştıktan sonra şehirlere taşınmaya başlaması bu bakımdan tesadüf olmamıştır.

Böylece köyün geleneksel seferberliği, yardımlaşma ruhunun şehirlerde eksik olduğundan hareketle şirket yöneticilerinden, işçilere, akademisyenlerden üst düzey devlet memurlarına Saemaul endoktrinasyon eğitimi verilmeye başlanmıştır. 1970'lerin ortalarına gelindiğinde şehirli nüfusun ülkenin yarısından fazlasını oluşturduğu ve bu rakamın hızla arttığı düşünüldüğünde bu sefer şehirli nüfusun rejim tarafından kazanılması ihtiyacı doğmuştur. Özellikle kırdan kente göç Saemaul Undong'a rağmen durmamış, ülkenin ekonomik kalkınması hala şehir merkezli ürün ve hizmetlerden gelmiştir. Bu durum Yeni Köy Hareketi'nin çıkış noktasının 1970'lerin başında hoşnutsuz köylü nüfusun rejime olan desteğini sağlamak ve

---

¹³⁵ A.e., s. 16-21.

oldukça geri kalmış kırsalın hızla kalkındırılmasından 70'lerin sonuna doğru şehirli hoşnutsuz nüfusun kazanılmasına dönülmesinde etkisi olmuştur.

Yeni Köy Hareketi'nin kentlere taşınmasının altında rejimin buralarda meşruiyet kaybına uğradığı algısı önemli bir etken olurken, 1970'lerin sonlarına doğru köylerde de manevi-ruhani bir şekil alan hareketin sınırlılıklarına ulaştığı da gözden kaçırılmamalıdır. Köylülerin ürünlerini yüksek fiyattan satın alma politikasının sona ermesi ve temel altyapı projelerinin bitirilmesi neticesinde Saemaul Undong'un köyün modernleştirilmesi ve gelir artışı safhası büyük ölçüde sona ermiş, hareket daha ideolojik bir hal almıştır. Bu durum maddi öğelerin sıkıntıya girdiği veya sınırlılıklarının olduğu noktada manevi öğelerin tercih edilmeye başlandığının da önemli bir örneği olmuştur.

Şehirlerde uygulanmaya başlanan Saemaul Undong bu çerçevede Saemaul Marşı ve benzer müziklerin bestelenmesi, Saemaul üniformaları dağıtılması ve Saemaul liderlerinin başarı hikâyelerini çeşitli toplantılarda anlatmaları şeklinde icra edilmiştir. Şehirde uygulanan Saemaul projesi üçe bölünmüş; mahalle, okul ve iş yerlerinde eğitim ve ortak faaliyetler yürütülecek bir plan hazırlanmıştır. Mahallae Saemaul'unda şehirli nüfus çeşitli toplu tören ve toplantılara katılmanın yanı sıra mahallenin, yolların ve çöplerin ortak temizlenmesi, mahallenin ihtiyaçlarına göre iş bölümü gibi ortak işbirliği gerektiren organizasyonlar düzenlenmiştir. Yeni Köy Hareketi'nin şehir okullarındaki ayağıysa ilkokulda çalışkanlık ve ortak çalışmayı özendiren bir davranış terbiyesi, ortaokullarda Saemaul Undong'un içeriğini anlama üzerine okuma ve seminerler, üniversitelerde ise Saemaul ruhu, ulusal güvenlik fikirlerinin benimsetilmesi ve öğrencilerin gönüllü tarlada çalıştıkları geziler düzenlenmesi üzerine kurulmuştur. Yeni Köy Hareketi'nin iş yeri bileşenleriyse kamudan özel sektöre farklı alanlarda çalışanlara Saemaul ruhunun benimsetilmesi, işbirliği bilincinin güçlendirilmesi gibi endoktrinasyon faaliyetlerinden meydana gelmiştir.¹³⁶

¹³⁶ National Archives of Korea, "Şehrin Saemaul Undong (Korece)," **National Archives of Korea**, (Çevrimiçi) <http://theme.archives.go.kr/next/semaul/field03.do>, 25 Kasım 2018.

Genele bakıldığında şehirlere taşınan Saemaul endoktrinasyonu aracılığıyla bir ulusal seferberlik öğretisi yaratılmaya çalışıldığı görülmüş, hareketin manevi anlamda benimsenip zihinlerde yer etmesine çalışılmıştır. Yeni Köy Hareketi'nin kent endoktrinasyonu, ulusal güvenlik, işbirliği ve insanın kendi kendisine her şeyi yapabileceği hissiyatına dayalı kalkınmacılık üzerinden anti-komünist bir milliyetçilik inşa etmeye çalışmıştır. Önce kırsalda denenilen ve iktidar tarafından olumlu sonuçların alındığı düşünülen ulusal güvenlik-kalkınma odaklı milliyetçilik Park rejiminin meşruiyet kaygısıyla doğrudan bağlantılı olarak dönemin Kore milliyetçilik anlayışı haline getirilmiştir.¹³⁷

Öte yandan Saemaul Undong, bahsedildiği üzere şehirden kıra yönelimin sonucu olmakla birlikte bir süre sonra şehirli nüfusun köy hakkındaki olumsuz düşüncelerine karşı anti-elitist bir tavır almıştır. Hareket, şehirde rejime oluşan muhalefette etkisiyle köyün işbirliği ve dayanışma bilincinin şehre taşınmasına doğru evrilmiştir. Esas hedef *Minjung* adı verilen genel muhalefet hareketinin içinde yer alan şehirli entelektüeller, Hristiyan gruplar olmuş ve bunların ulusal işbirliği ve dayanışma bilincinden yoksun oldukları algısı öne çıkarılmıştır. Park'ın köylülere yaklaşımıysa eklettik ve zamana göre değişiklik göstermiştir. Yeni Köy Hareketi başlatıldığında Park her ne kadar şehirli aydın ve üst düzey bürokratların köylünün tembel ve isteksiz olduğuna dair görüşlerini kısmen paylaşmış, köylünün davranış ve anlayışının değiştirilmesi gerektiğine dair demeçler vermiştir. Aynı zamanda Park'ın kırsal kökenli bir aileden gelmesi ve köylünün kronik yoksulluğunun sadece onun tembelliği ve isteksizliğiyle açıklanamayacağına, kırsalın geri kalmışlığı meselesinin iktisadi ve toplumsal kökenleriyle doğrudan bağlantılı olduğuna dair söylemleri de mevcuttur.¹³⁸

Buradan hareketle Saemaul Undong'un köylüye yönelik tepeden tabana doğru popülist bir yaklaşım olduğu, anti-elitist özellikler taşıdığı ancak köycü olmadığı görülmektedir.¹³⁹ Seung-Mi Han'a göre Saemaul Undong, bir devlet

¹³⁷ Pyeong Ik Choe, Chi-Sun Oh ve Chan Ho Choi, **Saemaul Undong and ODA** (Korece), Cheongyang, Korea International Culture University of Graduate, 2014, s. 108-115.

¹³⁸ Mike Douglass, **a.g.e.**, s. 21-25.

¹³⁹ Park bir süre sonra Saemaul Undong'un gelişim sürecinde şehirli entelektüel sınıfa karşı anti-

popülizmi örneği olarak tepeden tabana uygulanan, oldukça tartışmalı bir eşitlikçilik (egaliteryen)¹⁴⁰ mitine dayanan, refah devletiyle diktatöryel kalkınmacılık arasında bir yerde durmaktadır.¹⁴¹

Park'ın eşitlikçiliğiye söylemde toplum içerisinde gelir eşitsizliğini ve ekonomik farklılıkları asgari düzeye indirmek ile sınıfsız ve zümresiz bir toplum tahayyülü arasında muğlak bir şekilde yer almaktadır. Saemaul Köy Liderlerinin kentlerde üst düzey bürokratlar, siyasetçiler, askerler, akademisyen ve üst düzey şirket yöneticilerinin katıldığı toplantılarda dersler vermesi ilerici derecede egaliteryen bir örnektir. Özellikle düzenlenen panellerde Saemaul liderlerinin ayırım meslek üzerinden olduğu, aslında herkesin ülkenin bekası ve gelişimi için farklı alanlarda çaba gösterdiğini belirtmesi zümresiz, sınıfsız bir toplumu savunan egaliteryen bir popülizme denk düşmektedir.¹⁴²

Saemaul liderlerinin faaliyetleri kendi içerisinde oldukça eşitlikçi olmakla birlikte genele bakıldığında devleti iktisadi-toplumsal yaklaşımında radikal bir değişim olduğunu söylemekse mümkün değildir. Uygulamada hızlı bir sanayileşme ve ihracata dayalı büyüme gerçekleştirerek iktisadi kalkınma sağlanmak istenmiş, bunun içinde şehirli işçi sınıfına düşük ücretler verilerek emek sömürsü sistematik bir şekilde teşvik edilmiştir. Köylüler ise Saemaul Undong'un köyü modernleştirme ve dönüştürme isteğine rağmen kendilerine biçilen rol doğrultusunda yine tarımsal üretim gerçekleştirdikleri ve rejime bağlı oldukları ölçüde önemlidirler.

Nitekim Park'ın egaliteryen anlayışı otoriter bir rejimin rejim güvenliği ikileminden bağımsız olmamış, sınıf farklılıkları, toplumun içindeki ayrıcalıklı grupların diğerleriyle olan eşitsiz ilişkisi (örneğin chaeboller) yadsınmıştır. Hatta

---

elitist bir tavır da benimsemiş, mamafih köycü de olmamıştır.

¹⁴⁰ Egaliteryanizm veya eşitlikçilik oldukça kapsamlı anlamlar ve tanımlamaların yapıldığı bir literature sahiptir. Burada eşitlikçilik en temel tanımıyla insanlar arasında her türlü ayırımı, eşitsizliği ortadan kaldırmaktır. Tanım aynı zamanda gelir eşitsizliğini ortadan kaldırmak ve ekonomik açıdan daha eşit bir toplum yaratma idealini taşımaktadır. Diğer taraftan her türlü sınıfsız ve zümresiz bir toplum ve dolayısıyla hiçbir ayrımcılığın olmadığı bir toplum tahayyülüyle devletin sınıf mücadelesi, kendisine olan muhalefetini etkisiz hale getirme işlevini üstlenebilir eşitlikçilik; Iwao Hirose, **Egalitarianism**, Abingdon, Oxon, England ve New York, Routledge, 2015, s. 1-15.

¹⁴¹ Seung-Mi Han, **a.g.e.**, s. 87-90.

¹⁴² **A.e.**, s. 86.

chaebollere ve Saemaul Undong'da köylülere verilen teşviklerde güdülen pazar ekonomisinin ayrımcı ve performansa dayalı dağıtım yöntemi egaliteryanizm ile tamamen zıtlaşmıştır. Dolayısıyla eşitlikçiliğin bu yönüyle muhalefeti soğurmak ve rejime olan güvenlik tehditlerini bertaraf etmede bir güvenlik aparatı özelliğini taşıdığı veya toplumsal düzeni radikal biçimde değiştirecek devrimci bir anlayış olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda Yeni Köy Hareketi bahsedildiği gibi köycü veya tarımcı olmamış, tarımsal endüstri fikri ile benzer özellikler taşımasına rağmen tarımın ticarileştirildiği, köyün ekonomik bir birim olarak görülmesine dayanmıştır. Kalkınmacı devlet anlayışının kırsal modernleşme projesi kapsamında genel altyapı ve refah düzeyini yükseltme isteği köylerin birer üretici birim haline gelmesi hedefiyle kendisini göstermiştir. Ayrıca Yeni Köy Hareketi, köylünün köyünden kopup şehrli sanayi işçisi haline gelmesini engellemek gibi bir motivasyon taşımamıştır. Park rejimi her ne kadar kırsal nüfusun hızla azalmasını yavaşlatmak, tarımsal üretimi cazip kılmak ve tarım dışı istihdamı-geliri çeşitli sanayi tesislerini taşraya kurarak sağlamak amacıyla olmuşsa da şehirci sanayileşme her zaman başlıca hedef olmuştur.

Saemaul Fabrikaları girişimi bu noktada sanayinin sadece büyük şehir çevrelerinde kurulması ve gerek nüfus yoğunluğu gerekse sanayinin şehir içerisinde kalmasının yaratmaya başladığı sorunların büyümeye başlamasıyla doğrudan ilgili olmuştur. Kırsal nüfusa tarım dışı gelir sağlanması Saemaul Fabrikaları'nın bir diğer başlıca amacı olmuş ancak bu hedef büyük oranda başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yeni fabrika ve yatırımlar anayollar, büyük-orta ölçekli şehirler çevresine kurulurken 1970'lerin sonuna doğru köylüler teşviklerinde kesilmesiyle şehirlere göç etmeye devam etmiştir.

Rejim açısından köylüye biçilen rol böylece özünde değişmemiş, şehir endüstrisine ucuz iş gücü sağlama ve artan şehir nüfusunu besleyecek temel tarımsal üretimi gerçekleştirme görevi köylüye yüklenmiştir. Köy nüfusunun azalması ve kırdan kente göçün artarak devam etmesi rejimin köylüye biçtiği ikinci rolde sorun yarattığı ölçüde göz önüne alınmıştır. Seung-mi Han'a göre Yeni Köy Hareketi

kırsalın canlandırılması ve köylülerin yaşam standartlarını yükseltmek istemesi ve belirli bir oranda da yükseltmesine rağmen aslında “Büyük Sanayi Atılımının Savaşçıları”nı yaratmak istemiştir.¹⁴³

Han, bu durumun Batı Avrupa'nın “çitle çevirme” yöntemiyle benzerlikler taşıdığını, Yeni Köy Hareketi'nin köylüleri kapitalist üretim modeline entegre etmek suretiyle aslında kent sanayisinin ihtiyaç duyduğu işçiler haline gelmesinin önüne geçmek gibi bir motivasyonu olmadığını ifade etmiştir. Han'a göre Saemaul Undong'un kırsal modernleşme ayağıysa bir süre sonra toplumu denetleme ve mobilize etmede araç haline gelmiş ve hükümetin ideolojik propagandasının esas unsuru olmuştur. Hatta Saemaul Undong'un başlatıldığı 1970 yılı düşünüldüğünde hareketin tıpkı Japon koloni döneminde kırsalda komünist hareketlerin yayılmasını engelleme düşüncesiyle uygulamaya konan “Köy Canlandırma Hareketi” ile benzerliği dikkat çekicidir. Aradaki fark Park rejiminin her ne kadar ülkedeki sol eğilimli hareketlerden ve komünizmin taşrada yayılmasından tehdit algılamasına rağmen aslında tanımını daha da genişleterek rejime karşı her meydan okumayı rejim güvenliğine tehdit olarak görmesidir.¹⁴⁴ Dolayısıyla motivasyonu ne olursa olsun hoşnutsuz köylüler rejim tarafında kazanılmalı ve rejimin güvenliğini aşındıracak hoşnutsuzlukların önüne geçilmelidir.

2. 5. Yeni Köy Hareketinde Eğitimsel Görünüş

Güney Kore'de ulusal eğitim meselesi, kökenleri Joseon Krallığı dönemine dayanan Neo-Konfüçyan özelliklere sahip bir sistematığe sahip olmuş, memur alımları için merkezi sınav sistemi gibi uygulamalar önemli bir eğitim geleneğinin olduğunu göstermiştir. Joseon döneminde (14. yy- 20. yy) devlet genelde ilkökul eğitimini üstlenmezken ülke genelinde ortaokul-liseye denk gelecek ikincil okulların (secondary) kurulmasında rol almıştır. Bu okullar daha sonra özellerinin de açılmasıyla sayıları artmış, öğrencileri askerden muafiyet gibi toplumsal düzeyde

---

¹⁴³ A.e., s. 71.

¹⁴⁴ A.e., s. 74-78.

çeşitli ayrıcalıklara sahip olmuşlardır. Bu okulları tamamlayan öğrenciler genelde devlet memurluğu sınavını geçtikten sonra eğer yeterli görülürse günümüzde yükseköğretim kurumuna denk gelecek olan Ulusal Konfüçyan Üniversitesi'nde öğretim görme hakkına sahip olmuşlardır. Konfüçyan üniversitesi veya yüksek okulu sıkı bir elemeye alacağı öğrencileri 200 kişi ile sınırlarken buradan mezun olanlar yüksek bürokratik görevlerde rol almaya veya konfüçyan teoloji-felsefesi alimleri olma hakkı kazanmışlardır.¹⁴⁵

19. yy sonu ile 20. yy başından itibaren Batılı misyonerlerin başını çeken grupların Kore'de kurdukları okullarla birlikte geleneksel Kore toplumunda ve eğitiminde kaçınılmaz olarak ikilik çıkmış, bu okullar yüzyıllardır süregelen yaşayış ve gelenekleri sarsmaya başlamıştır. Özellikle misyonerlerin kurduğu veya Batılı devletlerin öncül olduğu okullarla birlikte kadınların okullara alınmaya başlaması, ast-üst ilişkisi, yaşlı ve büyüklere her türlü koşulda itaat etmek gibi olgularda değişime yol açmıştır. 19. yüzyılın son çeyreğinde daha önce Yangban yani büyük toprak sahibi kesimin çocuklarıyla sınırlı olan eğitim sıradan halkın giderek daha fazla alabildiği bir olanak haline gelmesine rağmen Joseon Krallığının son yıllarında eğitim ülke geneline yayılması sınırlı olmuştur.¹⁴⁶

Japon koloni dönemindeyse eğitim dili Japonca olmuş, otoriteye itaat temasının sıkça işlendiği okullarda genelde köylü nüfusun teknik gelişimi bilinçli bir şekilde geri bırakılmıştır. 1923'te Tokyo İmparatorluk Üniversite'sinden esinlenen bir üniversite Seul'de kurulmuş ancak buraya girebilen Koreli öğrencilerin okuldaki öğrencilere oranı %50'den az olmuştur.¹⁴⁷ Bu dönemde eğitim sistemi Korelilerin teknik eğitimden genelde mahrum oldukları bir hal almıştır. Yarımada açılan okullarda asgari düzeyde, basit üretim yöntemleri tatbik edilmiş ancak bu eğitim mesleki bir ayrıma gidilemeyecek düzeyde eksik bırakılmıştır. İlkokul eğitiminin ardından birçok Koreli üst seviye okullara geçememişler ve temel eğitimle yetinmek

---

¹⁴⁵ Andrea Matles Savada ve William Shaw, **South Korea: A Country Study**, Washington, D.C., Superintendent of Documents, U.S. Government Printing Office, 1992, s. 114.

¹⁴⁶ Kang Man-gil, **A History of Contemporary Korea**, Folkestone, Kent, England, Global Oriental, 2005, s. 314.

¹⁴⁷ Andrea Matles Savada ve William Shaw, **a.g.e.**, s. 114.

durumunda kalmışlardır. Nitekim 1945'te Japonya'nın teslim olup Kore Yarımadası'ndan çekilmesiyle birlikte demografik olarak %75-80'i köylü olan bir nüfusun içerisinde mesleki iş bölüm oldukça düşük seviyelerde bulunmuştur.¹⁴⁸

Japon koloni döneminde Koreli nüfusun teknik ve mesleki eğitimden yoksun bırakılması ve temel eğitim seviyesinde ilkökul eğitiminin yaygın olması 1930'ların ortalarında 6 çocuktan sadece 1'inin ortaokula devam ettiği bir istatistik çıkarmıştır. Japon koloni döneminde eğitimin ulaşılamaz olması Korelilerin bir anlamda merdiven altı denilen, modern olmayan kendi yasa dışı okullarını açmalarına neden olmuştur. Köylerde *sodang* adı verilen okullarda genelde köyün tek okuryazarı olan kişinin evinde veya küçük bir oda benzeri yerde yürütülen eğitim öğretim faaliyetleri doğal olarak modernlikten uzak kalmıştır. 1945'e kadar ilkökul ve ortaokul eğitimi resmi Japon okullarına gönderilen oldukça az sayıdaki çocuk dışında *sodanglar* ve onun kasaba ile şehirlerdeki mahalle mektebi muadillerinde yürütülmüştür.¹⁴⁹

Yine ortalama köylü nüfus ile eşleşecek şekilde ülke nüfusunun sadece %20-22'si okuma ve yazma bilmektedir. Eğitimin içinde bulunduğu çıkmaz yeni kurulan Rhee hükümetinin ajandasında önemli bir yer edinirken 1945 sonrasında kaçınılmaz olarak Amerikan işgal yönetiminin etkisi görülmüştür. Eğitimin temel örgütlenmesi Amerikan eğitim sistemine göre yapılandırılmış, altı yıl ilkökul, altı yıl ortaokul ve dört yıl yüksek öğretim olacak şekilde eğitim yeniden düzenlenmiştir. Bu dönemde ayrıca ilkökullarda karma eğitime başlanmış ve ilkökolden başlamak üzere kademeli şekilde diğer seviyelerde de eğitim zorunlu hale getirilmiştir. Syngman Rhee'nin otoriter iktidarına uygun şekilde bu dönemde eğitim, Eğitim Bakanlığı tarafından merkezileştirilmiştir. Her ne kadar il ve bölge yönetimleri eğitim konusunda bazı görevleri üstlenmiş ve zaman içerisinde rolleri artmış olsa da geç 1980'lere yani askerlerin yönetim üzerinde etki kurduğu yıllar boyunca okulların idaresi, kaynak aktarımı, müfredatın belirlenmesi, öğretmen ataması ve kitap dağıtımı Eğitim

---

¹⁴⁸ Kang Man-gil, *a.g.e.*, s. 314-315.

¹⁴⁹ Michael J. Seth, *A Concise History of Modern Korea: From the Late Nineteenth Century to the Present*, Lanham, MD, Rowman & Littlefield Publishers, 2010, s. 62.

Bakanlığı tarafından üstlenilmiştir.¹⁵⁰

Rhee döneminin ilk üç yılında yani henüz Güney Kore'nin resmi olarak kurulmasından önce Amerikan Askeri Yönetiminin idarede rol oynadığı yıllarda Rhee yönetimi anti-komünizmin üzerine oturan bir milliyetçilik inşa etmeye çalışmıştır. Bu ideojik konumlanma okullarda Korece kitapların hızla yaygınlaştırılarak yeni Kore milliyetçiliğinin temelini oluştururken diğer bir hedef okuma ve yazma bilinmemesinin ortadan kaldırılması olarak belirlenmiştir. Ancak Rhee döneminin ilk yıllarında okuma-yazma seferberliğinin önündeki en büyük engelin başında 35 yıllık koloni döneminin Korece'yi yasaklaması ve Japonca eğitim yapılması neticesinde halkın Korece'yi bilmemesi gelmiştir. Kore Savaşı'yla birlikte eğitim seferberliği tekrar sekteye uğrarken eğitim daha ideolojik bir hal almış, anti-komünizm yeni ulus inşasında önemli rol oynamıştır.¹⁵¹

Rhee döneminde özellikle ekonomik sorunlarında etkisiyle anti-komünist ideoloji üzerine konumlandırılan Kore milliyetçiliği eğitimde manevi öğelerin ağırlıkta olmasına neden olmuş, bu eğilim teknik ve bilimsel eğitime yönelimi sınırlamış, istenilen hedeflere ulaşamamıştır. Hatta Rhee'nin popüler ayaklanmalarla devrilmesinin ardından kurulan parlamenter II. Cumhuriyet döneminde dahi bu eğilim devam etmiştir.¹⁵² Dönemin Eğitim Bakanı Hui-Sok Mun'da da görülebilecek eğilim onun açıklamalarına da yansımış, Mun, modernizasyonun manevi öğeler olmadan yürütülemeyeceğini ve maddi öğelerden önce geldiğini söylemiştir.¹⁵³

Japonya'nın çekilmesiyle birlikte Kore'nin bağımsızlığını kazanması aslında Rhee yönetiminin sadece ülkeyi değil aynı zamanda eğitim sistemini de baştan kurmak gibi ağır bir yükü karşı karşıya bırakmıştır. Koloni döneminde eğitim dilinin Japonca olması ve hâlihazırda varolan okullarda yer alan öğretmenlerin yine büyük çoğunluğunun Japon olması ve bunların 1945'te Japonya'ya dönmeleri eğitimde

¹⁵⁰ Andrea Matles Savada, **a.g.e.**, s. 115.

¹⁵¹ Kaeunghun Yoon, "The Change and Structure of Korean Education Policy in History," **Italian Journal of Sociology of Education**, c. 6, no. 2, Haziran 2014, s. 178.

¹⁵² **A.e.**, s. 179.

¹⁵³ Clark W. Sorensen, "Success and Education in South Korea," **Comparative Education Review**, c. 38, no. 1, Şubat 1994, s. 10.

büyük boşluğa yol açmıştır. Rhee yönetimi teknik ve teknolojik eğitime önem vermemekle eleştirilmekle birlikte eğitimi sıfırdan inşa etmek görevini üstlenmiş, 1949'da çıkarılan “Temel Eğitim Kanunu” ile eğitimde birlik sağlanmıştır. Belirtildiği üzere ilkokulun zorunlu hale getirilerek ülke geneline yayılması eğitim politikalarının tepesinde yer alırken, Vatandaş Okulları veya Millet Okulları (*kongmin hakkyo*) okuma-yazma bilmeyen erişkin nüfus için açılmıştır. Böylece her ne kadar Kore Savaşı'yla altyapı başta olmak üzere maddi zararlar eğitimi sekteye uğratmışsa da temel eğitimin yayılması seferberliği sürdürülmüş, 1960'ların ortalarına kadar Rhee'nin kurduğu sistem ile okuma-yazma bilmeyenlerin oranı 1945'in tam tersine dönmüştür.¹⁵⁴

1945'te okuma çağındaki çocukların sadece %65'i ilkokula giderken, bu oran ortaokul için %20'lerdedir. Rhee döneminde eğitim seferberliğiyle birlikte eğitime ayrılabilen kısıtlı kaynaklara rağmen (1950-1953 Kore Savaşı) nicel açıdan hem okul hem öğretmen artışı sağlanmıştır. Temel eğitim ve okuma-yazma öğretilmesine odaklı bir öğretmen yetiştirme programı başlatılarak 1965'e kadar oldukça hızlı bir öğretmen artış oranı yakalanırken yine hükümetin eğitim seferberliği kapsamında 1954'ten itibaren 5 bin derslik inşa edilmiştir. Çabaların sonucunda ilkokula giden öğrenci sayısı 1.3 milyondan 1965'te 4.4 milyona yükselmiş, öğretmen sayısı 20 binden 79 bine yükselirken okuma-yazma sorunu büyük ölçekte ortadan kaldırılmıştır. Doğal olarak nicelik yönünden okuma ve yazmaya odaklanma nitelik açıdan Güney Kore eğitim sisteminin 1960'lar ve 70'lerin başında kalifiye eleman ve nitelikli iş gücü-mezun açığının oluşmasına yol açmıştır. Sınıflarda ortalama yüz öğrenci eğitim görürken bir okul günde üç vardiyada eğitim vermiştir. Nitel açıdan yetersiz eğitim (ortaokul ve lise dâhil) kırdan kente göç ederek basit imâlat sanayinde çalışmaktan, şehir ve kasabada okuyan köylü gençlerin iş bulamayıp köylerine dönmeleri ve devlet memurluğunu bir çıkış yolu olarak görmeleriyle sonuçlanmıştır.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ A.e., s. 16.

¹⁵⁵ Sunwoong Kim ve Ju-Ho Lee, “Private Tutoring and Demand for Education in South Korea,” **Economic Development and Cultural Change**

Bu bağlamda Rhee döneminin eğitim seferberliği nicel açıdan hızla ülke geneline yayılan okullar ve öğretmenlerle birlikte okuma-yazma sorununa açılan savaşta önemli ölçüde hedefin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Ancak Rhee döneminde Güney Kore'nin eğitime ayrabileceği kısıtlı kaynaklarla okuma-yazma seferberliğini ortalama 15 senede çözebilmesinde Amerikan dış yardımlarının ve ABD'li eğitim danışmanlarının büyük etkisi olmuştur. Amerikan Askeri Yönetimi nezdinde oluşturulan eğitim organları ve eğitim programları aracılığıyla 1948'e kadar bir milyon Güney Korelinin okuryazar olması sağlanmış, temel eğitim verilmiştir. Diğer yandan hem Amerikan askeri yönetimi öncülüğündeki ABD'li danışmanlar hem Rhee, hristiyan misyonerler, kadın gönüllüler ve diğer sivil toplum örgütlerinin eğitim seferberliğine katılmasını maddi ve manevi anlamda desteklemiştir. Bu örgütler temel eğitimin ülkenin tamamına taşınarak okuryazarlık oranlarının artırılmasına büyük katkılar sağlamışlardır.¹⁵⁶

ABD'nin Güney Kore'ye 1945-1965 arasında sağladığı askeri ve finansal yardımların miktarıysa 12 milyar doları bulmuştur. ABD'den alınan dış yardımlar genelde Rhee'nin çevresindeki bürokratlar ve ardından Rhee hükümetine yakın olan iş çevrelerine çeşitli yollarla aktarılmıştır. Rhee rejiminin bir süre sonra yolsuzluğa batmasıyla sonuçlanan ABD yardımları ve belirli kesimlerin bu yardımlardan ve ayrıcalıklardan yararlanarak haksız ve adil olmayan şekilde büyük kârlar elde etmeleri rejimin toplumsal meşruiyetini aşındırmıştır.¹⁵⁷

Gelen dış yardımlar her ne kadar bürokrasi çarklarında bölüşülüp rantiyeye sistemi içerisinde dağıtılsa da eğitim kendi payına düşeni alabilmiştir. Rhee rejiminin nicelliğe dayanan eğitim seferberliği çerçevesinde hızlı bir şekilde inşa ettirilen ve onarılan derslikler ve yetiştirilen öğretmenler dış yardımlardan beslenen hazineden büyük meblağların transfer edilmesiyle gerçekleşebilmiştir. Dolayısıyla 1945-1950 arasında büyük iç güvenlik ve rejim ikilemi yaşayan, 1950-1953 arasında Kore Savaşı'yla büyük yıkıma uğrayan Güney Kore'nin elindeki kısıtlı kaynaklarla

---

Vol. 58, No. 2 (January 2010), pp. 259-296 (38 pages)

, Vol. 58, No. 2c. 58. , no. 2, Ocak 2010, s. 263-264.

¹⁵⁶ Daniel J. Schwekendiek, **South Korea: A Socioeconomic Overview from the Past to Present**, Piscataway, NJ, Transaction Publishers, 2016, s. 226.

¹⁵⁷ Bruce Cummings, **a.g.e.**, s. 306-307.

okuryazarlık oranını %20'lerden on beş yıl gibi kısa bir sürede %80'ler bandına getirmesini sadece manevi öğelerle açıklamak mümkün değildir.¹⁵⁸

ABD'li eğitimci ve Amerikan dış yardımları Soğuk Savaş konjonktürü içerisinde Doğu Asya'da ileri karakol görevi gören Güney Kore'nin hızla gelişmesi gerektiği üzerinden yönlendirilmiştir. ABD'den gelen mali yardımlar eğitim seferberliğini sürdürülebilir kılmıştır. Güney Kore'ye eğitim anlamında dış yardım ABD ve Birleşmiş Milletler'e bağlı kurum ve kuruluşlar üzerinden gerçekleşmiş, Birleşmiş Milletler Yeniden Yapılanma Ajansı (UNKRA) ve Dış Operasyonlar İdaresi (FOA) ile BM'nin eğitim anlamında önemli katkıları olmuştur. BM aracılığıyla yeni okulların inşası ve tamirata yapılırken, Koreli öğretmenler ve akademisyenlerin yurtdışında eğitim almaları için çeşitli programlar hazırlanmıştır.¹⁵⁹ Diğer taraftan ABD'nin Güney Kore'ye doğrudan milyarlarca dolarlık askeri ve finansal yardımlardan eğitime aktarılanların yanı sıra doğrudan eğitime yönelik yardımlar da yapılmıştır. 1954-1959 arasında ABD, Güney Kore'de en az 1/3'ü mesleki ve teknik eğitime harcanma şartıyla 35 milyon dolarlık eğitim yardım paketi göndermiştir.¹⁶⁰ 1947'de Truman Doktrini çerçevesinde Yunanistan'a gönderilen 300 milyon dolar ve Türkiye'ye gönderilen 100 milyon dolar ile Güney Kore'ye sadece eğitim amaçlı gönderilen 35 milyon doların oldukça önemli bir yardım olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan yardımlar başta askeri amaçlar olmak üzere çok amaçlı ve kapsayıcı yardımlar olurken, Güney Kore'ye sadece eğitim amaçlı 35 milyon dolar gönderilmesi Rhee rejiminin yeniden eğitimi kurabilmesinde ABD'nin önemli katkıları olduğunu ortaya koymuştur.

Rhee döneminde Güney Kore eğitim politikaları nicel açıdan okul ve

¹⁵⁸ Kore Savaşı'nda ülkedeki ilkokulların %44'ü, ortaokulların %33'ü, üniversitelerin %38'i ve meslek ile diğer okulların %64'ü kullanılamaz hale gelmiştir. Ülkede zarar gören veya yıkılan eğitim kurumlarının oran %41'dir. Ayrıca kalan okullar askeri amaçlarla kullanıldığından eğitim ülkenin büyük çoğunluğu için fiilen savaş süresince sona ermiştir; Kim Ho Jun, **A study on promotion of Technical and Vocational Education in the Syngman Rhee's regime** (Korece), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Seoul, Yeonsei University, Department of History, Şubat 2015, s. 37 içinde Park Sang-man, **Korean Education History III** (Korece), Seoul, Korean Federation of Education Associations, 1959, s. 113.

¹⁵⁹ **A.e.**, s. 40.

¹⁶⁰ Lee Jin Yi, **A Study on U.S. Education Aid to Korea in 1950's** (Korece), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Seoul, Ewha Women's University, Department of Education, Mayıs 1988, s. 34-35.

öğretmen sayısının artırılmasının yardımıyla okuryazarlık ve temel eğitim meselesini 1945'te olduğu gibi bir sorun olmaktan çıkardıysa da teknik ve mesleki okul eksikliği ciddi boyutlara varmıştır. Özellikle 1945'ten itibaren eğitim uzmanlarından bürokratlara ve hatta Rhee'nin kendisinin dahi savunduğu mesleki eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik açıklamalar ve görüşler konuya önem verildiğini göstermiştir.

Bununla birlikte Rhee döneminde mesleki ve teknik eğitimde planlanan hedeflere ulaşamamıştır. Amerikan Askeri Yönetimi'nin idarede resmi olarak bulunduğu ilk yıllardan başlamak üzere ABD'li eğitim danışmanları Rhee yönetimine mesleki okullar açılmasını önermiştir. Rhee yönetimi henüz ilk yıllarında ortaokul seviyesinde meslek okulları açmış ancak ilk yıllarda açılan okulların sayısı inişli çıkışlı geçen 1945-1953 yılları arasında sınırlı kalmıştır. Kore Savaşı'nın ardından can ve mal kaybı, altyapının uğradığı büyük zarar başta inşaat sektöründe olmak üzere pratik bilgiye sahip insanlara büyük ihtiyaç duyulmasına yol açarken savaş öncesinde dahi sınırlı olup savaşta kaybolan insan sermayesinin yerinin doldurulması gerekmiştir. Ülkenin iktisadi açıdan çökmesi yeniden büyüme eğiliminin doğal olarak yerini aldığı düzensiz bir büyüme getirirken kalifiye eleman sıkıntısı her alanda hissedilmiştir. Hükümet ortaokulları 1952'de genel eğitim veren okullara çevirirken liseleri akademik (ağırlıklı olarak beşeri bilimler-sözel eğitim) ve sayısal alana yönelen meslek lisesi şeklinde ikiye ayırmıştır. 1952'de istatistiklere bakıldığında 74 bin öğrenci meslek okullarına kayıtlıyken akademik liselerdeki öğrenciler 59 bin civarındadır. Kore Savaşı ertesinde halkın eğitime olan ilgisi devam ederken 1955'te meslek liselerinde 122 bin, akademik lise-okullardaki öğrenci 144 bindir. 1960'a gelindiğindeyse meslek okullarına olan ilgi daha da azalmış, öğrenci sayısı 99 bine inmiş, sözel ağırlıklı lise ve lise dengi okullarda öğrenci sayısı 164 bine yükselmiştir.¹⁶¹

Rhee rejiminin meslek okullarına önemli yatırımlar yapması, öğretmen yetiştirmesi ve hükümetten sübvansiyon alan firmalarda öğrencilerin tecrübe

---

¹⁶¹ Michael J. Seth, **Education Fever: Society, Politics, and the Pursuit of Schooling in South Korea**, Honolulu, HI, University of Hawai'i Press, 2002, s. 111-112.

kazanmasına yönelik programlarına rağmen bu okullara ilgi kademeli şekilde azalmıştır. Bu ilginin azalmasının başında ironik biçimde Kore toplumunun Konfüçyan kültürden gelen eğitilmiş insanın toplum içerisinde saygı gördüğüne olan inanç gelmiştir.

Güney Koreliler, Rhee'nin eğitim seferberliğine Konfüçyan inanç ve görüşlerinde etkisiyle yoğun ilgi göstermiş ve eldeki kısıtlı kaynaklarını çocuklarının iyi bir eğitim alması için harcamaktan kaçınmamışlardır. Mamafih dönemin geleneksel Kore toplumunda eğitilmiş olmanın kriteri mesleki veya teknik okullardan ziyade edebiyat ve sözel alanlarda eğitim alıp, diploma sahibi olabilmektir. Birçok Güney Koreli konfüçyan gelenekten gelen el emeği benzeri işleri teşvik eden meslek ve teknik okulları kendi düşünceleri doğrultusunda aşağı gördükleri için çocuklarını daha üst eğitim, mümkünse yüksek eğitim almaya yönlendirmişlerdir. Eğitim kavramı toplumsal öneme haiz olduğu içinde aileler kısıtlı imkânlarını bu yönde harcamaktan kaçınmamış ancak 1950'li yılların ortalarından itibaren orta ve üst düzey eğitim alanların birçoğu işsiz kalmıştır. Eğitilmiş genç nüfusun işsiz kalması Rhee yönetimi tarafından da büyük bir sorun olarak görülmüştür.¹⁶²

1956 yılından itibaren niteliksiz iş gücü ve ihtiyacı hissedilen mesleki eleman açığı neticesinde Rhee hükümeti mesleki ve teknik eğitim için beş yıllık bir plan hazırlanmış, 1962'ye kadar merkezi ve yerel hükümet bütçelerinden okulların yapımı ve yaygınlaştırılması için pay ayrılmıştır. Beş yıllık programın %50'sini karşılayan merkezi ve yerel idarelerin yanı sıra diğer %50'lik pay dış yardımlardan karşılanmıştır. Teknik okulların araç-gereç ihtiyaçlarını hızla karşılama ve yeterli öğretmen yetiştirme programları konurken, 1960'ta yirmi yıllık uzun vadeli bir plan daha hazırlanmış ve ara eleman sağlayacak, kalifiye iş gücü yetiştirecek bir eğitim planı uygulamaya konulmuştur. Ancak eğitimin yeniden kurulması ve temel eğitim sorunlarının devam etmesi eğitim ile ekonomik ihtiyaçlar arasındaki bağın yeterli derecede kurulamamasına yol açmıştır.¹⁶³

1945'ten sonra halkın talebi neticesinde sözel alanda, sosyal bilimler

---

¹⁶² A.e., s. 111-113.

¹⁶³ A.e., s. 112-113.

ağırlıklı ortaokul, lise ve üniversitelerin açılması meselesi ve buralardan mezun olanların mesleki ihtiyaçlar çerçevesinde işsiz kalması Rhee döneminde alınan bütün önlemlere rağmen 1960'a kadar devam etmiştir. Rhee'nin devrilmesiyle II. Cumhuriyet dönemi başlamış ve kısa süreli demokratik, parlamenter rejimin Başbakanı Chang Myon'un başını çektiği hükümet ticari, mesleki ve teknik eğitimi önceleyen detaylı bir eğitim reform programı hazırlamıştır. Reform için kaynaklar ayrılmış çeşitli yeni büro ve daireler kurulmuş ancak Mayıs 1961'de Park Chung Hee öncülüğünde yapılan askeri darbe neticesinde planlar uygulamaya konulamamıştır.¹⁶⁴

II. Cumhuriyetin kısa süreli siyasi yaşamına rağmen hazırladığı ekonomik ve pedagojik planlar genel hatlarıyla korunarak Park'ın iktisadi ve toplumsal projelerinin temelini teşkil etmiştir. Özellikle birinci beş yıllık kalkınma planı çerçevesinde ihracata dayalı sanayileşme politikası Chang Myon hükümetinin hazırladığı kalkınma planından esinlenmiştir. Diğer taraftan 1962'den itibaren hızla uygulamaya konulan sanayileşme politikaları nüvelerini vermiş ve beş yıl içerisinde ortalama %8.9'luk bir ekonomik büyüme oranı sağlanmıştır. İhracat yılda %29 artarken imalat yılda %15 oranında yükselmiştir.¹⁶⁵

Hızlı iktisadi kalkınma ve hükümetin üreticilere sağladığı düşük faizli krediler ara eleman ve teknik personele ihtiyacı arttırırken Park hükümeti çeşitli araştırma ve teknik enstitüler açmış, ekonomiye endeksli eğitim politikasına geçilme yönünde önemli adımlar atılmıştır. Yüksek öğretim alanında teknik eğitimin yanı sıra ortaokul ve liseleri de kapsayacak şekilde meslek okulları açılmış, iki yıllık meslek yüksekokulları endüstri sahalarının yakınlarına kurulmuştur.¹⁶⁶ Mesleki ve teknik okulların özel veya devlet olsun yaygınlaştırılarak hızla genişleyen endüstrinin ihtiyaçlarına uygun insan kaynağının karşılanması isteği Park hükümetinin 1960'lı yılların başından itibaren eğitimdeki esas hedef olurken Koreli ailelerin eğitime bakış açısında çok fazla bir değişiklik görülmemiştir. Hükümetin kısa vadede sanayi kuruluşları ve altyapı projelerinde çalışması için mesleki ve teknik okullardaki öğrencilerin oranını ülke genelinde %70'e çıkarma hedefi Koreli ailelerin "diploma

¹⁶⁴ A.e., s. 117.

¹⁶⁵ Michael J. Seth, *A Concise History of Modern Korea*, s. 161.

¹⁶⁶ A.e., s. 162.

hastalığı” adı verilen eğilim nedeniyle istenildiği sonuçları vermemiştir. Birçok aile iş imkânı çok daha fazla olmasına rağmen çocuklarını teknik ve meslek okullarına göndermemiş, akademik okul ve kolejlere ilgi devam etmiştir.¹⁶⁷

Park hükümeti sözel ağırlık eğitimden mesleki ve teknik eğitim yönelimi sağlamak ve ekonomik ihtiyaçlara cevap veren bir eğitim programı hazırlamak amacıyla Birinci Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı’na (1962-1966) paralel Birinci Beş Yıllık Eğitim Kalkınma Planı açıklanmıştır. Mamafih eğitimde kalkınma, ekonomide sağlanan kalkınmayla karşılaştırıldığında sınırlı olmuş, toplumsal talepler otoriter bir yönetim tarafından bile inkâr edilememiştir. Hatta bazı örneklerde devlet bütçesindeki yükün hafifletilmesi amacıyla Koreli ailelerin teknik-mesleki okullara yönelmeme eğiliminden faydalanılmış, özel okulların öğrenci alımları kısıtlamalara rağmen artmaya devam etmiştir. Devlet, ilkökul ve ortaokula kadar bütün öğrencilere eğitim sağlama zorunluluğu haricinde liseler ve üniversitelerin özel olmasına karşı durmamış ve ailelerin çocuklarını büyük fedakârlıklarla okutma eğitiminden yararlanmışlardır. Bu durum genel olarak bakıldığında Güney Kore’de ailelerin çocukların eğitim almasını ekonomik gerçekliklerden ziyade bir toplumsal ilerlemede önemli bir olgu olarak görmeleri doğrultusunda ayırıcıdır. Dolayısıyla Seth’e göre Park döneminde ve daha sonra Chun Doo Hwan dönemlerinde eğitimde ve teknolojik ilerlemelerde büyük atılımlara rağmen eğitim meselesi ekonomik rasyonaliteler ile toplumsal talepler arasında orta yolun bulunması şeklinde ele alınmıştır.¹⁶⁸

Park hükümetinin beş yıllık eğitim kalkınma planı çerçevesinde “Mesleki Okulları Teşvik Politikası” ve “Endüstriyel Eğitimi Teşvik Kanunu” ile meslek okullarının sayısı ile düz liselerde teknik derslerin oranı artırılmıştır. Tarım, balıkçılık, ticaret ve teknik gibi meslek okullarında (ortaokul ve lise) sözel ders saatleri bilinçli bir şekilde azaltılmıştır. 1962’de Akademik Okullar denilen sözel ve sosyal bilimler ağırlıklı 338 lisede öğrenci sayısı 199.000 iken aynı yıl 283 meslek lisesindeki öğrenci sayısı 124.000’dir. Beş yıllık eğitimde kalkınma planının

¹⁶⁷ Clark W. Sorensen, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁶⁸ Michael J. Seth, **Education Fever**, s. 119.

sonunda yani 1966'da 397 akademik lisede 259.000 öğrenciye karşın 337 meslek lisesinde 174.000 öğrenci vardır.¹⁶⁹

Buradan hareketle Güney Kore'nin ekonomik kalkınmasının ardında başarılı bir eğitim politikası olduğu oldukça tartışmalı bir konudur. Park rejiminin kurulmasıyla birlikte büyük atılımlar yapan ekonomi kendi mecrasında bir kalkınma icra etmiştir. İlk etapta hafif imâlat sanayi yatırımları teknik ve mesleki eğitim açığına rağmen sürdürülebilir büyümenin yakalanmasına yardımcı olmuştur. Bu süreçte devlet her ne kadar mesleki ve teknik okulları yaygınlaştırma politikası izlemişse de toplumsal algı ve düşünce eğitime çok daha farklı değerler atfetmiştir. Güney Kore toplumunda eğitim Konfüçyan gelenekten gelen ve oldukça önemsenen, toplumsal statüde yeri belirleyen ve ilerlemek isteyenler için bir araç olarak görülmüştür. Koreli ailelerin çocuklarının eğitimi için büyük fedakârlıklardan kaçınmamaları ve oldukça kısıtlı kaynaklarını eğitim için harcamaları manevi öğelerle açıklanabilecek bir durumdur. Birçok örnekte özellikle devletin 1960'ların sonundan itibaren mesleki ve teknik eğitime önemli teşvikler vermesi ve öğrencilere iş garantisi dahi sunması ailelerin akademik lise verilen daha sonra üniversiteye gidecek yolda önemli bir aşama olarak gördükleri okullara yönelimi durduramamıştır. Örneğin 1960'lı yıllarda genç kırsal nüfus ailelerinin büyük fedakârlıklarıyla temel eğitim ve hatta liseye kadar eğitim alabilmiş, bazıları üniversiteye kadar gidebilmiş ancak gençlerin işsizlik sorunu kronik bir hal almıştır. Devlette memurluk arayışından devletin sahip olduğu iktisadi teşebbüslere kadar sınırlı iş imkânı gençleri çaresiz şekilde köylerine ve geleneksel tarımsal üretime geri dönmek zorunda bırakmıştır.¹⁷⁰

Nitekim okuryazarlığın artması, sosyal bilimler ve sanat dallarında önemli sayıda mezunlar verilmesi eğitim-öğretim boyutu çerçevesinde bakıldığında Güney Kore toplumunun 1945-1965 arasında önemli eşikleri aştığını göstermiştir. Bununla birlikte basit imâlat sanayisinin daha teknik, ağır ve kimyasal sanayiye evrilmesi, 1970'lerin başlarından itibaren basit elektrik-elektronik ürünlerin üretimine

---

¹⁶⁹ A.e., s. 121.

¹⁷⁰ Seung-Mi Han, a.g.e., s. 72-73.

başlanması mesleki ve teknik eğitime olan ihtiyacın daha da artacağını göstermiştir. Sözel ağırlıklı liseler veya sanat ve sosyal bilimlere odaklanan üniversitelerden mezun olanların yeterli iş bulamayıp mezun oldukları alanın haricinde endüstriyel işlerde çalışmalarını kaçınılmaz olarak toplumsal hoşnutsuzlukları da beraberinde getirmiştir. 1960'lı yıllar boyunca birçok Amerikalı pedagogun benzer tespitler yaptığı görülmüştür. ABD'li pedagoglar sosyal bilimlere ağırlıklı bölümler ile üniversitelerden verilen mezun sayısının Güney Kore gibi hala yoksul, gelişmekte olan basit endüstriyel üretime dayanan bir ülkede gereğinden çok daha fazla olduğu tespitini yapmışlardır. Tespitin ve teşhisin yapılmasına ve hatta artan ihtiyaçları göz önünde bulunduran Park yönetimine rağmen akademik, sözel-sosyal bilimlere ağırlıklı yüksek öğretim alma durumu günümüzde dahi tam olarak çözülememiştir.

Böylece yoksul ve gelişmekte olan bir ülke için olması gerekenden çok daha yüksek okur-yazarlık oranına sahip olunması Güney Kore'yi diğer gelişmekte olan ülkelerden ayırmıştır. Güney Kore, dönem itibarıyla diğer gelişmekte olan ülkelerin temel ilköğretimini sağlama ve okuryazarlık meselesini neredeyse ortadan kaldırmıştır. Devlet yaygın ilköğretim ve hatta 1960'ların sonunda ortaokul eğitimini sağlamış, basit endüstriyel üretime sahip bir ekonomik düzen içerisinde yine diğer gelişmekte olan ülkelerin aksine üst düzey eğitilmiş insan sermayesi fazlalığı yaşanmıştır. İstihdam açısından yaşanan sorunlar ve sözel ağırlıklı mezunların bir kısmı zorunlu olarak düşük ücretlerde fabrikalar veya özel işletmelerde çalışmak durumunda kalırken kırsal kökenli genç mezun kesiminde benzer sorunları yaşamıştır. Özellikle Güney Koreli köylü ailelerin yoksulluğuna rağmen bütün birikimlerini ve hatta büyükbaş hayvanlarını satacak kadar eğitime olan düşkünlükleri ve çocuklarına iyi bir eğitim alma çabaları Park rejimi açısından kaçınılmaz olarak sorun yaratmıştır. Kasaba ve şehirlerde ailelerinin desteğiyle eğitim alan köylü gençlerin işsizliği veya istedikleri işlerde çalışamayarak köylerine geri dönmeleri, geleneksel çiftçi yaşamı açısından bu insanları farklı anlamda kalifiye yapmıştır.

Kırsal köy yaşamı gereksinimlerinden farklı bir eğitim ve genel kültüre sahip olan yeni mezunlar, eğitim aldıkları için kendilerinden önceki nesillerden farklılaştıklarını düşünmüşlerdir. Bu kırsal kökenli gençlerin yeterli iş olmadığı için

tekrar geleneksel yöntemlerle tarım ve benzeri faaliyetlere geri dönmeleriye hem ailelerin hem de yeni mezun gençlerin tepkisinin rejime yönelmesi ihtimalini doğurmuştur. Ekonomik gereksinimlerden bağımsız eğitim alan birçok gencin şehirlerde istedikleri işleri bulamayıp, devlet memurluğu elde edemeyip fabrikada işçiliği tercih etmemesi kırsalda hoşnutsuz eğitilmiş genç bir sınıf yaratmıştır. 1960'ların başından itibaren kentsel endüstri ağırlıklı bir gayri safi milli hasıla artışı şehir-kır arasındaki gelir farkını arttırırken kırsalın ekonomik açıdan gerilemesi hızla devam etmiştir. Park açısından şehir-kır gelişimi arasındaki farkın hızla artması köylü nüfusun (1970'lerin başında hala %50 civarındadır) tepkisini rejime yönlendirirken kırsaldaki ikinci bir sorun yani genç eğitimlilerin istihdamı sorunudur.

Bu bağlamda Park rejimi açısından eğitilmiş, hoşnutsuz genç nüfusun iktisadi-toplumsal açıdan sisteme entegre edilmesi ihtiyacı doğarken, Saemaul Undong'un uygulamaya konulmasının bir diğer nedeni de iş bulamayıp köye dönen gençlerin kalkınma hareketine dahil edilmesidir. Özellikle geleneksel köy muhtarının yerine genç ve orta yaşlılardan seçilen temel eğitim almış Saemaul liderlerinin köy kalkınmasında rol üstlenmelerinin sağlanması tesadüf olmamıştır. Park rejiminin bilinçli bir ayırım neticesinde geleneksel köy yaşlıları ve anlayışı yerine yeniliğe açık daha eğitilmiş köylü gençleri tercih etmesi rejime karşı farklı türde bir hoşnutsuzluğu ortadan kaldırma işlevi görmüştür. Eğitilmiş kırsal kökenli gençlere kendileri ve köyleri için bir uğraş, bir anlamda dava sağlamanın ikinci ayağıymışsa doğal olarak kırsal kalkınmada bu gençlerden yararlanma amacı oluşturmuş, halihazırda devletin idari anlamda destekçisi olan köy muhtarının yerine yeni, genç destekçi bir sınıf yaratılmak istenmiştir.

Saemaul Undong'un arkasında yatan düşünce sisteminin yaşlılardan ziyade gençlere benimsetilmesinin çok daha kolay olduğu inancı köylerde devletin çalışacağı grupları eğitilmiş gençler olarak belirlemesinde de etkilidir. Saemaul liderlerinin çoğunluğunun devlet ile köy arasında bir nevi aracı olarak görev yapabilecek eğitim arka planına sahip olmaları da birçok durumda iletişimi hızlandırmıştır. Genç Saemaul liderleri kooperatifçilik, köy ölçekli bankacılık, raporlama, planlama ve hesaplama gibi faaliyetlere çok daha kolay adapte

olabilmiştir. Bu yönüyle teknik ve mesleki eğitim almasında temel eğitime ve bazılarının daha üst düzey eğitim almaları son tahlilde Saemaul Undong'un yürütülmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca sürecin sonunda Park'ın yönetimini destekleyen genç eğitimli bir köylü sınıfı çıktığını söylemek mümkündür. Saemaul Undong'un daha çok manevi öğelere dayanan, "kendi kendine yeterlilik" ve "yapabiliriz" söylemleri üzerine kurulu endokstrinasyonu bu çerçevede köylü nüfusun manevi ve ahlaki öğelerle seferber edilmesini sağlamak olduğu kadar genç Saemaul liderlerini de hedef almıştır.

2. 5. 1. Saemaul Eğitiminin İçeriği

Saemaul Undong projesinin uygulanmaya başlandığı süreçte Park rejimi daha önceki hükümetlerin ve girişimlerin kırsal kalkınma projeleriyle karşılaştırıldığında finansal açıdan çok daha güçlü bir durumdadır. Bununla birlikte Yeni Köy Hareketi girişimi uygulanmaya başlandığında daha önceki kırsal kalkınma projelerinden alınan başlıca ders tepeden tabana bir uygulama olsa bile yerelde desteğin alınmasının zorunluluğudur. Taban örgütlenmesi sağlanmadan, hareketin bizzat köyden gelenler tarafından sahiplenilmeden yürütülemeyeceği Yeni Köy Hareketi'nin planlayıcılarının en başından itibaren farkında olduğu bir husustur. Bu çerçevede Park rejimi daha önce bahsedildiği üzere yerelde işbirliği içinde olduğu yaşlı muhtar veya köy liderleri yerine yeniliğe açık, temel eğitime ve daha fazlasına sahip köy gençleri ve orta yaşlı köylülere Saemaul Undong'da rol vermiştir. Hareketin köyden çıkanlar tarafından yani köyün sosyo-kültürel özelliklerine hakim ancak aynı zamanda belirli temel eğitim almış köylülerce yürütülmesi Saemaul Undong'un bir bakıma köycü özelliği olarak öne çıkmıştır.

Her köye hükümet tarafından kalifiye, okumuş ve mesleki bilgiye sahip görevli yollamanın imkânsız olduğu düşüncesinde olan Park rejimi açısından Yeni Köy Hareketinin köylüler tarafından sahiplenilmesine kritik önem arz etmiştir.¹⁷¹ Köyün ileri gelenleri ve yaşlıları Park'ın seçim politikaları açısından tabanda yararlı,

¹⁷¹ Do Hyun Han, **Saemaul Undong**, s. 121.

işbirliği yapılabilen aktörler olurken Park rejiminin Saemaul Undong'da gençleri tercih etmesi hem köy ileri gelenlerini dengeleyecek yeni bir sınıf yaratmak, hem de daha iyi yaşam koşulları için istekli bu görece eğitilmiş kesimi mobilize edebilmektir.¹⁷² Saemaul Undong'un siyasi amaçlardan bağımsız bir girişim olduğunu söylemek mümkün değilse de Park rejiminin Saemaul liderlerini gençlerden seçmesinde bu gençlerin hareketi daha iyi yürütebilecek dinamizme sahip olduğunun düşünülmesidir.¹⁷³

Saemaul liderleri devletin özellikle sanayileşmeci kalkınmacı devlet mantığının köylere taşınmasında, vatandaşın günlük yaşamının kontrol edilmesinde köye alışık ancak dışarıya da açık bir temsilci rolündedir. Devletin iktisadi kalkınma ile meşruiyet kazanması tek başına yeterli değildir. Park rejimi de devletin ideolojik kurumunu anti-komünizm ve milliyetçilik üzerine dayanan hegemonik bir söylem üzerine inşa etmiştir. Aslında oldukça basit bir söylem üzerine kurulan ve kurulması gereken hegemonik söylem, toplumun siyasi alanda hareket sınırlarının da rejim lehine çizilmesini sağlamıştır. Ancak şehirlerde işçi sınıfının ihracata dayalı büyüme planları kapsamında baskı altına alınması ve bu hoşnutsuzluğun anti-komünizm ve milliyetçilik ile tazmin edilmesi stratejisinin köylerde farklı bir şekilde uygulanması gerekmiştir. Bunun için Park rejimi köyün modernleştirilmesi ve özellikle tarımın ticarileştirilerek, kapitalist bir kırsal ekonomi inşası için yerel aktörlere ihtiyaç duymuştur. Kapitalist tarımsal yapıyı rejimin istediği anti-komünizm ve milliyetçilik ile birleştirecek yarı köylü yarı bürokrat aktör ise modern eğitim almış, dışarıya açık, dikey ilerleme isteği olan genç Saemaul liderleridir.¹⁷⁴ Saemaul liderleri ve onların köyde kurduğu örgütlenme bu yönleriyle Althusser'in devletin ideolojik aygıtı

---

¹⁷² Saemaul liderlerinin yüzde 57,2'si ortaokulu bittirmiştir. Geriye kalan %42,8'lik dilimde kalan Saemaul liderlerinin önemli kısmı ilköğretim alanlar veya temel okuma yazma eğitimi alanlardır. Geriye kalan küçük dilim ise ortaokul üstü olurken eksik eğitim alan bazı Saemaul liderleri kendilerinden yüksek eğitim alanlarla karşılaştırıldığında Yeni Köy Hareketi sürecinde zorluk çekmiştir. Saemaul liderlerinin yaş dağılımına gelince %24'ü 36-40, %26.4 41-45 yaş arasındadır. Geriye kalan %48'lik oran ağırlıklı olarak 36 yaş altı köylülerden teşkil edilmiştir; Asian Development Bank, *a.g.e.*, s. 13-14.

¹⁷³ Seung-Mi Han, *a.g.e.*, s. 79-80.

¹⁷⁴ Jung Won Sonn ve Dong-Wan Gimm, "South Korea's Saemaul (New Village) Movement: An Organisational Technology for the Production of developmentalist Subjects," *Canadian Journal of Development Studies*, c. 34, no. 1, 2013, s. 22-25.

tezinin Park dönemi yansımasıdır.

Saemaul liderleri rejiminin geleneksel inanış ve değerleri doğrudan karşısına almadığı ancak modern ve üretken olanın öne çıkarıldığı kırsalın gelenek-modernite mücadelesinde rejimin muhafızları olmuşlardır. Geldikleri köken itibarıyla köyün konfüçyan geleneklerinin hiyerarşide dikey ilerlemeye kapalı olduğunu şehir ve kasabalarda aldıkları eğitimle gören genç Saemaul liderleri, orduda organizasyonel eğitimleriyle de hem köylü hem yarı aydın-tüccar haline gelmişlerdir. Bu çerçevede Park açısından rejime arka çıkacak ve ideolojisini taşıyacak yeni ancak köy kökenli bir sınıf ortaya çıkmıştır. Park rejimiye Saemaul liderlerinin kırsalda tutunabilmeleri için doğrudan maaş vermese de köyde şehirden gelen ürünleri satma ayrıcalığından, düşük faizli kredi çekme avantajlarına veya Saemaul liderinin çocuklarına devlet bursu vermek gibi ödül-ödemelerde bulunmuştur. Diğer yandan Saemaul liderleri kongre ve konferanslara hatta başkan Park'ın kabine toplantılarına katılma imkânı bulmuşlardır. Daha önce Kore toplumunda imkânsız olarak görülebilecek uygulamalar, Saemaul liderleri ve köylülerin kendilerini önemli hissetmelerini sağlamıştır.¹⁷⁵

Devletin tabandan gelen genç liderleri tercih etmesinde bu sınıfa toplumsal hiyerarşide dikey ilerleme imkânı vererek rejime belirtildiği gibi destekçi bir sınıf yaratmak olduğu kadar şehirli aydın kesimin gerçeklerden uzak kalması da etkili olmuştur. Nitekim Park rejiminin, köylüyü manevi öğelerin öne çıkarıldığı egaliteryen bir söylemle mobilize etmesinde devlet popülizminin iz düşümü olarak nitelenebilecek şehirli aydın sınıfa olan karşıtlık da görülür. Rejim açık şekilde bu sınıfı köylerde görev yapamayacak, oraların sosyo-kültürel yapısını anlayamayacak romantikler olarak görmüştür. Köy kalkınmasının bizzat ona sahip çıkabilecek, köy hayatını yadsımayacak ancak hâlihazırda işbirliği yapılan köy önderlerinden de farklı bir sınıf tarafından yürütülmesi isteği Park rejiminin genç ve ilerleme isteği olan gruplara sosyal statüde yükselme imkânı sağlamıştır.¹⁷⁶

Buradan hareketle Saemaul liderlerinin %84'ü 30-40 yaş arası, köy

---

¹⁷⁵ A.e., s. 28.

¹⁷⁶ Seung-Mi Han, a.g.e., s. 72.

hıyerarşisinde aşıağıda bulunan genç kimselerden gelmiş, şehirlerde öğrendikleri ticarileşmiş tarım uygulamalarını, kapitalist yöntemleri köye taşımışlardır.¹⁷⁷ Saemaul liderleri olarak seçilen köylüler için hükümet özellikle Saemaul ruhunun benimsetileceği eğitim programları hazırlamış ve bu programlar “Saemaul Liderleri Eğitim Enstitüleri”nin kurulmasıyla kurumsal bir hal almıştır. Saemaul Köy liderleri, Köy Komitesi yani köyün bizzat kendisi tarafından seçilmekle birlikte liderin seçimi aşamasında hükümetin koyduğu başlıca kriterlerin karşılanması gerekmektedir. Kriterlerin karşılanması hükümetin dikkat ettiği bir husus olsa da Saemaul liderlerinin rejimin köydeki ajanı rolünü üstlendiği unutulmamalıdır çünkü Yeni Köy Hareketi yukarıdan aşağıya bir kalkınma modelidir. Köylülerin rızası önemli olmakla ve salt otoriter bir toplum mobilizasyonunun istenilen sonuçları almada doğru yöntem olmadığı bilinmekle birlikte köylülerin lideri seçmede etkisi otoriter rejimin gerçekleri çerçevesinde düşünölmelidir.¹⁷⁸

Saemaul lideri olabilmek içinse öncelikle kişinin köyde doğup yaşaması ve tarım veya balıkçılık alanında mesleki okul mezunu olması gereklidir. Ayrıca Saemaul liderinin seçiminde potansiyel liderin kendi kendine yeterli olup kendi işleri haricinde köyü seferber edecek heves ve dinamizme sahip olması beklenmiştir. Seçilen Saemaul liderleri köy komitesiyle birlikte temel projelendirmeyi yapabilecek kapasiteye her zaman sahip olmamıştır. Bununla birlikte devletin bir görevlisi olduğu varsayılan Saemaul liderleri için yerel idari ofisler ve devletin tarım-altyapı daire başkanlığı benzeri kurumlarından proje odaklı teknik ve mesleki eğitimler, seminerler verilmiştir.¹⁷⁹

Saemaul liderlerinin eğitilmesi için kurulan Saemaul Eğitim Enstitüsü başlangıçta “Çiftçi Eğitim Merkezi” adı altında faaliyet göstermiş ve hareketin kurumsallaşmaya başlamasıyla birlikte Suwon şehrinde büyük bir tesis inşa edilmiştir. Suwon’daki eğitim enstitüsü daha sonra yerelde kurulan daha küçük ölçekli eğitim merkezleriyle birlikte kısa ve endoktriner bir eğitim üzerine inşa edilmiştir.

¹⁷⁷ Jung Won Sonn ve Dong-Wan Gimm, **a.g.e.**, s. 28-29.

¹⁷⁸ William W. Boyer ve Byong Man Ahn, **a.g.e.**, s. 103.

¹⁷⁹ Asian Development Bank, **a.g.e.**, s. 13-14.

Enstitülerde, Saemaul ruhu, hareket ile hükümetin köydeki amaçlarını anlatan, liderlerin köylülerle nasıl iletişim kurması gerektiğini ele alan bir eğitim bir hafta veya onbir gün boyunca katılımcılara verilmiştir. Spor dersleri ve günlük idmanlarla bir askeri kampı andıran enstitülerde Saemaul ruhu adı verilen bir tür motivasyon yaratılarak davranış değişimi odaklı bir anlayış güdülmüştür. Enstitülerde manevi ve ideolojik endoktrinasyonun yanında tarım ve inşaat alanında temel eğitim ve talimatlar verilirken, bir haftalık eğitim içerisinde sırasıyla otuz saat Saemaul düşüncesi eğitimi, on saat ulusal güvenlik ve ekonomi, köy kalkınması sürecinde örnek olayların incelenmesi ve durum çalışması dersleri verilmiştir. Bunun yanında çeşitli geziler ve genel kültür dersleri verilirken katılımcılar arasında serbest fikir tartışmalarına yer verilmiştir. Başarılı Saemaul hikâyeleri eğitmenler tarafından katılımcılara anlatılırken hikayeler üzerinden analiz ve raporlama çalışmaları yapılmıştır. Katılımcılara ülkenin ulusal güvenliğinde oynayacakları rol ve bunun önemine dair dersler verilirken kompleks bir anti-komünist duruş üzerinden Saemaul Undong'un ideolojisi inşa edilmiştir¹⁸⁰

Saemaul Eğitim Enstitüsü'nde derslerin içeriği ve günlük işleyişin içeriğine bakıldığında genelde katılımcıların kısa süreli asker kampı nitelendirmelerini görmek mümkündür. Katılımcıları motive etmek amacıyla üst düzey bakan ve bürokratların sıklıkla ziyaretlerde bulunmaları olağan bir durumdur. Eğitim kampı süresince katılımcılar temel tarım ve inşaat tekniklerini oldukça hızlı kurslar şeklinde alırlarken, kriz yönetimi benzeri idari yöneticilik konusunda ders ve tartışmalar yapılmıştır. Grup tartışması şeklinde düzenlenen toplantılarda daha önce görülen problemler ele alınırken benzer durumlarda nasıl çözümler getirileceğine dair katılımcılar görüşlerini raporlamışlar ve idari görevlinin nezdinde en iyi olabilecek sonuca ulaşmaya çalışmışlardır.¹⁸¹ Dolayısıyla enstitülerdeki eğitim zirai bir eğitimden ziyade davranış ve manevi değer inşası üzerine verilen bir eğitimidir.¹⁸²

---

¹⁸⁰ A.e., s. 15-17.

¹⁸¹ Do Hyun Han, "The Experience of Village Leaders During the Saemaul Movement in the 1970s: Focusing on the Lives of the Male Leaders," **Confucianism, A Habit of the Heart: Bellah, Civil Religion, and East Asia**, Ed. Philip J. Ivanhoe, Sungmoon Kim, Albany, NY, State University of New York Press, Albany, 2016, s. 148-150.

¹⁸² William W. Boyer ve Byong Man Ahn, **a.g.e.**, s. 36.

Eğitim enstitüsündeki dersler ağırlıklı olarak manevi, davranışsal etkileşim ve idarecilik üzerinde yoğunlaşırken katılımcıların yani liderlerin köylerine döndüklerinden sonra proje bazlı tecrübe edinimi devam etmiştir. Örneğin belirli zamanlarda yerel okul binasında yapılan eğitimlerde tarım tekniklerinden maneviyata eğitimler sürdürülebilir bir şekle sokulmaya çalışılmıştır.¹⁸³

Birçok Saemaul lideri girişilen ortak projelerde verilen teknik desteğe ve temel eğitime rağmen yaparak öğrenme şeklinde tecrübe kazanmışlardır. Diğer köylerden gelen daha tecrübeli Saemaul liderlerinden alınan birebir derslerden köylere uğrayan teknisyen ve eğitmene veya proje esnasında öğrenme eğitimin önemli bir kısmını oluşturmuştur. Örneğin ticari tarıma dayanarak artı değer üretim ile köyün gelirinin arttırılmasını isteyen Gyu Jeon isimli bir köy lideri diğer başarılı köyleri ziyaret etmiş, yerel idarenin tavsiyeleri arasından önce kümes hayvancılığı işine girişilmiştir. Kümes hayvancılığı köyde istenilen katılımı ve verimi yakalayamayınca hükümetin büyükbaş hayvan desteği köyde mandıra işletmesi kurulmasında mutabık kalınmasıyla sonuçlanmıştır. Jeon'un köyünün dağlık olması ve ulaşımın zor olması başta yerel idarelerin yardım konusunda isteksiz olmasına yol açmıştır. Ancak Jeon'un yaptığı yazışmalar ve yerel otoriteleri iknası sonucunda Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı'ndan inşaat için elli adet ahır eş değerinde kredi ve beş yüz hayvan yardım alınmıştır.¹⁸⁴

Bir diğer örnek Seul'de kolej bitirip lise öğretmenliği yapan Chon Yong Woo'dur. Woo, ikamet ettiği köyde Saemaul lideri olarak seçildikten sonra köylülere tatlı soğan ekim yöntemlerini anlatmış ve köylülerin tüccarlar ile aracılar tarafından düşük fiyata mahkûm edilmesini engellemiştir. Woo'nun dışa açık olması, piyasa şartlarını bilmesi köylülerde ona tarım metotları ve ticarileşmiş tarım meselelerinde güven duymalarına yol açmıştır. Prototip bir örnek gibi duran Woo'nun hikayesi aslında birçok köyde yaşanmıştır. Saemaul liderleri rol model olma yükünü taşımışlar, yarı devlet bürokrati yarı köylü olarak iki yönlülüğün avantajlarından yararlanmışlardır. Bürokratların doğal olarak tepeden inmeçi, emir-komuta benzeri

¹⁸³ A.e., s. 36.

¹⁸⁴ Do Hyun Han, "The Experience of Village Leaders During the Saemaul Movement in the 1970s," s. 151.

yöntemleri köylülerde hoşnutsuzluk yaratma potansiyeli taşımasına rağmen Saemaul liderleri dengeleyici olmuştur. Saemaul liderleri aracılığıyla köylünün kendinden olduğunu düşündüğü birisine uyması çok daha kolay olmuş, liderler hem güven kazanarak hem de ihtiyaç halinde hükümetin sağladığı yetki ile mahalle baskısı yaratmaya haiz olmuştur. Nihayetinde Saemaul liderleri köylünün günlük yaşamına girebilmiş, devletin köyde kapitalistleşen tarımı anti-komünist bir milliyetçilik ile taşımasına yardımcı olmuştur.¹⁸⁵

Buradan hareketle Saemaul Undong'da eğitim hareketin sürdürülebilmesi ve işlevselliğin korunması amacına hizmet etmiş ancak kalkınmada esas kaldıraç rolü biçilmemiştir. Verilen eğitimler sadece manevi ve ideolojik olmamakla birlikte zirai, mesleki ve teknik eğitim projelere özgün şekilde ele alınmış, hükümetin atadığı eğitmen, mühendis, usta veya zanaatkâr tarafından yapılan işe göre eğitim sağlanmıştır. Köy merkezli bir proje geliştirildiğindeyse yapılmak istenen işe göre devletin teknik-mesleki yardımı veya çevre köylerden gelen tecrübeli liderlerin tecrübelerini paylaşması şeklinde bir teamül ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Saemaul Undong kapsamında modern tarım metotları ve günlük yaşamı kolaylaştıracak zanaat köylüye öğretiliyse de bu gibi mesleki-teknik eğitimler okul ve Eğitim Bakanlığı'nın yetki ve ilgi alanına girilmiş, ihtiyaç halinde Saemaul hareketine entegre edilmiştir.

2. 6. Saemaul Undong Genel Değerlendirme

Saemaul Undong veya Türkçe'siyle Yeni Köy Hareketi, önceki bölümlerde ele alındığı üzere içinde oldukça karmaşık ve değişken motivasyonlar barındıran, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik kökenleri, hedefleri olan bir kırsal kalkınma hareketidir. Günümüzde Güney Kore'nin geri kalmış bir ülke durumundan gelişmiş bir ülke haline gelmesinde Saemaul Undong'un büyük bir rol oynadığına dair birçok görüş ve genel bir inanç vardır. Yeni Köy Hareketi, özgün şeklinin Park döneminde uygulanıp yürütülmesine rağmen günümüze kadar değişime uğrayarak

---

¹⁸⁵ Jung Won Sonn ve Dong-Wan Gimm, *a.g.e.*, s. 29-33.

ulaşmayı başarmış, Güney Kore'nin geliştirmekte olan ülkelere başarılı kırsal kalkınma örneği olarak sunduğu ideal bir model halini almıştır. Bununla birlikte Saemaul Undong'un uygulandığı dönemin toplumsal-iktisadi ve kültürel yapısının, Soğuk Savaş dönemi düşünce şeklinin, kalkınmacı otoriter devlet özellikleri içerisinde düşünülmesi gerekmektedir.

Saemaul Undong ile ilgili gözden kaçırılan esas husus da buradadır. Geliştirmekte olan ülkeler için Saemaul Undong'dan çıkarılabilecek önemli dersler olmakla birlikte her ülkenin ve hareketin kendi dinamikleri ve dönemi içerisinde değerlendirilmesi objektif çıkarımlar yapılmasına olanak sağlayacaktır. Nitekim Saemaul Undong'un tam da 1970'li yılların başında Soğuk Savaşın bloklar arası mücadelesinde yumuşama, Güney Kore'de gerek iç gerek uluslararası dinamikler neticesinde ekonomik ve siyasi kriz benzeri bir atmosfer oluşmasıyla başlatıldığı tesadüf olmamıştır.

Buradan hareketle Saemaul Undong, 1960'lı yılların sonundan itibaren kent merkezli sanayileşmenin yan etkilerinin görülmeye başlandığı, toplumsal huzursuzlukların başta temel gıda maddelerine ulaşmada sıkıntı yaşandığı bir dönemde otoriter Park Chung Hee rejiminin bir cevabıdır. 1961'de gerçekleştirdiği askeri darbe ile iktidarı ele geçiren Park'ın otoriter yönetimi ihracata dayalı sanayileşme modeli izleyerek önce sanayileşme sonra kırsal kalkınma seçeneğini tercih etmiştir. Güney Kore'de kökenleri koloni dönemine dayanan Japon Köy Canlandırma Hareketi ve Rhee döneminde de kısmen uygulanan tarımsal üretimden elde edilen birikim ile sanayiye yatırım modeli böylece yerini devlet güdümlü, kentçi endüstriyellemeye bırakmıştır. Park'ın gerek ABD'den alınan hibeler ve ucuz krediler gerek eldeki kaynakları chaebol adı verilen büyük aile şirketlerine aktarmasıyla şehirli işçi sınıfının emek sömürüsüne dayanan bir sanayileşme başlatılmıştır.

Aslında Rhee döneminde emekleme sürecindeki sanayicilerin ithal ikameci bir yöntem neticesinde korunmasına dayanan kırsal birikim modeli Park'ın ihracata dayalı şehirli endüstriyellemeye hamlesinin temelini teşkil etmiştir. Bununla birlikte başlıca değişim Park'ın 1960'lı yıllar boyunca farklı bir şekilde köylüyü ve kırsalı

ihmal ettiği “önce sanayileş, sonra kırsalı kalkındır” anlayışının benimsenmesidir. Her ne kadar Güney Kore ekonomisi, 1963’ten itibaren 60’lı yılların sonuna kadar ortalama %10 büyümüş, ihracat tahminlerin aksine katlanarak artmaya devam etmişse de ortaya çıkan gelir artışı ve refaktan kırsal kesim pay alamamıştır.

Park’ın kent menşeli hırslı ihracatçı sanayileşme planları ABD’den farklı yöntemlerle elde ettiği kredi ve hibeler, Japonya’dan alınan tazminatın özel sektöre teşvik ve krediler şeklinde aktarılmasıyla dramatik bir gelişim göstermiştir. Ancak 1960’ların sonuna gelindiğinde ekonominin fazla ısınması, öz sermaye-borç dengesizliği belirtilerinin görülmesi ve basit imalat sanayisinin kademeli şekilde ağır sanayiye kaydırılması ile oluşan ekonomik baskı kentlerde ve kırsalda etkisini göstermiştir. Büyük şirketlerin uluslararası rekabet için şehirli işçi sınıfının emek sömürsünü devlet desteğine dayanarak sürdürmesi ve oluşan refahın sınırlı yansması kentlerde de hoşnutsuzluk yaratmaya başlamıştır.

Bu çerçevede askeri darbenin yapıldığı 1961’den itibaren Park rejiminin meşruiyetinin iktisadi kalkınmaya dayandırıldığı bir süreç ortaya çıkmış, tıpkı Rhee döneminde yaşanan rejim güvenliği ikilemi Park tarafından miras alınmıştır. Katı anti-komünizme ve diktatöryel iktisadi kalkınmacı bir Kore milliyetçiliğine dayanan Park rejimi açısından baskıcı bir iktidara rağmen kitlelerin asgari ölçüde rızasının alınması gerektirmiştir. 1960’ların sonuna doğru öğrenci gösterileri ve sanayi işçilerinin merkezde olduğu protestolar Park rejimi üzerindeki baskıyı daha da arttırmıştır.

Park rejimini baskılayan kent merkezli olaylar ve dinamiklerin yanında uluslararası konjonktürel gelişmeler otoriter rejimin tehdit algısını yükseltmiştir. 1969’da Nixon Doktrini’yle birlikte ABD’nin Asya’daki müttefiklerine desteğini asgari düzeye indirmesi, finansal yardımlarda azalma ve Güney Kore özelinde yarımada bulunan Amerikan askerlerinin sayısında kritik azaltmalara gidilmesi Park’ın kuzeydeki komşusu ve genel olarak uluslararası komünizm karşısında terk edildiği algısını güçlendirmiştir. Détente dönemi ve ABD-Çin yakınlaşması kaçınılmaz olarak Park’ında ayrımsız anti-komünist dış politikasında değişime yol açmıştır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda 1972 “Kuzey Kore-Güney Kore Ortak

Bildirisi” ile yarımada göreceli bir yakınlaşmaya doğru giden süreç 1970’lerin başından itibaren gözlemlenmiş ancak Park rejiminin beka kaygısı bir kriz algısına dönüşmüş, rejim Yushin Anayasası ile yürütmenin mutlak egemenliğini sağlayan bir sıkıyönetim-anayasal düzenlemeler neticesinde güç Park’ın elinde konsolide edilmiştir. Park’ın elinde konsolide olan güç neticesinde devlet güdümlü projelere (kırsala yönelim dahil) devam edilmiştir.

Park rejiminin 1960’lı yılların sonuna doğru kriz algısını ivmelendiren uluslararası ekonomik durgunluk ve ihracat oranlarındaki sabitlik 1961 darbesinden itibaren ihmal edilen kırsal nüfusta da açık bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. İşaretlerinin 1967 ve 1971 seçimlerinde açıkça görüldüğü kırsal nüfusun hoşnutsuzluğu Park rejimini kriz algısından krizi yönetmeye doğru itmiştir. Özellikle otoriter bir yönetime rağmen seçimlerin kontrollü de olsa gerçekleştirildiği 1967 yılında Park’ın rakibi Yun Posun’un köylülere yüksek fiyattan pirinç alım garantisi vermesi Park’ın %50’nin biraz üstünde seçimi zorlukla ve şaibeli bir biçimde kazanmasına neden olmuştur. Aynı yıl gerçekleştirilen meclis seçimlerinde de Park’a olan desteğin özellikle kırsal kesimde azaldığı rejim tarafından görülmüştür. Kentçi sanayileşme ve ihracata dayalı kalkınma adına ihmal edilen, kent-kır arasında gelir farkının ciddi biçimde arttığı köylü aleyhine ortaya çıkan durum Park rejimini ivedi şekilde kırsal nüfusa yönelik politikalar izlemeye yöneltmiştir.

1960’ların sonunda kırsalın durumuysa ülke nüfusunun %50’den fazlasının köylülerden oluştuğu ve bu köylü nüfusun kronik yoksulluk ve hatta açlık içinde olduğudur. İlkel tarım metotlarıyla yürütülen zirai faaliyetler, hasat dönemi öncesi yaygın açlık ve yoksulluk, Güney Kore’nin temel gıda ithalatçısı bir ülke olduğu olgusuyla ele alındığında Park rejiminin kırsal kesim nezdinde meşruiyetini arttırmasını zorunlu kılmıştır.

Park rejiminin iktidarını kent kökenli işçi sınıfı aleyhine, büyük şirketler ve köylülere dayandırdığı düşünüldüğünde esas destekçisi olan kırsal nüfusu kaybetmesi ihtimali rejimin meşruiyeti açısından büyük bir tehdit arz etmiştir. Bu bağlamda Saemaul Undong’un yani Park rejiminin kapsamlı kırsal kalkınma ve köy modernleştirilmesi programı uygulamaya konulması itibariyle tesadüf olmamış,

sosyo-ekonomik ve sosyo-politik etkenler süreci önemli ölçüde tetiklemiştir. Kırsal nüfusun kazanılması ve rejimin tekrar köylerde meşruiyetini tesis etmesi için ilk girişim üretim fazlası elde kalan çimento ve demirlerin köylere gönderilmesiyle başlatılmıştır.

Başlangıçta farklı alanlarda ve seviyelerde yürütülen kırsal kalkınma projeleri ve faaliyetleri köylere çimento dağıtılması ve köyün altyapısal anlamda değiştirilmeye çalışmasıyla birlikte Saemaul Undong yani Yeni Köy Hareketi altında toplanmıştır. 1960'ların deneme-yanımları ve köylere çimento-demir dağıtımıyla birlikte köylülerin katılımının gözlemlendiği geçiş sürecinde Park rejimi ayrımcı teşvik modelini benimsemiştir. İhracata dayalı sanayileşmede devletin yönlendirdiği büyük aile şirketlerinin yine devletin hedefleri doğrultusunda üretim yaptığı ve konulan hedefleri gerçekleştirdiği ölçüde teşvikler ile sübvansiyonlar sağladığı bu model temelde basit ödüllendirme-cezalandırmaya dayanmıştır. Konulan hedefleri gerçekleştiremeyen şirketler belirli ürünlerin üretim hakkının elinden alınmasından düşük faizli kredilerin kesilmesine, teşviklerden mahrumiyete kadar geniş bir ölçekte cezalandırılmıştır. Hükümet böylece kent merkezli sanayileşmede uygulanan modeli Yeni Köy Hareketi'nde uygulamaya koymuş, konulan hedefleri gerçekleştiren köylere teşvikler ve ödüller verilirken, gerçekleştirmeyen köylere yardımlar kesilmiştir. Üç köy seviyesi yani temel köylerden kendi kendine yeterli köy adı verilen sınıflandırmalarla köylerin gelişim seviyeleri belirlenirken, beklenenden fazla katılım gösteren köylere başkanın özel bağışları gibi ödüller verilmiştir.

Saemaul Undong'un devlet güdümlü tepeden tabana işleyen yapısı bu çerçevede rejimin siyasi kaygılarına endeksli olduğu kadar iktisadi ihtiyaçlarla da bağlantılıdır. Kırsalın kentin oldukça gerisinde kalması ve köylerde hane başına düşen gelirin oldukça düşük olması kent-kır arasındaki ayrımın daha fazla açılmasının önüne geçilmesini bahsedildiği üzere gerekli kılmıştır. Saemaul Undong ile birlikte devlet tepeden tabana doğru bir yönelimle köylerin genel altyapısını dönüştürüp, inşaat, ziraat ve küçük ölçekli endüstriyel üretim tesisleri projeleriyle kırsalı ekonomik açıdan kalkındırmayı hedeflerken köylünün desteğinin sağlanmasının kritik rolü öne çıkmıştır.

Bu bağlamda devlet hem rejimin meşruiyetinin yeniden tesisi hem de köylülerin kişi başına düşen gelirlerinin arttırılması için yüksek fiyattan pirinç alımı yapmaya başlamış, melez bir pirinç türü olan Tonghil pirincinin ekimine teşvikler vermiştir. Devletin alım garantisi vasıtasıyla hem yüksek rekolteli Tonghil pirincini yayması hem de köylülerin gelirlerinin arttırılması iki noktada önemli etkide bulunmuştur.

Birincil olarak devletin, köylülerin ürettiği pirinci yüksek fiyattan alması ve ekilmesini istediği yüksek verimlilikli pirince verdiği teşvikler hem üretilen pirinci ton bazında arttırmış hem de artan ton bazındaki pirinç yine devlet tarafından toptan satın alınmıştır. Devletin hem pirinç alım garantisi hem rekoltenin yükseltilmesini sağlaması önemli oranda köylülerin gelirini arttıran bir etken olmuş ve bu durum köylünün Saemaul Undong hareketine katılımını olumlu yönde etkilemiştir. Hatta daha sonra bir araştırmada üst düzey Saemaul yöneticileriyle yapılan bir mülakatta hareketin başarısının büyük ölçekte yüksek fiyattan pirinç alımından geldiği, devletin alım garantisiyle köylüleri Yeni Köy Hareketine ve köy kalkınması projesine katabildiği ifade edilmiştir. Devletin yüksek fiyat alım garantileriyle birlikte kısa süre içerisinde kent-kır hane başına düşen gelir eşitlenmeye başlamıştır.¹⁸⁶

İkinci ve son noktaysa köylünün ürettiği pirincin uygun fiyattan kentli işçi sınıfına ulaştırılmasıdır. Park rejimi köylülerin gelir artışını sağlayarak kır-kent arasındaki farkın kapanmasında pirinç üretiminde artışa kritik önem verirken aynı zamanda hoşnutsuz işçi sınıfının temel gıda sorununa çözüm bulmaya çalışmıştır. 1970'lerde yüksek fiyat garantisi, modern zirai tekniklerin yaygınlaşması ve tarımda mekanizasyon ile Güney Kore temel gıda malzemesi ithalatını önemli ölçüde azaltmıştır.

Saemaul Undong'un tepeden tabana doğru uygulanarak köylülerin seferber edilmesinde Park yönetimi, İçişleri Bakanlığı'nın ülke genelindeki ağını ve diğer bakanlıklar üzerindeki etkisini kullanmayı tasarlamıştır. Saemaul Undong hareketi böylece bürolar ve konseyleriyle İçişleri Bakanlığı'nın başında olduğu, devletin

---

¹⁸⁶ Seung-Mi Han, *a.g.e.*, s. 71-75.

yereldeki idari kurumlarının uymakla yükümlü kılındığı, bir anlamda merkezden yerele doğru paralel bir devlet örgütlenmesinin görüldüğü organizasyon halini almıştır. Başkan Park'ın kişisel önem atfettiği proje bürokratik sıkışmaları önlemek için İçişleri Bakanlığı'nın ülkedeki reddedilemez kontrol aygıtına dayandırılırken, etkin denetim mekanizmalarının kurulması için müfettişler ile köylerdeki projeler takip edilmiştir. En tepede başkanın yer aldığı ve bizzat denetimlere katıldığı Saemaul Undong'un taban örgütlenmesi ve tabanın desteğinin sağlanması ihtiyacıysa köy kökenli Saemaul liderleriyle giderilmeye çalışılmıştır.

Saemaul liderlerinin şehirli aydın veya bürokratlardan seçilmesinin köylüde hoşnutsuzluk yaratabileceği, bunların köyün gerçeklerinden uzak olduğu varsayımı ve köy kalkınmasında köylünün kullanılmasının rasyonelitesi Park yönetimince benimsenmiştir. Devletin bir anlamda köydeki ajanı, köye uzanan kolu olan Saemaul liderleri proje geliştirilmesinden yürütülmesine, köylünün seçtiği liderler olarak köylü-devlet ilişkisinde aracı rolünü oynamıştır. Köylünün seçtiği Saemaul liderleri yine köylünün kendisinin seçtiği Saemaul Köy Komiteleri aracılığıyla köy fonunun oluşturulması, iş planlarının yapılması, köylünün ortak projeler için seferber edilmesinde oynadığı rol ile hareketin köklere yayılmasında kritik önem arz etmiştir. Her ne kadar yarı köylü yarı bürokrat özelliklerine rağmen Saemaul liderlerinin köy kökenli olmaları köylülerin harekete katılmasında etkili olmuştur. Saemaul liderlerinin sosyolojik arka planlarıysa onların lider seçilmesinin tesadüf olmadığı bir durum ortaya çıkarmıştır.

Saemaul liderleri devletin köydeki temsilcisi, idari işlerden sorumlu köy lideri veya muhtarından farklı olarak genç eğitimli nüfus içerisinde seçilmiştir. Park rejiminin geleneksel köy muhtarlarından ziyade Saemaul liderleri olarak genç köy kökenli kesimden yararlanmak istemesinin altındaysa çeşitli sebepler yatmıştır. Genç Saemaul liderlerinin temel eğitim almış olmaları, birçoğunun ortaokul düzeyinde mesleki eğitim görmüş olmaları bu gençlerin seçiminde Saemaul projelerinde idare ve işletmeyi modern etkenleri göz önüne alarak yürütebileceğini göstermiştir. Hükümetin köylerde altyapı projelerini yönetebilecek, planlar yapabilecek temel eğitime sahip gençleri böylece harekete dâhil etmesi, modern tarım tekniklerinin

köye taşınması kadar tarımın ticarileştirilmesi sürecine de katkı sağlamıştır.

Önceki bölümlerde örneklerinin ele alındığı üzere birçok Saemaul lideri bazılarının üstün başarıları hariç tutulduğunda köylün temel altyapı, inşaat ve ziraat işlerini devletin ajandası doğrultusunda önemli ölçüde üstlenebilmiştir. Bazı Saemaul liderleri köylünün modern tarım teknikleriyle tanıştırılmasından bunun ticarileştirilerek üretilen artı değerın maksimum kârla elden çıkarılmasını sağlamıştır. Köylülerin kapitalistleşmiş tarım ve ticaret piyasası konusundaki bilgilerinin oldukça sınırlı olması ve Saemaul liderlerinin çoğunun kasaba veya şehirlerde eğitim-öğretim görmesi, köylülerin Saemaul liderlerinin talimatlarıyla uyumlu olmaya çalışmasında etkili olmuştur.

Hükümetin, Saemaul liderlerini köyde ikamet eden genç, eğitimli insanlardan kurma kararı almasında bu gençlerin dış dünyayı görerek gelişime açık, dinamik olmaları da bir diğer kritik unsurdur. Kasaba veya şehirlerde eğitim alan bazı genç Saemaul lideri olacak köylüler arasında önemli kısmı ortaokula kadar eğitim alabilmiş, hatta bir kısmı teknik okul düzeyinde lise ve üniversiteden dahi mezun olabilmiştir. Saemaul Undong'un uygulamaya konulduğu yıllarda Güney Kore'de temel eğitim sorununun büyük ölçüde çözüldüğü, halkın okuryazarlığının %75-80 üzerine çıktığı düşünüldüğünde eğitimli işsizler sorunu ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle Rhee döneminde dış finansal katkıların yadsınamayacak önemi sayesinde Güney Kore'de temel eğitim nüfusun çoğuna verildiği gibi Kore toplumunda ailelerin eğitime atfettiği önem sayesinde nüfus hızla ilköğretim sonrası eğitime odaklanmıştır. Sözel bölümlerden verilen mezunların mevcut ekonomik yapıda sayısal fazlalığı bunların istihdam edilmesinde büyük sorunlar yaratırken mesleki-teknik eğitime olan geleneksel ilgisizlik 1970'lerin başında eğitimli genç işsiz köylüler fenomenini yaratmıştır. Şehirlerde düşük ücretle aldığı eğitimin altında işçi olarak çalışmak istemeyen bazı ihtiyaç fazlası eğitimli gençlerde köyüne dönmüş ve ailelerinin geleneksel tarım yöntemleriyle hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlardır.

Park rejiminin Saemaul Undong'u başlattığında köyde hareketin temsilcisi olarak genç eğitimli nüfusu seçmesinde bu gençlerin toplum yapısında dikey ilerleme

isteği için uygun ortamın sağlanması hem de gençlerin bilgilerinin köylünün yaşam standardının yükseltilmesinde kullanılması gibi işlevsel bir bakış açısı yatmıştır. Saemaul Köy Lideri seçiminde kriterlerin başında potansiyel köy liderinin mesleki ve teknik temel eğitim almış olması gelirken, Park rejimi kendisine mevcut köy muhtarından başka genç bir destekçi sınıf yaratmak istemiştir. Hâlihazırda Park rejiminin köyde idari işleri yürütüp seçim politikalarında kullandığı köy muhtarları genellikle köyün önde gelenleri, geleneksel hiyerarşi içerisinde önemli yer tutanlar olmuştur. Park rejiminin Saemaul Köy Liderlerini mevcut muhtar-köy lideri yerine gençlerden seçerken eğitilmiş, dış dünyaya açık ve köy kalkınma seferberliğinin bir ulusal seferberlik olduğunu benimseyecek kimselerden seçilmesine dikkat edilmiştir.

Nitekim hareketin manevi, ruhani önemi ve özelliğinin bilincinde olacak olan, mevcut yoksulluktan kurtularak yaşam standartlarının geliştirilmesini isteyen, genç köylülerden oluşan bir taban organizasyonu Saemaul Undong'un planlı yürütülmesine katkı sağlama potansiyeli barındırmıştır. Özellikle taşranın önde gelen eşraf ve kimseleri, köy hiyerarşisinde finansal ve toplumsal statü bakımından üstte bulunan yaşlı-orta yaşlı köy muhtarları 1950'ler ve 1960'larda kırsaldaki sosyolojik değişimle birlikte yeniliğe açık, dikey ilerlemek isteyen genç köylü kesimin önünde durmuştur. Park rejimi böylece aldıkları eğitime rağmen işsiz, daha iyi bir hayat için istekli ancak toplumsal hiyerarşide dikey ilerleyemeyen yeni nesil köylülerin hoşnutsuzluğunu ortadan kaldıracak uygun iktisadi-toplumsal koşulları Saemaul Undong ile yaratmıştır.

1970'lerin başında köyde rejime karşı genel hoşnutsuzluğun genç, eğitilmiş köylülerin işsizliğiyle birleştiği noktada Park yönetimi yaşam standartlarının yükseltilip, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına istekli eğitilmiş köylü gençlere Saemaul ile bir dava ve statü vermiştir.

İçişleri Bakanlığı'nın köydeki temsilcisi olma noktasında arkasına devleti alan Saemaul Köy liderleri devletin sağladığı statü ve fırsatlarla köyün genel kalkınması davasında aktif rol alabilme imkânı bulabilmişlerdir. Birçok Saemaul Köy lideri köylüye örnek olmak adına bazı fedakârlıklarda bulunmuş, diğer yandan devletten doğrudan maaş alamasa da ödül, ayrıcalık, çocuklara burs ve benzer

yardımlardan yararlanmışır. Bu çerçevede Saemaul Undong ile Park rejimi kırsalın genel hoşnutsuzluğunun yanında temel eğitim veya fazlasını almış genç eğitimli köylü nüfusu mobilize etmek istemiştir. Hem rejime yeni bir destekçi sınıf yaratıp hem köy kalkınmasında işleri idare edebilecek bir arabulucu meydana getiren Park rejimi iktisadi, toplumsal ve siyasi üç farklı hedefini bir grup üzerinden uygulamıştır. Rejimin kırsal kalkınmada taban örgütlenmesini sağlayıp köylülerin mobilize edilmesinde oynadığı rol kadar Saemaul Köy liderleri ideolojik birer aygıt kimliğinde köylünün günlük yaşamına rejimce etki edilmesine olanak sağlamışlardır.

Bir kırsal kalkınma hareketi olarak Saemaul Undong'un önemli ölçüde köylerin çehresini ve altyapısını değiştirmesinde belirli etkenler kritik roller oynamışlardır. Güney Kore'de büyük toprak sahiplerinin elinde yoğunlaşan arazi ve zenginlik, 1945'ten itibaren devletin müdahaleleri ile nüfusun çoğunluğunu oluşturan topraksız veya kiracı köylüler lehine düzeltilmeye çalışılmışır. Bununla birlikte büyük toprak sahiplerinin kırsaldaki etkisi esasen Kore Savaşı'yla birlikte ortaya çıkan toplumsal-iktisadi altüst oluş neticesinde kırılmışır. 1961'de Park'ın ihracata dayalı kentçi sanayileşme modelinin temelini atılmasında her ne kadar Rhee döneminde alınan kararlar etkili olmuşsa da Kore Savaşı'nın katalizör rolü ana sebeplerin başında gelmektedir. Park'ın ihracata yönelik sanayileşme politikası ve 1970'lerin başına gelindiğinde Güney Kore'nin eşitsiz toplumsal yapısına rağmen zenginleşmesinde büyük toprak sahiplerinin siyasi etkilerinin, iktisadi bağlarının kopması ve siyasete baskı yapacak bir çıkar grubu özelliğini kaybetmesi Saemaul Undong için de uygun altyapıyı hazırlamıştır.

Saemaul Undong'un tepeden tabana doğru devlet güdümlü, planlı yapısına rağmen hareket tabandan gelen desteğe ihtiyaç duymuştur. Güney Kore'de toprak reformu ve Kore Savaşı'yla birlikte topraksız köylü sayısı önemli ölçüde azalmış, kiracı çiftçiler ekilebilir arazinin önemli kısmına sahip olmuşır. Köylünün kendi toprağının ve evinin sahibi olması, köyün yaşam standartlarının yükseltilmesi ve gelirin arttırılması odaklı proje geliştiren Yeni Köy Hareketi'ne halkın ilgi göstermesini beraberinde getirmiştir. Köylüler her ne kadar tepeden tabana devlet güdümlü bir hareket olduğunu bilmekle birlikte devlet, Kore Savaşı'ndan sonra bir

anlamda ilk defa köye etkin bir şekilde ilgi göstermiştir.

Bu çerçevede kronik yoksulluk ve altyapısızlığın yarattığı sorunlar ve köylülerin daha iyi bir yaşam için istekli olması devlet köye yöneldiğinde köylüler açısından motive edici olmuştur. Devletin yüksek fiyattan tahıl alım garantisi ve malzeme-araç sağlaması, Saemaul Undong'a manevi-ruhani bir hava yüklenmesiyle köylülerin seferber edilmesi daha da kolaylaştırılmıştır. Kırsal nüfus her ne kadar kendilerine yüklenen bazı durumlarda ağır iş yükü ve cezalandırmalar ve emek sömürüsüne rağmen harekette faydalanmayı büyük ölçekte tercih etmişlerdir. Devletin buradaki rolü ise daha iyi bir yaşam standardı bekleyen köylüleri maddi-manevi destek ve endoktrinasyon ile örgütleme yeteneğidir. Dolayısıyla öncelikle Güney Kore'de kırsal kalkınma üzerine planlamaları mümkün kılan toprak mülkiyet rejimindeki kritik değişimlerdir. Öte yandan köylülerin mevcut yaşamlarını değiştirme motivasyonunun devlet tarafından organize edilmesi oldukça önemlidir. Park rejimi büyük ölçekli bir kırsal kalkınma projesine başlanacağı andan itibaren her ne kadar geniş bütçe ayrılması ve köylüye sübvansiyonlar sağlanmasına rağmen köylülerin desteği olmadan ilerleme sağlanamayacağını bilincinde olmuştur. Bu sebeple kaynak aktarımı olduğu kadar köylünün katılıma ikna edilmesi de gereklidir.

Kore Savaşı'nın sonucu olarak kırsalın hiyerarşik ilişkiler ağının değişmesi Saemaul Undong'un başlatılmasını olanaklı kılarken bir diğer husus devletin harekete yoğun bağlılığı, ilgisi ve geniş finansal desteğidir. Köylere çimentodan demir çubuklara birçok malzemenin gönderilmesi devletin mali gücünün oynadığı büyük rolü de göstermiştir. Merkezin, yerel bürokrasinin ve idarelerin hazırladığı kalkınma projelerinin yanı sıra köy kalkınma komitelerinin hazırladığı altyapı-tarım planlarına da devletten büyük ölçüde yardım, hibe veya kredi aktarılmıştır.

Devletin kamu iktisadi teşebbüslerinden, ulusal tarım kooperatiflerine, ulusallaştırılmış bankalardan, yerel idare bütçelerinin projeye bütçe tahsisine ve merkezi bütçenin önemli kısmının İçişleri Bakanlığı'na aktarılması, Park rejiminin sağladığı finansman olmadan Saemaul Undong'un yürütülmesinin mümkün olmayacağını göstermektedir. Güney Kore'nin on yıllık ihracat ve sanayileşmesinin büyük yatırımları finanse edebilecek bir birikim getirmesi, devletin de sağlanan

birikimleri geri kalmış kır projelerine ve köylere yatırmasına olanak sağlamıştır.

Diğer ülkelerde kırsal kalkınma projelerinde yaşanan sıkıntıların başında finansal eksiklikler ve yetersizlikler gelmiş ancak Park rejimi hükümetin koyduğu hedefleri yerine getirmeye çalışan köylere finansal desteğini 70'lerin sonuna kadar sürdürmüştür. Dolayısıyla Saemul Undong'un köylerin modernleştirilmesi, çevresinin değiştirilerek olumlu bir ortamın sağlanması, altyapı projelerine büyük devlet desteğine bağlıdır.

Rejim, kolektif tarım tesislerinden üretimi arttıracak kırsal üretim atölyelerinin kurulması gibi birçok girişime açık destek vermiş ve ilk on yıllık kalkınmada Güney Kore'nin finansman kapasitesindeki büyük artış altyapı, ziraat, üretim yatırımlarını mümkün kılmıştır. Yeni Köy Hareketi'nin Başkan Park'ın kişisel projesi olması devlet memurlarından, yerel idarecilere, devletin ilgili birimlerinin elde biriken kaynaklarla birlikte seferber edildiği bir durum ortaya çıkarmıştır. Nitekim Güney Kore'de daha öncede kırsal kalkınma hareketleri denenmiş olmakla birlikte Saemul Undong'u ayıran devletin, halkın gelirini arttırıcı önlemleri alması ve bu önlemleri olanaklı kılan finansal gücüdür. Aşırı yoksulluğun azaltılması, çeşitli yöntemlerle devletin doğrudan müdahalesiyle kırsal hane başı gelirin arttırılması 1970-1979 arasında devletin sayesinde. Saemul Undong'un otoriter bir liderin kişisel projesi olması neticesinde projeye olan devlet ilgisi iç ve dış etkenlerle sağlanan güçlü mali kapasiteyle birleştiğinde büyük ölçekli kırsal kalkınma projesini yürütmek mümkün olmuştur. Devletin kendi iç örgütlenmesini düzenlemesi, projeyi yürütecek organizasyonu tasarlaması ve köylülerin yani tabanın asgari desteğinin alınmasını sağlamasıyla eksik kalan ayak böylece tamamlanmıştır.

Saemul Undong'un kalkınmacı proje ve faaliyetleriyse temelde ikiye ayrılmıştır. Birinci anlayış, köyün fiziki yapısının modernleştirilip, çehrenin değiştirilmesi, köy evlerinin modern malzemelerle yenilenmesi, köy sokaklarının düzenlenmesi, nehirlerin kontrol altına alınması ve sulama kanallarından atık gider sistemlerine yeni altyapısal projeler meydana getirilmesidir. Devlet burada oldukça temel bir noktadan hareket ederek köylülerin kendilerine yarayacak projeler belirlemiş, diğer yandan Saemul lideri ve Saemul köy komitesinin belirlediği

projeleri de desteklemiştir. Devletin yani Saemaul Promosyon Konseyi'nin belirlediği temel projeleri yerine getiren köylere teşvik edici ödüller verilerek köylüler yeni projeler geliştirmeye veya yeni projelere dâhil olmaya motive edilmiştir.

Köyün kendi hazırladığı altyapı başta olmak üzere ticari, sosyal ve eğitsel projeler ise üst Saemaul daireleri veya büroları tarafından değerlendirilerek tahsis edilecek bütçe köy komitesi ve Saemaul liderine iletilmiştir. İlgili bölümde ele alındığı üzere köylülerin projesi devletin sağladığı bütçeden daha maliyetli ise kalan miktar köylüler tarafından iş gücü veya mali destek üzerinden tanzim edilmiştir. Köy bazlı projelerin finanse edilmesinde köylerin oluşturduğu köy fonları kritik önemde olmuş, birçok bütçede eksik kalan finansman bu fonlardan karşılanmıştır.

Park rejiminin köy fonlarının güçlendirilmesinde köylüleri dâhil ettiği projeler de oldukça önemlidir. Saemaul Undong haricinde yürütülen kırsal altyapı projeleri veya ulaştırma projelerinde özel firmalardan ziyade köylülerin iş gücünden yararlanmanın genelde daha ucuza mal olduğunu gözlemleyen Park rejimi, birçok projenin yürütülmesinde köylülerden yararlanmıştır. Köylülere çalıştıkları iş başına ücret ödeyen devlet, ödenen ücretin yarısını köy fonuna koymuş, böylece özel sektöre ödenen ve geniş yolsuzlukların yaşandığı projeleri köylünün yararına bir anlamda kaynak aktarımı şekline sokmuştur. Devlet projelerinde köylüye ödenen ücretler bir taraftan kırsal hane başına geliri arttırırken diğer yandan köy fonunun desteklenmesi suretiyle gelecekteki köy bazlı projelerde köyün daha fazla finansman katkısı sağlayacağı hesaplanmıştır.

Park rejiminin köy kalkınmasında altyapı ve inşaat projeleriyle köyün ilkel görünüşünü değiştirmeye çalışması önemli ölçüde hedefini tutturmuş, nehir yatakları düzene sokulmuş, toplu çamaşırhaneler ve su istasyonları inşa edilmiş, köy yolları genişletilip modernleştirilmiş, evlerin çatı ve mutfakları yenilenmiştir. Köylere Saemaul toplantı odaları adı verilen salonlar inşa edilerek sosyal faaliyetler için alan yaratılırken daha büyük ölçekli inşaat projeleri örneğin köprü veya kültürel-egitim faaliyetleri için tesisler de Saemaul Undong kapsamında inşa edilmiştir. Park rejiminin kırsal kalkınma projelerinin altyapı ve inşaat haricinde ikinci ayağını

tarımsal üretimin arttırılıp çeşitlendirilmesiyle köyleri üretim birimleri haline getirecek fabrikalar teşkil etmiştir.

Buradan hareketle Saemaul Undong ile birlikte temel altyapı ve çevresel düzenlemelere paralel olarak devlet, köylüleri genelde ihracat odaklı, döviz getirisi yüksek tarımsal üretime teşvik etmeye çalışmıştır. Hayvancılık ve mandıracılık faaliyetlerinin de içinde olduğu genel üretim arttırıcı teşvik programı ile köylülere getirisi yüksek meyve ve sebzelerin ürettirilmesine çalışılmıştır. Devletin, Tarım Bakanlığı'nın rehberliği ve teknik desteğiyle kurduğu kolektif çiftlikler bir süre sonra Saemaul Undong projesine entegre edilmiş, kolektif çiftliklerde çalışan köylüler hem gelirlerini arttıran ek bir kalem edinmiş hem de modern tarım yöntemleriyle tanışmışlardır.

Kolektif tarım çiftlikleri haricinde devletin teşvik paketleriyle köylüleri tropik, sezon dışı sebze ve meyveleri üretmeye teşvik etmesi diğer bir üretim odaklı proje olmuştur. Devletin teknik ve zirai anlamda uzmanlarla desteklediği köy bazlı tarımsal ürünün çeşitlendirilmesi ve tarımın ticarileştirilmesi projeleriyle köylüler farklı tarımsal ürünler üretmeye başlamış, seracılık faaliyetleri genişlemiştir. Tropik meyvelerin ve sezon dışı tarım ürünlerinin ihraç edilmesiyle önemli bir ek gelir kalemi oluşan köylüler bir süre sonra kendi planlamalarıyla devlet desteğine dayanarak diğer teşvik paketlerini içeren ürünleri üretmeye çalışmışlardır. Saemaul liderlerini köylülerin organize edilmesinde büyük rol oynadığı bu projelerin bazıları önemli eşikleri aşarak köylüye önemli gelir artışı sağlamıştır.

Köy bazlı projelerin altyapı ve tarımsal üretimin çeşitlendirilmesi haricinde endüstriyel boyutunu içeren Saemaul Fabrikaları projeleri Başkan Park'ın en hırslı kalkınma hamlelerinin başında gelmiştir. Her köyü ticari bir birim olarak tahayyül eden Park rejimi başlangıçta basit araç-gereç, geleneksel köy ürünleri üretilerek başlayan, atölye-tezgâh tipi üretimi arttırıp geliştirmek amacıyla geniş ödenekler ayırmıştır. Saemaul Fabrika girişimleri kırsala tarım harici istihdam sağlamak haricinde köylerde üretilen ürünlerin çeşitlendirilmesini amaçlamış ancak konulan hedefler %50 oranında gerçekleştirilmiştir. Bazı köy fabrikaları pazar hareketlerini doğru görerek doğru yatırımlar yapmış ve piyasada tutunmuşsa da diğer Saemaul

fabrikaları istenilen başarıyı gösterememiş ve kapanmak zorunda kalmıştır.

Devletin köylülere sağladığı düşük faizli uzun vadeli krediler, teşvikler ve sübvansiyonların yanı sıra şehir merkezli büyük şirketlere de kırsalda sanayi tesisleri kurdurma hedefi de sınırlı olmuştur. Sanayi üretiminin büyük şehirler ve çevrelerinde gerçekleşmesi yani aslında neredeyse Seul ve Busan çevresi ve aradaki karayolu üzerinde bulunan şehirlerde yoğunlaşması Park rejimini harekete geçirmiştir. 1973 yılından itibaren hem kırsalın tarım dışı istihdamını çeşitlendirmek hem de yine tarım harici sektörler aracılığıyla köylünün gelirini arttırmak isteyen Park rejimi büyük şirketlerin tesislerini kırsala kaydırmaya çalışmıştır. Park rejiminin buradaki bir diğer amacı şehirlerdeki yoğun nüfus artışı ve sanayi tesislerinin şehirlerin içinde kalmasına da bir çare bulmaktır. Önemli teşvik ve sübvansiyonlar sağlayan Park'ın büyük firmaları kırsal Kore'ye tesislerini taşıması ve yeni tesislerin kurulmasını sağlamasıysa büyük oranda başarısız olmuştur. Kurulan sanayi tesisleri veya benzeri işletmeler yine orta ölçekli şehir ve çevrelerine kurulmuş, büyük firmalar kırsalın ulaşım sorunundan şehrin sağladığı çalışan iş gücü avantajlarına veya kırsalda, şehirlerde olmayan pazar ağları ve kalifiye-tekniğin eksikliğine kadar birçok açıdan taşrada sanayi tesisi kurulmasını verimli bulmamışlardır. Park rejiminin otoriter gücünün de sınırını ortaya koyan Saemaul Fabrikaları girişimi böylece rasyonel verimlilik sağlamayı amaçlayan şirketleri büyük oranda mobilize edememiş, Güney Kore'de tarım dışı istihdam diğer kalkınmacı Doğu Asya ülkelerinin oldukça gerisinde kalmıştır.

Saemaul Undong ile ilgili çalışmalarda hareketin kırsal kalkınma, köyün modernleştirilmesi ve köyün içinin canlandırılması gibi özelliklerine rağmen aslında ruhani-manevi bir hareket olduğuna dair görüşler sıklıkla ele alınmıştır. Hatta birçok çalışma Saemaul Undong'un aslında manevi bir toplumsal mobilizasyon projesi olduğunu ve hareketin geleneksel işbirliği, yardımlaşma gibi öğelere dayandırılan ulusal seferberlik motivasyonuna dayandığını ileri sürmektedir. Saemaul Undong ile ilgili resmi raporlar, söylemler veya devlet perspektifini benimseyen çalışmalarda da hareketin ortak işbirliği, sebat ve kendi kendine yeterlilik gibi mobilize edici manevi duyguları tetikleyerek başarıda büyük rol oynadığı belirtilmiştir.

Saemaul Undong manevi-ruhani veya ideolojik özellikleri olduğu doğru olmakla birlikte halkın harekete sorgusuz katıldığı ve büyük bir seferberlik duygusunun doğal bir şekilde kendiliğinden olduğu tezi genelde devlet propagandasının bir ürünüdür. Saemaul Undong hareketinin toplumsal açıdan köylü nüfusu mobilize etmede Güney Kore’de daha önceki kırsal kalkınma hareketlerine göre çok daha bütünlüklü ve sistematik olduğunu söylemek mümkünse de hareketin tepeden tabana doğru, otoriter bir rejim tarafından uygulandığı gözden kaçırılmamalıdır.

Saemaul Undong’un uygulamaya konulmasının siyasi, ideolojik ve iktisadi özelliklerinin bütüncül etkisi de oldukça önemlidir. Güney Kore’de 1961’de Park Chang Hee’nin başında olduğu bir askeri darbe ile yönetimin ele geçirilmesinden itibaren ekonomik tercihlerdeki değişim bir on yıl kadar sonra uygulamaya konan Yeni Köy Hareketi’ni de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Park’ın yönetimi ele geçirmesiyle birlikte bilindiği üzere ihracata dayalı sanayileşme stratejisiyle ekonomik kalkınmanın sağlanması politikası başlatılmıştır. Her ne kadar Park’ın devirdiği II. Cumhuriyet yönetiminin beş yıllık kalkınma planları Park tarafından neredeyse değiştirilmeden uygulanırken, şehir menşeli bir sanayileşmeden yana açıkça tavır alınmıştır. Dönem itibarıyla birçok Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkesinin kırsal üretim birikimine dayalı sanayileşme stratejisi Güney Kore’de farklı seyretmiştir.

Park’ın hırslı ihracatçı stratejisi bu çerçevede şehirci endüstriyelleşme ve kent sanayisinden elde edilen artı değer birikimin bir süre sonra kırsalın kalkındırılmasında kullanılması şeklinde işlemiştir. 1960’ların sonundan itibaren kent ile kır arasında dramatik biçimde açılan gelir farkı ve köyün ilkel durumu on yıla yakın bir süreçte hızla sanayileşen ve buna istinaden zenginleşen Güney Kore’nin kırsala yönelmesini beraberinde getirmiştir. Her ne kadar Kore’de köylülerin toplumsal açıdan diğerlerinden üstün ve şerefli olduğuna dair görüşler ve Japon koloni döneminde somut örnekleri görülen politikalar yaygın olsa da Park rejimi ve Saemaul Undong köycü-tarımcı olmamıştır. Yeni Köy Hareketi, kentçi sanayileşmeden elde edilen birikimin iktisadi, toplumsal ve siyasi şartların otoriter

rejim üzerinde baskı oluşturmasıyla birlikte yine kentten kırsala doğru bir yönelimdir. Park açısından büyük sanayi tesislerinin ihtiyaç duyduğu iş gücünün önemli bir kısmını teşkil eden kırsal nüfus aynı zamanda kentli işçi sınıfı için temel tarımsal gıda ürünlerini ürettiği ölçüde önemlidir. Saemaul Undong ile birlikte Park rejimi her ne kadar kırsal hane halkı başına düşen geliri arttırma ve kırdan kente hızlı bir şekilde devam eden göçü kontrol altına almayı hedeflemişse de kentçi büyük sanayileşmeci yaklaşım değişmemiş, Park rejimi köycülüğü benimsememiştir.

Park rejiminin Saemaul fabrikalarını kurma ve büyük şirketleri kırsal bölgelere yatırım yapmaya, fabrika kurmaya teşvik etmesi de ilk bakışta tarımsal endüstri teşkil edilmesi gibi durmakla birlikte altta oldukça farklı motivasyonlar yatmıştır. Park rejimi özellikle kentlerde kurulan sanayi tesisleri ile birlikte artan nüfus yoğunluğunun yarattığı sorunların önüne geçmek istemiştir. Seul-Busan gibi büyük şehirlerdeki nüfus yoğunlaşmasını ülke geneline yayarak köylülere tarım dışı istihdam sağlamak isteyen Park'ın kırsal kalkınma planlarında köylüye biçtiği rol böylece temel de değişmemiştir. Şehirlerdeki sanayi için insan gücü ve tarımsal gıda ürünlerinin üretilmesi doğrultusunda köylüye biçilen rol devam etmiş, sanayi tesisleri ve nüfusun belirli bölgelerde fazlaca yoğunlaşmasının getirdiği sorunların aşılması için sanayinin taşraya taşınması stratejisi bir noktadan sonra uygulamaya konulmuştur.

Örneğin Kuzey Kyungsang Bölgesi'nden bir kadın Saemaul liderinin fakirlikten kurtulmak amacıyla Saemaul projelerinde aldığı önemli roller, dağlık alanları köylüleri organize ederek tarıma açma ve devletin koyduğu üretim hedeflerini üç defa kazanarak Başbakan'dan üstün hizmet ödülü alması ilk bakışta devletin köylüden yana bir tavır aldığı görüntüsünü vermektedir. Mamafih kadın Saemaul liderinin köy muhtarı olan kocasıyla birlikte köyün çehresinin değiştirilmesi, köylülerin gelirinin arttırılması için uyguladıkları yeni tarımsal projeler Başkan Park'ın 1977'de bölgeyi ziyaretiyle birlikte değişmiştir. Ulaştırma projeleri vesilesiyle bölgeyi ziyaret eden Park, bölgenin sanayi kompleksi kurulması açısından uygun olduğunu söyleyerek bir rapor hazırlatmış ve köylüler 1979'a gelindiğinde köylerinden ayrılmak zorunda bırakılmış, büyük emeklerle kurulan bostanlıkların

yerine sanayi tesisi kurulmuştur. Kadın Saemaul lideri ve kocası Daegu şehrine göç etmek durumunda kalmış ve şehre sonradan göç etmenin verdiği geride kalmışlıkla büyük zorluklar çekmişlerdir. Kadın Saemaul lideri kendisiyle yapılan mülakatta hükümetin köylüyü önemsemediğini ve on yıllık emeğin bir gecede yok olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁷

Buradan hareketle Saemaul Undong, içinde köycü özellikler ve söylemler barındırmasına rağmen kentçi endüstrileşmeyi önceleyen, otoriter kalkınmacı devlet modelinin kırsal kalkınma projesidir. Köyün modernleştirilmesi ve kırsalın kalkındırılması amacı Park rejiminin önemseydiği bir konu olmakla birlikte köylülerin kente göçü Saemaul Undong'a rağmen azalmamış, kırdan kente göç fenomeni artarak devam etmiştir. Park rejiminin politikasının da ihracata dayalı sanayici bir kalkınma modeli olduğu düşünüldüğünde köylülerin geri kalmışlıkları rejimi birçok açıdan önlem almaya itmiş ancak sanayileşme rejimin ajandasında önemini muhafaza etmiştir. Park rejimi köylülere sağlanan teşvik, doğrudan yardım, teknik ve zirai desteklerle birlikte köyün yaşam standardını yükseltip, köyleri modernleştirirken köylülere biçilen rolün esasında değişiklik olmamıştır.

Devlet, köylülere yüksek fiyattan tahıl alımı garantisi vererek pirinç üretimini teşvik etmiş, şehirdeki işçi sınıfına daha uygun fiyat ve miktarda tahıl akışını sağlamaya çalışmıştır. Köylüler böylece hem şehirler ve özelinde sanayi için ucuz iş, insan gücünün esas kaynağı olmayı sürdürmeli hem de sanayi işçileri için temel tarımsal maddeleri üretmelidir. Kuzey Kyungsang'lı kadın Saemaul lideri örneği ve birçok benzer hikâyede de görüldüğü gibi devlet birçok zaman tarımsal üretimden de vazgeçerek köylülerin sanayi işçisi olmaya sevk etmiş, kırdan kente göç fenomenini de eklektik politikası sebebiyle durduramamıştır.

Saemaul Undong, böylece Güney Kore'nin kendisine has kalkınmacı devlet özelliğinin yanı sıra tipik bir Doğu Asya kalkınmacı devlet projesi olmuş, kırsal alan hızlı bir şekilde piyasa ekonomisine entegre edilmiştir. Güney Kore gibi diğer kalkınmacı Doğu Asya ülkeleri her ne kadar neo-merkantalist özellikler, ithal

---

¹⁸⁷ A.e., s. 88.

ikameci sanayileşmenin korumacı unsurlarını taşımakla birlikte esas hedefleri hızlı bir şekilde piyasa kapitalizmine yönelik üretim yapmaktır, yani sanayileşmektir. Güney Kore kendisine özgü özellikleri ve Park rejiminin yapısıyla bağlantılı şekilde kırsalın kalkındırılmasını hızlı bir şekilde tarımı ticarete açarak, bir anlamda ticarileşmiş tarımcı bir yapıda değerlendirmiştir. Park rejimi açısından Güney Kore nasıl büyük bir şirket ise köylerde üretim odaklı birer ticari birimdir ve ticari birimlerden beklenen üretim gerçekleştirilmesi, ticaret yapmasıdır. Kırsalın hızlı bir şekilde kapitalist ekonomiye entegre edilmesi, ticarileşmiş üretim (tarım, tarımsal endüstri ve imalat bazlı sanayi) birçok çalışmada bahsedildiği üzere çiftçileri fiyat dalgalanmalarına, piyasanın çoğu zaman aç gözlü, rantçı yapısına karşı savunmasız bırakmıştır. İthal gübre, kimyasal ilaç ve tohum gibi ürünlerin dövizdeki yükseliş ve ekonomideki genel durgunlaşmayla birlikte pazarın daralması gibi unsurlar karşısında köylüler oldukça zorluk çekmiştir.

Köylülerin ticarileşmiş tarımcı yapıya bir anlamda kontrolsüz şekilde entegre edilmesi devletin yüksek fiyattan pirinç-tahıl alım garantisinin de kesilmesiyle daha da olumsuz bir hal almıştır. Hampyeong Tatlı Patates Hadisesi'nde görüldüğü gibi yerel kooperatifin alım garantisi verdiği tatlı patateslerin alınmaması üzerine çıkan köylü protestoları rejim tarafından sert bir şekilde bastırılmış, birçok köylü ve destek için gelen aktivistler gözaltına alınmıştır.¹⁸⁸ Hampyeong olayında görüldüğü gibi devletin kalkınmacı sanayileşme mantığı çerçevesinde kontrolsüz şekilde tarımın ticarileştirilmesi ve bir süre sonra ekonomik durgunlukla birlikte alım garantisinden de vazgeçilmesi köylüleri mağdur etmiştir.

1960'lı yıllar boyunca kırsalın kalkınması konusunun ertelenmesinin 1967 ve 1971 seçimlerinde Park'a olumsuz bir şekilde yansımaya başlaması Saemaul Undong'un başlatılmasında en önemli etkenlerden birisidir. Park rejimi kırsalda azalan desteğini geri kazanmak ve iktisadi büyümeye odaklı meşruiyetini restore etmek için kırsalın kalkınmasını devrimci bir atmosfer içerisinde başlatmıştır. Köylülere sağlanan maddi desteğin yanı sıra manevi-ruhani mobilizasyonun da

---

¹⁸⁸ Kang Hyun-ah, "Women's Experiences in the Gwangju Uprising: Participation and Exclusion," **South Korean Democracy: Legacy of the Gwangju Uprising**, Ed. Georgy Katsiaficas, Na Kahn-Chae, Abingdon, Oxon, England ve New York, Routledge, 2006, s. 71.

motive edici etkisinin farkında olan Park, manevi ögelere büyük önem vermiş ve Saemaul Undong üzerinden zaman içinde kompleks bir ideoloji yaratmaya çalışmıştır.

Park rejimine genel olarak bakıldığında oldukça pragmatik ve basit bir anlayış içerisinde bulunduğu ilk bakışta göze çarpmaktadır. Rhee döneminden itibaren otoriter yönetimlerin başta olduğu Güney Kore’de içerisinde Park’ında dâhil olduğu rejimlerin kendi güvenliklerini sağlama ve idame ettirmede ikilem içerisine düştükleri görülmüştür. Rejim güvenliği ikilemini aşmak için Park, ekonomik büyümeye dayalı bir kalkınma modelini önceleyerek büyüme ile gelen refah artışına rejimin bekasını endekslemiştir. Böylece ekonomik büyüme ve her ne kadar topluma yansması sınırlı da olsa genel gelir artışı, Gayri Safi Milli Hasıla’da yükseliş Park rejiminin kritik önem verdiği bir meseledir. Özellikle Kuzey Kore başta olmak üzere komünist bloktan algılanan tehdit, Park rejimini anti-komünist bir dış politika söylemi üzerinden iç güvenliğe uzanan bir söylem-anlayış geliştirilmesinde etkili olmuştur. İçeride muhalefetin bastırılması ve toplumun seferber edilmesinde anti-komünizme dayanan iktisadi kalkınmacı bir Kore milliyetçiliği Park döneminin genel ideolojisi olarak tanımlanabilirken 1970’lerin başından itibaren ekonomik kalkınma unsurunun meşruiyeti sağlamada yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Ekonomik ve siyasi ögelerin başlatılmasında etkili olduğu Saemul Undong girişiminde köylülerin motive edilmesinde uygulanan manevi-ruhani ögeler bir süre sonra, özellikle Yushin Anayasası’nın Park’ın meşruiyetini sağlamada daha otoriterleştiği dönemden itibaren hegemonik söylem-ideoloji haline gelmiştir. Saemaul Undong, böylece uygulamaya konulması itibariyle tepeden tabana, otoriter bir devlet popülizmi şeklinde kırsal kitlelerin mobilize edilmesinde bir araç işlevi görmüş, Saemaul Köy Liderleri ile birlikte devletin ideolojik aygıtı haline gelerek köylülerin günlük yaşamlarını etkisi altına almaya çalışmıştır.

Köylülerin salt maddi ögelere dayanarak organize edilmesinin mümkün olmadığı ve köylülere manevi düşüncelerin benimsetilip aidiyetin kazandırılmasının Yeni Köy Hareketi gibi projelerde bir gereklilik olduğunun düşünülmesi ilk safhada olağandır. Bununla birlikte devletin Saemaul Undong’u uygulamaya koymasıyla birlikte anti-komünizme dayanan kalkınmacı bir milliyetçiliğin köylünün günlük

yaşamına uzanan rolü de yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir. Nitekim daha önce Japon koloni döneminde uygulamaya konulan kırsalın canlandırılması hareketlerinde görülen komünist ideolojinin köylerde yayılmasının engellenmesine benzer eğilim Saemaul Undong'da da görülmüştür. Park, tıpkı Japon koloni döneminde olduğu gibi anti-komünizme dayanan ancak Kore milliyetçiliğini teşvik ederek ondan ayrılan ideoloji inşasında anti-komünizmi herhangi bir muhalif hareketi bastırma da kullanmıştır. Bu bakımdan komünizmin Güney Kore kırsalında, hatta ülke genelinde gerçek bir tehdit oluşturup oluşturmadığı oldukça tartışmalı olsa da rejim, devamlılığını sağlama da bundan sonuna kadar yararlanılmıştır. Saemaul Undong çerçevesinde yaratılan Saemaul ruhu ve maneviyatı bu motivasyonun somutlaştırılıp, düzenlenmesinin bir sonucu olmuş ve bir süre sonra Park rejiminin kompleks anti-komünist, iktisadi kalkınmacı milliyetçi ve diktatöryel özelliklerinin bir ideoloji haline getirilmesine evrilmiştir.

Saemaul Undong'un uygulanmaya başlamasından önce devlet bürokrasisinin köylüye inmediği ve köylüye hesap vermediği geleneğini yıkarak Park rejiminin egaliteryen bir toplum tahayyülüyle uyumlu popülizmi gözlemlenmiştir. Saemaul Undong'un Başkanın kişisel projesi olması ve projenin etkili bir şekilde yürütülmesi için köylüler ile devlet bürokrasisi arasındaki kanalların açık olması gerekliliği rejim açısından önemsenmiştir. Her ne kadar Saemaul Köy Liderleri ile köylünün günlük yaşamına müdahale edildiği veya Saemaul kapsamında köylülere rejimin ideolojisinin taşınmaya çalışıldığı bir olgu halini almışsa da köylüler daha önce görmedikleri bir şekilde devlete ulaşabilmişlerdir.

Yerel idari yapıların ve bürokratların köylüye yardımcı olup, hesap vermelerini sağlayan etkin bir müfettiş ve iletişim kanalı yapısı kurmaya çalışan rejim, Başkan Park'ın kabine toplantılarına Saemaul liderlerinin katılması, bakanların ve ailelerinin köylere giderek Saemaul projelerinde birebir çalışmaya ve yardımcı olmaya zorlanması gibi örnekler hareketin egaliteryen yanının en somut örnekleridir. Yeni Köy Hareketi'nin özellikle 1970'lerin ikinci yarısından itibaren şehirlere taşınmasıyla birlikte Saemaul liderlerinin büyük şirket sahiplerine, üst düzey bürokratlara, şirket üst düzey yöneticilerine ve işçilerine dersler, konferanslar

vermesi ve toplumun bir anlamda en altındaki kesimin en üst düzey ile iletişime geçmesi ilginç bir egaliteryanizm meydana getirmiştir. Saemaul liderlerinin özellikle şehirlerde verdikleri konferanslarda ulusal kalkınma, ulusun güvenliği ve bekası için herkesin üzerine düşen rolü yerine getirerek yine herkese düşen iş bölümüne uyumlu hareket etmesi gerektiğine dair söylemler de Park'ın egaliteryen anlayışının göstergesidir.

Park'ın egaliteryanizmi böylece popülist, sınıfsız, zümresiz bir toplum tahayyül ederken başta köylüler olmak üzere toplum içinde yer alan her sınıf veya grup büyük kalkınmanın ve atılımın bir anlamda neferleri olarak üzerlerine düşen rolleri ifa etmelerine dayanmaktadır. Hatta birçok örnekte ekonomik durumu diğer köylü veya şehirdeki mahalle sakinlerine göre iyi olanların Saemaul projelerinde çalışmak istememeleri durumunda bu kişilerden çalışmadıkları kadar sürenin ücreti alınmış veya mahalle baskısıyla çalışmaya zorlanmışlardır. Böylece sınıf mücadelelerini ve nihai anlamda muhalefeti soğurmaya da dayanan korporatist özellikler barındıran bu egaliteryen, popülist anlayış kendisini Saemaul Undong üzerinden yaratılan ideolojik somutlaşma da bulurken anti-elitist bir şekil almıştır.

Aslında başlatıldığı dönem itibariyle Yeni Köy Hareketi, Park'ın köylülerin geri kalkmışlığına dair söylemleri çerçevesinde tepeden tabana, şehir kaynaklı finansman ile devlet popülizmine dayanan karmaşık bir elitizm ve anti-elitizm içermiştir. Bununla birlikte Saemaul Undong'un geç safhalarında tepeden tabana, şehir kaynaklı finansman ve devlet popülizmi öğelerinin muhafaza edilmesine rağmen kırdan kente ideoloji ihraç edilmiştir. Şehrin finansmanında kırdan kente ideoloji ihraç edilmesi suretiyle rejimin kırdaki ideolojik taşıyıcıları, şehrin bir anlamda “güvenilmez” veya “ulusal bilinçten yoksun” kesimlerine ulusal bilinci “aşılama” görevini üstlenmişlerdir. Bu suretle geç evrelerinde tam anlamıyla devlet güdümlü, anti-elitist bir popülizm haline evrilen Saemaul Undong, tartışmalı bir egaliteryanizm örneği sunmuştur. Nitekim Saemaul Undong aldığı son şekil itibariyle Park rejimini temsil eden bir ideoloji olduğunu söylemek pekâla mümkündür.

Dolayısıyla Saemaul Undong; kompleks bir anti-komünizm, iktisadi kalkınmaya dayanan bir Kore milliyetçiliği hegemonik söylemi, köycü söylemlerine

rağmen tam anlamıyla şehirci sanayileşmeci yapısı, tabanın genel anlamda katılımına rağmen tepeden tabana uygulanan, devlet popülizminin ulusal seferberlik ve güvenlik adına zümresiz ve sınıfsız bir toplum tahayyülüne dayandığı, köylünün sanayi öncesi davranışlarının sanayi şartlarına uygun davranışsal değişime uğratılmasında devletin ideolojik aygıtı rolünü üstlenen bir kırsal modernizasyon ve kalkınma hareketidir. Bu noktada Saemaul Undong'un yukarıda bahsedilen özelliklerine rağmen geri planda kalmış gibi duran kırsal kalkınma, köyün modernize edilerek kırsal nüfusun gelir artışının sağlanması ya da köyün canlandırılması hedeflerinin Park rejiminin amacı olmadığını söylemek mümkün değildir.

Saemaul Undong içinde birçok olumlu ve olumsuz özellikler, rejimin ajandası ve ideolojik motivasyonlar gibi unsurlar barındırmasına rağmen kırsal kalkınmayı hedeflemiş ve bunu da önemli ölçüde elindeki maddi imkânların genişliği, devlet aygıtının mobilize edilmesi, tabanın katılımının sağlanmasıyla hayata geçirmiştir. Güney Kore'de 1970-1980 arasında kırsalın dönüşümünde büyük değişimler yaşanmış, köyün ilkel yapısının modernleştirilmesi, modern tarım tekniklerinin köylüyle tanıtılması, tarımda mekanizasyon ve altyapı yatırımlarıyla kırsalın yüzyıllardır süregelen hayatı yön değiştirmiştir.

Her ne kadar Saemaul Undong'un köyün sadece görsel açıdan değişimini sağladığı ve çevresel düzenlemelerle gözle görülür değişiklikler meydana getirdiği için kırsalın kalkındırıldığı algısının oluşturulmuş olduğuna dair eleştiriler ve görüşler mevcutsa da 1970 öncesi dönemde köy yalnız ve ilgisiz bırakılmıştır. Bu bakımdan Saemaul Undong, içinde barındırdığı bütün özelliklere, hedeflere ve motivasyonlara rağmen devletin kırsala yönelik en etkin kapsamlı ve büyük ölçekli yönelimi olmuştur. Daha önceki kırsal kalkınma hareketlerinin gerek maddi gerek manevi ayağında yaşanan eksiklikler köylülerin kronik yoksulluk ve geri kalmışlık sorununu çözememiştir. 1980 yılına gelindiğinde Güney Kore kırsalı artık 1970 öncesinden çok daha farklı bir yer haline gelmiş, değişim en küçük haneye kadar yansımıştır.

Saemaul Undong'un uygulamaya konulmasıyla birlikte devletin güçlü maddi durumu çerçevesinde köy bazlı projelere aktarılan kaynaklar etkin bir şekilde

örgütlenerek, devlet tarafından köylünün manevi öğelerinde desteğiyle mobilize edilmesi suretiyle Güney Kore tarihinin köye yönelik en büyük ölçekli kırsal kalkınma hareketi başlatılmıştır. Köylüler, devletin ideolojik aygıtlarının etkisine girme ya da devletin baskısına uğrama gibi durumlarla karşılaşmışsa da devletin köye etkin bir örgütlenme, büyük maddi olanaklar ile yönelmesine ilgi göstermiş ve hareketin kendi çıkarlarına yönelik kısımlarından yararlanarak devletin verdiği desteğe cevap vermişlerdir. Yeni Köy Hareketi'nin 1970'lerin sonundan itibaren ekonomik durgunluğa girmesiyle birlikte hareket maddi boyuttan manevi boyuta geçmiş, köylülere yüksek fiyattan tahıl alımı azaltılmış veya durdurulmuşsa da köylüler açısından devletin köye yıllar sonra yönelmesi birçok olumsuzluğu geri plana atmıştır.

Saemaul Undong'un köyden kente göç fenomenini durduramaması ve devletin maddi desteğinin azalmasıyla birlikte kent-kır arasındaki gelir ve gelişmemişlik farkının tekrar başladığı seviyeye dönmesi hareketin sınırlılıklarını göstermiş ve kırsal üretimin çeşitlendirilemeyerek kapitalist piyasa ekonomisine açılmasının olumsuz etkenleri köyleri doğrudan etkilemiştir. Bununla birlikte gerek Saemaul Undong'un manevi-ruhani iş etiği endoktrinasyonunun olumsuz yanları, gerek bazı vakalarda görüldüğü gibi en fakirlerin kalkınmadan ne kadar yararlandığı sorunsalı gerekse de köylülerin bazı durumlarda zorla çalıştırıldığı, arazilerini hibe etmek durumunda kaldığı, ya da emeklerinin boşa gittiğine benzer birçok hadise ve örnek görülmüşse de harekete dâhil olan neslin görüşleri genelde Saemaul lehinde olmuştur.

Özellikle Güney Kore'de günümüzde de sol siyasi eğilimleriyle öne çıkan ve Gwangju Ayaklanması gibi 1979 askeri darbesine en şiddetli tepkiyi gösteren Cheolla bölgesinden Saemaul Undong deneyimi yaşamış bir köylünün görüşleri kendi içerisinde bireysel gözükse de birçok köylünün görüşünü yansıtması bakımından anlamlıdır. Kadın köylü kendisiyle yapılan mülakatta daha önceki kalkınma hareketlerinde devletin bürokrasisinin köyü ziyaret edip, gezip gittiğini, köyün herhangi bir ihtiyacına yardımcı olmadıklarını ve hiçbirinin Başkan Park gibi köye özel ilgi göstermediğini ifade etmiştir. Kadın köylüye göre daha önce hasat

döneminden önce çekilen açlık köylüler arasında büyük bir sorun olduğundan insanlar açlık sınırında yaşamışlar ancak Park'ın üretimi arttıran projeleri ve pirinç alımıyla birlikte insanlar rahatça pirinç yemeye başlamışlardır. Nitekim köylü kadın açısından Park bir diktatör olmasına rağmen halkını beslemiştir ve temel ihtiyaç malzemelerini temin etmiş, yine temel yaşam standartlarını önceki dönemlere göre yükseltmiştir.¹⁸⁹

Benzer bir yorum dağlık bir köyde orta sınıf bir köylü ailesinin çocuğu olan Jeon In-Ho'dan gelmiştir. Ho, Japon koloni döneminde Kore'nin bağımsızlığı için mücadele eden ailesinin bu mücadele esnasında topraklarının önemli kısmını kaybettiğini, Kore Savaşı'yla köyün büyük zarar gördüğünü ve sonrasında da büyük yokluk çekildiğini ifade etmiştir. 1950'lerde sadece karınlarını doyurup, üstlerine bir kıyafet bulabilmenin derdinde olacak derecede yoksulluk ve sefaletin kendileri başlarda olmak üzere çevre köylerde bir fenomen haline geldiğini ifade eden Ho, Park'ın “devrimi” ile birlikte bazı şeylerin değişmeye başladığını ifade etmiştir. 1960'larda da küçük ölçekli projeler köye girmeye başlamış ancak bunların yoksulluğun azaltılmasında sınırlı etkisi olmuştur. Öte yandan Saemaul ile birlikte Ho'ya göre devletin köye yönelimi hissedilmeye başlanmış, köylülerin açlık durumunda düzelmeler zaman içinde gözlemlenmiştir. Ona göre Saemaul Undong 60'ların projelerinin devamıdır ve kendisi açısından hareketin içeriğinden ziyade para kazanmak, karnını doyurmak önemlidir ve Yeni Köy Hareketi Ho'ya göre kendisi gibi birçok köylüye bu imkânı tanımıştır.¹⁹⁰

Choi- Jin Muk gibi, Jeon In-Ho'nun görüşlerine karşı görüşler de mevcuttur. Muk, 1960'larda yerel kasaba ofisinde çalışmış ve bir süre sonra köyünde emlak işleriyle uğraşmış ve Park'ın 1960'larda köye pek bir yenilik getiremediğini, fakirliğin her köşeye yayıldığını ifade etmiştir. Muk'un kendi söylemiyle hükümet güdümlü kırsal kalkınma projelerinin 1950'lerde ve 1960'larda kronik sorunları çözememesi birçok insan da bu projelere mesafeli ve hatta eleştirel yaklaşıldığını da

¹⁸⁹ Seung-Mi Han, *a.g.e.*, s. 75.

¹⁹⁰ Yoon Chung-ro, “Saemaul Liderleri Yapmak ve Olmak Arasında: Röportaj ile 1970 Yılların Saemaul Undong (Korece),” *The Rural Saemaul Undong in the Park Chung Hee Regime: Modernization, Tradition and Subject*, Ed. Oh Yu-seok, Paju, Gyeonggi, Korea, Hanul Publishing Group, 2014, s. 211-216.

göstermiştir. Ancak Muk ile yapılan mülakatta da esas ayrımın kendisinin 1960'lardaki projelerin eksikliği ve yetisizliğinden bahsetmesidir.¹⁹¹ Her ne kadar 1970'lerin başında Saemaul Undong'un uygulanması birçok köylü tarafından daha önceki projelerin yetersiz bir devamı niteliğinde değerlendirilmiş veya 1979'da yıllarca emek verdiği bostan ve atalarından kalan köyün endüstri kompleksi haline dönüştürüldüğü köylünün hikâyesi büyük mağduriyetlerin yaşandığını gösteriyor olsa da Saemaul Undong'un dönemi yaşayan birçok köylü tarafında olumlu hatırlandığı da bir olgu olarak öne çıkmaktadır.

Bu durumu sadece Saemaul Undong'un başarılı bir endoktrinasyon, devletin ideolojik propagandasının başarısı ya da manevi-ruhani öğelerle halkın başarılı bir şekilde mobilize edilmesiyle açıklamak mümkün değildir. Saemaul Undong açık bir şekilde günümüzde özellikle Park'ın otoriter yönetimine rağmen "Han Nehri Mucizesi"nin ve Güney Kore'nin yakaladığı ekonomik başarıyla dünyanın en fakir ülkelerinden dünyanın ilk on ekonomisini zorlayan bir ülke haline gelmesiyle hatırlanmakta, bu genel çerçevede ele alınmaktadır. Doğal olarak Saemaul Undong'un mevcut ekonomik kalkınma başarısında doğrudan büyük katkısı olduğu çıkarımına da yol açan Park döneminin Güney Kore'nin ekonomik başarısındaki yeri Saemaul Undong'unda başarılı olduğu gibi benzer bir çıktı vermektedir. Saemaul Undong'un esas başarısının, onun zihinlerde sanki başarılıymış gibi algılanmasının sağlanması olduğuna yönelik görüş ve eleştiriler de tam da Güney Kore'nin genel ekonomik kalkınması içerisinde yine Saemaul'a atfedilen rol ile ilgili olmuştur.

Saemaul Undong'un Park'ın sağladığı genel kalkınma ve ekonomik başarılar içerisinde değerlendirilerek bu kalkınmada büyük pay sahibi olduğu algısının zihinlerde yer ettiği kısmen doğru olmakla birlikte hareketi tecrübe etmiş neslin bakış açılarını salt endoktrinasyonun sonucu olarak değerlendirmek hatalı sonuçlara yol açabilecektir. Saemaul Undong koyduğu hedefler, başarıları, ulaştıkları ve ulaşamadıklarına rağmen toplumun önemli bir kesimi tarafından devletin halka ulaşmaya çalıştığı ilk kapsamlı hamle olarak görülmüş, hareket ile köylülerin genel yaşam standartlarındaki değişim diktatöryel bir yönetime rağmen insanlarda daha iyi

---

¹⁹¹ A.e., s. 213-214.

yaşama hissini ve isteğini tetiklemiştir. Köylülerin harekete dair görüşlerini mevcut yoksulluğa ve açlığa karşı açılan savaş, iktisadi durumda görece iyileşme ve temel yaşam standartlarında düzelme gibi öğeler üzerinden ele alması bu çerçevede Saemaul Undong'un tüm eleştirilere, sınırlılıklara ve eksikliklerine rağmen "kırsal kalkınma" hedefini belirli ölçüde yerine getirdiğini ortaya koymuştur.

Bu bağlamda Saemaul hareketinin köylünün içinde bulunduğu duruma alternatif bir çözüm yolu sunduğu ve sunulan yol doğrultusunda kırsal nüfusun hayatında, çevresinde önemli değişiklikler getirdiği olgusunun yadsınması mümkün değildir. Köylülerin zorlu yaşam koşulları ve üstlendikleri görevlere rağmen kendileri için çalıştıklarına dair inançları ve açlık endişesi çekmekten maddi durumlarını daha iyi bir seviyeye çıkarma eşiğine gelmeleri yine kendilerinin Saemaul Undong'a atfettiği olumlu etkenlerle ilgilidir. Dolayısıyla Saemaul Undong, devletin ideolojik aracı olmaktan, büyük sanayileşme ajandası içerisinde köylüyü ele almasına kadar birçok farklı özellikleri içinde barındırmış ancak özünde bir kırsal kalkınma hareketi olma özelliğini de korumuştur.

Ü Ç Ü NCÜ BÖ LÜ M
TÜRKİYE’DE KÖY ENSTİTÜLERİ ÖNCESİNDE KIRSAL TOPLUM,
EĞİTİM VE HALKÇILIK İDEOLOJİSİ

3. 1. II. Meşrutiyet Öncesi Genel Durum ve Osmanlı İmparatorluğu

Köy Enstitülerinin resmi olarak kuruluşu 1940 yılı olmakla birlikte enstitülerin kökenleri II. Mahmut dönemine kadar götürülebilmektedir. Bu bakımdan enstitüler II. Mahmut döneminden itibaren Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesinin engellenmesi amacıyla devletin eğitim konusunda aldığı reform kararlarının, modern bir eğitim sistemi kurulması amacıyla Batılı eğitim modellerinin örnek alındığı bir sürecin ürünüdür. II. Mahmut döneminde başlayan eğitimde modernleşme hamlelerinin karşılaştığı tecrübeler ve edinilen deneyimler Köy Enstitülerine giden yolun başlangıcını oluşturmuştur.¹⁹²

II. Mahmut döneminde uygulanan “Lancaster Sistemi” Köy Enstitülerinin kuruluşunda uygulanan modelin bir anlamda ilk öncüsüdür. Lancaster Sistemi, ülkenin ekonomik olanaklarının yetersizliği ve bu doğrultuda modern anlamda okul ve öğretmen sayısını arttırmanın imkânsızlığı karşısında çok sayıda ve kısa sürede öğrenci eğitmeyi amaçlar. Lancaster Sistemindeki ana fikir hem nicelik hem de nitelik olarak eldeki okul ve öğretmenlerin yetersiz olduğu bir durumda eldeki kaynakların en verimli kullanılmasına dayanır. Burada amaç halkın içerisinde gelen fakir ve yetim halk çocuklarından oluşan öğrencileri, kendilerinden daha tecrübeli ve yaşça büyük “Kalfa Öğretmenler” aracılığıyla eğitmektir. Böylece özellikle yeni oluşturulan modern ordu programında uygulanmaya başlanan model kaynakları kıt olan bir ülkenin eğitimde asgari para harcayarak azami öğrenciye ulaşılması sorusunu yanıtlıyordu. Buradan hareketle 1835’te yayınlanan ilk eğitim raporu Köy Enstitülerinin kurulmasının altında yatan gerçekler ve şartların yüz yıl sonra dahi değişmediğini ortaya koymuştur. Raporda ilköğretimin eğitimin temeli olduğu

¹⁹² Fay Kirby, *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, İstanbul, Tarihçi Kitabevi, 2015, s. 20.

belirtilirken eğitim sisteminin ilköğretime dayandırılmadığı bir modernizasyon programının hiçbir şekilde ne ekonomik ne de eğitimsel hedeflerine ulaşamayacağı belirtiliyordu.¹⁹³

Rapor, orta ve yükseköğretime yapılan yatırımların sağlam bir ilkokul temeli olmadan başarıya ulaşamayacağını bu yönüyle belirtmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise gerek kaynakların kısıtlılığı, gerek arkaik eğitim sistemin yanında kurulan Batı tipi modern okulların varlığı, azınlık okullarının kendi gelenek ve dini değerlere dayandırdıkları eğitimin bir arada olması karmaşık bir durum yaratmıştır. Bu yönüyle imparatorluk bir taraftan Batı tipi okullar açma yönünde II. Mahmut ve Tanzimat döneminden itibaren irade ortaya koymakla birlikte eski tip, dini temellere dayanan okullara dokunulmamıştır. Bu okulların başında eğitim gelenekleri iyice sarsılan ve kendi içerisinde oluşturmuş olduğu teamüllerin dahi bozulduğu, liyakatın geri plana atıldığı medreseler gelmiştir.

İlköğretim ayağında ise Sıbyan Okulları imparatorluğun her köşesine dağılmış bir durumdadır. Bu okulların özelliği genelde yerel halkın anlaştığı imam, öğretmen gibi kişilerin herhangi bir standardı olmayan ve denetimi oldukça zayıf bir şekilde temel dini eğitime dayalı öğretim yapmalarıdır. Vakıf geliri ve ahalinin yardımlarına dayanan Sıbyan Mekteplerinde genel eğitime dini bilgi ve değerler hâkim iken tam anlamıyla bir Arapça öğretimden de söz edilememektedir. Eğitim ezbere dayanırken, gözlem ve deney oldukça zayıftır ve daha sonra ortaokula veya askeri okullara giren öğrencilere tekrar okuma-yazma öğretilmesi sık rastlanan bir durumdur. Okullar bulunduğu yere göre vakıf geliri, vakıf gelirinin olmadığı yerlerde cemaatin önde gelenlerinin maddi katkısı veya ahaliden alınacak para ile döndürülmektedir.¹⁹⁴

Sıbyan Mekteplerinde imam-hocanın tek işi ise öğretmenlik değildir. Mahalle, köy gibi yerleşim birimlerinde yerel ahalinin anlaştığı imam veya hoca öğretmenliğin dışında namaz kıldırma, nikah kıyım, cenaze kaldırma gibi işlerden

---

¹⁹³ A.e., s. 29-30.

¹⁹⁴ İsmail Hakkı Tonguç, **İlköğretim Kavramı**, Ankara, Piramit Yayıncılık, 2004, s. 179.

sorumludur.¹⁹⁵ Halk ise öğretmenin ücretini kendi arasında pay ederek öderken bazı durumlarda öğretmene ürettiği tahıldan pay ayırmakta veya öğretmenin tarlasında çalışarak ödemektedir. Burada öne çıkan husus öğretmen pozisyonunda bulunan kişinin dışarıdan bir yabancı olarak algılanmaması, köylüler ile köyde tıpkı onlar gibi toprağa bağlı yaşaması ve köyün gelenek ve adetleri ile bütünleşmesidir. Köylü öğretmeni bir yük gibi görmekten çok yerel halkın ihtiyaç duyduğu gereksinimleri karşılaması bakımından takdir etmektedir. Böylece halkın kendi ihtiyaçlarına dayanarak oluşmuş sistem içerisinde öğretmen köy veya kasabada yabancı olmaktan ziyade köylünün bizzat kendisidir ve ilk fırsatta köyden veya çalıştığı yerden kaçmayı düşünmemektedir.¹⁹⁶

Buradan hareketle Sıbyan Mekteplerindeki uygulamalar bazı açılardan Köy Enstitülerine esin kaynağı olmuştur. Özellikle ileride görüleceği üzere köyün ve köylünün nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturduğu bir toplum yapısında bu kesimin eğitimi önem arz etmektedir. Ancak Anadolu'da köy şartlarının zorluğu, köyün ve köylünün kendi gelenek ve göreneklerine bağlı kendi değerleri olduğu bir çevrede dışarıdan gelen öğretmen yerel halk ile birleşemediği süreçte yabancı olarak görülmektedir. Doğal olarak öğretmen açısından görev süresini bitirerek köyden kurtulma ilk hedef olmaktadır.¹⁹⁷ Köy Enstitüleri fikrinin esas noktalarından birisini de öğretmenin toplumun kabullendiği, kanıksamadığı bir kimse olarak köyde yaşamaktan çekinmemesi ve köylü ile bütünleşmesi yatmaktadır. Dolayısıyla köyde görev yapacak öğretmenlerin halk ile bütünleşerek, köy ekonomisi ve çevresi içerisinde eğreti durmayacak şekilde kendi üretimini yaparak yaşaması ve sahip olduğu bilgi ve tecrübeyi köylüler ile paylaşmasının gerekliliği Köy Enstitüleri kurucularının göz önüne aldıkları bir husus olmuştur. Dönemin Milli Eğitim Bakanı ve enstitülerin kurucularından Hasan Âli Yücel'in köyde eğitim, öğretmenin rolü ve öğretmenin çevre ile bütünleşmesiyle ilgili görüşleri Sıbyan Mekteplerinde örneğindeki öğretmenin toplumsal hayat içindeki rolüne atıfta bulunmaktadır. Yücel, tıpkı Sıbyan Mekteplerindeki hoca-öğretmen kavramının ve öğretmenin ahali ile

¹⁹⁵ İlhan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, İstanbul, Pan Yayıncılık, 2016, s. 19.

¹⁹⁶ **A.e.**, s. 19-20.

¹⁹⁷ **A.e.**, s. 20-22.

ortak kaderi paylaşması ve toplumun öz ürünü olması noktasında Köy Enstitülerinin hedeflerini ortaya koymaktadır:

“Biz köylere, İstiklal Mücadelesi’nden itibaren sosyal hayatımızda yaptığımız büyük devrimleri götürecek adam yetiştirmek isteriz. Çünkü ümmet devrinin böyle bir adamı vardır. Bu imamdır. İmam, çocuk doğduğu vakit kulağına ezan okuyarak, büyüyip ihtiyarlayıp vefat ettiği vakit mezarının başında telkin verip bağırarak doğumdan ölüme bu cemiyete manen hâkimdir (...) İmam nasıl doğarken ezan, vefatında telkin ile doğuştan ölümüne kadar elinde tuttuğu küçük toplumun hâkimi ise, önderi ise, bizimki de bir taraftan maddi, diğer taraftan manevi köyün imamı olsun. Ve imam nasıl onun çocuğunu okutuyorsa bizimki de onun çocuğunu okutsun. Çocuğunu okutmak için bu otoriteyi elde etmesi lazımdır, düşüncemiz bu idi.”¹⁹⁸

Yücel, Sıbyan Mekteplerinde görev yapan hoca-öğretmen ilişkisi ve onun çevre ile olan uyumu noktasında Köy Enstitülerinin ve buradan çıkacak köy öğretmenlerinin görev yaptıkları yerlerde nasıl bir rolü olması gerektiğini ortaya koymuştur. Köyde görev yapacak öğretmenlerin köyün ekonomik ve sosyal yaşamından kopuk olmaması gerektiği ve köy öğretmenin köy toplumu içerisinde bir statüsü, otoritesi ve belirli hususlarda yasal yetkileri olması gerektiği ifade edilmiştir.

Sıbyan Mektepleri ve onun iç eğitim yapısının Köy Enstitülerine esin kaynağı olduğunu söylemek ise mümkün değildir çünkü Sıbyan Mektepleri arkaik, ezbere dayalı, gözlem, deney ve analizin uygulanmadığı eğitim kurumlarıdır ve modern eğitimin gerekliliklerine cevap verememektedir. Bu okullarda eğitim, öğretmenlik yapma yetisi meçhul, liyakate dayanmadan ders verebilen kişiler tarafından yürütüldüğü için senelerce öğrenim gören öğrenciler bir şey öğrenmeden mezun olmuşlardır.¹⁹⁹ Sıbyan Mekteplerinden mezun olan öğrencilerin ortaokul çizgisindeki Rüştüyelere gittikleri zaman tekrar başta okuma-yazma olmak üzere genel bir eğitime tabi tutulmaları ise öğrenim sürecini uzatıyordu.

¹⁹⁸ Can Dündar, **Köy Enstitüleri**, İstanbul, Can Sanat Yayınları, 2015, s. 31.

¹⁹⁹ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 176-177.

Rüştiyeler ise esasen Sıbyan Mektepleri ile bürokrat yetiştiren mesleki eğitim okulları arasında bir köprü olmuştur. Daha sonra Askeri Rüştiyelerin kurulması ile birlikte subay adayı yetiştiren ortaokullar halini almıştır. Mamafih ileride ele alınacağı üzerine modern ilköğretim okulları olarak tasarlanan Âsul-ü Cedide Mektepleri gibi maliyetlerin giderilememesi ve eğitilmiş eleman eksikliği sebebiyle 19. yüzyılın yarısına kadar ancak birkaç tane açılabilmiştir.²⁰⁰ 1875 yılında imparatorluğun genelinde 331 adet Rüştiye Mektebi bulunurken burada öğrenim gören öğrenci sayısı da 18.750'dir.²⁰¹ Rüştiye Mekteplerinin ardından Fransız liselerini örnek alan ve altı yıllık bir eğitim süresi bulunan Sultani isimli yüksekokulların kurulması kararlaştırılmışsa da bunların sayıları 1870'lerde sadece ikidir. Bu durum dahi bütün reform çabalarına rağmen istenilen düzeye ulaşamadığını göstermiştir.²⁰²

Sıbyan Okullarının özellikle okulların maliyetinin az olması bunların ülke geneline yayılmasında etkili olurken Osmanlı İmparatorluğu'nun uluslararası sistemdeki varlığını sürdürmek için giriştiği modernizasyon programı çerçevesinde yeni ilköğretim okulları kurulmuştur. Sıbyan Mektepleri'nin Köy Enstitülerine esin kaynağı olan özelliği öğretmenin kırsal bölgelerde halk ilke bütünleşerek, köy ekonomisine entegre olarak köyden kaçma düşüncesine sahip olmadan köyün dönüşümünü gerçekleştirmeye haiz olabilecek modeli sunmasıdır.

Sıbyan Mektepleri yerine kurulan yeni nesil ilköğretim okulları olan Âsul-ü Cedide Mektepleri ise modern araç-gereç ve öğretmen okulu çıkışlıların ders verebildiği okullar olmakla birlikte maliyetleri oldukça yüksektir. Sayıları 1877'den itibaren artmakla birlikte Sıbyan Mektepleri gibi ülke geneline yayılamamış, birçoğu yine Sıbyan Mekteplerinden dönüştürülmüştür. 1892-1893 Eğitim Öğretim yılında imparatorluk genelinde 3057 Âsul-ü Cedide Mektebi bulunurken Sıbyan Mekteplerinin sayısı 18.938'dir. Rakamlara bakıldığında modern bir ilköğretim için kurulan Âsul-ü Cedide Mektepleri ekonomisi çöküş içerisinde olan bir

²⁰⁰ Eric Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s. 100-101.

²⁰¹ Muammer Demirel, "Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştiye Mektepleri," **Tarih Tarih**, (Çevrimiçi) <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=352546>, 05 Ağustos 2017.

²⁰² Eric Jan Zürcher, **a.g.e.**, s. 101.

imparatorluğun bütçe kapasitesini aşmış, sayıları sınırlı kalmıştır. Sıbyan Mektepleri ise arkaik okullar olduğu için oluşturduğu maliyetler (okul binası, öğretmen hoca maaşı, araç-gereç vb.) çevre ahali tarafından karşılanabilirken, modern teçhizat ve eğitimli öğretmen gereken yeni nesil okulların masrafı halka vergi olarak yansımıştır.²⁰³

Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun modern bir ilköğretim için tasarladığı bu okullar getirdiği mali yük ve zorunlu çalışma gibi meseleler sebebiyle yerel halkın tepkisini çekmiş ve hatta birçok yerde okulların açılması istenmemiştir. Kısa sürede Üsul-ü Cedide Mektepleri ve buna benzer okulların verimli bir eğitim modeli olmadığı ortaya çıkmıştır. Özellikle parasal sorunlar yaşayan, ekonomisi çöküntü içinde olan bir imparatorluğun eğitim sorununu çözüme masraflı eğitim modelleri ve uygulamaları gerçekçi olmamıştır. Her ne kadar II. Mahmut'tan itibaren yöneticiler ilköğretim meselesini önemsemişlerse de imparatorluğun acil eğitim sorununun konvansiyonel yöntemler çerçevesinde çözülmesinin mümkün olmadığı ileren yıllarda İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Mahir Efendi, İsmail Hakkı Tonguç gibi eğitimciler tarafından ortaya konmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olan ve başta çökmüş bir ekonomi olmak üzere Osmanlı'dan kalan bakiyeyi sahiplenmek durumunda kalan Türkiye Cumhuriyeti'nin de eğitim ile ilgili sorunları konvansiyonel yöntemler ile çözemeyeceği bir olgu haline almıştır.

Üsul-ü Cedide bu açıdan bakıldığında imparatorluğun ilköğretim sorununa bir çözüm getiremezken, Mithat Paşa'nın kurduğu Sanat Okulları eğitim sorununa farklı bir bakış açısı getirmesi ve Köy Enstitüleri girişimi ile büyük benzerlikler taşınması açısından öne çıkmıştır. İlk Sanat Okulu 1860'ta açılırken amaç fakir ve yetim çocukların okul-yetimhane bileşimi bir yapı içerisinde ordunun ihtiyaçlarını karşılaması amaçlanmıştır. El tezgâhları şeklinde üretim yapan atölyelere dönüşen Sanat Okullarında çocuklar ordunun ihtiyaçları ile doğru orantılı olacak şekilde terzilik, ayakkabıcılık, araba yapımı ve tamirâtı, matbaacılık, dokumacılık, demircilik

---

²⁰³ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 184-185.

gibi zanaatları öğrenmişlerdir. Bu çerçevede eğitim-öğretim bizzat iş ve meslek eğitimi üzerinden gerçekleşirken çevrenin ihtiyaçlarına göre belirli zanaatlar öne çıkmıştır. Yerelde bulunan ustalar Sanat Okullarında ders verirken, okullar pazar şartları ile doğrudan temas halinde olmak suretiyle ordudan başka yerel ihtiyaçlara da cevap vermiştir. Özellikle okulların devlet bütçesine yük olmaması ve sadece kuruluş aşamasında aldıkları anapara ile başlayarak kendi üretimleri çerçevesinde döner sermaye oluşturmaları neticesinde Sanat Okulları kendi ayakları üzerinde durabilmiştir. Çevreden alınan siparişler giderlerin çoğunu karşılarken, öğrencilerin masrafları ve harçlıkları da gelen gelirden çıkarılabilmektedir. Bu bağlamda okullar gerçek malzeme üzerinden gerçek ürün üreterek, iş yapmak suretiyle, iş içinde, çevre ile bağlantılı eğitim, öğretim ve üretim gerçekleştirerek kuruldukları bölgenin ahalisi tarafından da hoş karşılanmışlardır. Sanat Okulları böylece ürettikleri artı değer ile zaman içerisinde üretimlerini, mülklerini arttırmışlar ve vakıf gelirine dahi sahip olmuşlardır. İmparatorluğun kuruldukları bölgelerinde yerel sanayinin güçlenmesine katkı da bulunmuşlar, kalifiye eleman yetiştirmek suretiyle birçok iş kolunun yayılmasına katkı sağlamışlardır.²⁰⁴

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecine girdiği, başta kapitülasyonlar olmak üzere iç pazarında yabancı hâkimiyetinin artışı, sermaye sahiplerinin çoğunlukla imparatorluğa göç eden yabancı tüccar veya gayrimüslim tüccar, bankerlerin elinde olduğu bir atmosfer içerisinde ekonomik çöküntü eğitimi doğrudan etkilemiştir. Dolayısıyla uluslararası sistem içerisinde imparatorluk yöneticilerinin beka sürdürme kaygısı modern bir eğitimin bir ihtiyaçtan ziyade zorunluluk olduğu yönünde bir algı oluşturmuştur. Mamafih başta ordu olmak üzere bürokrasi, maliye, eğitim alanında yapılan reformların ve modernleşme hamlelerinin sınırlı kalmasının esas sebebini finansal yetersizlikler oluşturmuştur. Bu yönüyle imparatorluğun eğitim sistemini modernleştirme ve ilköğretimi genel standartlara kavuşturarak ülke geneline yayma politikası başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sanat Okulları girişimi mali açıdan çökmüş bir hazinenin asgari yatırımla azami ölçüde verim aldığı bir girişim olmuş ancak tek başına ne eğitim sistemini ne de ekonomiyi

---

²⁰⁴ İlhan Başgöz, a.g.e., s. 40-42.

düzeltemeye gücü yetmiştir.

II. Meşrutiyet öncesinde Anadolu'da ulaşım sorunu ve mevcut yolların yetersizliği ziraat, sanayi ve ticaretin gelişmesini engelleyip lokal kalmasına yol açarken, kasabalar artan haydutluk ve eşkıyalık gibi sorunlar nüfusun küçük köylerden daha büyük ölçekli köylere veya kasabalara doğru akmasına yol açmıştır. Nitekim Anadolu köyleri ıssızlaşmıştır. II. Mahmut döneminde başta Kavalalı Mehmet Ali'nin birliklerine karşı Osmanlı Ordusunu eğitmek için gelmiş yabancı eğitmenlerden Moltke anılarında (Yaşlı Moltke) yolların daha önce geçen kervan veya atlılar tarafından açılan patikalar olduğunu ve imparatorluğun bütün ticaretinin dar ve güvensiz yollarda gerçekleştiğini yazmış ve çevrenin ıssızlığına dikkat çekmiştir. Nitekim imparatorluğu inceleyen başka yabancılarda bu konuya dikkat çekerken Kervansarayların tahkim edilmiş kalelere benzemesi asayişin çöktüğünü göstermiştir.²⁰⁵

İmparatorluğun iç ticareti kendi sorunları ile boğuşurken yabancı devletlerin tüccarlarına verilen kapitülasyonlar yabancı tüccarları ve daha sonra gayrimüslimleri ticarete imtiyazlı kılarken, Türk veya Müslüman unsurlar geri kalmışlardır. 1838'de İngiltere ile imzalanan Baltalimanı Anlaşması daha önce belirli liman şehirlerinde ticaret yapabilen İngiliz tüccarlara imparatorluğun genelinde ticaret hakkı tanırken bu hak daha sonra diğer yabancı devletlere ve onların tüccarlarına da bahşedilmiştir. İthal ürünler böylece sadece %5 oranında gümrük vergisine tabi olurken ihracat ürünler %12 oranında gümrük vergisine tabidir. Bu çerçevede imparatorluk 18. yüzyılın ortalarından itibaren sanayileşmeye başlayan Batılı devletler karşısında bir açık pazar halini alırken bu devletler kendi sanayilerini korumak için merkantilist politikalara devam etmişlerdir.²⁰⁶ Ayrıca Baltalimanı Antlaşması ile dış ticaret üzerinde devletin kurduğu tekel ortadan kalkmış, belirli maddelerin bolluğu veya darlığı dönemlerinde ihracatı yasaklama veya ihracata izin verme hali ortadan kalkmıştır. Savaş dönemlerinde maliyeye ek gelir sağlamak amacıyla dış ticarete olağanüstü vergilerin konulması düzeni de Baltalimanı Antlaşması ile sona ermiş, bu

²⁰⁵ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 149-150.

²⁰⁶ **A.e.**, s. 151-153.

durum Kırım Savaşı'nda devletin Avrupa para piyasalarından borçlanması ile sonuçlanmıştır.²⁰⁷

Serbest ticaret anlaşmaları, açık bir pazar halini almaya başlayan imparatorluğun ticaret sistemini başta yerel üreticiler olmak üzere çökertmeye başlarken Kırım Savaşı'nın getirdiği ağır maliyet imparatorluğun hazinesini iflas noktasına getirmiştir. Bu durum Osmanlı yönetiminin başta Fransa ve İngiltere olmak üzere bu ülkelerin piyasalarından borç para talebine yol açmıştır. Daha önceki yıllarda olduğu düşük ayarlı sikke basarak açıklar kapatılamaz olmuştur çünkü imparatorluğun dış ticarete açılması ile birlikte bu uluslararası ticarete entegre olması da kaçınılmaz bir durum ortaya çıkarmıştır. Avrupa bankalarından alınan borçlar bu bankaların ücret ve komisyonları hariç tutulduğunda Osmanlı hazinesine ancak paranın yarısı kadar girdi sağlarken devlet gelirlerinin az olması borçların faizlerinin ödenmesinde zorluklara yol açmıştır. Borçlar 1870'te hazine gelirinین 1/3'üne denk gelmiştir. Sonradan yapılan borçlanmalar ise faizlerin ve önceki borçların ödenmesinde kullanılmış ve böylece mali bir çıkmaza girilmiştir.²⁰⁸

İmparatorluğun Baltalimanı Antlaşmasından sonra serbest piyasa koşullarına bağlı para ekonomisine kendisini adapte etmeye çalışması ise arkaik ekonomik yapının çöküşünü hızlandırmıştır. Geleneksel tüccar ve zanaatkârlar yerel ekonominin koruma duvarlarının kalkması ile rekabete dayanamamaya başlarken, takasın yerini nakit almış, devlet aynı vergi yerine nakdi vergi sistemine geçmeye çalışmıştır. Kırsal kesimdeki küçük ölçekli üretici köylüler açısından bu durum ürünlerini vergiyi ödemek için değerlerinin altında satmalarına yol açmıştır. Her ne kadar köylülerin vergileri ödemek için artık serbest piyasa koşullarına göre üretim yapmaları ekonomide görece bir canlanma yaratmışsa da bir süre sonra gayrimüslimlerin çoğunluğu oluşturduğu tefecilere borçlanma artmıştır.²⁰⁹ Birçok köylü yüksek faizli borçların altında ezilirken, ürünlerini piyasa değeri altında satma durumu daha sık rastlanır olmuş, bazıları topraklarını kaybetmiş ve kırsal alanda

²⁰⁷ Şevket Pamuk, **Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012, s. 98.

²⁰⁸ Eric Jan Zürcher, **a.g.e.**, s. 104.

²⁰⁹ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2012, s. 40.

ekonomik durumun bozulması hızlanmıştır. İmparatorluk sınırları içerisinde üretilen fındık, tütün, pamuk ve diğer birçok tarımsal ürünün ihracı gerçekleşmekle birlikte bir tarım ülkesi olan Osmanlı'nın Rusya'dan deniz yoluyla ithal ettiği buğday Anadolu'da üretilen buğdaydan daha ucuza getirilmekte idi. Bunun başlıca birinci sebebi ise ulaştırma ağının zayıflığı yani demiryollarının eksikliğidir. Anadolu'da üretilen tahıl ürünlerinin taşıma maliyetlerinin Rusya'dan İstanbul'a deniz yoluyla gelen buğdaydan daha pahalıdır. İkincisi ise Baltalimanı ve daha sonra diğer Avrupalı devletler ile imzalanan ikili ticaret anlaşmaları kapsamında devletin gümrük duvarlarını yükseltmemeyerek iç üretimi dış rakipler karşısında koruyamamasıdır. Böylece yerel üreticilerin sadece sanayi bazlı ürünlere karşı değil aynı zamanda tarımsal hammadde ürünlerinin ithalinden de olumsuz şekilde etkilendiği görülmüştür.²¹⁰

Bu bağlamda Baltalimanı Antlaşması'nın imparatorluğun ekonomik kalkınmasını yavaşlatan tek unsur olduğunu söylemek mümkün olmamakla birlikte geleneksel ekonomik düzenin çöküşünü hızlandırmıştır. Geleneksel tezgâh tipi üretimin büyük bölümü Avrupa'nın makine gücü ile daha ucuza üretilen ürünlere karşı gelemeyerek çökerken, kırsalda üretim şekli piyasaya göre yeniden düzenlenmiş ancak bu süreç birçok yan etkeni ve sorunu ortaya çıkarmıştır. Uluslararası ekonomik düzenle bütünleşme sürecinde devlet yerel üreticiyi serbest ticaret antlaşmaları ve kapitülasyonların yarattığı yükümlülükler sebebiyle sınırlı olarak koruyabilmiştir. Kırım Savaşı'nın getirdiği borç yükü ise ekonomideki genel kötü gidişat, uluslararası piyasaların içerisine girdiği kriz ve en son 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın getirdiği ağır ekonomik maliyet imparatorluk idaresinin borçları ödemeyi durdurmasını ilan etmesiyle sonuçlanmıştır.

Osmanlı'nın borçları ödeyemeyeceğini ilan etmesiyle imparatorluğa borç veren yabancı banka ve fonlar harekete geçmiş, Osmanlı borçları yapılandırılmış ve yabancı alacaklıların doğrudan imparatorluğun en önemli gelir kaynaklarının bir kısmını toplaması kabul edilmiştir. İmparatorluğun önemli vergi gelirlerini Avrupalı alacaklıların toplaması için Düyun-u Umumiye İdaresi yani Genel Borçlar İdaresi

²¹⁰ Şevket Pamuk, *a.g.e.*, s. 104-105.

kurulmuştur. Düyun-u Umumiye, Osmanlı'ya Avrupa para piyasalarında belirli bir istikrar ve borçların tahsili konusunda borç veren banka ve sermayedarlara güven vermekle birlikte borç veren ülkelerin imparatorluk yönetimine siyasi ve ekonomik konularda müdahalesinin önünü açmıştır.²¹¹ Düyun-u Umumiye yönetimi bir anlamda devlet içinde devlet haline gelmiş, kendi yetki alanı dışına giren konularda görüşlerini Osmanlı hükümetlerine kabul ettirmiştir. Düyun-u Umumiye Meclisi'nde görev yapan yabancı alacaklıların temsilcileri yabancı ülkelerin Dışişleri Bakanlıkları'nın onayını alarak göreve gelmiştir. 1911 yılına gelindiğinde devlet gelirlerinin %31,5'i borçlar idaresi tarafından kontrol edilmektedir. Hatta Düyun-u Umumiye'nin ihtiyat için tuttuğu 2 milyon liralık akçeyi güvenilir bulmadığı Osmanlı tahvillerine yatırmayarak diğer yabancı devletlerin hazine tahvillerini alması, özellikle Trablusgarp Savaşı'nda yine idarenin İtalyan tahvili satın alması ironik bir şekilde Osmanlı parasıyla İtalyan kuvvetlerinin finansmanına katkı sağlanmıştır. Savaşı kaybeden Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ın bedeli olarak İtalya'dan aldığı 50 milyon Franklık tazminata Düyun-u Umumiye borçları adına el konması ve bu paranın yine yabancı tahvil alımında, yabancı bankaların işlemesi için kullanılması Osmanlı yönetiminin içine girdiği girdabı göstermiştir.²¹²

3. 2. II. Meşrutiyetten Türk Kurtuluş Savaşı Dönemine Genel Durum

II. Meşrutiyetin ilanından sonra da başta eğitim olmak üzere birçok alanda reform denemeleri sürmüştür ancak mali sorunlar devam etmiştir. Özellikle 1908 Devriminden sonra ekonomik sıkıntıların yanına içeride ve dışarıda siyasi sorunlar artarak eklenmiştir. II. Meşrutiyetin ilanına çalışan farklı gruplar II. Abdülhamit'in mutlak monarşisini devirme konusunda mutabık olmakla birlikte kurulacak yeni yönetimin nasıl bir siyasi yapıya sahip olması konusunda anlaşamamışlar ve bölünmeler yaşanmıştır. İttihat ve Terakki, Meşrutiyetin ilanından sonra henüz iktidarı ele geçirecek kadar güçlü olmadığından kurulan hükümetleri dışarıdan denetlemeye çalışmıştır. Bu süreçte padişahın gücü henüz tam anlamıyla ortadan

²¹¹ A.e., s. 122-125.

²¹² Doğan Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni**, İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2013, s. 88-90.

kaldırılmamış olup, İttihat ve Terakki'nin karşısına diğer siyasi partiler bir baskı unsuru olarak çıkmış, dolayısıyla iç siyasette istikrarsızlık sürmüştür. Dışarıda ise Bulgaristan bağımsızlığını ilan ederken, Avusturya-Macaristan Bosna-Hersek'i ilhak etmiş, Girit Yunanistan'a katılmıştır.²¹³ Trablusgarp'ın İtalyanlar tarafından saldırıya uğraması ve bu savaş henüz devam ederken Osmanlı'ya karşı Balkan Devletlerinin oluşturduğu koalisyon ve akabinde başlayan I. Balkan Harbi genel durumu daha da kötüleştirmiştir. Nitekim 1914'te başlayan I. Dünya Savaşına da gelişen hadiseler neticesinde katılan Osmanlı İmparatorluğu savaşı 1918 sonunda kaybetmiş ve imparatorluk toprakları müttefik devletlerce paylaşılmaya başlanmıştır.

Bu çerçevede II. Meşrutiyet ile Türk Kurtuluş Savaşı arasındaki süreç siyasi açıdan oldukça çalkantılı geçmiştir. Eğitim alanında ise Jön Türkleri temsilen İttihat ve Terakki'nin bazı yenilikler yapmak, eğitimde reformlar yapmak istediği görülmüştür. Dönemin Eğitim Bakanlarından Nail Efendi, ilköğretim ve Rüştüye'nin durumunu şu sözlerle değerlendirmiştir: *“Mülkümüzde ciddi bir maarif teşkilatı henüz yapılacaktır (...) Birçok yerde mektebin yalnız teşkilat ve tedrisatı değil, binası bile darütedrise, bir ilim ve irfan melceine benzemiyor. Diğer mahallelerde ise o kadar da yok. Yani hiç mektep yok.”*²¹⁴

Eğitimin içinde bulunduğu çıkmazı daha sonra Eğitim Bakanı olan Emrullah Efendi'de teyit etmiş ve başta ilköğretim olmak üzere genel bir reformun zorluklarının farkında olmuştur. Örneğin Emrullah Efendi açıklamasında ülke genelinde ilköğretim okullarında (çoğu Sıbyan Mektebi) öğretmen açığına işaret etmiş ve en az 70.000 öğretmene ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Emrullah Efendi ayrıca eğitim sisteminin en kritik ayağının ilköğretim olduğunu belirtmiştir.²¹⁵

Emrullah Efendi'nin hazırlanmasına katkı sağladığı ancak taslak aşamasında kalan Maarifi Umumiye Kanunu, meclise ilköğretimin parasız ve zorunlu olması gerektiği telkinini yaparken, bunu gerçekleştirmenin yollarıyla ilgili önerilerde bulunmuş, ilk bakışta ilköğretimin yaygınlaştırılması ve önemsenmesi meselesinin

²¹³ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2012)**, İstanbul, Der Yayınları, 2013, s. 492-498.

²¹⁴ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 194.

²¹⁵ **A.e.**, s. 195.

fark edilmesinde önemli rol oynamıştır. Dönem itibariyle İttihat ve Terakki etkisindeki hükümetin ilk giriştiği icraat İstanbul Öğretmen Okulu'nun²¹⁶ diğer öğretmen okullarına örnek olacak şekilde ıslah edilmesi olmuştur.

Bu bağlamda ıslahat ilköğretim okullarının çağın esaslarına uygun bir yol alması hususunda öğretmene odaklanması bakımından önemli bir adım olmuş ve pedagojinin modern anlamda yayılmasına yardımcı olmuştur.²¹⁷ Özellikle öğretmenlerin salt terbiye kavramı ekseninde bir eğitim almasından ziyade öğrendiklerini henüz okuldayken uygulayabilecekleri ve bu uygulamanın tecrübeli muallimler gözetiminde olması gerektiği görüşleri ortaya çıkmış, pedagoji tartışmaları hareketlenmiştir. Öğretmen adaylarının gerek eğitimleri esnasında ve gerekse mezun olduktan sonra göreve başladıklarında ezbere dayalı bir eğitim-öğretimden kaçınmaları gerektiği, öğrencilerinden tam bir itaat ve boyun eğme talep etmelerinin yanlışlığı vurgulanmaya başlanmıştır. Öğretmen adaylarının eğitim esnasında uygulamalı eğitim ile tanıştırılması ve gözleme dayanan bir anlayışı benimsemesi anlayışı öne çıkarken bir uygulama okulu kurulması gündeme gelmiştir. Ayrıca eğitim meseleleri entelektüel anlamda tartışmalara konu olurken, gazetelerde eğitim meseleleri ile ilgili haberler çıkmaya başlamış, bazı eğitim dergileri yayına girmiştir.²¹⁸

Eğitim hayatındaki entelektüel canlanmaya ve ulusal bilincin gelişmesine rağmen gerek taşradaki okulların durumu ve gerekse de savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılar ile Anadolu vilayetlerinde bulunan öğretmen okulları zor koşullar altında görevlerine devam etmişlerdir. Ayrıca çağdaşlaşma adına kurulan bu okulların ancak büyük şehirlerde olanları gerçek anlamda öğrencilerine modern bir eğitim verirken

---

²¹⁶ İlk Erkek Öğretmen Okulu Batılılaşma ve modernleşme hedefi çerçevesinde 1848'de İstanbul'da kurulmuş, zamanla sayısı diğer vilayetlere yayılmak suretiyle arttırılmıştır. 1912-1913 öğretim yılında 17 kentte öğretmen okulu bulunmaktaydı ve buralardaki toplam öğrenci sayısı 1518, öğretmen sayısı 168'di. Darülmualimat yani Kız Öğretmen Okulu'da görece erken bir tarih olan 1869'da açılmıştı. Bu okullar Rüştiyelere (ortaokul), daha sonra iptidailere (ilkokul) ve idadilere (lise) öğretmen yetiştirmek için kurulmuşlardı. Öğretmen okullarındaki ders programında; din bilgisi, astronomi, yabancı dil, hesap, cebir, geometri, coğrafya, zooloji, botanic, jeoloji, ziraat, pedagoji, müzik, el işleri gibi dersler bulunuyordu; Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç**, İzmir, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, 2009, s. 26.

²¹⁷ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 196.

²¹⁸ **A.e.**, s. 197-199.

büyük kısmında eğitimsel ikilik mevcuttur. Bazı öğretmen okullarındaki öğretmenler dinsel arka planı olan hocalardı ve çağdaşlaşmacı öğretmenler ile aralarında çekişmeler vardı. Eğitimdeki ikilik öğretmenler ve öğrenciler arasında da ikilik çıkmasına, gruplaşmaya yol açıyordu.²¹⁹

İttihat ve Terakki yönetimi eğitimde geçmişten gelen ikili yapıya rağmen çağdaş bir eğitim sistemi kurma düşüncesini taşımayı sürdürmüş gerek eğitime ve gerek öğretmen okulu çıkışlı öğretmenlere geri kalmış bir ülkeyi geliştirmek, toplumun çağdaşlaşmasını sağlamak gibi misyonlar yüklemiştir. İstanbul Öğretmen Okulu başta olmak üzere gözlem ve deneye dayalı eğitim modeli öğretmenler aracılığıyla okullara yavaşta olsa yayılmaya başlamıştır.²²⁰ Eğitimde genel sorun olan para ve finansman meselesi ise I. Dünya Savaşı'nın çıkması ile birlikte daha da ağırlaşmıştır. Pedagojik meseleler ve öğretmenlerin görevleri üzerine tartışmalar devam ederken asıl mesele olan eğitimin ve onunla doğrudan bağlantılı olarak ulusal kalkınmanın finansmanının nasıl yapılacağı sorusuna ise İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Meclis-i Mebusan üyesi İsmail Mahir Efendi'nin tespitleri gerçekçi bir yaklaşım sergilemiştir.

Ortaöğretim ve yükseköğretimin sağlam bir ilköğretim temelinden yoksun kaldığı zaman eğitimin sadece geleneklerin bir kuşaktan diğer kuşağa taşınmasıyla sınırlandığını gören İsmail Hakkı Baltacıoğlu geleneklerden kopmadan ancak çağdaş değerlerin benimsendiği ve finansmanının gerçekçi olduğu bir eğitim sisteminin tartışılması gerektiğini öne sürmüştür. Baltacıoğluna göre endüstriyelleşmiş toplumların eğitim sorunları kendi deneyimleri ve geçirdikleri tecrübelerle bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Batı tipi eğitimi doğrudan, hiçbir değişikliğe uğratmadan getirmenin ülke kalkınmasına ve eğitime herhangi bir faydası yoktur.²²¹

Ayrıca Batı'nın endüstriyelleşmesi ve buna bağlı olarak sermaye gücü pahalı eğitim yatırımlarının gerçekleşmesine olanak sağlarken Türk halkının elindeki parasal güç buna olanak sağlamamaktadır. Baltacıoğlu, "*Türk halkının ve onun*

---

²¹⁹ Engin Tonguç, **a.g.e.**, s. 27.

²²⁰ **A.e.**, s. 29.

²²¹ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 35.

çoğunluğunu oluşturduğu köylünün kanı, alinteri ve gözyaşı pahasına elde edilen paranın üretime dönük olmayacak bir şekilde harcanmasının ne ekonomi ne de etik bakımdan savunulamayacağını” söylemiştir. Ona göre eğitime yapılan yatırımın ekonomik dönüşümü özellikle kalkınmamış ülkelerde bir zorunluluktur. Bu bağlamda geri kalmış, kalkınma sorunları yaşayan ülkeler için eldeki kısıtlı kaynakların eğitime mi yoksa ekonomiye mi yatırılması meselesi Baltacıoğlu’nun tartışmaya açtığı kritik önemdeki bir konu olmuştur.²²²

Baltacıoğlu, Türk toplumunun esas değerinin onun insan kaynağı olduğunu ve eğitimin ekonomik artı değer getirmeden, öğrenci pratiğe erişmeden başarılı olamayacağını değerlendirmiştir. Baltacıoğlu’nu bu sorunsalı tartışmaya açmaya iten olgu ise II. Mahmut’tan beri yaşanan ekonomik finansman sıkıntısı olmuştur. Baltacıoğlu II. Meşrutiyet döneminin ve akabinde yaşanan savaş yılları yokluklarını yaşamış ve tecrübe etmiştir.²²³

Baltacıoğlu gibi İsmail Mahir Efendi’de ekonomik açıdan geri kalmış, maliyesi iflas etmiş, büyük finansman sorunları yaşayan ülkelerin eğitim konusunda büyük paralar harcama lüksü olmadığı fikrini savunmuştur. Mahir Efendi Meclis’te yaptığı konuşmada ve önerisinde mevcut öğretmen yetiştirme yöntemiyle eğitimin ülke sathında ancak üç yüz yılda düzeltilebileceğini söylemiştir. Ona göre eğitime ayıracak mali altyapısı olmayan ülkelerin eğitim-ekonomi bağlantısı içerisinde asgari parayla azami sonuç alması gerekmektedir. Bu bağlamda Mahir Efendi, Köy Enstitüleri fikrinin etkilendiği bir model olacak şekilde kırsal alanlarda bulunan devletin miri arazilerinin kız ve erkek yatılı okulları kurulması amacıyla Eğitim Bakanlığına tahsisini ve buralarda kurulacak ilkokullara en yakın köyden öğrenciler alınması fikrini önermiştir. Mahir Efendi böylece kırsalda kurulacak okullarla doğrudan köyle bağlantı kurulacağını öne sürerken, devletin geniş miri arazilerinde pratiğe dayalı ve ekonomik gerçekliklerin bilincinde olacak şekilde tavukçuluk, dokumacılık, aççılık, demircilik, dikiş-örgü, tarım dersleri verilmesini savunmuştur. Okulların inşası ise köylüler tarafından devletin katkısıyla ortaklaşa yapılacak, eğitim

---

²²² A.e., s. 39.

²²³ A.e., s. 43.

ilköğretim dört yıl, öğretmen hazırlık okulları üç yıl ve bir yıl pratik çıraklık şeklinde gerçekleştirilecektir. Daha sonra bu okullardan çıkan erkek ve kızlar kendi köylerine gönderilecektir. Öğrenciler bir miktar maaş ancak aslen geçimini sağlayacağı bir arazi ve buradan elde ettiği hasılat ile geçinebilecek bir şekilde köyün kalkınması işine devlete yük olmadan, çağdaş bir eğitim almış şekilde girişebileceklerdir.²²⁴

İsmail Mahir Efendi'nin Baltacıoğlu'na benzer şekilde ortaya attığı öneri finansman sorunlarının bilincinde olacak şekilde eğitimi ekonomik hayat ile entegre etmektir. Öğretmenin maaşı ona tahsis edilen tarla ve buradan elde edeceği gelir sayesinde hazineye asgari yük olurken öğretmen köylere kadar ulaşabilecek ve köyün gerçekliklerine uygun bir eğitimi vererek köy ekonomisi ile eğitimi bütünleştirecektir. Öğretmenin köy kökenli olması onun köy ortamına alışma sorunu çekmesi sorununu da ortadan kaldırırken, öğretmenin ilk fırsatta köyden ayrılması meselesine de gerçekçi bir çözüm önerisi getirilmiştir.²²⁵

Buradan hareketle getirdikleri öneriler ve düşünceleri ile İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve İsmail Mahir Efendi II. Meşrutiyet döneminin eğitim sorunlarına gerçekçi bir yaklaşım sergilemişler ve eğitim sorunlarının gerçeklerden yani finansal yeteneklerden bağımsız ele alınamayacağı düşüncesini öne sürmüşlerdir. Bu görüşe Fay Kirby'de katılarak *“klasik okulluk yöntemleriyle gidildiğinde Türk eğitim sorununun çözümlenmesinin Türkiye'nin parasal gücünün dışında olduğu ve onun parasal gücüne bağlı kalındıkça yüzyıllar geçmesi gerektiği”* belirtilmiştir.²²⁶ Örneğin maarife ayrılan meblağlar her ne kadar devletin ve yönetici bürokrat kesimin eğitimin önemi hakkındaki ortak düşünce birliğine ve ülkenin çağdaşlaşma yolunda eğitimin kritik önemini neredeyse herkesçe kabulüne rağmen bütçenin oldukça küçük bir bölümünü oluşturmuştur.

---

²²⁴ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 54-55.

²²⁵ **A.e.**, s. 55.

²²⁶ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 23.

Tablo 3. 1. : Maarife Ayrılan Bütçe Oranı²²⁷

Yıllar	Tediye Yekûnu	Maarife Ayrılan	%Nispeti
1887	19.093.001*	119.573	0,062
1891	18.917.602	107.041	0,056
1899	19.878.237	81.917	0,046
1903	23.066.109	98.177	0,042
1910	33.783.296	782.834	0,231
1913	38.436.854	774.110	0.193

* Osmanlı Lirası

Tabloda görüldüğü üzere mevcut bütçe içerisinde eğitime ayrılan bütçe dalgalı bir hareket sergilemektedir. Bütçedeki artışa rağmen 1899’da eğitime ayrılan tutarın 1887 yılından daha az olduğu görülürken yine bütçenin 23 milyon liraya yaklaştığı 1903 yılında eğitim bütçesi sadece 98 bin liradır. 1903-1910 yılları arasında bütçedeki genişleme ile birlikte dramatik bir artış yakalanarak 782.834 bin liraya kadar artan bir eğitim bütçesi gözlemlenmiştir. 1913 yılı bütçesinde eğitime ayrılan bütçe genel bütçenin neredeyse 38’de birine denk gelmiştir.²²⁸

3. 3. Kurtuluş Savaşı Döneminde Genel Durum ve Eğitim

Osmanlı İmparatorluğu 1908-1913 yılları arasında siyasi olarak oldukça çalkantılı yıllar geçirdikten sonra 1914’te I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle yaşanan bir takım gelişmelerin neticesinde Almanya ve Avusturya-Macaristan’ın yanında savaşa girmiş ve dört yıllık bir mücadeleden sonra 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesini imzalayarak resmi olarak savaşı kaybetmiştir.

²²⁷ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 211.

²²⁸ **A.e.**, s. 211.

Savaş sırasında milli bir ekonomi kurulması, eğitimin ve adliyenin laikleştirilmesi gibi normal zamanda gerçekleştirilmesi iç muhalefet sebebiyle kolay olmayacak reformlar gerçekleştirilebilmiştir. Şeyhülislam 1916'da Kabine'den çıkarılmış, Şeriye Mahkemeleri laik Adliye Nezareti'nin kontrolüne verilirken medreselerin yönetimi laik eğitimi esas alan Maarif Nezareti'ne devredilmiştir. Bu okullarda eğitimin çağdaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ekonomide ise savaşın çıkmasını fırsat bilen İttihat ve Terakki Hükümeti kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırırken, Avrupa piyasalarından alınan borçların ödenmesinin geçici olarak durdurulduğunu bildirmiştir. Avrupa devletleri bu duruma tepki göstermekle birlikte içinde buldukları savaş ortamı sebebiyle herhangi bir yaptırımda bulunamamışlardır. Böylece İttihat ve Terakki milli bir burjuvazi yaratmak, Alman tipi planlı bir milli kalkınma için gerekli yol haritasını çıkarmak gibi politikalar izlemişse de devletin I. Dünya Savaşına girmesi ve alınan ağır yenilgi reformları sonlandırmıştır.²²⁹

Müttefiklerin savaş esnasında Osmanlı İmparatorluğu topraklarını aralarında paylaşma hususunda mutabakata varmaları ve Mondros Ateşkesinden sonra bu planları uygulamaya koymaları ile imparatorluk toprakları galip devletler arasında paylaşılmaya başlanmıştır. Bu işgale ve paylaşım tepki olarak başlayan Kurtuluş Savaşı ile birlikte savaş artık Anadolu içlerine doğru yayılmıştır.

Ankara'da bir meclis ve hükümetin kurulmasıyla sonuçlanan direniş hareketi Anadolu'nun önemli bir kısmını elinde tutmayı başarırken halkın nezdinde meşruiyet sahibi de olmuştur. Ankara'da Milli Mücadeleyi yürüten TBMM'nin iç idare programına *Halkçılık* adı verilirken program içerisinde "*halkın kendi idare ve egemenliğinin sahibi olabileceği kanısındayız*" ifadesi yer almıştır. Bu ifade daha sonra Köy Enstitüleri hareketinin ardında yatan köycülüğün çıkış noktasını da teşkil etmiştir.²³⁰ TBMM genel amacının halkı emperyalizmden kurtarmak olduğunu ifade ederken ülkenin yüzde sekseninin köylü olduğu bir toplumda bu sınıfın açlık ve sefalet içinde olduğunu ve cehalet içerisinde bulunduğu tespitini yapmıştır. TBMM

²²⁹ Eric Jan Zürcher, **a.g.e.**, s. 185-191.

²³⁰ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 62.

böylece kendisini halkın, esasen köylünün temsilcisi saymış ve ülkenin topyekûn kurtuluşunun ancak “amelî terbiye”den geçirilmesi olduğunu belirtmiştir.²³¹

Ankara Hükümeti savaşın zorlukları ve bütçe yetersizlikleri ile mücadele ederken Milli Eğitim Bakanlığının kuruluşu ertelenmemiş, 2 Mayıs 1920’de bakanlık resmi olarak kurulmuştur. Milli Mücadeleye katılan aydınlar ise Anadolu’nun gerçeklerine şahit olurken köylü ile aralarındaki farkı görmüşlerdir. Anadolu’nun geri kalmışlığı ve ülke aydınının toplumun çoğunluğunu oluşturan köylüden kopukluğu cumhuriyetin kuruluşundan sonra da önemli bir tartışma konusu olmuş ve yeni devlet en azından söylemsel olarak köylünün geliştirilmesi, eğitilmesi ve ekonomik açıdan kalkındırılmasının zaruri olduğunu kavramıştır.²³²

Yeni kurulan Milli Eğitim Bakanlığı ise aslında ismi dışında kurulu bir örgüte sahip değildir. Bakanlığın topladığı istatistiklere bakıldığında Ankara hükümetine bağlı 38 il ve 2345 ilkokul bulunurken bu okulların neredeyse yarısı kapalı durumdadır. Erkek ilkokul öğretmen sayısı 2384 iken kadın öğretmen sayısı sadece 677’dir. Bu durum dahi başta ilkokul olmak üzere eğitimin içinde bulunduğu durumu göstermektedir. İlkokul haricinde ortaokul ve liselerin sayısı da oldukça azdır. 50’ye yakın ortaokul seviyesinde idadi bulunurken ortaokul üzeri tahsilin yapıldığı Sultanilerin sayısı 28’dir. Başgöz’e göre eldeki okulların sayısı 1927 yılındaki nüfus sayımına vurulduğunda ortaya karamsar bir tablo çıkmaktadır. Bu bağlamda ülke genelinde 46 bin köy olduğu düşünüldüğünde ve her vilayette ortalama 1179 köy bulunduğu varsayıldığında, eldeki köylerin 1137’sinde okul olmadığı ortaya çıkmaktadır. Böylece şehirler ve kasabalarda toplanan ilkokul ve ortaokullarla birlikte Anadolu köylerinin %98’inde okul yoktur.²³³

Buradan hareketle Milli Mücadele yıllarında savaşın devam ettiği bir ortamda Eğitim Bakanlığı kendisine ait bir bütçe olmadan genel bütçenin %0,6’sına tekabül eden bir yüzdeye sahip olmuş, esas hedefi mevcudu korumak olmuştur. Mamafih birçok okul bütçe yetersizliğinden kapatılmış, bazı okullarda ise öğretmen

---

²³¹ A.e., s. 64.

²³² A.e., s. 67.

²³³ A.e., s. 68.

maaşları bir yıla yakın bir süredir ödenememiştir.²³⁴

TBMM, II. Mahmut'tan beri eğitimin yaygınlaştırılması ve modernize edilmesinde yaşanan bütçe sıkıntılarını miras almış ve ekonomik yetersizlikler genel bir kalkınmanın önündeki en büyük engel olmuştur. Eğitim bu noktada bütçe yetersizliği ve finansman sıkıntılarından payını alırken yeni kurulan cumhuriyet döneminde de sorunlar devam etmiştir. Dolayısıyla halkın eğitimi meselesi genel ekonomik sorunlardan ve gelişmemişlik olgusundan bağımsız olmamıştır.

3. 4. Milli Mücadele Dönemi ve 1929 Ekonomik Buhranı Arasındaki Dönemde Yaşanan Siyasi, Ekonomik ve Eğitimsel Gelişmeler

I. Dünya Savaşı ertesinde başlayan Türk Bağımsızlık Savaşı uzun ve kanlı çarpışmaların ardından Lozan Barış Antlaşmasıyla 24 Temmuz 1923'te son bulmakla birlikte ülkenin on yıllık savaş dönemi süresince içine girdiği derin ekonomik, politik, sosyal buhranlar yeni Türkiye Cumhuriyetinin miras aldığı sorunların başında gelmiştir.

Zürcher'e göre on yıllık savaş döneminin ardından 1923 Türkiye'si modern tarihte benzeri olmayan bir nüfus seyrekleşmesi ve yoksullaşmasına maruz kalmış, gayrimüslimlerin oluşturduğu burjuva sınıfının da ortadan kalkmasıyla nüfusun çoğunluğunu köylüler oluşturmuştur. Savaşlar süresince gayrimüslim nüfusun azalmasının ekonomik etkilerinin (girişimci gelenek, ticari ve teknik bilginin kaybı) yanı sıra Anadolu'yu kültürel yönde de etkilediği görülmüş, Ermeni cemaati 65 bine düşmüş, Rum cemaati nüfus mübadelelerinin de etkisiyle 2 milyondan 120 bine kadar inmiştir. Nitekim on yıllık savaş döneminin başında Anadolu nüfusunun %80'i Müslüman iken 1923 yılı ve sonrasında Müslüman nüfus %98'e kadar yükselmiştir. Bunun doğal sonucu hâlihazırda nüfusun ve üretimin çoğunluğunu teşkil eden köy nüfusunun artması ve ülkenin köylüleşmesidir. Şehirlerde yaşayan nüfus savaş

---

²³⁴ A.e., s. 69.

öncesinde %25 iken %18'e kadar gerilemiştir.²³⁵

Savaşın getirdiği felaketin ve kayıpların hesabı yapıldığında belki de en kötüsünün bahsedildiği üzere teknik ve ticari bilgi sahibi grupların – ki bunların çoğunluğu gayrimüslimdir – ülkeden ayrılmaları, kalifiye iş gücünün savaşlarda hayatını kaybetmeleridir. Ülkenin hâlihazırda önemli sanayi tesislerinin İstanbul ve çevresinde olması bunların savaşın getirdiği yıkım ve etkilerden asgari düzeyde etkilenmelerini sağlamıştır. Batı Anadolu'da meydana gelen Türk-Yunan savaşı esnasında bölgenin uğradığı tahribat (demiryolu ve benzeri tesislerin Yunan ordusu tarafından ricat esnasında tahrip edilmesi ve bazı köylerin yakılması vb.) hariç tutulduğunda genel altyapı eksikliği ve kalifiye eleman yokluğu en başta gelen sorun olarak öne çıkmıştır. Bazı bölgelerde elektrikçi, kaynakçı vb kalifiye elemanlardan bir tane dahi bulunmazken 1923 yılı Gayri Safi Milli Hasılası (GSMH) 1913'e oranla üçte bir seviyesine inmiştir. Mevcut sorunlar ve yokluklar sarmalına Osmanlı döneminden kalan borçların yeni Türkiye Cumhuriyeti tarafından devralınması bütçe üzerinde ekonomik kalkınma ve eğitime ayrılabilir paylarında kısılmasıyla sonuçlanmıştır.²³⁶

Lozan'da ticari, adli ve siyasi kapitülasyonların kaldırılması yeni Türkiye Cumhuriyeti açısından ekonomik bağımsızlığını kazanma hedefi doğrultusunda önemli bir kilometre taşı olmuş ancak kapitülasyonların imtiyaz sağladığı ticari faaliyet yürüten şirketler varlığını sürdürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti, demiryolu, tütün ve rıhtımların işletmesini elinde bulunduran yabancı şirketleri mevcut sektörlerin kritik önemi sebebiyle millileştirme politikası izlemiş ve borçlara istinaden millileştirme politikası da bütçe üzerinde eğitim ve kalkınmaya ayrılan payları azaltmıştır. 1929 yılından itibaren Osmanlı borçları bütçenin %12-18'ini kaplarken millileştirme büyük paralara mal olmuştur.²³⁷

---

²³⁵ Eric Jan Zürcher, **a.g.e.**, s. 243-244.

²³⁶ Osmanlı'dan kalan borç 78 milyon sterlin ya da 107 milyon lira olarak belirlenmiş ve ödemeler 1950'li yıllara kadar devam etmiştir; **A.e.**, s. 244-245.

²³⁷ Türkiye'nin borçlarını ödemeye başlayana kadar gümrük tarifelerini kendi istediği şekilde düzenleyememesi, Aydın demiryolunun 2 milyon sterline, İstanbul rıhtımlar idaresinin 40 milyon Franka millileştirilmesi vb; İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 75-76.

Türkiye'nin 1929 ekonomik buhranından sonra Batı'dan kredi sağlayamaması (öncesinde de I. Dünya Savaşı yorgunu devletlerin ekonomik güçsüzlüğünden yine yabancı kredi sağlamada yetersiz kalınması), Avrupa başta olmak üzere dünya ekonomilerinin yaşanan siyasi krizler akabinde savaş ekonomisine kademeli geçişi hedeflenen ekonomik kalkınma da aranan kaynakların yetersizliğini ortaya koymuştur. 1932 yılında bütçenin %34'ü devlet memurlarının maaşına, %18'i Osmanlı borçlarına ve değişen siyasal iklimin de bir neticesi olarak %30'unu milli savunmaya ayrılmıştır.²³⁸ Geriye kalan %18-20'lik kısıtlı yüzde ise kalkınma ve diğer reform programlarının yürütülmesine ayrılmıştır.

Buradan hareketle II. Mahmut döneminden itibaren eğitim alanında girişilen reformlar ve programların yaşadığı mali sıkıntılar meselesi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında artarak devam etmiştir. Yeni cumhuriyet geçmişe kıyasla çöken bütçe, yoksulluk, savaşlar ve savaşın getirdiği yıkım ve sonuçlar ile çok daha ağır koşullar altında mücadele etmek durumunda kalmış, doğal olarak eğitime ayrılan bütçede bundan etkilenmiştir. Dolayısıyla mevcut bütçenin üzerindeki ağırlıklar düşünüldüğünde eğitimin konvansiyonel metotlar ve politikalar ile yönetilmesi, ıslah edilmesi ve yaygınlaştırılıp verimli bir sonuçlar elde edilmesinin güçlüğü daha da ağırlaşarak devam etmiştir.

Bu bakımdan cumhuriyetin ilk on yılı yönetici elitlerin arkaik kurumları kaldırmak suretiyle modern usullere dayanan eğitime verdikleri öneme rağmen eğitimde istenilen verimin alınmadığı yıllar olmuştur. Yeni rejim, eğitimi çağdaşlaşmanın en önemli koşulu olarak görmüş, dini eğitimin hâkim olduğu eğitim yapısı kademeli şekilde tasfiye edilmiş ve Batı tipi eğitimi savunan reformist görüşler öne çıkmıştır.

Yeni cumhuriyetin eğitim ile ilgili politikalarının ön habercisi Mustafa Kemal Atatürk'ün henüz Kurtuluş Savaşı yıllarında verdiği demeçlerde görülebilir. Eğitimin dini hurafeler ve batıl anlayışa dayanan metotlardan kurtulması, ulusal karaktere uymayan eğitim yöntemlerinden arındırılması ve millileştirilmesi gerektiği

---

²³⁸ A.e., s. 81.

Mustafa Kemal Atatürk tarafından sıkça dile getirilirken eğitimin işlevsel yönüne de dikkat çekilmiştir. Özellikle nüfusun %80'ine yakını köylü nüfusun teşkil ettiği ve aynı zamanda üretimin de çoğunluğunu yine köylülerin gerçekleştirdiği düşünüldüğünde yeni rejimin köylüleri odak noktasına koymasının kaçınılmazlığı da ortaya çıkmıştır.²³⁹ Atatürk'ün “*Türkiye'nin gerçek sahibi köylülerdir*”, “*köylü milletin efendisidir*” gibi sözlerinin arkasında da sosyo-ekonomik gerçeklikler yatmış ve köylünün ivedi şekilde modern bir eğitim tedrisatından geçirilerek yine modern ekonominin işlevleri ile uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Köylünün işe dayalı bir eğitime dayanarak ekonomi ile bütünleştirilmesi böylece neredeyse bir zorunluluk halini almıştır. Yeni rejimin köyün eğitim yoluyla kalkındırılması politikalarının bir diğer önemli ayağını da kadınların üretim sürecine ayırım yapılmaksızın katılmasının teşvik edilmesi ve sosyo-ekonomik, sosyo-politik engellerin kaldırılması yönünde atılan adımlar teşkil etmiştir. Özellikle Atatürk'ten başlamak üzere nüfusun yarısından fazlasını oluşturan kadınların üretim sürecine dâhil edilmeksizin büyük ölçekli bir kalkınmanın sağlanamayacağı sıklıkla vurgulanmıştır.

Türkiye'nin demografik yapısının gerçekliği böylece köylünün ve köylülüğün ve ona ait değerlerin yüceltilerek köyün ulusal ekonomiyle bütünleştirilmesi politikalarını hızlandırmış ve Kemalist halkçı köycülüğün temellerini atmıştır. Bununla birlikte cumhuriyetin ilk on yılında köy eğitimi ile ilgili önemli bir adım atılamamış, köycülük söylemde kalmıştır. Tevhid-i Tedrisat, Latin Alfabesinin kabulü, ders programlarının çağdaş hale getirilmesi ve okuma-yazma oranlarını yurt genelinde arttırmak için kurulan millet mektepleri köylünün eğitim ya da ekonomik durumunu düzeltmede istenilen başarıyı elde edememiştir.

Kurtuluş Savaşının birleştirici atmosferi ve ortak düşmanın tanımındaki genel uzlaşının savaş bitiminde eski fikri ve siyasi ayrılıkları yeniden ortaya

---

²³⁹ 1927 yılında yapılan nüfus sayımında 10.000 ve üzeri yerleşim yerleri kentsel nüfus, bu rakamın altında kalan yerleşim birimleri kırsal nüfus olarak yer almıştır. 1927 sayımında kırsal nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı %76'dır. Bu rakam 1950 yılına kadar neredeyse değişmemiştir; Murat Yılmaz, “Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012),” **Doğu Coğrafya Dergisi**, c. 20, no. 33, Ocak 2015, s. 161-162.

çıkarması, yeni cumhuriyet rejiminin destekçisinin sınırlı birçok eğitim ve sosyal reformlara rağmen yönetimin odak noktasını yeni rejimi güçlendirmeye çevirmesine yol açmıştır. Özellikle I. Meclis döneminde var olan siyasi ayrılıklar, cumhuriyet rejimine karşı olanlar, monarşi taraftarları, hilafet yanlıları, ulus devlet politikasına karşı duranlar ve diğer muhalefet unsurları cumhuriyetin ilanından sonra yeni rejimin kendisini konsolide etme sürecinde politik ajandanın ilk sırasında yer almıştır. I. Meclisin dağıtılmasından sonra Kemalist kanat siyasal mücadeleyi ve hedeflenen reform hareketlerini tek elden yürütmek amacıyla yönetimi çoğulcu meclisten tek parti iktidarına kaydırmışlardır. Böylece Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1945 yılına kadar tek parti iktidarı Türkiye'nin siyasetine hâkim olurken bu hakimiyet 1950'ye kadar uzatmalı olarak sürdürülebilmiştir.²⁴⁰

Hilafetin 1924'te kaldırılmasının ardından ardı ardına gelen siyasi gelişmeler tek parti rejiminin yönetimi daha fazla eline almasına yol açarken, 1925'e kadar görece rekabetin olduğu siyasal düzen ortadan kalkmıştır. 1925'te Doğu Anadolu'da çıkan Kürt-İslam menşeli Şeyh Sait Ayaklanması iktidarın daha sert önlemler almasıyla sonuçlanmıştır. Dini özelliklerini öne çıkaran Terrakiperver Cumhuriyet Fırkası faaliyetlerinden dolayı kapatılırken, Takrir-i Sükûn Kanunu ile hükümet olağanüstü yetkilerle donatılmıştır. 1926 İzmir Suikasti hadisesi tek parti rejiminin iktidarı çok daha kesin bir biçimde eline almasına vesile olurken muhalefet büyük ölçüde etkisiz hale getirilmiştir.²⁴¹ Mamafih tek parti rejiminin hedeflediği reform programları Latin Alfabesine geçilmesi, modern Medeni Kanunun kabulü, Tevhid-i Tedrisat, tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi önlemlerinde yer aldığı reform programı toplumsal dönüşümde istenilen sonuçlara ulaşamamış, rejim kendisini siyasi olarak konsolide etmeyi ve iktidarını pekiştirmeyi öncül hedef olarak görmüştür.²⁴²

1920'li yılların sonuna gelindiğinde rejim büyük ölçüde gücünü pekiştirmekle ve Batılılaşma yönündeki reformlarını uygulamaya koyacak uygun

---

²⁴⁰ Feroz Ahmad, **a.g.e.**, s. 69.

²⁴¹ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, s. 274.

²⁴² Feroz Ahmad, **a.g.e.**, s. 70-80.

ortamı bulmakla birlikte 1929 ekonomik buhranı devrimin halk tabanına yayılmadığını, tek parti iktidarının yegâne muhatap olmasından ötürü ekonomik olumsuzlukların sorumlusu olarak görülmesi halkta bir takım hoşnutsuzluklar meydana getirmiştir.

Türkiye dönem itibariyle henüz devlet eliyle yatırım ve teşebbüse geçmemiş, zayıf bağlarına rağmen serbest teşebbüsçü Batı dünyası içerisinde bulunup başta dış ticaretinin en önemli unsuru olan tarım ürünlerindeki fiyatların dramatik düşüşünden büyük zarar görmüştür. Lozan'da borç ödemesinin başlamasına kadar olan sürede gümrük tarifelerinde kısıtlamalar kalkınma hamlelerini olumsuz yönde etkilerken, karşılığını genelde tarımsal ürün ve ham madde ihracatıyla karşıladığı ithal ürünlerin yereldeki tarımsal ürünün değerinin düşmesiyle alımındaki sıkıntılar Türkiye'nin de küresel ekonomik bunalımla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Hâlihazırda yerli sermayenin büyük ölçekli sanayi yatırımları yapacak güçte olmaması ya da mevcut ekonomik-siyasi konjonktürden dolayı risk almaktan çekinmesi, devletin buhran sebebiyle teşviklerde kısıtlamaya gitmesi ve korumacılığa kayması henüz altı yıl önce savaştan çıkmış ülkenin ekonomik kalkınma politikalarını uygulamaya geçirmesini engellemiştir.²⁴³

Hoşnutsuzlukların bir miktar azaltılması amacıyla Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması tek parti rejiminin meşruiyet arayışında olduğunun bir göstergesiydi. Rejimin temel ilkelerine, özellikle reformlara ve laik cumhuriyet prensiplerinin tartışma konusu yapılmaması kaydıyla kontrollü bir muhalefet kurulmak istenilmiş ve liberal görüşleri ile bilinen, sorunların çözümü ve tartışılmasında ihtiyaç olanın bir muhalefet olduğunu savunan Ali Fethi Okyar yeni partinin kurucusu olmuştur. Bazı görüşler bahsi geçtiği üzere rejimin devrimin ilkelerini tabana yayamaması ve sosyal hoşnutsuzlukların yarattığı gerilimlerin azaltılması amacıyla partinin kuruluşuna izin verildiğini savunurken bazıları da Mustafa Kemal'in başından beri istediği çok partili, tartışmacı ve katılımcı demokrasi isteğinin bir yansıması olarak partinin kuruluşunu yorumlamışlardır. Mustafa Kemal'in otoriter eğilimlerine rağmen demokrasi fikrinden söylemsel

---

²⁴³ Bernard Lewis, **a.g.e.**, s. 280-281.

olarak vazgeçmemesi ve halkın iktidara katılımı fikrini savunması bu çerçevede çok partili yaşama geçişin bahsedilen iki ana eksen üzerinde şekillendiğini göstermiştir. Mamafih girişim rejim karşıtlarının partinin kuruluşu ile harekete geçmeleri, rejim karşıtı gerici grupların saflarını sıklaştırmaları ve Menemen Olayı'nda olduğu gibi uygun bir anı beklediklerini, tek partiye karşı mücadelenin Mustafa Kemal'e karşı bir mücadele gibi görüldüğü algısını yarattığından kendiliğinden sona ermiş ve 17 Kasım 1930'da parti kendi kendisini feshetmiştir.²⁴⁴

Serbest Fırka girişimi CHP'nin bir kitle hareketi olmadığını ve tabandaki desteğinin zayıflığını böylece açık biçimde göstermiştir. 1930'a kadar Kemalist rejimin kendisini konsolide etmeye çalıştığı ancak ne devrimi yaymada ne de kitleleri kendisine çekmede başarılı olamadığı görülmüştür. Halkçılığı parti programının tepesine yerleştiren ve bunun en önemli ayağını oluşturan köycülüğün ve köycü söylemin ülkenin %75-80 arasında nüfusu oluşturan köylüde bir karşılığının olmaması köylünün kazanılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

3. 5. Tek Parti Döneminde Halkçılık ve Köycü Söylem

Terminolojik olarak popülizm ya da halkçılık halkın yararını gözeten ve onun çıkarlarını savunma durumunu tanımlayan bir görüş veya siyasi harekettir. Halkçı görüşler farklı ülkelerde ve farklı zamanlarda sağdan veya soldan gelebilirken genel anlamı halkın egemenliğinin, halkın çıkarlarının halkın kendi kendini yönetme hakkının savunulmasıdır. Halkçılık farklı yorumlanışlarına göre demokratik veya otoriter eğilimler taşıyabilir ancak kavramsal olarak sıradan insanın, vatandaşın çıkarlarının azami seviyeye ulaştırılması kökenini muhafaza eder, yönetimin sabitleşmiş kliklerin ya da elitlerin elinden alınarak halka iade edilmesini savunur.²⁴⁵

Halkçılığın diğer sözlük tanımları da genel benzerlikler taşır. Halkın hiçbir fark ayırt edilmeksizin bir bütün olarak ele alınması ve onun menfaatlerinin ön şartsız korunması veya sınıf mücadelesini göz ardı ederek halk adına ancak ona

²⁴⁴ A.e., s. 280.

²⁴⁵ André Munro, "Populism," **Encyclopedia Britannica**, (Çevrimiçi) <https://www.britannica.com/topic/populism>, 1 Eylül 2017.

dayanarak hareket edilmesidir.²⁴⁶ Halkçılık hareketi 19. yy'da Rusya'da yaygınlaşır ve yüzyılın liberal-devrimci fikirlerin özelliklerinin bir sonucu olarak halkın egemenliğini esas alır. Halkçılık Rusya'da Herzen ve Çernişevski'nin kırsal alanlarda bulunan köy ve tarım topluluklarını (*mir*) bir tarım sosyalizmine yöneltmeye çalışması ve iktisadi açıdan kapitalizme geçemeyen ülkenin doğrudan sosyalizme geçişini hedefleyen bir teorik çerçeveden yola çıkar. Köylünün aydınlar tarafından eğitilmesi dönem düşünürlerinin Rusya'da sosyal, kültürel ve siyasi dönüşümü başlatmanın yegâne unsuru olarak görülür.²⁴⁷ Böylece *Narodnizm* ya da diğer adıyla halkçılık Rusya'da halka dayanarak çarlık rejimine karşı mücadele ederken yüzyılın son çeyreğinde toplumcu özelliğini yitirerek anarşist bir yapıya bürünmüş ve toplumcu özelliğini yitirmiştir.²⁴⁸

Halkçılık Osmanlı dönemindeyse Jön Türk hareketinin monarşiye ve onun arkaik olarak addettiği yönetimine karşı mücadelesinin ve muhalefetinin bir sonucu olarak çıkmıştır. Böylece Osmanlı örneğinde halkçılık bir grup muhalif ve aydının kitlesel halk hareketlerinin olmadığı bir toplum yapısında halk adına, onların iyiliği ve refahı için mücadele ettiklerini savundukları bir harekettir. Bu yönüyle Osmanlı'da halkçılık şehirli aydın sınıfının köylü adına hareket ettiği ancak içinde herhangi bir köylünün olmadığı, aydının halkla bir hareket etmesi gerektiği ve ondan öğrenmesi gerektiğini savunan Rus halkçılığı ile büyük benzerlikler gösterir. Aydınlar, Osmanlı örneğinde de olduğu gibi eski siyasal rejimlerin uluslararası sistemde varlıklarını sürdürebilmek amacıyla yaptıkları modernleşme hareketlerinin bir ürünü olarak devletin kendi kendine yarattığı bir çelişkilerin sonucu olarak ortaya çıkar ve modernleşme yönünde baskı unsuru haline gelirler. Ancak toplumun kitlesel bir örgütlenmeden ve eğitimden yoksun olması halkçı aydınlarda halk adına tepeden tabana doğru bir karar alma sürecini kendilerine meşru görmelerine yol açar. Nitekim Osmanlı'nın son yıllarında da halkçılık tabana inemeyip halktan kopuk kalmış ve

²⁴⁶ Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, Birlik Yayınları, 1990, s. 436

²⁴⁷ Libraire Larousse, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c. 10, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1986, s. 4978.

²⁴⁸ Dictionnaire Larousse, **Ansiklopedik Sözlük**, c. 3, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1993-1994, s. 1012.

hatta elitizme doğru kayışın da yolu açılmıştır.²⁴⁹

Bununla birlikte bütün Narodnik kökenlerine rağmen Osmanlı aydınlarının halkçılığının altında yatan en önemli unsur her ne kadar saltanata karşı halkın desteğini almaksa da memleketin ancak halkın örgütlendirilmesi ve geliştirilmesiyle kurtulabileceğini düşünmeleridir. Dolayısıyla halkçılık devletin ancak halka doğru yönelerek, halk odaklı politikalar izleyerek kurtulabileceğini tahayyül etmiştir.

Osmanlı'nın son yıllarında entelektüel çevre tarafından tartışma konusu edilen halkçılık ve henüz onun alt bir bileşeni olarak gelişimini sürdüren köycülük milli mücadele yıllarında esas şeklini almaya başlamış ve resmi ideoloji haline gelmiştir. TBMM'nin iç programına halkçılık denilmiş ve 1921 anayasasının gerekçesi halkın çıkarlarını savunma çerçevesinde halkçılık olarak sunulmuştur. Halkçılık programı milli mücadele esnasında uygulamaya konulduğu için de doğal olarak dönemin siyasi atmosferini yansıtmış ve emperyalizm-kapitalizm karşıtlığı açık şekilde beyan edilmiştir.²⁵⁰

Milli mücadele döneminde Mustafa Kemal Atatürk'ün halkın egemenliği, halkın kendi kendini yönetmesi ve halkçılık terimini sıkça kullanması onun bu teriminin farklı zaman dilimlerinde farklı anlamlar taşıdığı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Milli mücadele döneminde farklı grupların davaya olan inançlarının sarsılmaması ve bütünlüğün bozulmaması amacıyla cumhuriyet yönetim şekli ile ilgili söylemlerden kaçınan Atatürk, genellikle gelecekte uygulamayı düşündüğü bu yönetim modeline toplumu alıştırmak ve doğal olarak yönetimine meşruiyet de kazandırmak istemiştir. Bu amaçla halkçılık, halkın kendi kendini yönetmesi, yönetimde halkın yer alması ifadelerine yer vermiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra halkın egemenliği ilkesi ile halkçılığı aynı anlamda kullanan Atatürk, bazı konuşmalarında halkçılığın cumhuriyetçiliğin en önemli unsuru olduğunu söylerken, daha ender olarak kullandığı demokrasi kelimesini diğer konuşmalarında aynı anlamda gördüğü halkçılık yerine değişmeli olarak kullanmıştır. Bu çerçevede

²⁴⁹ M. Asım Karaömerlioğlu, **Orada Bir Köy Var Uzakta: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s. 12-24.

²⁵⁰ Evren Haspolat, "Meşruiyetin Üç Halkçılığı ve Kemalist Halkçılığa Etkileri," **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, no. 47, Bahar 2011, s. 576.

daha sonraki dönemlerde tek parti rejiminin ne kadar demokratik olduğu ya da halkın egemenliği ilkesinin ne kadar uygulandığı tartışmalı olsa da felsefi olarak Atatürk'ün halk egemenliği retoriğinden vazgeçmediği söylenebilir. Halkçılığın demokratik-cumhuriyetçi çizgiye yaklaşması ya da ondan uzaklaşarak tek parti bürokratik-kurumsal otoriterliğe kaymasıysa Kemalist rejimin kendi iç gerilimini teşkil etmiştir.²⁵¹

Halkçılığın farklı muhtevasına rağmen bir diğer genel anlayışın halkın içerisinde bulunduğu sefaleti ortadan kaldırmak ve onun mutluluğu bulacağı ortamı sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Bunun içinde toprak reformundan, eğitime, adli reformlardan, iktisadi kalkınmaya nerede halkın çıkarı olduğu görülmekteyse orada devrim yapılması gerektiği beyan edilmiştir. Halkın kendi kendisini yönetmesinin erdemine de vurgu yapılmakla birlikte halkçılığın halk için ama halka rağmen olarak özetlenebilecek yönelimi de açıkça görülmüştür. Özellikle serbest seçimlerin cahil ve okuma-yazma eksikliği olan bir toplumda siyasetin istenmeyen istikametlere yönelebileceğine dair tartışmalarda yapılmakla birlikte halkın kendi kendini yönetmesi ilkesel olarak öncelenmiştir. Ayrıca halkçılık ile köycülüğün bu dönemde kademeli şekilde aynı anlama gelmeye başladığı da görülmüş ve TBMM kendisini köylünün temsilcisi saymış ve özellikle sınıf eksenli söylem ve politikardan milli mücadeleyi sekteye uğratması riski sebebiyle kaçınmıştır.²⁵²

Buradan hareketle cumhuriyetin ilanı ile halkçılık içinde barındırdığı farklı görüşlere ve eğilimlere rağmen anlayış olarak en belirgin özelliği olan *hakimiyet-i milliye* ilkesini benimsemiştir. Milli mücadele döneminde mücadelenin sekteye uğratılmaması için sınıf temelli söylemlerden kaçınılması CHP'nin iktidarını pekiştirmeye başladığı dönemde Ziya Gökalp'in öğretilerinin de etkisiyle halkçılığın sınıfsız bir toplum yapısını benimseyerek siyasi ayrışmaları etkisiz hale getirmeye çalıştığı bir istikamete yönelmiştir. Aydının halka yönelmesi, ona öğretmesi ancak ondan da öğrenmesi gerektiği Gökalp tarafından dile getirilirken onun sosyolojisi

²⁵¹ Nuran Aytemur, **The Populism of the Village Institutes: A Contradictory Expression of Kemalist Populism**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Mart 2007, s. 40-44.

²⁵² İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 63-65.

içerisinde halkçılık sınıfsız, zümresiz ancak mesleki ayrıma dayanan bir toplumun tahayyül edilmesi anlamına gelmektedir. Toplumun ortak kaderde birleşmesi ve halkın ulus devlete uygun bir şekilde sokup dönüştürmek görevi de aydına verilmiş ve tek parti iktidarının seçkin anlayışı ile uyumlu olmuştur. Halk ulusu oluşturan esas hammadde olacağı için halkçılık ve ulusçulukta (ya da Türkçülük) birbirini tamamlayan bir nitelikte olacaktır.²⁵³ Gökalp'ten biraz daha farklı olarak halkçılık anlayışını ortak bir payede buluşturmaktan ziyade halkı milliyetçiliğin yayılması gerektiği bir topluluk olarak gören Yusuf Akçura konuya daha maddeci yaklaşmış ve milli bir burjuvazinin ulusal kurtuluşu ve kalkınmayı sağlayacağını ileri sürmüştür. Mamafih toplumun demografik yapısının da farkında olan Akçura da ister istemez kalkındırılması ve dönüştürülmesi gereken sınıfın köylüler olmasından hareketle onun çıkarlarının gözetilmesi gerektiğini ifade etmiş ve hedef kitlesinin onlar olması gerektiğini söylemiştir.²⁵⁴

Kemalist tek parti iktidarı dönemi Rus Narodnik kökenlere dayanan, Meşrutiyet döneminin halkçı siyasi tartışmalarıyla beslenen Ziya Gökalp'ın sınıfsız ve zümresiz bir toplum yapısını öneren ve Yusuf Akçura'nın da milliyetçi ideolojiyle uyumlu halk kitlelerinin oluşturulmasını öngören fikirlerin bir sentezi olmuştur. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun etnik ve monarşik yapısının yarattığı ayrımlar ve bölünmüşlük cumhuriyetin kurucularının hafızalarından silinmemiş olduğundan parçalı bir toplum yapısına karşı da halkçılık yegâne seçenek olarak tercih edilmiştir. Halkın eskinin değerlerine, körelmişliğine karşı bütünsel bir yapı teşkil etmesi ve ona karşı mücadele ederek yeni bir düzen kurma arayışıyla Fransız Devriminin üçüncü sınıf tanımıyla kesişmektedir.²⁵⁵

Bununla birlikte halkın tek ve bölünmez tanımlanıp aydınların halka yönelmesi ve aydının halk adına halk için karar vermesi kitlelerin karşısında onların temsilcisi konumunda olduğunu iddia edenlerin güçlenmesine yol açmıştır. Halkın tek bir bütün olduğu noktasında da farklı grup ve sınıfların çıkarlarının toplumun

²⁵³ Evren Haspolat, **a.g.e.**, s. 565-567.

²⁵⁴ **A.e.**, s. 574-575.

²⁵⁵ **A.e.**, s. 580.

bütünü adına yok sayılması veya bastırılmasıyla sonuçlanabilirken genel çıkar adı altında iktidara karşı duran grupların veya muhaliflerin bastırılması da meşrulaştırılabilmektedir. Bu tip bir sınıf ve grup çıkarının yadsındığı bir toplumsal yapının siyasetteki yansımaları da tek parti iktidarı olmuştur.²⁵⁶ Böylece Jön Türklerin devletin kurtuluşu ve saltanata karşı mücadelelerinde halkın geliştirilmesinin ve halkın desteğinin kazanılmasının gerekliliğinin tepeden tabana özelliği tek parti iktidarında da devam etmiştir.

Türk devriminin bir ekonomik bunalımdan yani kitlelerin daha iyi yaşama koşulları ya da siyasi temsiliyet talebinden de çıkmamış olması, işgalci düşmanlar ile mücadele süresince liderlerin halktan koşulsuz taleplerde bulunabilme serbestisinin bulunması cumhuriyet reformları döneminde de tepeden inme anlayışı devam ettirmiştir. Ayrıca kitlelerin örgütsüz yapısı da bu anlayışın beslenmesinde büyük etken teşkil etmiş ve toplumsal dönüşümün ve iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesinde de aydın-seçkin sınıfının kendi reform fikirlerini ciddi bir direnç olmadan halka doğru uygulamasıyla sonuçlanmıştır.²⁵⁷

Halkçılık bu çerçevede geç Osmanlı ve tek parti rejimi döneminde halkın kendi kendini yönetmesi söylemine dayanarak bir grup aydının halkın çıkarına hareket etmesi anlamına gelmiş, Türkiye örneğinde tepeden tabana doğru bir şekilde kitlesel örgütlenmeden yoksun kalmış, devletçi olmuştur. Tabandan bir hareket ve kitlesel bir örgütlenme olmadığı içinde Türkiye örneğinde halka yönelik politikalar siyasal-bürokratik seçkinlerin elinde kalmış, onların görüşlerine bağımlı olmuş ve toplumsal-eşitlikçi halkçılık ile idari-bürokratik kurumsal halkçılık arasından ağırlıklı olarak ikincisine yönelmiştir.²⁵⁸

Halkçılığın farklı dönemlerde taşıdığı farklı anlamlara rağmen içinde barındırdığı ve hatta en önemli bileşeni olan köycülük de zamanla gelişmiştir. Halkçılığın köycülüğe evrilmesiyle daha öncede bahsedildiği üzere nüfusun büyük çoğunluğunu köylülerin teşkil etmesi ve bu nüfusunda kırsalda yaşamasıdır. Tek parti

²⁵⁶ M. Asım Karaömerlioğlu, **a.g.e.**, s. 45-47.

²⁵⁷ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 75.

²⁵⁸ Nuran Aytemur, **a.g.e.**, s. 3-4.

rejiminin kurulmasının ardından gerek rejimin meşruiyetinin sağlanması gerek ülkenin iktisadi kalkınması ve de gerek toplumsal dönüşümün başarılabilmesi için köylülerin her alanda şartlarının iyileştirilmesi, onların ulusal ekonomiye entegre edilebilmesi bir seçenek değil bir zaruret olmuştur. Halkçılık ilkesi tek parti rejiminde zaman zaman köycülük düşüncesi ile iç içe geçmiş, genel olarak köylünün değerlerinin yüceltilmesi, köye dair olanın övülmesi, köy sorunlarıyla ilgilenme ve köylünün eğitim yolu ile kalkınmasına öncelik verilmesi anlamına gelmiş, halkın egemenliği ilkesinin aslında köylünün egemenliği anlamına geldiği “*Köylü milletin efendisidir*” ifadesiyle kendisini bulmuştur.²⁵⁹

Tarihsel olarak köycülük 19. yy’da Avrupa’da yaşanan sanayileşme ve kentleşmenin bir sonucu olarak yaşanan insani, iktisadi, kültürel ve toplumsal sorunlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Sanayileşmiş kapitalist ülkelerde ortaya çıkan biçimlerinde köycülük doğal olarak geçmişin değerlerine yönelişi ifade etmiştir. Daha gelişmemiş ülkelerde ise devrimci hareketlerin hedef kitlesi, insan kaynağı, meşruiyet aracı olmuş, bazı ülkelerde modern tarım yöntemleri ile kalkınmak gerekliliğini öne çıkarmış, diğerlerinde ise köylü değerlerine sarılarak sosyalist hareketlere karşı koyulması amaçlanmıştır.²⁶⁰

Türkiye’de halkçılığın altında gelişen köycülük yine halkçılığın temel çıkış noktası devletin kurtarılmasında köylünün her anlamda önemi ve de milliyetçiliğın yayılmasındaki hedef kitlesi olmasıdır. Köye gidilmesi gerektiği II. Meşrutiyet döneminde aydınlar arasında tartışılırken başarılı olup olmadığına bakılmaksızın ilk defa köye bizzat giden ve oraya yerleşerek köylülerin eğitilmesi görevini kendisine edinen Halide Edip Adıvar ve Reşit Galip’in başında bulunduğu *Köycüler Cemiyeti* olmuştur.²⁶¹ I. Dünya Savaşının hemen ertesinde kurulan cemiyetin sahadaki yetersizliklerine rağmen köye yöneliş olgusunun zihinlerde somutlaştığını göstermiştir.

²⁵⁹ Libraire Larousse, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c. 14, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1986, s. 7074.

²⁶⁰ M. Asım Karaömerlioğlu, “Türkiye’de Köycülük,” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, c. 2: Kemalizm, Ed. Tanıl Bora, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s. 284-285.

²⁶¹ Seda Bayındır Uluskan, **Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2010, s. 79-80.

Bununla birlikte cumhuriyetin ilk on yılında gerek tek parti rejiminin iktidarını pekiştirmede harcadığı zaman, gerek ekonomik, siyasi ve idari önceliklerin farklı olması köycülüğü söylemsel düzeyde bırakmıştır.²⁶² Bu dönemin eğitim politikalarındaki süreksizlik ve birbirinden kopuk denemelerinin de köy odaklı olmaktan uzak olduğu görülürken köye dönüş 1929 ekonomik buhranından sonra gözlemlenmiştir. Ekonomik, ideolojik ve pedagojik ilerlemelerin istenildiği gibi gerçekleştirilememesi rejimin, devrimin durağanlaşmaya başladığını düşünmesinde etkili olurken 1930'ların başında ekonomik ve politik hoşnutsuzlukların küresel finansal bunalımla birleşmesi de tek parti rejiminde halkın kendisine olan desteğini sorgulatmıştır. Köylünün yaşamında büyük bir değişiklik yaşanmaması ve artı değer üretimden ziyade kendi kendisine yetecek kadar üretimin yapıldığı gerçeği de arkaik tarımsal üretim koşullarının sürdürüldüğü noktasında köylünün mevcut yönetimden hoşnut olmasına neden olabilecek koşulların ortada olmadığını da göstermiştir.

Köylünün durumundaki sabitlik böylece siyasal iktidarın meşruiyetinin yeniden tesis edilmesi içinse nüfusun çoğunluğunu teşkil eden köylüye ulaşmak gerekliliği siyasal elitlerin zihinlerinde tekrar ağırlık kazanmış ve bu yıllarda entelektüel tartışmalarda köycülük meselesi yaygın şekilde ele alınmaya başlanmıştır.

Kırsal kalkınmanın ülkenin gelişimindeki kilit rolüne başta Atatürk olmak üzere değinilirken Nusret Köymen'in *Ülkü* dergisindeki yazıları, Reşit Galip'in 1930'ların başında Milli Eğitim Bakanlığının başına getirilmesi köycülüğü söylemden çıkararak devletin politikalarına yön verecek bir konuma getirmeye başlamıştır. Köycü politikalara dönüşün altyapısını oluşturacak entelektüel tartışmalarda da Osmanlı İmparatorluğu'nun kent merkezli idareci sistemi eleştirilirken köylünün ihmal edildiği için geri kaldığı iddia edilmiştir. Gerçekten de dönemin entelektüel yaşamında kendisini gösteren köycülük akımı ve tartışmaları siyasetinde dilinde olmuş, Atatürk de çeşitli söylevleriyle konuya önem verdiğini göstermiştir.²⁶³

Türkiye'deki köycü hareketinse dönem itibariyle sadece Türkiye'ye özgü

²⁶² M. Asım Karaömerlioğlu, "Türkiye'de Köycülük," s. 286.

²⁶³ A.e., s. 286-287.

olmadığını söylemek gerekir. Kapitalist-endüstriyelmiş ülkelerde sanayi ve şehirleşmenin yarattığı toplumsal altüst oluşların çeşitli ülkelerde aydınlarda ve politikacılarda köy yaşamının erdemine ve köy iktisadının ahlakına vurgu yapmaları oldukça yaygın bir durum olmuştur. Diğer yandan Rus Devrimi sonrasında köylü kitlelerin Orta ve Doğu Avrupa’da sosyalizme kaymalarının önlenmesi içinde köy eksenli politikalar ve köycülük bir önlem olarak da görülmüştür. Türkiye örneğiyle köycülüğün çok boyutlu olması açısından açık bir sınıflandırma yapılmasını engellemektedir. Henüz sanayileşmemiş ve tarımsal bir ekonomiye sahip Türkiye açısından tarımın modernleştirilmesi, çiftçinin çağdaş araç-gereçlerle birim alanda verimi arttıracak bir üretim yapmasının sağlanması, köylünün eğitilmesi ve buna paralel olarak kalkınmanın kırsaldan başlatılması gerekliliği köycülüğün doğal bir izdüşümü olmuştur. Diğer yandan köylü nüfusun ülkenin %75-80’ini teşkil etmesi ve yeni kurulan cumhuriyetin tek parti rejiminin meşruiyetinin köylü nezdinde olduğu gerçeği bu nüfusun hem kazanılmasını gerekli kılmış hem de rejimin ideolojik olarak dönüştürmede hedef kitlesinin köylüler olmasına yol açmıştır. Bu yönüyle Türkiye’de köycülük Avrupa’daki köy değerlerine dönüş ve sanayileşme-şehirleşme karşısı görüşleri taşımakla birlikte diğer iki unsurun ağır bastığı söylenebilir.²⁶⁴

Türkiye’deki köycülerin tarımsal üretim kaynaklı bir kalkınma tahayyüllerinin yanında köy temelli bir sanayileşme taraftarı oldukları söylenebilir. Batı Avrupa’da sanayileşmeye karşı olan köycü hareketler Türkiye’de Batılı anlamda görülmemiştir. Türkiye’de bazı çevrelerde tartışma bu yönüyle ele alınmış olmakla birlikte ulusal sanayinin kurulmasına yönelik ihtiyaç hemen herkesçe üzerinde mutabık kalınan bir konu olmuştur. Mamafih Karaömerlioğlu’na göre Türkiye’de Kemalist rejimin köylü için, geleneksel kırsal üretim ilişkilerini bozmayacak ve köylünün büyük şehirlere göç etmesini engelleyecek birbirinden bağımsız bölgelerde kurulan bir kırsal sanayi kuruluşu fikirlerinin de ciddiyetle ele alındığına değinmiştir. Tek parti iktidarı, Batı’da olumsuz örneklerini gördüğü kentsel alanlarda sanayileşme ve düzensiz şehirleşme sonucunda toplumsal altüst oluşların getirdiği olumsuzluklardan yani grev, kozmopolitizm, sınıf çatışmaları gibi hususlardan

---

²⁶⁴ A.e., s. 285-286.

kaçınmak istemiştir. Daha sonraları Köy Enstitülerinde de sınıfından kopmamış, sınıf çıkarlarını benimsememiş köylü aydınların yetiştirilmesinin amaçlandığı Engin Tonguç tarafından da dile getirilmiştir.²⁶⁵

Bu yönüyle Türkiye'deki köycülüğün şehirleşme ve sanayileşme (sanayi değil) karşıtı düşüncelere sahip olduğu söylenebilmekle birlikte köylülerin köylerde tutulması, şehirlere göçün engellenmesinin uygulamada baskın bir niteliğe büründüğünü söylemek de mümkün değildir. Her ne kadar köy merkezli iktisadi politikalar izlenilmek istenmesi ve onun doğal bir uzantısı olan tarımsal-kırsal kökenli sanayi kurulması istenilmişse de tek parti iktidarı köycü ideolojinin anti-sanayi, anti-şehirleşme gibi görüşlerinin amansız bir savunucusu ya da uygulayıcısı olmamıştır. Avrupa'da yaşanan sanayileşme ve şehirleşmenin getirdiği toplumsal sorunların, sınıf eksenli hizipleşmenin ve 1917 Bolşevik Devrimiyle birlikte artan sosyalist etkinin farkında olan cumhuriyet yöneticilerinin bu bağlamda bunları tecrübe etmek istememesi dönem şartları itibariyle doğal gözükmektedir. Ayrıca anti-şehirleşme ve anti-sanayileşmeci düşüncelerin köycülük ideolojisinde bulunmakla birlikte Türkiye'de köycülük köyün eğitim yoluyla dönüştürülmesi ve kalkınması fikrinde olmuştur.

Buradan hareketle halka-köye yönelişin söylemden pratiğe geçişi açısından dönüm noktası teşkil eden ilk somut girişim *Halkevleri* olmuştur. Halkevleri, ekonomik buhranında etkisiyle rejime azalan desteğin yeniden kazanılması ve devrimi kitlelere taşıma konusunda siyasal ve ideolojik bir aygıt olmakla birlikte eğitim boyutu da oldukça önemlidir. Nitekim 1930'ların başından itibaren Türkiye'de eğitim derin bir çıkmaza girmiş, eğitilen insan kaynağının mevcut üretim sürecinden kopuk olduğu görülmüştür. Yeni mezunların ekonomik gelişmenin ve endüstriyel kalkınmanın yetersizliğinden dolayı eğitimlerine uygun iş bulamamaları da büyük bir sorun olmakla birlikte yetersiz ve verimsiz eğitim sonucu ortaya çıkan insan fazlalığı çok daha kritik seviyelerde olmuştur. Özellikle yeni mezunların eğitim altyapısının mevcut sistemden kaynaklanacak şekilde zayıf olması ve uzmanlaşmanın eksikliği bu insan kaynağının devlet memurluğu peşinde koşmasına

---

²⁶⁵ A.e., s. 290-292.

ve dolayısıyla da eğitim-ekonomi ekseninde artı değer bir sürecin oluşturulamamasına yol açmıştır.

Kirby de cumhuriyet kurulduğunda hedeflenen kalkınma için eldeki mevcut kadroların yetersiz olduğundan bahsetmiş ve iki savaş arası dönemde dış kredi ve sermaye akışının da sağlanamaması veya Batılı devletlerin de bu sermayeyi kendi sömürgelerine taşıdıklarını belirtmiştir. Bunun doğal sonucu da gerek yeni rejimin konumunu siyasi-ideolojik açıdan berkitmeye çalışması, gerek iç muhalefetin varlığı neticesinde çok boyutlu, uzun vadeli kalkınma politikalarının uygulamaya konulamamasıdır. Gerçi Kirby, yeni cumhuriyet yönetiminin eğitim konusundaki yüksek hassasiyetinden açık şekilde bahsetmiş, Duyun-u Umumiye borçları, milli savunma ve tarım bütçeleri dışında en büyük bütçeyi eğitimin aldığını ifade etmiştir. Kirby ayrıca hükümetin Eğitim Bakanlığından gelen ek ödenek taleplerini her daim karşıladığını ve eğitimin modernleşme ve kalkınmada oynadığı kritik rolün bilincinde olduğunu söylemiştir.²⁶⁶ Gerçekten de Kemalist rejimin başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere kilit isimlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne bizzat şahit olmaları ve yaşanan hadiseler neticesinde cehaletin ve hurafenin yaygınlaşmasının yarattığı tahribat ve tehlikelere karşı hassas olmuşlardır.²⁶⁷

Bununla birlikte Kirby'nin de belirttiği üzere kadro yetersizliği ve eldeki mevcut bürokrasinin devrimleri içten benimsememesi, devrimlerin uygulanmaya başlamasıyla birlikte geçiş sürecinde istikrarın sağlanması bağlamında İçişleri Bakanlığı yetkililerine geniş yetkiler verilmesi ve bürokratik-güvenlikçi bir yönetim anlayışının güçlenmesi gibi unsurlar eğitimde ilk etapta istenilen amaçların gerçekleştirilmesini engellemiştir. Ayrıca ekonomik yetersizlik, altyapı eksikliği, yeni yönetimin içinde bulunduğu siyasi durum nihai olarak 1929 ekonomik

²⁶⁶ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 50-52.

²⁶⁷ Atatürk'ün eğitim ile ilgili söylevlerinde de eğitimin ulusal kimlikte, modern anlayışta, çağdaş bilimsel temelde ve laik bir yapıda olması gerekliliği sıkça vurgulanmıştır. Örneğin "*Eğitim bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir sosyal toplum halinde yaşatır veya bir milleti esaret ve sefalet terk eder*" ya da "*Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça savaş alanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferler kalıcı sonuç vermez*" gibi söylevleri ile Atatürk eğitim-bağımsızlık ve kalkınma arasındaki kritik bağlara dikkat çekmiştir. Hatta Kurtuluş Savaşı'nın en kritik günlerinde dahi Maarif Kongresini toplayarak esas zaferin savaş ile değil eğitim ile kazanılabileceğini ifade etmiştir; Cengiz Dönmez, "Atatürk'ün Eğitim ile İlgili Görüş ve Uygulamalarına Toplu Bir Bakış," **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, c. 7, no. 1, 2006, s. 94.

buhranıyla birlikte diğer alanlarla birlikte eğitimde de istenilen başarının sağlanamadığını göstermiştir.²⁶⁸

Eğitimin halk ve özelinde köylüye inemediği, devrimin halka ulaşamadığı doğru olmakla birlikte eğitim konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1930'ların ortalarına gelindiğinde eğitimde çıkmaza girildiği aşikâr olmakla birlikte cumhuriyetin ilk on yılında Milli Eğitim Bakanlığına eğitimi neredeyse sıfırdan kurma görevi verilmiş, Osmanlı'dan kalma eğitim kurumlarının yeni cumhuriyetin siyasi, ideolojik ve kültürel prensip ve ilkelerine göre düzenlenmesi faaliyetlerine ağırlık verilmiştir.²⁶⁹

Eğitimin sıfırdan kurulması, verimli ve üretim temelli yapı ve anlayıştan uzak kalması, yeni mezunların üretici iş gücü kimliğinden ve kalifikasyondan yoksun kalmaları 1929 buhranıyla iktisadi çıkmaza girilmesiyle birlikte eğitimdeki sorunlar daha da ağırlaşmıştır. Son tahlilde on yıllık süreçte eğitim politikaları istenilen düzeye ulaşamamış, devrimin ilkeleri halka taşınamamış ve sorunu aşmak içinse radikal önlemler alınması kararı çıkmış, halkevlerinin kurulmasına giden süreç başlamıştır.²⁷⁰

Halkevleri böylece 1932'de açıldığında halkın yeterince inkılâpları benimsemediği ve devrimlerin halka taşınmadığı, pozitivist bir eğitimin sağlanamadığı görüşünden hareket ederek halkın içindeki rasyonalitenin çıkarılması gerektiğine inanmaktadır. Burada da halkçılığın tekrar bürokratik-kurumsal ve otoriter tarafı daha ağır basar ve seçilmiş aydın kadrosunun halkı ve köylüyü dönüştürmesi tasarlanır.

---

²⁶⁸ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 53-60.

²⁶⁹ Tevhid-i Tedrisat, Latin Alfabesinin kabulü, Millet Mektepleri ile okur-yazar oranının artırılması seferberlikleri, yabancı ülkelerden pedagogların getirilmesi, Yükseköğretimin Batılı anlamda modernleştirilmesi, kız öğrencilerin okula gitmesinin teşviki, eğitimin her vatandaşın anayasal hakkı olduğunun tanımlanması ve devletin bütün masrafları üzerine alması, eğitimin laikleştirilmesi ve benzeri gelişmeler cumhuriyetin ilk on yılında gerçekleştirmeye çalıştıklarından birkaçıdır. Böylece ilk on yıl yönetimin kendisini konsolide etmesi, iç düzenin sağlanması ve siyasi mücadelelere sahne olmakla birlikte her ne kadar köye ulaşamadıysa da cumhuriyetin çizdiği çerçevede eğitim sisteminin ana hatları oluşturulmaya çalışılmıştır.

²⁷⁰ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)," **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, no. 45, 2011, s. 242.

Halkevleri açık bir şekilde cumhuriyet prensiplerinin veya tek parti yönetiminin benimsenmesini istediği değerlerin ve düşüncelerin Anadolu'nun ulaşılamamış kasaba ve köylerine ve hatta kentlerine taşınması işlevini üstlenmiştir.²⁷¹ Bu yönüyle tek parti rejiminin ideolojik bir aygıtı olduğu ve rejimin ilk on yıllık dönemde halka ve özelinde köye ulaşamadığı gerçeğinin dolaylı kabullenışı olmuştur.

Rejimin halka devrimin değerlerini taşımasının yanında ülke genelindeki denetimini arttırma politikasını da uygulamaya koyduğu ve halkevleri adı altında birçok farklı sivil toplum kuruluşunun da yönetimini ele aldığı veya tek çatı altında topladığı da görülmektedir.²⁷² Halkevlerinin işleyiş ve organizasyon bakımından büyük ölçüde esinlendiği hatta lağvedip kendi bünyesine kattığı *Türk Ocakları* bu örgütlerin başında gelmiştir.²⁷³

Tek parti rejimi, Türk Ocakları, kadın örgütleri veya diğer mesleki örgütler cumhuriyet rejiminin hâlihazırda bu sivil toplum örgütlerinin hedeflerini gerçekleştirdiği noktada artık sürdürülmesine gerek olmadığı ve kapatılmaları gerektiğini ifade ederek iktidarını pekiştirmiştir. Bu çerçevede tek parti iktidarı devrimin değerlerini ve genel ideolojiyi halka taşımada artık aracı kurumlar veya diğer yan örgütlerin denetimi gibi meselelerle uğraşmadan doğrudan kendi kurduğu kurum ve kuruluşlar üzerinden yürütmek istemiş, bunu da tek taraflı otoriter bir anlayışla gerçekleştirmiştir.²⁷⁴

Halkevleri modelinin kurucu düşünürlerinden olan Vildan Aşır Savaşır'ın da tanımıyla halkevleri "*bir mektep olmayacaktı ama öğretecekti, bilimi, kültürü, sanatı, edebiyatı ve müziği, sporu halkın olan, ve halktan olan ve bir milleti uygar yapan değerleri. Bağınazlığın hiçbir türünün yeri olmayacaktı halkevinde.*"²⁷⁵ Vildan

²⁷¹ Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi," **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, c. 6, no. 23, 1999, s. 261.

²⁷² **A.e.**, s. 265.

²⁷³ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, **a.g.e.**, s. 237-240.

²⁷⁴ Her ne kadar Türk Ocakları'nın devrimi yeteri kadar desteklemediği, muhalefetin sığınağı olduğu ya da Turancı görüşlerini terk etmediği gibi öğeler kapatılmasının altında yatan esas sebepler olarak görülmekteyse de tek parti iktidarının kendisine olan muhalefeti minimize etmek istediği gerçeğini değiştirmemiştir.

²⁷⁵ Zeki Arıkan, **a.g.e.**, s. 268.

Savaşır'ın tanımından hareketle halkevlerinin eğitim-öğretim ayağının olduğu ve buna önem verildiği ancak bunun bir okul olmadığı görülmektedir.

Ayrıca halka belirli değerlerin aşılmasının da halkevlerinin görevleri arasında olduğu da söylenilmiş ve bu kurumlara çok boyutlu bir kültürel dönüşüm rolü biçilmiştir. Vildan Savaşır'a benzer şekilde CHP Genel Sekreteri Recep Peker'de halkevlerinin halkı dönüştürücü ve belirli düşüncelerin naklinde araç işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Örneğin Recep Peker: *“Bu asırda milletleşmek, milletçe kütleleşmek için, mektep tahsilinin yanında ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır”* diyerek halkevlerinin görevlerini sıralamıştır.²⁷⁶

Buradan hareketle halkevlerinin CHP parti teşkilatından ayrı olduğu ve siyasi ayağından bütünüyle bağımsız olduğu söylemleri kuruluşundan itibaren bu kurumların ideolojik misyonu düşünüldüğünde gerçekçi değildir. Herhangi bir yerde halkevi açılması CHP'nin genel yönetim kurulu kararına bağlıdır ve binası, masrafları yerelde bulunan parti teşkilatınca karşılanmaktadır. Mamafih halkevleri tek parti rejiminin halka ve köye ulaşma konusunda sıkıntı yaşadığını ve bu yönde ister devrimin değerlerini taşımak olsun, ister eğitim ile halkın geliştirilmesi ve dönüştürülmesi ve yeni bir toplum yaratma misyonu olsun söylemden eyleme geçildiğinin somut göstergesi olmuştur. İdari olarak CHP'den ayrı olarak düşünülmesi de eğitim kolları kurulmuş ve vatandaşın zorunlu devamlılığı veya üye olabilmek için herhangi bir parti aidiyeti aranmamıştır. Yalnızca halkevleri başkanları ve yöneticilerinin parti başkanı olması şartı aranmış, bunun dışında entelektüel, kültürel etkinliklere katılmak herkese açık olmuştur.²⁷⁷

Halkevlerinin aydın-halk ve şehirli-köylü arasında bağ kurulması ve ülkenin en uç köşelerine kadar ulaştırılması ona yüklenen misyonun başında gelmiştir.²⁷⁸ Halkevlerinin kurulması ile köycülük akımı da ivme kazanmış ve dönemin birçok aydını ve entelektüel halkevleri bünyesinde bulunmuş, başta halkevlerinin resmi

²⁷⁶ A.e., s. 268.

²⁷⁷ İlhan Başgöz, a.g.e., s. 213.

²⁷⁸ Funda Gençoğlu Onbaşı, “Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük,” **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, c. 20, no. 3, Temmuz 2011, s. 74.

dergisi *Ülkü* olmak üzere burada eserler vermişlerdir. Bir yerde halkevinin açılabilmesi içinde üç farklı şubeyi bünyesinde barındırması gerekmiş, bunlar; Halk Dershanesi Şubesi, Dil ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Spor Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi ve Köycülük Şubesidir. Köycülük şubesininse başta Milli Eğitim Bakanlığında Reşit Galip gibi önemli bir köycünün olması dolayısıyla en önemli şubelerin başında geldiğini söylemek mümkündür.²⁷⁹ Zaten halkevleri Köycülük Cemiyeti'nin de görevlerini üstlenmiştir. Ayrıca halkevlerinin kent ve kasaba gibi yerlere açılmalarının ardından köylere de ulaşabilmesi için daha küçük ölçekli modelleri olan halkodaları da devreye sokulmuş ve her bir halkodası kütüphane ve diğer kültürel aktiviteler için bir yaşam alanı olarak tasarlanmıştır.²⁸⁰ Köylerde ve kırsal kesimde açılan halkodaları ağırlıklı olarak köylüye okuma-yazma öğretilmesi ve tarım konusunda işlevsel bilgiler verilmesi görevini üstlenmiştir.

Köy ve köylüye olan ilginin Ankara Halkevinin yayın organı *Ülkü* dergisinde özel bir *Köycüler Bölümü* vasıtasıyla ele alınması da halkevleri-köycülük arasındaki yakın bağların ve aydınlarda uyanan ilginin bir göstergesi olmuştur. Bununla birlikte *Ülkü* dergisinde yayınlanan köycülük temalı makalelerde Kemalizmin bütüncül bir yapı arz etmekten ziyade birbiriyle çelişen ve çakışan bir yapıda olduğu da görülür. Kemalizmin kendi içerisindeki eklektik yapısının yansımaları da olan köycülük ve onun üzerine tartışmalarda da genelde iki ana görüş üzerinde yoğunlaşır. Bunlardan birinci tür köycülükte köyün geliştirilmesi ve kalkındırılması çağdaş bir ülke meydana getirilmesi bağlamında zaruridir ve her ne kadar dönem itibarıyla halkın cahil durumu ve eğitimsizliğine rağmen eğitim yolu ile köylü esas istikamet olan demokratik bir rejimin gerektirdiği bilinçli bir vatandaşlığa hazırlanır.²⁸¹ Bu tip köycü düşünce aynı zamanda halkçılığın toplumsal-eşitlikçi tarafına denk düşer. Hatta *Ülkü* Dergisinin önde gelen köycülerinden Nusret Kemal Köymen, *Halk Demokrasisi* dediği demokrasi türünün halkın pasif bir yapıda bulunduğunu düşündüğü Batı'nın ıstampa mührü-onaylama çizgisinde

²⁷⁹ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, **a.g.e.**, s. 245.

²⁸⁰ **A.e.**, s. 258.

²⁸¹ Funda Gençoğlu Onbaşı, **a.g.e.**, s. 80.

değerlendirdiği demokrasisine alternatif olarak görür. Ancak dönem itibariyle köylünün aydınlanması, eğitilmesi ve belirli bir kültür seviyesine gelmesi gerekliliğinin altını çizer çünkü vatandaşın iyi bir talim ve terbiyeden geçmeden kendi kendisini yönetmekten ziyade türlü manipülasyonlara açık bir kendi kendini yönetme yanılımasına girme tehlikesine dikkat çeker.²⁸²

Aptullah Ziya'nın makalelerinde ise köylünün tam tersi bir yönden ele alındığı görülür. Ziya'ya göre köylünün salt söylemle yüceltilmesinden ziyade yaşam standartlarının yükseltilmesi, onu şehirlere göç etmeye zorlayan unsurların ortadan kaldırılması gerekmektedir çünkü köylü köyünde kalmalı ve köylü olarak yaşamalı, köy ile bağıni koparmamalıdır çünkü köylü istediğini elde edemediğinde şehirlere hücum edecektir.²⁸³ Hatta diğer bazı yazarların köylünün ikiyüzlü, çıkarıcı, fırsatçı ve günlük çıkarlar peşinde koşan toplumun en aşağı tabakası olarak gördüğü birçok makalede Ülkü'de kendisine yer bulur. Onlara göre köylü törpülenmeli ve şekillendirilmelidir çünkü bir anlamda kaba ve ham halde bulunmaktadır.²⁸⁴

Köylüyle ilgili manevi ya da siyasal-kültürel düzlemde farklı görüşlerin yanı sıra 1930'ların Türkiye'sinde iktisadi kalkınmanın tarıma dayalı bir üretim biçimiyle mi yoksa sanayileşme ile mi gerçekleşeceği sorunsalı da tartışmalarda geniş yer tutar. Bazı yazarlar köylünün üretim payındaki yüksek oranın ve köylünün ülkenin her konusunda esas insan kaynağını teşkil etmesini tarımın modernleştirilerek üretimin daha da arttırılması yani tarımsal üretimin modernleştirilmesine dayalı kalkınma argümanları için yeterli görür. Ancak burada Nusret Köymen gibi entelektüellerin tarımsal sanayiden ziyade küçük ölçekli, müstakil çiftçi ailelerinin öne çıktığı bir ekonomik model öne sürdüğü görülür. Bazı diğer yazarlar ise hem küçük ölçekli ziraatçi çiftçiliğin ülke kalkınmasını dramatik ölçüde arttıracağına inanırken diğer yandan çağdaş bir ülkenin ancak sanayileşme ile kurulabileceğini aynı anda

²⁸² "Mümkün olduğu kadar süratle kendi kendini idare edecek kültür ve suur seviyesine vardırarak tedbirler(in) alınması", "halk arasından bu seviyeye varanları otomatik bir surette memleket idaresine ortak edecek şekiller koymak" ya da "İnkılâbımız bir halk hakimiyeti inkılabıdır. Halkımızın büyük bir ekseriyetini teşkil eden köylü bunu anlamadıkça bu inkılâp tahakkuk etmiş olamaz" gibi söylemler köycülüğün demokratik-toplumcu ve eşitlikçi yönünün ağır bastığı düşünce akımını yansıtır; **A.e.**, s. 80.

²⁸³ **A.e.**, s. 81.

²⁸⁴ **A.e.**, s. 81.

söyleyerek kendi fikirleri ile çatışma içerisine girerler.²⁸⁵

Tartışma 1930'ların ortalarına geldiğinde bile henüz üzerinde mutabakata varılamayan bir husus olmuş ve sadece entelektüel ve yazar kesimi değil artık politikacılarda tartışmaya dâhil olmuştur. Özellikle Celal Bayar'ın tarım ile kalkınmayı savunanları sert bir şekilde eleştirdiği ve çağdaş bir ülkenin meydana getirilebilmesinin ancak sanayileşme ile sağlanabileceğini savunduğu makalesi cumhuriyet elitlerindeki zihinsel ayrımı göstermesi açısından öne çıkmıştır. Diğer köycülere orta yolu bulup tarım ile sanayinin entegre edildiği *köycü endüstri* ya da *tarımsal endüstriyel kalkınma* gibi tezler ortaya koysalar dahi kalkınma politikaları çerçevesinde tam bir mutabakat olmadığı göze çarpar.²⁸⁶

Köycü endüstri fikrinin altındaysa Karaömerlioğlu'nun da belirttiği üzere köylünün kırdan kopuşunun engellenmesi ve toprağını elinde tutarak mülk sahipliğinin sürdürülmesi, proleterleşerek şehirleşmesinin önlenerek kırsal bağlarının korunması yatar. Sanayi tesislerinin birbirinden ayrı, farklı bölgelere kurulması ve böylece köylülerin sınıf ekseninde bir araya gelmesinin engellenmesi, şehirlere göçün önüne geçilmesi, toplumsal altüst oluşlara engel olunması, köylünün proleterleşmesine mani olunması amaçlanır. Karaömerlioğlu'na göre Kemalist rejimin içine düştüğü ikilem de burada yatmaktadır. Bir yandan köyün eğitim yolu ile dönüştürülüp, kalkındırılması ve köylünün modernleştirilmesi gerçekten arzu edilmekte ancak öte yandan kırsalın üretim ve toplumsal yapısının bozulmaması ve köy değerlerinin korunması, köylünün mobilize olmasının engellenmesi kısaca köylünün kontrol altında tutulması istenmektedir.²⁸⁷

Kemalist köycü söylem, köyün eğitim ile dönüştürülmesi, kalkındırılması, köyü ve köylüyü yüceltme, muğlak anti-şehirleşme ve anti-sanayileşme ifadelerini aynı anda içinde barındırır. Karaömerlioğlu'na göre Kemalist köycü söylemdeki ikili yapı ve muğlaklık Kemalizmin genelinde de mevcuttur. Türkiye'nin tam olarak sanayileşememesi ve şehirleşememesinin ve büyük bir köylü toplumu olarak

---

²⁸⁵ A.e., s. 83.

²⁸⁶ A.e., s. 84.

²⁸⁷ M. Asım Karaömerlioğlu, **Orada Bir Köy Var Uzakta**, s. 79-85.

kalmasının altında da Karaömerlioğlu'na göre Kemalizmin kararsız, tutucu, ve muğlak, birbiriyle çelişen ve çakışan fikir dünyası ile politikaları yatar. Köylünün gelişmesi istenirken onun aynı zamanda da kontrol altında tutulması, dış dünyaya açılmasının engellenmesi istenir.

Buradan hareketle tek parti iktidarının söylem, politika ve eylemleri arasında tutarsızlıklar ve çelişkiler olmakla birlikte izlenen tutucu köycü politikalar sebebiyle ülkenin ekonomik gelişmesini kendisinden sonra devam eden on yıllar boyunca engellediği ve gelişimin önünü tıkadığının söylenmesi meselenin sadece bir boyutunu gösterir. Mevcut ekonomik koşullar ve maliyenin içinde bulunduğu durum, sermaye birikimsizliği ve iki savaş arası dönemin 1929 buhranı ile birlikte ağırlaşan iktisadi koşulları düşünüldüğünde eğitimde ve diğer politikalarda planlanan hedeflerin gerçekleştirilememesinde büyük rol oynadığı görülmektedir.

İktisadi realitelerin haricinde özellikle Kemalist ideolojinin ve tek parti iktidarının eşitlikçi-toplumcu anlayışıyla bürokratik-kurumsalcı ve otoriterliğe kayan iki farklı yapısının olduğu ve bunun belirli dönemlerde birinden diğerine doğru kaydığı da görülür. Ancak tek parti iktidarının köycülüğünün ya da halkevlerini kurmasının altında toplumu tek başına kontrol etmek, kitleleri ideolojik eğitime tabi tutmak ve hatta köylüyü köyde tutmaya zorlayarak Türkiye'nin gelişimini engelleyici bir çizgiye indirgemek mevcut rejimin hiçbir şekilde köylünün gelişimini istemediği gibi bir algı ortaya çıkarmaya haizdir.

İki savaş arası dönemde önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere finansman eksiklikleri, Türkiye'nin on yıllık savaşta uğradığı iktisadi ve sosyal yıkım ve neredeyse ülkenin sıfırdan kurulmaya başlanması ulusal kalkınmanın önündeki en büyük engeller olmuştur. Diğer taraftan siyasi açıdan çalkantılı süreç neticesinde rejimin içeride kendisini pekiştirmeye çalışması, mevcut bürokratik kadroların yetersizliği, demiryollarından tütün rejilerine, deniz taşımacılık şirketlerine kadar geniş ölçekte millileştirme politikalarının yürütülmesi, Osmanlı borçlarının ödenmesi meselesi ve savunma harcamalarının bütçede önemli yer kaplaması gibi unsurlar genel kalkınmanın önündeki büyük engellerdir. Kemalist rejimin sanayileşmeden ulusal bir sanayi kurma ve köylüyü toprağa bağlayarak küçük üretici köylünün mülk

sahipliğini sürdürdüğü, proleterleşmediği ve şehirleşme karştı bir zirai sanayi seçeneğini tercih ettiği dönemsal tartışmalardan çıkarılabilecek bir sonuç gibi durmakla birlikte genel politikalara hâkim olacak ölçüde etkili olduğu oldukça tartışmalıdır.²⁸⁸ Nitekim rejimin bürokratik-kurumsalcı ve otoriter regresif eğilimlerinin nitelikli reform programlarını hayata geçirmede yavaşlatıcı bir etken olduğu aşikâr olmakla birlikte on yıllık savaş dönemi ve ardından iki dünya savaşı arasında uluslararası piyasalar bağlamında Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu durum kalkınma ve eğitim politikalarını olumsuz etkilemiştir.

Diğer yandan Türkiye’de 1930’ların başından itibaren elde kalan burjuvazinin yeterli sermaye gücünün yetersizliği, uluslararası ticaretin hala gelişmekte olan ülkeler için sınırlı olduğu ve küresel kriz devleti sanayi yatırımlarını gerçekleştirmeye itmiştir. II. Dünya Savaşı’nın başlangıcına kadar Türkiye’de devlet eldeki kısıtlı bütçeyle önemli sanayi yatırımları yapmış, Sovyet modelinden esinlenerek *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* çerçevesinde üçüncü yol yani özel sektörün yatırım yapmada desteklendiği ancak sanayi yatırımlarının devlet güdümünde yürütüldüğü devletçi bir anlayış ortaya çıkmıştır. 1930 sonrasında Kemalist rejimin köy odaklı, tarımsal üretimden gelen birikim ile kalkınma anlayışı gerek uluslar arası koşullar gerek iç realiteler çerçevesinde büyük değişimlere uğramamış, devletin sanayi yatırımları büyük ölçekte tarımsal üretimden gelen birikim ile finanse edilmiştir. Bu dönemde Türkiye’de birçok sanayi tesisinin kurulduğu ancak sanayileşmeden bahsedilmesi mümkün olmayan, tarımsal kalkınma fikrinden vazgeçilmediği ancak sanayileşmenin de sürdürülmesinin istendiği bir durum ortaya çıkmıştır. Mamafih Türkiye’de tek parti döneminde kalkınma politikaları tarımsal üretimden sağlanan birikim ile devletçi sanayileşmeci olmuştur. Kırsal birikimden sağlanan artı değerın sanayi yatırımlarında kullanılması dönem itibariyle Türkiye şartlarında doğal bir çıktı olmuştur. Finansal sınırlılıklar sanayi yatırımları açısından başlıca kısıtlayıcı etken olurken, kentçi endüstriyelleşme

---

²⁸⁸ Kemalist rejimin toplumsal-çitlikçi demokratik anlayış ile bürokratik-kurumsalcı otoriter eğilimleri arasında daha çok ikincisi ağır basmakla birlikte ikilemleri olduğu ve eklektik yapısının reform programlarının uygulanmasını yavaşlattığı söylenebilmekle birlikte sistemli bir sanayileşmeme politikası uygulandığı mevcut iktisadi ve siyasi etkenler dâhil edildiğinde sınırlı bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır.

kısmen yatırım olanaksızlıkları kısmen de devletin kalkınma planlarında hala tarımsal endüstri ya da tarımcı ekonomiye eğilim göstermesiyle istenilen gelişmeyi gösterememiştir. Mamafih iki savaş arası dönemde sebebi ne olursa olsun finansman sıkıntıları, Kemalist rejimin esas karşılaştığı sorun olma noktasında kalkınma politikalarının sınırlılığını çizmiştir.

1930'ların ortalarına gelindiğinde tek parti iktidarının eşitlikçi-toplumsalçı ve bürokratik-kurumsalcı çelişkiler ve çatışmalar içerisinde olduğu ve daha sonra köy enstitülerinde de görüleceği üzere olmaya devam ettiği söylenebilmekle birlikte istenilen kalkınma ve dönüşümün sağlanamaması sadece bu eklektik yapıya ve bunun politik karar alımındaki yansımalarına bağlanması mümkün değildir. Köycü akım her ne kadar lokal sanayi tesisleri kurulması ve kırsalın geleneksel iktisadi-toplumsal yapısının bozulmaması fikirleri noktasında yönetici elitleri etkilemişse de sanayileşmeci anlayıştan vazgeçilmemiştir.²⁸⁹ Bu durum rejim açısından bir ikilem teşkil etmekle birlikte Türkiye'nin sanayileşememesi noktasında manevi fikri tartışmaların ileride görüleceği gibi maddi olguları değiştirme gücü sınırlıdır.

Buradan hareketle Halkevlerinin köye ve köylüye yeterli derecede ulaşamamasının ki Fay Kirby'nin verdiği Ankara Halkevinin yakın çevrede bir köyü Afrika Safari turuna benzer bir şekilde düzenlediği gezi örneğinde olduğu gibi ziyaret etmesi cumhuriyet yöneticilerinin daha etkili bir eğitim organizasyonu aracılığıyla kırsalın ekonomik kalkınmasını hızlandıracak bir çözüm aramalarına yol açmıştır.²⁹⁰ Bu arayışlar köyde eğitim, köylülerden devşirilen öğretmenler ile eğitim ve köylünün ekonomik gerekliliklerine uygun bir eğitim tartışmaları çizgisinde köy enstitülerine giden yolun da başlangıcı olmuştur.

Halkevlerininse salt başarısız olduğunu söylemek de mümkün değildir. Köye ve köylüye inmek ve eğitim yolu ile ulusal kalkınmayı sağlamak gibi büyük bir amacın doğal olarak altında ezilmiş, örgütsel yapısı ve bahsedildiği üzere kuruluş amacı da göz önüne alındığında istenileni gerçekleştirememiş olsa da halkevleri bazı başarılar elde etmiştir. Özellikle açıldıkları yerlerde kütüphane, tartışma salonları ve

²⁸⁹ M. Asım Karaömerlioğlu, **Orada Bir Köy Var Uzakta**, s. 85.

²⁹⁰ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 104.

çeşitli kollarıyla birçok araştırma ve veri toplama işlevi gören halkevleri başta halk kültürünün gelişiminde önemli roller oynamışlardır.

Bununla birlikte halkevleri ve kırsaldaki birimi olan halkodalarının ve belki de yönetici kesimin içine düştüğü en önemli yanılığın kültür ve ideoloji ile toplumsal gelişmenin sağlanabileceği inancıdır ki Karaömerlioğlu bu düşüncenin birçok üçüncü dünya ülkesinde görüldüğünü söylemektedir. İdeoloji ve kültürün doğru olduğu noktasında bu yönde uygulanacak her faaliyetin yarar getireceğine inanılmakla birlikte esas değişimin köylünün toplumsal ve iktisadi ilişkilerindeki değişikliklerle gerçekleştirilebileceği gerçeği atlanmış ve halkevleri hareketi kültürel faaliyetlere indirgenmiştir.²⁹¹

Diğer yandan köy gezilerinin dahi herhangi bir yaratıcılık ve inisiyatif alınmasını engelleyici bürokratik bir zihniyet dâhilinde düzenlenmesi ve denetimci bir anlayışta olması devlet-köy arasındaki duvarın aşılmasına yol açmıştır. Halkevleri üyelerinin ve aydınların köylüyü bir proje, görmeleri de zaten çağlar boyunca Anadolu'da devlete kuşkuyla yaklaşmış köylünün katılımının önüne geçmiştir. Sonuç olarak Halkevleri girişiminin yetersizliğinin farkında olan tek parti iktidarınınsa yeni bir arayış içerisine girmesi ve köy enstitülerine doğru giden yolda doğru yöntemin bulunması isteği 1935'ten sonra kendisini göstermiştir.

3. 6. Cumhuriyetin İlk On Yıllık Döneminde Eğitim Değerlendirmesi

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren daha önce belirtildiği üzere Osmanlı'dan devraldığı finansal sorunları on yıllık savaş döneminin bakiyesi ve Kurtuluş Savaşının maliyetiyle birlikte daha da ağırlaşarak devralmıştır. İlk on yıllık süreçte başta Atatürk olmak üzere cumhuriyetin kurucu kadrosu laik temellere

---

²⁹¹ Köycülük bölümünün köy ziyaretlerinden başlamak üzere modern tarım metotlarını köylüye öğretmekten ürünün pazara çıkışına kadar geniş bir yelpazede yer alan birçok faaliyette bulunmasına rağmen halkevleri coğrafya, hava koşulları ve bürokratik zihniyetin tutuculuğunda sıkışmıştır. Özellikle köylerin çok geniş bir arazide dağınık bir yapıda bulunması ve zorlu hava şartları köy gezilerini Kirby'nin de bahsettiği üzere safari gezisine indirgemıştır; M. Asım Karaömerlioğlu, **Orada Bir Köy Var Uzakta**, s. 64.

dayanan Batı tipi eğitime verdikleri büyük öneme rağmen eğitimde istenilen düzeye ulaşamamıştır. Eğitim Bakanlığına ise eğitimi baştan kurma görevi verilmiş ve bakanlık bu ağır yükü neredeyse tek başına kaldırmaya çalışmıştır.

İlk on yılda dini okulların kapatılması ve yeniden düzenlenmesinden, Tevhid-i tedrisat ile eğitimin birleştirilmesine, laik ve rasyonel prensiplerin eğitimde norm olarak yerleştirilmesinden, kız-erkek ortak eğitime, eğitimin vatandaşlara ücretsiz sunulmasına, yabancı ve azınlık okullarının ulus eğitim modeline entegre edilmesinden Latin Alfabesinin kabulüne ve Millet Mektepleri üzerinden okuma-yazma seferberliğinin başlatılmasına Eğitim Bakanlığı iştirak etmiş ve sorumlulukları üstlenmiştir. Ayrıca cumhuriyetin kurucu kadroları yurtdışından dönemin birçok önemli pedagoglarını Türkiye'ye davet ederek onların eğitim ile ilgili fikir ve tavsiyelerini edinmek istemiş ve bunun için ABD'nin ünlü eğitimcilerinden John Dewey'den Alman Kühne'ye ve Omar Buyse'ye birçok pedagoga raporlar hazırlatılmıştır. Uygulamalı eğitim ve yaparak öğrenme konusunda ABD'de Columbia Üniversitesi'nde bir laboratuvar açıp başında bulunan Dewey, hiçbir yabancı eğitim sisteminin bir diğerine doğrudan kopyalanamayacağını ve memleketlerin uygun modeli denemeler sonucunda bulacağını tavsiye etmekle birlikte bireysel teşebbüslere ve inisiyatif almaya dayalı bir eğitim modelinin en çağdaş eğitim modeli olduğunu ifade etmiştir.²⁹²

Dewey'in burada belirtmeye çalıştığı husus taklitten sakınılması gerektiği ve kendisinin verebileceğinin genel eğitim metotlarından ve tavsiyelerden fazlası olamayacağıdır. Dewey ayrıca Türkiye'de dönem itibarıyla çok tartışılan ancak uygulamasına 1930'ların ortalarından itibaren geçilebilen “*eğitimin ve müfredatın hayat ve mesleğe göre olması*”nın kritik önemine değinerek iş içinde eğitimin güncelliğine ve gerekliliğini vurgulamıştır.²⁹³ Bu bağlamda somut olarak Dewey iki ana noktaya dikkat çekmiş ve öğrenci ile hayatın ve yaşadığı çevre arasında bağlar kurulması ve ortaokul mezunlarının yüksek okullara girmek gibi bir zorunluluğunun olmadığından hareketle (kendisi ABD'de böyle olmadığını söylemiştir) hayata ve

²⁹² Bahri Ata, “1924 Türk Basını Işığında Amerikalı Eğitimci John Dewey'nin Türkiye Seyahati,” **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, c. 21, no. 3, 2001, s. 200-201.

²⁹³ **A.e.**, s. 202.

mesleğe hazır bir şekilde tedrisattan geçirilmiş olmalarının hususiyetini ifade etmiştir. İlkokullarda ise eğitimin mesleğe hazırlayıcı nitelikte ancak asıl şahsi-teşebbüsü geliştiren, özellikle köylerde el işleri ile o bölgenin mahsûlatının genel bir bilgisinin verildiği teorik derslerin uygulamalı tatbik edici bir mahiyette olmasını salık vermiştir.²⁹⁴ Dewey ayrıca ezbere ve hafızaya dayanan eğitimin hiçbir kalıcılığının olmadığını belirterek aslen uygulamalı eğitimin hafızadan çıkmayacağını söylemiştir.

Dewey'e yapılan eleştiriler başta Kirby'nin eleştirileri noktasında Türkiye'yi tanımamasından kaynaklı eleştiriler olmakla birlikte Dewey'nin kendisinde tespitlerinin tavsiye niteliğinde olduğunu belirtmiş ve esas sorunları memleketin kendi öğretmenlerinin kendisinden daha iyi bildiğini ve sorunların dışarıdan eğitim sistemi getirilerek çözülemeyeceğini söyleyerek Türk eğitim tartışmasının en hassas noktasına değinmiştir. Dewey bu noktada Ziya Gökalp'in dışarıdan traktör getirilir gibi kültür getirilemeyeceği sözüne benzer şekilde dışarıdan ancak genel zihniyet ve anlayış ve de metotların örnek alınabileceğini ancak uygulamadaki sorunların ülkeden ülkeye değiştiğinden hareketle her ülkenin eğitimcilerinin kendilerinin sorunlara çözüm bulması gerektiği şeklinde değerli tespitlerde bulunmuştur.

Dewey haricinde Alman Kühne'nin çırak ve teknik okulların açılması ve gelecek yıllarda uzman teknik eleman ihtiyacı duyulacağı tespiti, Omar Buyse'nin bölgenin ve çevrenin üretim ürünü ve ilişkileriyle uyumlu meslek ve ziraat okulları açılması ve eğitim ile ekonominin eş güdümlü çalışmasının gerektiğini tavsiye etmesi Köy Enstitülerine giden düşünce ve tartışmaları beslemiştir.²⁹⁵ Buyse ayrıca Türkiye'deki sanat okullarının verimliliği ve işleyişini beğenerek bu okulların sayısının çevresindeki iş kolları göz önüne alınarak arttırılması gerektiği çünkü çevre ve ekonomi ile ilişkisi noktasında Türkiye'nin ekonomik gerekliliklerine en etkin cevabı veren okul modelinin bu okullar olduğunu da ifade etmiştir. Kırsalda ise kurulan ilk ve ortaokulların küçük ölçekli çiftliklere sahip olması gerektiğini söyleyen Buyse, tarım-okul ilişkisinin önemine de dikkat çekmiştir. Nitekim Buyse diğer eğitimcilerin genel çerçevesini çizdiği ancak detaylı değinmediği bir konu olan

---

²⁹⁴ A.e., s. 202-203.

²⁹⁵ İsmail Hakkı Tonguç, a.g.e., s. 240-242.

finansman sıkıntılarının farkında olarak okulların maliyeti, yapılan yatırımın kaç yıl içinde mal artış ve sanayide gelişim şeklinde olacağını da rapor etmek suretiyle eğitime yapılan yatırımın mali gerçeklikler ile ilişkisine de değinmiştir.²⁹⁶

Buradan hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrolarının henüz 1924 gibi erken bir tarihten itibaren en uygun eğitim sisteminin nasıl kurulacağı konusuna eğildiği, bunun için kendi kısıtlı bütçesinden yurtdışından dönemin önemli eğitimci ve pedagoglarını ülkeye davet ettiği ve eğitimin ülke kalkınmasında oynadığı kritik önemin açık bir şekilde farkında oldukları görülmektedir.

Yeni cumhuriyetin ilk on yılındaysa eğitim sisteminin istenilen düzeye gelmediği ve aslında bir çıkmaza girdiği ve bütün tespitlere, girişimlere rağmen olumsuz gidişatın engellenemediği görülmüştür. Eğitimin içine girdiği çıkmaz başta ekonomik yetersizlikler ve finansman sıkıntısına dayanmakla birlikte ülkenin içinden geçtiği siyasi süreç, eğitimin baştan kurulması ve deneme-yanılma süreçlerinden geçilmesi gibi etkiler de etkili olmuştur. Mamafih 1930'ların ortalarına gelindiğinde niteliksiz mezunların fazlalığı, işsizlik, teknik ve mesleki eleman sıkıntısı ve eğitimin köye etki edememesi yönetici elitleri bu konuda yeni kararlar ve politikalar izlemeye itmiştir.

Buradan hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'dan gelen ekonomik, idari, toplumsal, siyasi ve kültürel sorunları ağırlaşmış bir şekilde miras alması ve on yıllık savaş sürecinde yaşanan iktisadi yıkım ve demografik altüst oluş eğitimde ilk on yılda ancak genel sisteminin prensiplerini oturtulmasına yol açmıştır. Siyasi açıdan tek parti iktidarının kendisini konsolide etmesi ve buna odaklanması da eğitimde ilk hamlelerden sonra bir duraksamaya yol açmakla birlikte esasen Osmanlı'dan kalan sistemin dönüştürülmesi ve finansal yetersizliklerin çözümüne uğraşmıştır.

Türkiye'nin Osmanlı borçlarını ödemeye başlayana kadar gümrük tarifelerini istediği gibi düzenleyememesi, iç isyanların ve sert muhalefetin varlığı ordunun ve bürokrasinin genel bütçenin %65'ine tekabül eden payı ve Duyun-u Umumiye

---

²⁹⁶ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 150-157.

borçlarının yine genel bütçenin %18'ini kaplaması kalkınma ve eğitime yapılacak yatırımların oranını %15-%20 bandına indirmiştir. 1930'larda sonra Avrupa'nın savaş ekonomisine geçmesi ve yabancı sermayenin Kirby'nin de belirttiği üzere koloniyel yönetimlerin varlığını sürdürdüğü bir dönemde gelişmiş devletlerden kendi kolonilerine akması aranan yabancı sermayenin olmamasından hareketle kalkınma ve eğitim politikalarının icra edilmesi için iç kısıtlı kaynaklara dönülmesine yol açmıştır. Sovyetler Birliği'nden alınan 161 milyon dolarlık kredi hariç başta sanayi hamleleri olmak üzere kalkınma için yönetim kendi sınırlı öz kaynaklarını kullanmak zorunda kalmıştır.²⁹⁷

Bütçe gelirin yarısına yakınına oluşturan Aşar vergisinin kaldırılması Anadolu köylüsü adına yüzlerce yıldır ağır bir yük olan vergi ödemeleri konusunda rahatlık sağlamışsa da yeni cumhuriyetin ödeme-yatırım dengesi sarsılmıştır.²⁹⁸ Hatta ürün üzerinden ödenen Aşar vergisinin kaldırılması diğer kalemler üzerinde vergilerin artışına yol açmış ve para üzerinden ödeme zorunluluğu birçok yerde köylünün erken hasat kaldırması ve değerinin altında ürünün satmasına dahi yol açmıştır. Yol vergisininse para olarak ödeme zorunluluğu benzer sorunlar yaratmıştır.²⁹⁹

Cumhuriyetin elindeki bürokrat kadrosunun yetersizliği ve devrimlerin devrime fazla itimat etmeyen Osmanlı'dan kalma eski kadrolarla yürütülmesi de idari açıdan süreçlerin istenilen hızda yürütülememesiyle sonuçlanmıştır. Tek parti rejiminin siyasi açıdan kendisini konsolide etmesi ve bir ulus devlet inşa sürecinde karşısındaki etnik ve dini muhalefete karşı asker-sivil bürokratlara dayanması eğitim meselesini de eğitimcilerden ziyade bu kesimin eline bırakmıştır.

Olumsuz gelişmelere rağmen eğitim ile ilgili idealist bir eğitimci sınıfın ve

---

²⁹⁷ A.e., s. 87.

²⁹⁸ Aşar'ın kaldırılması köylü ve kırsal kesimi ilk bakışta rahatlatmışsa da bütçenin önemli bir kısmını teşkil eden bu verginin kaldırılmasının altında yatan esas sebebin muhafazakâr bir toplum yapısında gerçekleştirilen modern reformlara oluşabilecek toplumsal ve kitlesel hareketlerin önüne geçmek olduğunu savunan görüşlerde vardır. Diğer yandan Aşar'ın Anadolu topraklarında bir anlamda kanayan bir yara olduğu ve kaldırılması gerektiği uzun yıllar tartışılan bir konu olmakla birlikte bu karar cumhuriyet döneminde tatbik edilebilmiştir.

²⁹⁹ İbrahim Şimşek, **Neden Köy Enstitüleri: Atatürk'ün Öğretmenleri**, İstanbul, Özgür Yayınları, 2016, s. 29-33.

bürokratların olmadığını söylemek de mümkün değildir. Özellikle 1925'te Eğitim Bakanlığına getirilen Mustafa Necati Bey ve Teknik Öğretim Umum Müdürü Rüştü Uzel'in eğitim alanında giriştikleri faaliyetler oldukça önemlidir. Uzel'in Sanat Okullarını reforme edip ekonomi ile entegre şekilde yeniden düzenlemesi teknik öğretimin piyasanın gerekliliklerine göre yeniden ayarlanması, yeni kurulacak sanat okullarının yereldeki iş kolu ve hammadde-üretim özelliklerine göre yapılandırılması gibi eğitim düzenlemeleri sanat okullarının kalkınmadaki teknik sistemin merkezini teşkil etmesi açısından oldukça önemli olmuştur. Uzel'in teknik okul sistemi eğitim-ekonomi ilişkisinde köyleri gezen gezici demirhaneler, gezici dikiş-tekstil kursları ve sabit atölyeler kurulması, marangozluk gibi ülkedeki teknik ihtiyacı karşılamak üzere tasarlanmıştır. Buradaki esas amaç ülkede çeşitli sanat ve teknik eleman ihtiyacının ivedi şekilde yetiştirilmesi ve Avrupa'daki gibi sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye elemanların istihdam edilmesini sağlayacak bir teknik eğitim sistemi meydana getirmektir.³⁰⁰

Teknik üretim esaslarına ve ülkenin ihtiyaç duyduğu ve duyacağı sanat alanlarına göre eğitimi düzenlemede Uzel'in idealizminin yanı sıra Eğitim Bakanı Necati Bey'de benzer yoğun faaliyetlere girişmiştir. Eğitimi temelden inşa etme görevi gibi ağır bir görevi üstlenen Necati Bey ve Eğitim Bakanlığı kadrosu mesai saatinden sonra geniş ölçekli reform programlarının planlamasını yapmış ve çalışmalar gecenin geç saatlerine kadar devam etmiştir.³⁰¹ Eğitim Bakanlığı kendi yetki alanını aşan sorunlara da müdahil olmuş, öğrencilere düzenli okul kitabı tedariki, teknik öğretimin genel müdürlük haline getirilmesi, öğretmenler için bilgilendirici dergilerin yayını ve basımı, kitap çevirileri yapılmıştır. Dönem itibarıyla birçok Batılı eğitimci için kitap basımı ve dağıtımını işi anlaşılmayacak bir husus olmakla birlikte Eğitim Bakanlığının müdahaleleri olmadığında öğrencilerin kırtasiye dahil olmak üzere kitap gibi birçok benzer eksiklikleri devam etmiştir.³⁰² Dolayısıyla Eğitim Bakanlığı selüloz endüstrisinin olmadığı³⁰³ ve kağıdın ithal

³⁰⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2017, s. 352.

³⁰¹ **A.e.**, s. 353.

³⁰² İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 117.

³⁰³ Türkiye'deki ilk kağıt fabrikası ve ara mal tedarik tesisleri 1936'da İzmit'te açılmıştır; Nesrin Yıldırım, **Atatürk'ün İktisadi Egemenlik İlkesinin Kalkınma Politikaları**, Ankara, Barış Platin

edildiği bir ülkede sadece eğitime genel yön veren kararların alınmasını değil öğrencilerin okuldaki eksik malzemelerinin tedarikinden öğretmen maaşlarına, kültür dergilerinin basımına, okul yapımının planlanmasına dek sorumluluk üstlenmiştir.

Ancak Şevket Süreyya Aydemir'in gözlemlerindeki reformist ve idealist kadronun çabaları yine kendisinin de belirttiği gibi yeni cumhuriyetin bütçe yetersizliğine takılmıştır. Yabancı borçlanmaya Duyun-u Umumiye'den beridir var olan önyargıdan dolayı karşı durulurken dışarıdan sermaye akışının da olmaması ve yine Süreyya'nın bahsettiği üzere 1929 buhranının ihracat ürünlerini vurması istenilen reformları kökleştirememiştir.³⁰⁴

Bütçe yetersizliğinin yanında eğitim konusunda İçişleri Bakanlığının aşırı yetkilendirilmesi ve asker kökenli bürokratların otokratik-bürokratik zihniyetleri de keyfi yönetim ve düzenlemelerin önüne geçilememesine neden olmuştur. Maarif Eminlikleri gibi eğitim işlerini yerel idari kadrolara bırakma ve böylece aşırı merkeziyetçilikten kurtulma, bürokrasiyi azaltma girişimleri de verimli olmamıştır. Ayrıca valilere eğitim konusunda verilen büyük yetkilere rağmen girişimler bireysel kalmış ve belirli isimlerin kendi çabalarına bağımlı kalmıştır. Örneğin sadece Kazım Dirik gibi birkaç asker kökenli vali eğitim işleriyle gerçekten ilgilendiği için kendi yetki alanında eğitimde fark yaratabilmiş ancak Türk bürokrasisinin genel sorunu olan kurumsallaşamama genel ölçekte devam etmiştir.³⁰⁵

Maarif Eminlikleri projesi 1926'da başlatılmasına karşın merkezi bürokrasiyi hafifletme gayesinden sapmış, kendi kontrolünde bütçelerinin olmaması, il özel idarelerinin bütçelerine bağımlı kalmaları, valilerin ve İçişleri Bakanlığının idare ve denetiminde kalınması ve hatta öğretmen atama yetkileri dahi ellerinden alınmasıyla işlevini kaybetmiştir. Bunlara genel finansman sıkıntısı ve nihai olarak eminliklerin teftiş örgütüne dönüşmesi eklenmesi nedeniyle beş yıllık bir denemenin sonunda da kapatılmıştır. Hatta il eğitim müdürlükleri, il özel idarelerinin Eğitim Bakanlığı ile yaptığı doğrudan yazışmalar artık arada Maarif Eminlikleri üzerinden

---

Yayımları, 2006, s. 371.

³⁰⁴ A.e., s. 354.

³⁰⁵ Fay Kirby, a.g.e., s. 69.

yürütüldüğü için Eğitim Bakanlığı üzerindeki yük planlanan düzeyde azalmamış, aksine bazı durumlarda bürokratik işlemler daha da artmıştır.³⁰⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle II. Meşrutiyetten itibaren eğitime hâkim olan felsefesi cumhuriyete de geçmiş il özel idareleri yerel eşrafların kontrolünde kalmıştır. Eğitim bütçeleri bu grupların tasarrufuna kalmış, Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, valiler ve il özel idareleri tarafından hazırlanan eğitim bütçelerine emir verme yetkisine sahip olamamış, ilk on yıllık süreçte eski yönetim ve anlayış tarzı da devam etmiştir. Eğitim Bakanlığı kademeli ve oldukça yavaş biçimde eğitim ile ilgili konularda kontrolü ele alabilmiş ancak bu da görüleceği üzere yine sınırlı olmuştur. Bu suretle Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) en başta gelen görevlerinden olan ilköğretimin ülke geneline yayılması İçişleri Bakanlığı ve onun yereldeki temsilcileri valiler ve kaymakamların insiyatifinde kalmış, MEB'in yerelde eğitimle ilgili istediği bir değişiklik veya politikanın uygulanması için valilere gönderilecek dilekçelerde İçişleri Bakanlığı'nın da imzası alınması gerekmiştir. Çifte imza ve İçişleri Bakanlığı onayı da doğal olarak bürokratik süreçleri uzatmış ve eğitim muhtevassından ziyade idari-bürokratik bir iş gibi algılanmaya başlanmıştır.³⁰⁷

İsmail Hakkı Tonguç durumla ilgili bir tespit yapmış ve ilköğretimin tamamen İçişleri Bakanlığı'nın denetiminde olan il özel idarelerine bağlı olduğunu, özel idarelerin gerek mali gerek de eğitim ile ilgili konularda gerekli kaynak ve bilgi kapasitesine sahip olmadıkları için sınırlı katkı sağlayabildiklerini belirtmiştir. Hatta İçişleri Bakanlığının eğitim ile ilgili konularda belirli meseleleri siyasi araç olarak kullanmasını eleştiren Tonguç, Eğitim Bakanı Vasıf Bey'in İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile yetki alanı tartışmasına girdiği için görevinden istifa ettiğini söylemiştir.³⁰⁸ Tonguç, İçişleri Bakanlığının otoriter-bürokratik bir yapıda hareket ederek, memleketin kültür ve fikir gelişimini engellediğini de vurgulamıştır. Özellikle öğretmenlerin baskı altına alındığını, öğretmenlerin örgütlenmesinin hoş

³⁰⁶ Muzaffer Deniz, "Türk Milli Eğitiminde Bir Yerinden Yönetim Örneği: Maarif Eminlikleri," **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, yıl. 4, no. 22, Mart 2016, s. 109-114.

³⁰⁷ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 90-103.

³⁰⁸ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç**, s. 102-103.

görülmemeye başlandığını, öğretmenlerin İçişleri Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından fişlenildiğini söyleyen Tonguç, Eğitim Bakanlığının yetkisiz kaldığını ve müfettiş raporlarının yereldeki yöneticileri gücendirmeyecek şekilde yazılmasının gerekli önlemlerin alınamamasına yol açtığını tespit etmiştir. Öğretmen örgütlerinin de kapatılması ve derneklerin çalışmalarının durdurulması da Tonguç'un tespitini desteklemiştir.³⁰⁹

Buradan hareketle eğitim ile ilgili konularda bakanlığın planlanan politikaları yürütememesi büyük oranda bütçe yetersizliği ve finansman sıkıntısından kaynaklanmakla birlikte il özel idareleri ve İçişleri Bakanlığı'nın yereldeki temsilcilerine bağımlı olunması da önemli bir etken olmuştur. Hatta Hamdullah Suphi Tanrıöver'in mecliste eğitim vergisi ile ilgili yaptığı konuşmada il genel kurullarındaki eşrafları hedef almış ve eğitimle ilgili kritik kararların bütün reform girişimlerine rağmen halen eğitimciler tarafından verilemediği ifade edilmiştir.³¹⁰ Okul açıp kapama, il eğitim bütçesi hazırlama, eğitim vergisinin toplanması il özel idare kurullarının yetki alanına girmiş ve bu kurullarda eğitim-ana para eksikliğinin büyük etkisiyle verimli çalışmamış, hatta yerel eşrafların-İçişleri Bakanlığının eğitim ile ilgili insafına kalmıştır. Örneğin 1936 yılında il idare kurulu üyelerinin dağılımına bakıldığında 291 üyenin sadece 5'i öğretmenlerden oluşmaktadır. Yani eğitimle ilgili kararlar yeterli teknik donanımına sahip olmayan ve genelde tutucu özellikleri öne çıkan yerel yönetici ve eşrafların elinde toplanmıştır. Bu grupların eğitimi doğrudan tehdit olarak gördüğünü söylemek mümkün değilse de il yönetiminde birincil önemde gördüklerini söylemek de mümkün değildir.³¹¹

Nitekim 1934 yılına kadar ilkokullar ve sanat okullarının bütçeleri il özel idareleri tarafından karşılanırken, 1934'te sanat okullarının öğretmen giderleri devlet genel bütçesine aktarılmış, diğer kanuni düzenlemelerle il özel idarelerinin

---

³⁰⁹ A.e., s. 124.

³¹⁰ İlhan Başgöz, a.g.e., s. 100.

³¹¹ Cumhuriyetin ilk on yılında öğretmen birlikleri il idare kurullarına bağımlılıktan yakınmışlar ve kritik kararların bu kurulların elinde olmasını eleştirmişlerdir. 1936 yılında il idare kurulları üyelerinin dağılımına bakıldığında bunların 90'ı tüccar, 44'ü vilayet ve belediye meclisi üyeleri, 31'i çiftçi, 14'ü avukat, 14'ü eczacı, 14'ü emekli subay, 12'si belediye reisi, 7'si Ziraat Bankası Müdürü, 5'i öğretmen, 4'ü gazeteci, 3'ü mühendis ve 3'ü banka memurudur; A.e., s. 101-102.

gelirlerinin %50'ye yakınının eğitime harcanmasına çalışılmış ancak idareler bütçe açığı vermeye devam etmiştir. 1925'te 2.5 milyon lirayı bulan açık 1930 yılında 3 milyona çıkmıştır.³¹²

Benzer tablo İsmet İnönü'nün 1934'te eğitim meselesinin ele alındığı CHP kongresinde yaptığı konuşmadan da görülmüştür. İnönü konuşmasında eğitim ile ilgili istatistikleri paylaşırken öğretmenlerin maaşlarının 26 vilayette ödenmesinde gecikmeler olduğunu ve maaşların 3-4 ay biriktiğini, il özel idarelerinin 45-50 milyon lira olan bütçelerinin 1934 itibarıyla 30 milyona düştüğünü belirtmiştir.³¹³

İsmet İnönü'nün diğer önemli bir sorun olarak bahsettiği husus başta ilköğretim olmak üzere eğitimin genelinde harcanan paraların geri dönüşünün istenilen düzeyde alınamadığıdır. Özellikle köy ve şehirlerde ilk tahsilde her öğretim yılı sonunda 150.000 çocuğun mezun olması gerekirken bunların birçoğu tahsilleri sırasında okulu bırakmış olduğundan bu rakamın sadece yarısına ulaşılabilmiştir. Bu bağlamda İnönü'nün de belirttiği üzere hal vaziyet bu şekilde olunca öğrenci başına düşen eğitim masrafı çıkan mezun sayısı düşünüldüğünde oldukça masraflı olurken eğitime harcanan paranın geri dönüşünün alınamadığı tespit edilmiştir.³¹⁴ İlkokulu bitirip ortaokula devam eden öğrenci sayısı da oldukça sınırlı olduğundan ne meslek okulları ne de yükseköğretim kurumları istenilen öğrenci sayısına ulaşamamıştır.

Nicel açıdan dahi sorunun büyük olduğu görülürken eğitimin niteliğiyle bir başka büyük sorun olmuştur. İlkokullardan mezun olup ortaokula devam etmeyen birçok çocuğun okuma-yazmayı unuttuğu ve erkeklere askerde tekrar okuma yazma öğretildiği düşünüldüğünde İnönü'nün konuşmasındaki veriler birleştirildiğinde aslında ilköğretim başta olmak üzere eğitimin tamamının bir çıkmaza girildiği görülmüştür.

İnönü'nün konuşmasında paylaştığı istatistiklere bakıldığında bir diğer kritik sorunun ilköğretimde toplam öğretmen sayısının 13.262 olduğu ve bunların sadece

---

³¹² A.e., s. 109.

³¹³ İsmail Hakkı Tonguç, a.g.e., s. 271.

³¹⁴ A.e., s. 272.

köyde çalışanlarının 6638 olduğu görülmektedir. Bu öğretmenlerin sadece 5401'i köyde görev aldığı düşünülürken basit bir hesapla dönem itibariyle Türkiye'deki köy sayısı da 39.813 olduğuna göre köylerin ancak %12-12.50'sinde öğretmen olduğu göze çarpar.³¹⁵

Genel eğitim durumunun 1934 ve 1935'te toplanan CHP kongrelerinde istenilen düzeyde olmadığı artık yönetici kademelerinde de kabul edilmiş ve eğitimin girdiği bu çıkmazdan kurtulmak için eğitimde radikal bir reform ve yeni denenmemiş yöntemlerin uygulanması gerektiği algısı öne çıkmıştır. Özellikle istatistiklere bakıldığında il özel idarelerinin eğitim ile ilgili tutucu yanları Kirby ve daha sonra bu konuyu ele alan birçok yazar tarafından eleştiri konusu olmuştur. Buna rağmen Türk eğitim sisteminin başta gelen sorunları içerisinde mali yetersizliklerin olduğundan bahsedilmekle birlikte esasen eğitimin girdiği çıkmaz birincisine yüklenmiştir. Hâlbuki ekonomik imkânsızlıkların yeni eğitim hamleleri bir yana mevcut öğretmenlerin maaşlarının dahi ödenemeyip bazı okulların kapatıldığı düşünülürken esas sebep olduğu aşikârdır. Türk eğitiminin bu yönüyle girdiği çıkmaz II. Mahmut'tan bu yana gelen sürede esasen bir kalkınma çıkmazıdır.

Ülkede özellikle üçüncü yol tartışmalarının iyice arttığı 1930 sonrasındaki süreçte en iyi kalkınma modelinin kapitalizm ya da komünizmden farklı ve bunların bir bileşimi olan devletçilikte bulunduğu da görüldüğünde devletin ekonomik kalkınma olmadan diğer reformları gerçekleştiremeyeceğini tespit etmeye başladığını göstermiştir. Okullardan mezun olan işgücünün niteliksiz olması birçok mezunu vasıfsız yaparak verimsiz bir ekonomik düzen yaratırken mezun olan kalifiye elemanlara yeterli sanayi yatırımları yapılamadığı için istenilen işlerin bulunamaması da ekonomi-eğitim çıkmazını açığa vurmuştur. Ülkede gerekli anapara birikimi olmadığı içinde devlet yatırımlarını arttırmış ve beş yıllık kalkınma planları uygulanmaya başlanmıştır ki bu Türkiye'nin güncel tartışmalarında eleştiri konusu olmakla birlikte devletçilik 1930'larda nitelikli işgücünün istihdam edilmesinde ve kalkınmada yegâne seçenek olarak öne çıkmıştır.

---

³¹⁵ A.e., s. 273-279.

Başgöz'de benzer bir tespiti yapmış ve Türk eğitimi meselesinin aslında bir eğitim meselesinden çok bir kalkınma sorunu olduğu ve eğitim konusunda yapılmak istenilen reform ve girişimlerin ancak belirli bir noktaya kadar gerçekleştirilebildiğini söylemiştir. Eğitim sorunu böylece genel kalkınma sorunundan ayrı olarak ele alınması mümkün olmayan bir olgu olarak öne çıkarken tek parti rejiminde eğitimin niteliğinin de ekonomi ile entegre olması algısı öne çıkmış ve sanat okulları sayısı artırılmış, 1934'ten itibaren bu okulların ürettiklerinin özel sektöre satışına izin verilmiş ve üretici okul, iş içinde eğitim ilkesinin ülkenin çoğunluğunu teşkil eden köylere yayılması için ilköğretimde geniş ve yeni bir okul-öğretmen modeline gidilmesi gerektiği algısı öne çıkmıştır.³¹⁶

Eğitim-ekonomi ilişkisi ve eğitimin ekonomik gerekliliklerden bağımsız olamayacağı gerçeğiyle daha önce bahsedildiği üzere birçok eğitimcinin ısrarla üzerinde durduğu bir husus olmuştur. Özellikle İsmail Hakkı Baltacıoğlu'ndan başlamak üzere fakir ve kalkınmamış bir ülkenin ekonomik gereklilikler ile bağlantılı olmayan bir eğitimin nüfusun çoğunluğunu teşkil eden ve el emeği-kas gücüne dayanan kısıtlı artı değer birikimin plansız ve niteliksiz bir eğitime harcanmasının israf olduğu pek çok kez dile getirilmiştir.

Bununla birlikte cumhuriyetin ilk on yılında da görüldüğü gibi tek parti rejiminin mali yetersizlikler hariç tutulduğunda içine girdiği çıkmaz ve ikilemlerin en başında gelen husus rejimin toplumsal-eşitlikçi yönü ile otoriter-bürokratik taraflarının çarpışması ve ne eğitimde ne de ekonomide tam olarak tutarlı ve devamlı bir politika izlenememesidir. Eğitimde yapılmak istenilen reformlar rejimin toplumsal-eşitlikçi ve reformist-devrimci yönünü gösterirken kendi eliyle özellikle yerel idareler ve İçişleri Bakanlığı başta olmak üzere bürokrasi ile bu devrimleri engellemesi-yavaşlatması ve kendi eğitim ordusu üzerinde baskı kurması rejimin eklektik yapısının bir sonucudur.

Diğer bir husus ve belki de metodolojik olarak en sorunlu düşünceyse Kemalist rejime derinden bağlı olan İsmail Hakkı Tonguç'un dahi dikkatini çekip

---

³¹⁶ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 109-111.

tespitini çok açık bir şekilde yaptığı genel kalkınmanın kültür-ideoloji ve onun eğitimdeki yansıması öğretmenler ile gerçekleştirilebileceğine olan inançtır. Köy Enstitülerinin kurucusu ve iş içinde eğitim yönteminin savunucusu olan Tonguç'un dahi ekonomik kalkınmanın sağlanamadığı bir ortamda kalkınma ve dönüşüm görevlerinin eğitime yüklenmesinin sonucu baştan belli bir yanlış politika olduğunu tespit etmesi de oldukça ilginçtir.³¹⁷

Tonguç'tan hareketle oğlu Engin Tonguç'un kitabında Tuncay'dan alıntılıyıp yaptığı tespit tek parti rejiminin genel düşüncesini ortaya koyması bakımından önemlidir. *“Çözüm olarak köklü ekonomik ve toplumsal yapı değişiklikleri göze alınamıyordu. ‘Maddi faktörlerin manevi faktörlere bağlı olarak değişeceği yolunda bir düşünce egemendi... Ekonomik ilişkilere pek bakılmadan siyasi kurtuluş peşinde koşuldu.’ Duruma böyle bakınca manevi faktörleri değiştirebilecek tek mekanizma doğal olarak öğretmenler olduğu sonucu çıkıyordu. Bu nedendir ki, iktidar eğitim konusunda yapılacak çalışmaları, özellikle öğretmen yetiştirme konusunda geleceği açısından yaşamsal buluyordu.”*³¹⁸

Öğretmenlerden beklenen ve manevi faktörlere dayanarak maddi faktörleri değiştirme düşüncesinin ise yine rejimin toplumsal-eşitlikçi ve otoriter-bürokratik anlayışı arasına sıkıştığı ve öğretmenlerin serbest düşünceye dayalı, inisiyatif alabilen müteşebbis vatandaşlar yetiştirmesi fikri tek parti iktidarının sözcülüğünün yapılması düşüncesiyle de zıtlamıştır. Tonguç'unda belirttiği üzere birinci öğretmen-öğrenci modelinde demokrasi doğal sonuç olarak ortaya çıkarken ikincisinde parti sempatisini yetiştirilmesi sonucu ortaya çıkıyordu. Muallimler Birliği başta olmak üzere diğer meslek örgütlerinin kapatılmasıysa rejimin iki kutupta yer alan eğiliminin ikincisine kaydığını göstermiştir. Bazı öğretmen birlikleri kapatma kararlarını reddederken parti yönetimine eğitimi yavaşlatma suçlamasında bulunmuşlardır.³¹⁹ Bu suçlama genel gidişat yorumlandığında rejimin devrimci istekleri ile bürokratik-güvenlikçi otoriter yapısının çatıştığı görüşlerini de destekler niteliktedir.

³¹⁷ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç**, s. 122.

³¹⁸ **A.e.**, s. 122-123.

³¹⁹ **A.e.**, s. 123.

İsmail Hakkı Tonguç'un el işi-üretim ekseninde pratiğe dayalı bir eğitim modelini uyguladığı ve aynı zamanda Resim ve İş Bölümü başkanlığı yaptığı Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ülkenin eğitimine yön verecek kadroları yetiştirecek Pedagoji Bölümünün başına bilgi-sözlü anlatım savunucusu Halil Fikret Kanad getirilmiştir. Kanad'a göre iş eğitimi önemli olmakla birlikte öğrenciyi materyalist yapma riskini taşımaktadır. Dolayısıyla manevi eğitimi aksatmamalıdır. Kanad'ın yönetimindeki pedagoji enstitüsü böylece klasik eğitim-öğretimden başka alternatif sunmazken bilgiye dayalı eğitimin ekonomik altyapısal karşılığının olmadığı bir ülkede eğitime yön vermek görevini yerine getirememiştir.³²⁰ Böylece altyapısal devrimler mali, idari, bürokratik ve pedagojik sebeplerle gerçekleştirilememiş, ülkenin kalkınması noktasında üretimin artırılması ve ekonomik gelişim için eğitim en önemli araç olarak görülmüştür.³²¹

Buradan hareketle cumhuriyetin ilk on yıllık döneminde eğitim ile ilgili atılan adımların ve yapılan reformlar ile girişimlerin istenildiği sonuçları vermediği başta yönetici kadro tarafından ifade edilirken yeni çözümler ve yöntem arayışları tartışılmıştır. Eğitimde istenilen rakamlara ulaşılamaması ve özellikle köyde eğitim sorununun çıkmaza girmesi yeni bir eğitim modelinin uygulanması gerektiği yönündeki görüşlerin ağırlık kazanmasına yol açmıştır. Ekonomik yetersizliklerin var olduğu ve finansman sıkıntısının kısa-orta vadede süreceği düşünüldüğünde köye ulaşmada uygulanacak yöntemin asgari gider azami verim alınacak şekilde düzenlenmesi gerektiğinde mutabık kalınmıştır. Ancak mali yetersizlikler haricinde tek parti rejiminin bürokratik-otoriter yapısı eğitimde istenilen devrimci atılımların başarı şansını düşürmüştür. Rejimin eklektik yapısı böylece köyde eğitimde büyük ölçekli bir girişimin yapılması planlanırken muhtevası gereği sürece eşlik etmiş, bizzat yönetici kesimin eğitimde atılım arzularına yönelik söylemleriyle tezat yaratmıştır. Mamafih eğitimin içine girdiği çıkmaz artık olgusal bir durum teşkil ettiğinden köyden başlamak üzere yeni bir girişim ve okul-öğretmen modelinin uygulanmasının daha fazla ertelenemeyeceği aşikâr olmuştur.

---

³²⁰ A.e., s. 129.

³²¹ Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, İstanbul, Ant Yayınları, 1970, s. 35.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİ GİRİŞİMİ

4. 1. Köyde Eğitimde Yeni Yöntemler ve Köy Eğitimcileri Projesi

Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin 1929'daki ölümünden sonra bakanlıktaki durgunluk 1932 yılında Reşit Galip'in bakan olmasıyla sona ererken başta ülke genelinde ilköğretimin yaygın hale getirilmesi ve bunun 1930 krizinden sonra bütçeye yük getirmeyecek şekilde icra edilmesi ele alınmıştır. Dönemin önde gelen köycülerinden olan ve Halide Edip ile 1919'da Köycüler Cemiyetini de kuran Galip böylece köye yeni tip öğretmen ve okul kurma görevini bakanlığın ajandasının en üst sırasına yerleştirmiştir.

Köye az masraf isteyen ve hızlı bir eğitimin ardından köy çocuklarını köylere öğretmen olarak dağıtmayı öngören eğitim modeli bahsedildiği üzere aslında II. Meşrutiyetten beridir tartışılan bir konu olmuşsa da sistematik bir girişim uygulamaya konulamamıştır. Köylünün eğitimi halkçılık ve köycülük ideolojisi altında rejimin birinci önceliklerinden sayılırken uygulama kısmı her zaman geride kalmıştır.

Kurtuluş Savaşının teknik olarak devam ettiği bir dönemde henüz Lozan Antlaşmasının imzalanmadığı veyahut cumhuriyetin kurulmadığı bir dönemde toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde dahi eğitim-ekonomi ilişkisi gündem maddesi olmuş, köyde eğitim meselesi tartışılmıştır. Kongrede tarım ve eğitim ile ilgili alınan kararlarda köylerde kurulacak okulların en az beş dönümlük bahçelerde bölge iklimine uygun tarımsal üretim yapılması ve öğretmenin maaşı ile okulun masraflarının bir kısmının karşılanması öngörülmüştür. Böylece okulun yalnız teorik bilgi vermekten ziyade köy çocuklarının uygulamalı olarak da öğrenebileceği, eğitim ile köy ekonomisinin birbirine entegre edeceği bir okul modelinin şablonu ortaya konulmuştur. Öğretmenin daha önceki dönemlerde köyde yabancı biri olarak algılanmasının da önünün alınması planlanan bu okul modelinde öğretmen eğitim

görevleriyle eşgüdümlü bir şekilde üretici bir birim haline gelecektir.³²²

Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde MEB, İzmir Ekonomi Kongresi'nde alınan bu kararların tatbiki ve aslında bir asrı aşkın bir süredir iktisatçılar ile pedagogların tartıştıkları pek de yeni bir fikir olmayan köyde yeni bir okul yapılanmasının kurulması çalışmalarına başlamıştır. 1926'da *Köy Muallim Mektepleri* adıyla köylere gönderilecek öğretmenlerin yetiştirilmesine Kayseri Zincidere ve Denizli'de kurulan okullarda başlanılmıştır.

Kirby'ye göre köyde eğitimin yaygınlaştırılması hedefiyle kurulan ve deneycilik metodunu uygulayan ilk örneklerin başında Zincidere ve Denizli Köy Öğretmen Okulları gelmiştir. Ancak ilk girişim beraberinde tecrübesizliği de getirmiş ve başta Eğitim Bakanı Mustafa Necati olmak üzere köyde eğitim sorununun çok boyutlu bir yapı teşkil ettiğinin farkında olunmamıştır. Köy Öğretmen Okulları eğitimin kırsalda alması gereken şekil açısından mantıki güzergâhta doğru bir ilerleme girişimi olmakla birlikte masraflı ve sayısının artırılması mümkün değildir. Dolayısıyla İsmail Mahir Efendi'nin otuz yıl önce açık bir şekilde tespit ettiği soruna geri dönülmüş ve yılda en fazla 150 öğrenci mezun edilip 50 köy okuluna üzerlerinde yeni kıyafetleri ve ellerine verilen kitaplar ile gönderilen öğrencilerin köylüyü ve köyü dönüştürülmesi beklenilmiştir.³²³ Doğal olarak Türkiye'de kırsalın toplumsal ve iktisadi yönünü tamamen ikinci plana atan öğretmen okulları başarısızlığa mahkûm olmuş, köylere öğretmen olarak gönderilen mezun öğrenciler okullarda öğrendiklerinden farklı bir öğretim sergileyememiş, ezbere ve klasik bilgiye bağımlı kalınmıştır.³²⁴

Bununla birlikte Köy Enstitülerine giden yolda bir dönüm noktası olarak sayılabilecek Köy Öğretmen Okulları, köyün ve köylünün eğitiminin ilk defa farklı bir eğitim modeli ile ele alınması fikrinin uygulaması olması açısından öncü bir kimliğe sahiptir. Bu okulların kendilerine ait tarla ve bahçelerinde tarım ve bağcılık

³²² İlhan Başgöz, *a.g.e.*, s. 142-143.

³²³ Fay Kirby, *a.g.e.*, s. 92-93.

³²⁴ Hızır Dilek, "1927 Köy Muallim Mektepleri ile Köy Okulları Müfredat Programının Analizi ve Yurttaşlık Bilgisi," *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 6, no. 11, Haziran 2016, s. 108.

yapılması, hayvanlar için ahırlar olması ve köy ekonomisi ile eğitimin entegre edilmesi Eğitim Bakanlığının konvansiyonel yöntemler yerine yeni bir sistem arayışında olduğunu göstermiş ancak Mustafa Necati'nin ölümünden sonra gerek Eğitim Bakanlığında konuya eğilen olmaması ve okulların çoğaltılıp ülke geneline yaygınlaştırılmasının masraflı olması projenin rafa kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır.

Eğitimde istenilen sonuçların elde edilememesi ve köye ulaşamaması meselesi Necati'nin ölümünden sonra Reşit Galip'in Eğitim Bakanlığının önemli konu başlıkları olmuştur. Köy öğretmen okullarını tekrar açmak istemesi, bakanlıklar arası komisyonlar kurularak koordinasyon sağlanması ve eğitim-köy ekonomisinin bir arada en uygun şekilde verilmesi üzerine çalışmalar yapmasıyla Reşit Galip köylünün hayatın her alanında yer alması gereken, güncel meselelerle alakalı ve ekonomiye katılımcı bir yapıda olması gerektiğini savunan dönemin önemli bir köycüsüdür.³²⁵

Reşit Galip'in köy işleri ile ilgili ilgi ve alâkası eğitimin kırsala yaygınlaştırılması üzerine olmuşsa da bu alanda Millet Mekteplerinin okuma-yazma öğretmesinden başka uygulamaya geçmiş bir girişim olmamıştır. Söylemde eğitim-ekonomi ilişkisine dikkat çekilmiş ve köylüye memleket meselelerine katılımcı bir rol biçilmişse de Reşit Galip'in bakanlık süresinin kısa sürmesi ve ideolojik fikirlerin öncelik kazanması köyde eğitim meselesinde tekrar önemli atılımlar yapılmasını engellemiştir. Özellikle Reşit Galip'in *Devrimleri Yayma Komisyonu* ve *Köy İşleri Komisyonu* gibi öncelik verdiği iki komisyonun yine eğitim-ideoloji ve eğitim-ekonomi alanında olması önceliklerin neler olduğuna karar verilememesi ve rejimin eklektik yapısındaki çarpışmaları göstermesi açısından önemlidir.³²⁶

Köy İşleri Komisyonu'nda Eğitim Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı ve Ticaret Genel Müdürlüğü temsilcileri bir araya getirilmiş ve farklı bakanlıklar ve müdürlükler arasında bağlantı kurulmak suretiyle eğitim alanında verimli bir program ortaya konulmaya çalışılmışsa da komisyon raporu temenniler ve

---

³²⁵ Yener Oruç, *Atatürk'ün "Fikir Fedaisi" Dr. Reşit Galip: Günümüz Gözüyle*, İstanbul, Gürer Yayınları, 2007, s. 108.

³²⁶ Engin Tonguç, *Bir Eğitim Devrimcisi*, s. 141.

olması gerekenleri belirtmekle sınırlı kalmıştır. Örneğin köy öğretmenin köylünün inanışları üzerinde etkili olması gerektiği, bir şekilde köylünün saydığı imamın yerine geçmesi gerektiği ve maddi yaşamı değiştirmeye muktedir olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak köy öğretmenin “*okul dışında bekleyen daha birçok çetin ve geniş görevleri başarabilmesi*” için öğretmenin yetkisi, etki kapasitesi ve Anadolu’nun toplumsal-iktisadi yapısını dönüştürecek gücü olup olmadığına değinilmemiştir. İsmail Hakkı Tonguç’ta köy komisyon raporunu “*tatlı ve hoş bir rüya*” olarak nitelendirmiştir.³²⁷

Tonguç gibi dönemin birçok eğitimcisi ilk on yılda girişilen eğitimsel yenilik hareketlerini gözlemlerken üzerinde herkesin sıkça bahsettiği ekonomik kalkınmanın gerekliliği ve eğitim ile ekonominin bağlantılı olmasının önemini yeterince anlayamadığını düşünmüşlerdir.

Tonguç ve benzerlerinin paylaştığı görüşe göre eğitimin ekonomi ile entegre bir yapıya kavuşturulması önemlidir ancak esas nokta eğitimin tek başına toplumsal değişimi sağlayacak gücü olup olmadığı tartışmalıdır. İstanbul Öğretmenler Birliği’nin aylık dergisinde yer alan yazıda da bu görüş esaslı bir şekilde beyan edilmiş ve okulun tek başına dönüşüm gücünün yetersizliği ifade edilmiştir. Buna göre yazıda;

*“Osmanlı İmparatorluğu’nu ayakta tutan onun ekonomik ve siyasi örgütü idi (...) Bugünde okul ve eğitim Türkiye’nin karşılaştığı güçsüzlükleri yenmeye yeterli değildir. Memleketin sanat, ticaret ve ziraat gibi hayati temellerini yaratmaya eğitimin gücü yetmeyecektir (...) Memleketin geri iktisadi ve toplumsal bünyesi okulun vermek istediği etkiyi kolayca yok etmektedir”*³²⁸

Buradan hareketle İsmail Hakkı Tonguç gibi düşünen eğitimciler çevrenin değiştirilmeden verilen eğitimin etkisinin sınırlı kalacağını bilincinde olmuşlardır. Köy meselesi sadece köye öğretmen göndermek ve orada öğretmenin köy yaşamına adapte olmasını sağlayacak bir eğitim modeli yaratmaktan çok daha karmaşık ve çok

³²⁷ A.e., s. 141-142.

³²⁸ M. Ali Şevki, “Bir Asırlık Maarif Hareketi,” **Muallim Mecmuası**, no. 18, 1931 aktaran İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 175.

boyutludur. Verilen eğitimin kırsalda bir karşılığı olmadığı ve okulun dışındaki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik ortamın eğitimi bir anlamda soğuran bir yapıda olması meselenin eğitimi aşırp iktisadi-toplumsal dönüşümü gerçekleştirmeden genel bir kalkınma sağlanamayacağı genel görüşü temsil etmiştir.

Tek parti iktidarının eğitimde girdiği çıkmazı ve anlayışı içeriden eleştiren üst düzey yöneticilerde görüşlerini açıkça ortaya koymaya başlamışlardır. Halkevleri'nin ve dolayısıyla bir anlamda partinin yayın organı haline gelen Ülkü dergisinin yöneticiliğine atanan Nafi Atuf Kansu'da 1934'te yazdığı yazıda eğitim ve öğretimde okulun tek başına sorunları çözemeyeceği ve devletin ivedi şekilde eğitim sorununu geçici ve günlük ihtiyaçlara dayandırmadan çözmesi gerektiği ifade ediliyordu.³²⁹

Buradan hareketle tek parti iktidarının içinden gelen eleştiriler ve aydın kesimden gelen öneriler köyde uygulanması gereken model ile ilgili ortaya bir şablon çıkarmaya başlamıştır. Eğitimcinin rolü ve misyonu gereği kendi alanına giren okul-öğretmen meselesini Türkiye'de kırsal alana uygun hale getirmek bir anlamda görev olduğundan köyde eğitimi verimli hale getirmek için eğitim-köy ekonomisi ilişkisinin kurulması gerekmiştir. 1930'ların başından itibaren de köy öğretmeninin köyde yabancı olmaması, eğitimin köylünün ihtiyacına yönelik olarak tasarlanması ve bu çerçevede öğretmenin köyde üretime katılacak bir tarla, mülk, araç gereçlerinin olması sıkça dile getirilmiştir. Reşit Galip'le birlikte tekrar etkinleşen bu görüşler her ne kadar söylemde kalan öneriler ve raporlara dayanmışsa da Köy Enstitüleri girişimine giden yolda deneycilik anlayışı çerçevesinde bir deneme-yanılma evresini oluşturmuştur.

Köy mekteplerinin bazılarını köyde bir eve açarak ve köy sakini bir kadını burada yatılı kalacak öğrencilerden sorumlu kılacak şekilde yatılı mektep uygulaması Reşit Galip'in köyde eğitim girişiminin ilk eyleme dökülmüş örneği olmuştur. Genellikle çevre köylerden gelen çocukları coğrafi açıdan en merkezi köyde toplayan bu sistemde okul binası, yatakhane yapımı giderleri gibi masraflar ortaya çıkmıyor

---

³²⁹ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 149.

ve daha çok öğrenci ek bir yatırım yapılmadan okutulabiliyordu. Ancak köyler arasında kışın ulaşımın zorlaşması, çocuklardan sorumlu köy kadını *Yatı Ana* eğitilmiş olmaması ve öğrencilerin beslenmesi gibi işlerden sorumlu olan öğretmenin zorlu hava şartlarından dolayı gıda tedarikinde zorlanması, eğitim hariç işleri üstlenmede isteksiz davranması gibi gelişmeler yatılı köy mektepleri projesinin başarılı olmasını engellemiştir. Proje için Ardahan ve Adana illerinden bazı köyler pilot köy olarak seçilmiştir. Projenin durdurulması ve Reşit Galip'in eğitim bakanlığından ayrılması ile uygulamasına son verilmesi ilk etapta başarısızlık gibi gözükmüşse de köyde eğitim ve enstitülere giden yolda önemli bir deney ve tecrübe edinilmiştir.³³⁰

Reşit Galip'in ardından köyde eğitim meselesi CHP'nin üst düzey yöneticilerinin öncelikli gündemi haline gelmeye başlamıştır. Galip'in bakanlıktan ayrılmak durumunda kalması eğitim bakanlığı içindeki hizipleşme ve ayrışmayı göstermiştir. Tek parti içerisinde de yeterli önlemlerin alınması hususunda parti kongrelerinde durum ele alınmış ancak yenilikçi öneriler sunulmamıştır. Bu önerilerin içinde belki de en dikkate değer olanı köy öğretmenlerinin kanuni yetkilerinin arttırılması olmuştur ki bu konuda da sorunu çözücü bir adım atılmamıştır.³³¹

Tek parti iktidarının önde gelen yöneticilerinin CHP'nin 1935'te IV. Kongresi'nde köyde eğitimi ve köy kalkınmasına öncelik verilmesine yönelik kararlarının uygulanması ve eyleme dökülmesi içinse müdahale en tepeden yani Mustafa Kemal Atatürk'ten gelmiştir. Reşit Galip gibi önemli bir köycünün ve köyde eğitimi önceleyen bir bakanın görevinde uzun süre kalamaması Eğitim Bakanlığına en üst kademedeki bir atama yapılmasıyla sonuçlanmıştır.³³²

Beklenen atama Saffet Arıkan'ın göreve getirilmesiyle gerçekleşmiş ve hızlı bir şekilde icraata geçilmesi için Mustafa Kemal'in eski mesleği olan askerlik mesleğinden gelenlerden yararlanılması kararlaştırılmıştır. Özellikle bu dönemde üst düzey yöneticilerin Eğitim Bakanlığı görevine gelenlerden memnun olmadıkları açık

---

³³⁰ İlhan Başgöz, *a.g.e.*, s. 178-179.

³³¹ *A.e.*, s. 180.

³³² Can Dünder, *a.g.e.*, s. 22.

bir şekilde görülmüştür.

Saffet Arıkan'ın Eğitim Bakanlığı'na getirilmesi kendisinden beklentinin bir eğitim seferberliği başlatacak yapısal örgütlenmeyi kurması ve özelinde bir *İlköğretim Seferberliği* uygulamaya koymasındadır. Görevinin bilincinde olan Arıkan dönemi de daha önceden tartışılmış ancak kağıt üstünde kalmış öneri, tavsiye ve tartışmaların hızlı bir şekilde karara bağlanıp uygulandığı bir dönem olmuştur. Arıkan'ın Eğitim Bakanlığı'na getirilmesi bakanlık içindeki hizipleşmeyi³³³ de göstermiş ancak Mustafa Kemal'in askerlik mesleğinden gelen meslektaşının ve bu meslekten gelenlerin görev tatbikine daha fazla güvendiğini göstermiştir.³³⁴

Eğitim Bakanlığına bizzat Atatürk'ün müdahalesiyle Saffet Arıkan'ın getirilmesi Reşit Galip'in ardından köylünün eğitimi meselesinin sürdürüleceğini göstermiş ve bakanlığın etkin faaliyetlere girişeceğinin habercisi olmuştur. Arıkan'ın asker kimliği uygulamaya geçmeye hazır, yönetici yapısının da Atatürk'ün seçiminde etkili olduğu görülmüştür. Arıkan'ın bakanlığı esnasında ilk yaptığı iş köyde ayrı bir eğitim-öğretim ve öğretmen yetiştirecek bir modeli uygulamaya koymak olmuştur. Atatürk ile köyde eğitimde eski onbaşı ve çavuşların kullanılması fikrinin tatbiki için başta ilköğretim olmak üzere kadrolara çalışabileceği kişileri getirmek isteyen Arıkan, Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nü vekâleten üstlenen İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürlüğüne yine vekâleten atamıştır.³³⁵

Arıkan'ın Tonguç'u bürokratik teamülleri bir kenara bırakarak ataması onun köyde eğitim ve eğitim ile iş arasındaki bağları öne çıkarması açısından bizzat Atatürk tarafından seçildiğini ve tesadüf eseri olmadığını ortaya koymuştur.³³⁶

³³³ Kirby'ye göre Saffet Arıkan'ın atanması rejimin amacının salt ideolojik bir eğitim peşinde koşmadığını göstermektedir. Özellikle Recep Peker gibi parti-devlet modelini savunan ve eğitimi doktrinleştirmeye daha müsait birinin bakanlığa getirilmesinin rejimin ideolojik eğitimi öne çıkarmada daha uygun olduğunu savunan Kirby, Atatürk'ün Eğitim Bakanlığını politikadan otonom bir yer yapmak istediğini öne sürmüştür. Diğer yandan Saffet Arıkan'ın daha önce CHP Genel Sekreterliğini yapmış olması Eğitim Bakanlığının politikadan otonom, ideolojiden arındırılmış ve salt eğitim odaklı bir bakanlık olarak faaliyet gösterdiği görüşleriyle çelişmektedir; Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 153.

³³⁴ Biyografya, "Saffet Arıkan," **Biyografya**, (Çevrimiçi) <http://www.biyografya.com/biyografi/1186> 9, 9 Mart 2018.

³³⁵ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 152.

³³⁶ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 155; Ayrıca Saffet Arıkan'ın Gazi Eğitim Enstitüsünü gezdiği bir gün

Arıkan'ın İlköğretim Genel Müdürlüğüne Tonguç'u atamasının ardından kararlaştırılan okuma-yazma bilen eski rütbeli askerlerin eğitim seferberliğinde kullanılması uygulamasına geçilmiş ve *Köy Eğitim Projesi* uygulamaya konulmuştur.

Tonguç'un bizzat başında bulunduğu proje ile 85 eski çavuş ve onbaşı köylerinden çağrılıp Eskişehir Çifteler'de bulunan Mahmudiye Devlet Ziraat Çiftliği'nde bir araya getirilmiştir. Planlama altı aylık uygulamalı bir eğitimi içerirken herhangi bir müfredat ortaya koyulmamış ve deney ile gözlem sonucu gidişatın alacağı hal ve şekle göre ve çoğu zaman doğal, kendiliğinden gelen bir eğitim-öğretim öngörülmüştür.³³⁷ Köy öğretmenleri projesi daha sonra ortaya çıkacak eksikliklerine rağmen ezberci bir eğitim anlayışını daha başından kabul etmediğini ve deney, tecrübe ve gözleme dayanan mevcut rejimin pozitivist görüşleriyle de eşleşmiştir.

Eğitmenlerin orduda çavuş ve onbaşı rütbelerinde görev yapmışların arasından seçilmesinin Arıkan ve Tonguç ikilisinin köyü ve köy hayatını tanıdığını da göstermiştir. Özellikle orduda çavuş ve onbaşı rütbelerine gelenlerin diğer erlerin arasından belirli yetenek ve kabiliyetleriyle sıyrılanlardan seçilmesi Türk ordusunun eğitim geleneğini koruduğunu göstermiştir. Köylünün kendi köyünden ötesini dahi tam olarak bilmediği ve iletişimin ilkel olduğu bir coğrafyada çavuş ve onbaşların orduda yeni bir dünyayı görmeleri, orada çeşitli mesleki kabiliyetler edinmeleri ve okuma-yazma öğrenmeleri köylerinde kendilerini saygın bir konuma taşımıştır. Ayrıca eğitim projesi başlamadan önce yapılan incelemelerde bu kişilerin askerden köylerine döndükten sonra içgüdüsel bir şekilde kendi köylerindeki çocuklara ve gençlere okuma ve yazma öğrettikleri ve ordudaki tecrübelerini aktardıkları gözlemlenmiştir. Böylece eğitim projesi ilk etapta köyde eğitimde temeli sağlam bir

---

Tonguç'un esasen Resim ve Elishleri bölümünün başında olan bir öğretmen olarak öğrencilerle enstitü arazisinde baraka yapmaya çalıştığına şahit olmuştur. Başgöz'e göre atamada etkili olmuş bir hadisedir bu; İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 181.

³³⁷ Erol Kapluhan, "Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri," **Marmara Coğrafya Dergisi**, no. 26, Temmuz 2012, s. 184.

başlangıç açısından doğru insan kaynağını hedef almıştır.³³⁸

Eğitmenlerin Çifteler’de eğitimleri esnasında tarımdan besiciliğe, hayvancılıktan, sütçülüğe, arıcılıktan marangozluğa ve inşaat gibi faaliyetleri belirli bir müfredata bağlı kalınmadan, ihtiyaca dayalı bir şekilde icra edilmiştir. Hatta öğrenciler kendi müzik aletlerini dahi yaparak boş vakitlerinde eğlenceler düzenlemişler ve kendi anlayacakları şekilde notlar tutmuşlardır. Ziraat Çiftliğinde eğitim esnasında kendiliğinden gelişen eğitim ve öğretim müfredatında günden güne değiştiği esnek bir yapıya bürünmüş ve müfredat ihtiyaçlara göre oluşturulmuştur. Öğrencilerin ders kitapları ve broşürleri icra edilen faaliyetlerle uygun hale getirilmiş ve daha çok öğrencilerin anlayacağı resimli bilgiler eklenmiştir. İcra edilen uygulamalar talimat kılavuzları benzeri anlatımlarla öğrencilerin köyde kullanabilecekleri bir şekilde sokulmuş ve böylece bilginin kaybolmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda Köy Eğitimleri projesi köye gönderilecek öğretmenin köyde, köy ekonomisiyle bütünlük sağlamış, köylüye bir anlamda *yaban* olmayan ve köyde saygınlık görececek bir öğretmen yaratılması bakımından imamın işlevlerinden de esinlenmiş bir girişim olmuştur. Özellikle köy imamının kendi tarlasını ekip biçmesi, köylünün ihtiyaçlarını karşılaması ve halkın eğitimsel gereksinimlerini karşılaması onun üretici, dini ve toplumsal işlevleri aynı anda yürüten biri yapmıştır. İmam’a benzer şekilde eğitim projesi İsmail Mahir Efendi’den bu yana ilk defa köyde yaşayabilen ve eğitim-öğretimin yanı sıra kendi üretimi ile geçinebilen öğretmen tahayyülünün gerçeğe dökülmüş hali olmuştur.

Eğitmen projesinin halka yük olmadan, en az masraf ile devletin bütçesini asgari zorlayacak şekilde tasarlanması devletin köyde eğitim konusunda yeni bir tür öğretmen ve okul hedefinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Eğitmenin kendisine tahsis edilen toprağında, Tarım Bakanlığı’ndan tedarik edilen aletler ile kendi ürününü yetiştirmesi ve üretim sürecine katılması devletin öğretmenlerin maaşını ödeme sıkıntısı çektiği bir süreçte kritik önem arz etmiştir. Nitekim eğitmenin eğitim

---

³³⁸ İlhan Başgöz, *a.g.e.*, s. 186.

sürecinde masrafı MEB tarafından üstlenilirken Tarım Bakanlığı ile tarımsal teknik ve yöntemlerin öğretilmesi konusunda işbirliği yapılmış ve eğitimci köye gönderilirken bilgi ve donanımını edinmiş şekilde görevine başlaması planlanmıştır. Bu bağlamda eğitimcinin köyün bir parçası olacağından hareketle normal bir öğretmene ödenen maaşın 1/15'inin ödenmesi kararlaştırılmıştır. Normal şartlarda öğretmenin bu kadar az bir maaşla görevine devam etmesi beklenemezken eğitimci kendi köyüne bilgi, alet ve arazi tahsis edilerek gönderilmesi öğretmenin kendi köyünün yerlisi olmasıyla birleştirildiğinde onun köyden kaçmasını gerektirecek koşulları ortadan kaldırmıştır.³³⁹

Eğitimci Projesi, 1937'de *Köy Eğitimcileri Kanunu* adı altında yasal kimlik kazanırken *Çifteler ve Kızılçullu Köy Öğretmen Okulları* adı altında köye öğretmen yetiştirmede kalıcı bir yapıya dönüştürülmek istenmiştir. Eğitimciler daha sonra Köy Enstitülerinin önde gelen iki enstitüsü olan bu köy öğretmen okullarında birçok yapının inşasını da gerçekleştirmek suretiyle büyük katkılar sağlamışlardır. Ancak eğitimci kurslarının yeterli altyapıya sahip olmadığı görülmüş ve daha kapsamlı bir projeye geçilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.³⁴⁰ Nitekim eğitimcilerin maaş, kadro ve emeklilik hakkı olmadan üretici kimliğinin korunarak dolaylı eğitimci kimlikleri ilk etapta devletin bütçesine asgari yük binmesini sağlamıştır. Eğitimci projesinin ilk defa kırsal eğitimde eyleme geçilmesi ve yeni yöntemler denemesi gibi yenilikçi girişimlerinin yanı sıra karşılaştığı zorluklar düzeltilmesi gereken yanları olduğu da ortaya çıkmıştır.

MEB ile Tarım Bakanlığının kağıt üzerinde anlaşılan işbirlikleri Tarım Bakanlığı'nın meseleyi kendi sorumluluğunda görmemesi ve sorumluluklarını yerine getirmemesiyle sektöre uğramıştır. Tarım Bakanlığı'nın hedef kitlesi küçük çiftçi olmamış ve daha çok devlet çiftlikleri ile modern tarım işletmelerinde üretimi arttırmaya odaklanılmıştır. Tonguç'un eleştirdiği en önemli nokta bu bağlamda ülkenin esas üreticisi olan küçük köylünün gelişiminin sağlanmadığı ve ulusal ekonomi ile bütünleşmediği bir kırsal kalkınma planının olamayacağıdır. Tarım

---

³³⁹ A.e., s. 188.

³⁴⁰ Erol Kapluhan, a.g.e., s. 184-185.

Bakanlığı eğitim projesine ihtiyaç duyulan araç-gereç ve teknik bilgiyi sağlamada yetersiz veya isteksiz davranmıştır. Ayrıca eğitimciler, görevlendirildikleri köylerde geçimini sağlayacak toprak sağlamada sıkıntılar yaşamıştır. Bir diğer sorun kendi köyüne dönmek üzere eğitilen eğitimcilerin fazla mezun sayısından dolayı diğer köylere gönderilmesinin yarattığı bir isteksizlik ortaya çıkmış, eğitimciler kendi köylerinden başka yerlerde görev almak istememişlerdir. Eğitimcinin ürettiği ürünü satacak pazar ağlarının olması, ürününe eder fiyattan alıcı bulması gibi eğitim alanının dışındaki sorunlar ise MEB'in yetki alanı dışında kalmıştır. Birçok eğitimcinin maaşlarını almak için gittikleri devlet dairelerinden geri çevrilmeleri, maaşlarını alamamaları eğitimcileri köylüden dahi daha yoksul duruma düşürmüştür birçok örnekte görüldüğü üzere.³⁴¹

Sonuç olarak köy eğitimcileri projesi köylülerin kendilerine şans verildiğinde gelişime açık oldukları, öğrendikleri yeni yöntem ve teknikleri kendi değer ve düşünceleri ile birleştirip harmanladıkları, sert çalışma koşullarından kaçınmadıklarını göstermeleri açısından öğretici olmuştur. Hatta Çifteler'deki eğitim sırasında köylülerin sadece genel bilgi ile iş eğitimini bir arada alabileceklerinin gözlemlenmesinin yanında onların kültür ve sanat gibi faaliyetlerde de yetkin bir konuma gelme potansiyeli olduğu fark edilmiştir.

Bununla birlikte Türkiye'de eğitime yüklenen genel rol ve eğitimden anlaşılan büyük beklentiler amaç ile aracın arasında büyük farklar olduğu gerçeğini değiştirmemiştir. Eğitimcinin tek başına köyde kendisine söz verilen araç-gereç, maaş, toprak vb. sorunsuz sağlandığında bile hem üretim yapıp köyün iktisadi yapısını değiştirmesi hem de köyde bir eğitim devrimi yaratması mümkün değildir. Mevcut koşulların yani kırsalın iktisadi ve toplumsal dönüşümünü ve kalkınmasını sağlamak öğretmenin değil tek başına Eğitim Bakanlığının dahi gerçekleştirmesi mümkün olmayan bir hedeftir. Belirlenen hedef ancak devletin köyle ilgili genel kalkınma politikasının çok yönlü projelerin, bakanlıkla arası işbirliklerin istisnasız bir eşgüdüm ile yürütülmesi ile başarı şansına sahip olunabilecektir.

---

³⁴¹ Fay Kirby, a.g.e., s. 161-175.

Eğitmen projesinde de görüldüğü üzere devletin genel bir kırsal kalkınma politikasının plan ve projelerde var olsa dahi çeşitli sebeplerden ötürü uygulamaya geçmediği ortaya çıkmıştır. Bakanlıklar arası ilişkilerin kopukluğu ve her bir bakanlığın birbiriyle sınırlı iletişimi Türkiye gibi bir ülkede kırsal kalkınmanın eğitim ile sağlanması gibi bir görevin gerçekleştirilmesinin mümkün olamayacağını ortaya koymuştur. Çeşitli bakanlıkların birbirinden farklı proje ve uygulamalarının diğer bakanlıkların uygulamaları ve girişimleri ile eşleştirip, aralarında bağlantılar kurulamadığında da her bir proje ve plan birbirinden bağımsız, kendi başına bir girişim halini almış, etki alanı da doğal olarak sınırlı olmuştur.

4. 2. İsmail Hakkı Tonguç'un Düşünceleri ve Eğitim Üzerine Tespitleri

İsmail Hakkı Tonguç, 1935 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğüne Eğitim Bakanı Saffet Arıkan tarafından vekâleten getirildiğinde Gazi Eğitim Enstitüsü ve Gazi Lisesi Müdürlüğüne yine vekâlet ediyordu. Türk pedagojisinin düşünce ve uygulama merkezi olarak planlanan Gazi Eğitim Enstitüsü dönemin en önemli eğitimcilerini içinde barındırmakla birlikte kurum içi çatışmalar ve siyasi ayrışmalar sıkça görülüyordu.

Eğitim meselesinde istenilen sonuçların elde edilememesi Atatürk tarafından radikal reformların yapılması amacıyla eğitimin başına kurum içi çekişmelerden bağımsız, siyaseten kariyerinin önemli bir kısmını arkasında bırakmış ve ülke gerçeklerinin farkında olan asker kökenli Saffet Arıkan'ın getirilmesiyle sonuçlanmıştır. Atatürk'ün kararı doğal olarak eğitimciler tarafından hoş karşılanmazken eğitim meselelerinin eğitimciler tarafından kariyer yükselme yarışına dönüşmesi, fikir ve ego çatışmalarına alet olunması eğitim sorununa radikal bir yaklaşım gösterilmesinde etkili olmuştur. Nitekim Atatürk'ün eğitim sorununa yaklaşımda kendi mesleğinden olan asker kökenli kimselere güvenmesi Arıkan'ın realist görüşleri bu atamanın yapılmasında etkili olmuştur.³⁴² Arıkan ve Tonguç'un karşılaşmasıysa Gazi Eğitim Enstitüsü bahçesinde Tonguç'un Resim ve İş Bölümü

³⁴² Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 164.

öğrencilerine uygulamalı bir depo inşaatı gösterdiği esnada gerçekleşmiştir. Bakan'ın Tonguç'a ne yaptıklarına dair sorusu Tonguç'un iş içinde eğitimle ilgili genel ön yargıları bildiğinden ötürü biraz da gergin bir şekilde durumu açıklamasıyla devam etmiş ve Arıkan'ın Tonguç'a olan ilgisi devam etmiştir. Hatta Arıkan'ın Tonguç'u bu olaydan bir on gün kadar sonra bakanlığa çağırarak CHP'nin eğitim programlarıyla ilgili görüşünü sorduğunda Tonguç'un mevcut bürokratik ve hiyerarşik teamüllere aykırı olarak eleştirileri ve eğitim politikalarını hayalperest olarak nitelendirmesi Arıkan'ın ilgisini daha da arttırmış ve Tonguç biraz da Arıkan'ın oldu bittisiyle İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır.³⁴³

Kirby'ye göre Tonguç kırsalda bir eğitim reformunun ivedi şekilde hayata geçirilmesi gerekliliğinin önemli bir savunucusu olmakla birlikte bir anlamda güzel sözler ve niyetler, nutuklar ile bunun gerçekleştirilemeyeceğinin de bilincinde olmuştur. Tonguç, her ne kadar köycü gibi gözükmekle birlikte onun eğitim anlayışı eğitim sisteminin genel ele alınışındaki temel yanlışlardan başlamak olmuştur.

Tonguç'a göre köy sorunu kendisine münhasır bir sorun olmakla birlikte meselenin özü sadece köy ve köyün geriliğinin eğitim ile düzeltilmesi meselesi değildir. Tonguç, köyün ve köylünün dönüştürülmesi noktasında eğitimin kritik önemde olduğunu bilmekle birlikte eğitimin bahsedildiği üzere maddi ortamı değiştirme kapasitesinin sınırlılığının da farkındadır. Tonguç, "*toplum değişmeden bireyde değişmez*" düşüncesindedir ve burada içerdiği anlam eğitimin amacına ulaşip bütün etkisini başta konulan planlara uygun şekilde gerçekleştirse bile maddi olgular değişmedikçe arzulanan kalkınma ve gelişimi sağlamak mümkün olmayacaktır. Çünkü eğitim ile verilen bilgi, tecrübe ve ilkeler çevrenin kendisinde herhangi bir değişiklik olmadıkça bizatihi bu çevre tarafından yok edilecektir. Bu bağlamda eğitimin şekli maddi çevreyi değiştirecek bir anlayışta olmalıdır ancak eğitim bunun sadece bir ayağını teşkil etmektedir.³⁴⁴

Tonguç, ancak birçok deneme ve yanılmadan sonra elde edilen tecrübeler ile eğitim meselesinin özünün köyde ilköğretimin köy hayatıyla ve ekonomisiyle

---

³⁴³ A.e., s. 167.

³⁴⁴ Fay Kirby, a.g.e., s. 122.

entegre edilerek meslek edinme ve işlev sağlama olduğunun anlaşıldığını söyleyerek ülkenin gelişiminin ancak nüfusun %75-%80'ini oluşturan köylünün merkeze alınarak gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir. Tonguç'a göre köy eğitimi köyün şartları düşünülmeden klasik eğitim verilebilecek bir ortama müsamaha göstermemektedir. Dolayısıyla köy eğitimi meselesi köyün yollarının, üretiminin, üretilen ürünün uygun pazar şartlarının oluşturularak artı değer elde edilecek şekilde piyasaya ulaştıracak bir koordinasyon ve ulaşım ağına kadar geniş bir yelpazede yer alır. Köyde eğitim sorunu köyün ve köylünün eğitim seviyesini yükseltmek gibi dar bir anlamdan ziyade köylünün yaşam standartlarının yükseltilmesi sorunudur. Bu sebepten ötürü köyde kurulacak okulun ve onun öğretmeninin klasik eğitim anlayışından uzak, bir eğitmen-üretici kimlikte olması gerekmektedir.³⁴⁵

Tonguç'un *İlköğretim Kavramı* isimli eserinde Köy Eğitmen Projesinin amacının doğal olarak köyün gelişimini sağlamak, köye modern teknik ve metotların getirilmesi suretiyle zirai üretimde dönüşüm sağlamak veya mesleki edinimin köylüye aktarılması gibi öğelerden bahsedilir. Bununla birlikte sıralanan hususların ilk etapta izlenmesi gereken geniş bir hareketin ve kalkınma programının bir parçası olması gerektiği de satır aralarında sıkça belirtilir. Örneğin eğitmenin köy hayatını canlandırması ve genel standartları yükseltmesi gibi misyonlar üstleneceği belirtilmekle birlikte daha sonraki aşamalar için bir anlamda zıplama taşı olacak şekilde daha kaliteli ve özgün eğitimci, sanatçı ve ziraatçiler için yol açmanın esas amaç olduğu ifade edilir.³⁴⁶ Tonguç'un 1933 tarihli *İş ve Meslek Eğitimi* kitabını yazarken etkilendiği Alman İş pedagoglarından Georg Zwiener'in *İş Eğitiminin Esasları* isimli kitabında altını çizdiği bölümlerde bu çerçevede dikkat çekicidir.

Zwiener'in iş okullarında iş eğitiminin üretimin yükselmesinde ve artı değer kolektif biçimde dağıtılmasında önemli roller oynadığı görülürken bu eğitim şeklinin iktisadi yaşamın ancak belirli bir evresinde uygulanabileceği belirtiliyordu. Tonguç'un önemle üzerinde durduğu bölümde de Zwiener, iş eğitiminin verildiği halk okullarının iktisadi yaşamı olumlu etkileme noktasında uzmanlaşmanın geri

³⁴⁵ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 308-309.

³⁴⁶ **A.e.**, s. 310.

kalmış olduğu kırsal bölgelerde gözlemlendiği ancak ekonomik yaşamın uzmanlaşmak suretiyle iş bölümünün detaylandığı toplumsal yapı içinde istenilen etkiyi veremediği söylenmektedir. Tonguç'ta bu çerçevede eğitimin insanın içindeki yetenekleri çıkaracak bir meslek yönlendirmesi olduğunun bilincinde olup, öğrenciyi ilgi ve yeteneğinin olduğu alana yönlendirmede öğretmeni ve okulu bir rehber ve yol göstericiden başka bir şey olarak görmüyordu. Ayrıca Tonguç'u diğer pedagoğlardan ayıran kendi görüşlerini saplantılı şekilde sistematize edip savunmaktan ziyade Türkiye'deki eğitimin ve kırsal kesimde eğitimin verimliliştirilmesi için en uygun yöntemin iş merkezli üretici eğitim olduğunun iktisadi açıdan aşikâr olmasıdır. Tonguç, Zwiener'in kitabında da gözlemlendiği gibi Türkiye'de kırsal kesimin ilkel ve oldukça geri kalmış iktisadi-toplumsal durumu için iş eğitimi en uygun seçenektir ancak bu tür bir eğitim uzmanlaşma ve meslek ediniminin geliştiği noktada yani kalkınmanın önemli ölçüde gerçekleştiği iktisadi ve toplumsal hayatta yer almayacaktır. Dolayısıyla Tonguç, iş içinde eğitim modelinin ancak genel bir meslek gösterici eğitim anlayışı içinde Türkiye'nin ilk etapta kalkınmada ihtiyacı olduğu eğitim modeli olduğu için desteklemektedir ve bu daha sonra Köy Enstitülerinde uygulanan projelerin belirli bir kalkınma gerçekleştirilene kadar sürdürülebilir olacağına bilincindedir.³⁴⁷

Tonguç'a ve Köy Enstitülerine daha sonra yapılacak olan Batıcı eğitimin Türkiye'deki temsilcisi ve komünizm suçlamalarıysa tamamen yersizdir. Tonguç her ne kadar Batılı meslektaşlarının deney okulları ve iş içinde eğitim konusundaki eserlerinden ilham alsa da *Canlandırılacak Köy ve İlköğretim Kavramı* isimli eserlerinde Türk eğitim tarihini ve özelinde ilköğretimi Tanzimat'tan itibaren detaylıca ele alır ve salt Batı'nın teknik ve metotlarının taklit edilmesinin öğrenciyeye hiçbir katkısının olmadığı kanaatine varır.³⁴⁸ Tonguç'a göre oldukça basit bir gerçek gözden kaçırılır. Bu basit gerçekte Batılı pedagoğların ve fikirlerinin makro anlamda Avrupa, mikro anlamdaysa içinden geldiği ülkenin iktisadi, toplumsal ve kültürel hayatının içinden çıktığı ve orada varolan sorunlara çözüm bulmaya çalıştığıdır.

³⁴⁷ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 106-109.

³⁴⁸ Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, s. 37.

Tonguç'un Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde iş dersleri notlarında kullandığı bir diğer önemli isim Gustav Porger'in *Yeni Okul Reformları ve Deneysel Okulları* isimli eserinden de çıkardığı ders bu noktada anlamlıdır. Tonguç, Porger'in Eğitim meselesi böylece içinde bulunduğu çağın iktisadi ve toplumsal öğelerinden yoğun biçimde etkilenir ve çağın gerekliliklerine kendisini uyarlaması gerekir görüşüne sıkı sıkıya bağlanmıştır. Porger'e göre eğitimin “*materyal ve yöntem organizasyonunun saptanması güncel genel buluşlardan doğmalı ve zamanın düşünce ekonomik gereksinmelerine uyma amacı taşımalıdır.*”³⁴⁹

Eğitim sistemi ve özelinde okul ile öğretmenin yegâne amacı sürekli değişim içinde bulunan zamanın gerekliliklerine uygun şekilde eğittikleri kişinin yeteneklerini ortaya çıkaracak ve onu mesleki açıdan yönlendirmekten başka bir şey değildir. Bu noktada gerek eğiticiye ve de gerek eğitime özgür hareket etme imkânı tanınmalıdır çünkü esas amaç mesleki yönlendirme gibi durmakla birlikte kişinin hayatının geri kalanında mutluluğu bulabilmesinin sağlanmasıdır.

Klasik eğitim yöntemleri ve masa başı bürokratik reformlarsa hiçbir şekilde ne öğretmenin ne de öğrencinin mutluluğunu düşünür ve en verimsiz eğitim modelidir. Tonguç'un Almanya'da öğrenim gördüğu yıllarda 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Alman İmparatorluğu'nun Prusyalılaştırma ve imparatorluğa hizmet eden bir toplum yaratma politikalarıyla ilgili okuduğu kitaplarda da bu görüşün karşısında konumlandığı görülür. Müfredatın önceden belirlendiği ve belirli bir hayat ve dünya görüşünü öğrenciye taşımaktan başka bir amacı olmayan *bürokratik pedagoji* mutlu bir toplumdaki ziyade toplumları kendi görüşlerine uygun hale getirmeye çalışır ki Tonguç bu görüşe karşı durmaktadır.³⁵⁰ Nitekim Tonguç'un Eğitim Bakanlığı ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev almaya başlamasından itibaren devlet bürokrasisinin içindeki güvensizlikten ve jurnalcilikten oldukça rahatsız olduğu ve rejimin 1930'ların başından itibaren otoriterleşmesine karşı olduğu açıkça bilinmektedir.

Bununla birlikte Tonguç'a göre gerçekten Kemalist devrim çağdaşlaşma

³⁴⁹ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 111.

³⁵⁰ **A.e.**, s. 112.

yolunda muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak istiyorsa (ki kendisi hala başta Atatürk olmak üzere üst yönetici kesimin inandığını düşünüyordu) eğitimin politikadan ayrılarak çağın gerekliliklerini yakalaması gerektiğini öne sürüyordu. Bunun içinde tespitin serbestçe yapılabileceği, teşhisin konulabileceği serbest düşünsel bir ortam kurulması ve deneye dayanan yöntemler ile süreklilik arz eden bir eğitimin genel çerçevesini çizen bir program ortaya çıkarılması bir tercih değil, mevcut eğitim durumu noktasında bir zarurettir.

Tonguç açık şekilde eğitimin günlük bürokratik bir mesele olmaması gerektiğinin farkındadır ve eğitim günlük meselelerden sıyrılarak toplumun dönüşümü ve gelişimi için planlanmalı, uygulanmalıdır. Eğitimin amacı iktisadi ve toplumsal gelişimi ve kalkınmayı sağlamak şeklinde tanımlandığında Tonguç'un anılarında ikinci sorunsala cevap bulmaya çalıştığı, bunda eğitimin tek başına üstüne düşen büyük görevi ifa edip edemeyeceği olduğu açıkça görülür.³⁵¹

Tonguç, eğitimcinin mevcut sorunsalın bilincinde olmasına rağmen eğitim-öğretimin sosyal ve iktisadi kalkınmada payını artırma gayesinden sapmaması gerektiğinin de aynı zamanda bilincindedir. Nihayetinde bir devlet görevlisi, memuru olan Tonguç, doğal olarak kendisine verilen görevi sınırları zorlama pahasına yapmaya çalışmış ve birçok kez başta Eğitim Bakanlığı içindekiler olmak üzere yeni pedagojik görüşlerinden ötürü hoş karşılanmamıştır. Ancak Tonguç, öğretmenin, eğitimcinin bir devlet memuru olmasından ötürü yapabileceklerinin ve sınırlılıklarının bilincindedir ve sosyal-iktisadi kalkınma içerisinde eğitim ancak bir bu kalkınma planının bir ayağını teşkil etmektedir. Mamafih ortada böyle bir plan olmadığında da eğitimci vazgeçmemeli, elindeki olanakları sonuna kadar kullanmalıdır Tonguç'un düşünce sisteminde.

Buradan hareketle Tonguç'un içinde bulunduğu bürokratik-otoriter yapılanma ve rejimin eklektik yapısının bilincinde olmasına rağmen kendi yetki alanı dâhilinde, hatta onu aşacak derecede bir eğitimcinin sınırları zorlayabileceğini göstermiştir. Örneğin dönemin ünlü iş eğitimi pedagoglarından Georg

---

³⁵¹ A.e., s. 120.

Kerschensteiner'in kitabını *Mürebbinin Ruhü ve Muallim Yetiştirme Meselesi* ismiyle çevirmiş ve dönem itibariyle birçok pedagogun konumlarını sarsma potansiyeli barındırdığı için çevirinin yetersiz olduğu konusunda eleştirilmiştir. Özellikle Tonguç, ortaya koyduğu çeviriyle daha önce Kerschensteiner'in görüşlerini kendi notları ve yorumuyla öğrencilerine aktaran pedagogların tepkisini çekmiş ve bu anlamda 1930 yılı itibariyle alt pozisyonda bir eğitimci olmasına rağmen üst düzey pedagogların tekeline kıldığı için sistemin genel geçer işlerliğine karşı bir duruş sergilemiştir.³⁵²

Tonguç'u mevcut bürokratik sınırları zorlamaya iten ve eğitimcinin elindeki bütün imkânları şartlar ne olursa olsun kullanmaya sevk eden yapısının altındaysa kendisini özünde köylü olması ve sınıfının gerçekliklerini bilmesinden kaynaklanmaktadır. Romanya, Dobruca doğumlu olan İsmail Hakkı Tonguç yabancı bir ülkede kalmış Türk nüfusun bir parçası olarak Osmanlı'nın çöküşüne tanıklık etmiş ülke hasreti çeken bir nesle mensup olmuştur. Anılarında ve verdiği eserlerde sıkça köylünün yaşadığı zorlukları bizatihi kendisinin de yaşadığını aktaran Tonguç, köyün toplumsal ve iktisadi yaşamının iç yüzünü tecrübe etmiştir. Buna göre Tonguç, köylü için esas sorunun ekonomik sorunlar olduğunun bilincindedir ve babasının kendisinin okumasına iş gücü kaybı olacağından dolayı karşı olmasının rasyonelitesini anladığını ifade etmiştir. Tonguç yine anılarında kadının köyde üretim sürecinde oynadığı önemli role ve ailenin bir anlamda taşıyıcı direği olmasına rağmen toplumsal olarak ezilmiş olmasını annesi üzerinden tecrübe ederken yine annesinin desteğiyle Silistre'ye Rüştüye'ye girmeyi başarmıştır.³⁵³ Tonguç böylece kadının kırsalda üretime olan katkısının yanı sıra manevi gücünün bilincinde olarak her alanda kadın-erkek eşitliğini hayatı boyunca savunmuş ve nüfusunun yarısının toplumsal-iktisadi yaşama katılmayan bir toplumun istenilen her türlü kalkınma hamlesine cevap veremeyeceği gerçeğini kendi deneyimlerinden edinmiştir.

Bu bağlamda Tonguç, köyün sorunlarının ve dışarıdan bakan ve akıl veren, kağıt üstünde planlar yapan devlet görevlileri ve aydınların köylü tarafından sevilmediği, manevi değer taşınmasının hoş karşılanmadığını görmüştür. Tonguç'a

---

³⁵² A.e., s. 119-120.

³⁵³ Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, s. 51.

göre köylünün güvensizliği bu noktada da oldukça haklıdır çünkü köylü sınıfı doğal olarak toplum hiyerarşisi içerisinde en önemli üretici, asker kaynağı ve benzeri görevleri üstlenmesine rağmen kendisine ekonomik dönüşümden ziyade kültürel baskılar yapılmaktadır. Köylünün bakış açısıysa şartlarını iktisaden olumlu yönde etkilemeyen proje ve politikaları zaman kaybı olarak görmesi ve kendisine getirisinin olmayacağı rasyonalitesidir.

Tonguç'un görüşleri bu noktada Anadolu köylerinin Rumeli'de bulunan köylerden dahi yoksul bulunduğu noktasında köylülük bilincini muhafaza ederek gelişimini sürdürmüştür. Öğretmenlerin Anadolu köyelerine, halka gönderilmesinin arka plandaki sosyo-ekonomik yapıyı göz ardı ederek çok daha derin olan köy sorununu çözmeye romantik hayallerden ve söylemlerden başka bir anlam taşımadığını gören Tonguç, yukarıdan aşağıya bir eğitim modelinin halkın gerçekliklerinden kopuk olacağını düşünmüştür. Tonguç böylece Meşrutiyet'ten itibaren yapılan reformların ve aydınlar arasında tartışmaların hep köylünün geri kaldığı ve ona *doğruların* öğretilmesi gerektiği gibi sığ bir bakış açısına sahip olduğuna dair kanaatin mevcut olduğunu gözlemlemiştir. Mamafih aydın ve reformist bürokratların önemli bir kısmı aşağı ve ilkel olarak gördükleri köylünün geliştirilmesi gereken geri kalmış topluluklar olduğu yanılığısına düşmüş ve köylünün hareket ve davranışlarının altında yatan iktisadi altyapıyı fark etmemişlerdir.³⁵⁴

Zaten Köy Enstitüleri hareketine karşı olan muhafazakâr ve anti-komünist gruplar ile kişilerin Tonguç'a olan ideolojik eleştirileri hariç tutulduğunda Tonguç köylü kişiliği ve içinden çıktığı sınıfı unutmamasıyla öne çıkmıştır. Tonguç, rejimin birçok önde gelen isminin arasından sıyrılarak birçok araştırmaya konu olması noktasında köylünün yoksulluğunun ve toplumsal hiyerarşi içerisindeki en alt olan konumunu bilen köylü bir aydın özelliğini korumuştur.³⁵⁵

Tonguç, Batı'dan alınan eğitim metot ve yöntemlerinin köylü çocuğuna uygulandığında mevcut çevrenin farklı olmasının dahi eğitimde istenilen verimi

---

³⁵⁴ A.e., s. 57.

³⁵⁵ Mehmet Başaran, **Köy Enstitüleri: Özgürleşme Eylemi**, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2014, s. 15-16.

vermediğini gözlemlemiş ve eğitimin yine maddi uygarlığa dayandığını fark etmiştir. Kirby'ye göre Tonguç en temel fikir ve kavramların dahi Anadolu köylüsü tarafından bilinmediği (örneğin kırmızı tuğla, apartman vb.) noktasında Batı'dan doğrudan kopyalama yönteminin yanlışlığını erken dönemde fark etmiş ve eğitimin köyün çevresini geliştirecek bir anlayış üzerine inşa edilmesinin zorunlu olduğunu anlamıştır. Buradan hareketle Tonguç eğitimin amacının toplumsal-iktisadi kalkınma ve dönüşüm olduğunu ve bunun için eğitimin çevresinde geri kalmış olan her şeyle mücadele ederek bir çevre oluşturmaya çalışması gerektiğinin önemine değinmiştir. Eğitim, çevresinde çağdaş bir çevre olmadığı noktasında bu çevreyi kendi imkânları ile asgari düzeyde sağlamaya çalışmalıdır ve bu yolda uygar olmayan çevrenin ürünleri olan eski kuşak ve anlayış ile de bir mücadele içine girmelidir. Mücadeleyse gerçeklerden kopmayarak esas meselenin iktisadi ve toplumsal realitelerden bağımsız olmadığı noktasında köyün ekonomisinin çağdaş temellerini kurmaya sevk edecek bir hal almalıdır. Bu temellerde eğitimin iş içinde, köy ekonomisiyle entegre, köylünün düşman görmeyeceği bir şekilde atılmalıdır.³⁵⁶

Kirby'ye göre Tonguç'u diğer eğitimcilerden ayıranda onun gerek eğitimcilerin alanına giren pedagojik konular ile iktisatçıların araştırma ve ilgi sahasına giren konular üzerine çalışarak kendisini geliştirmesinde yatmaktadır. Dönem itibariyle Türk eğitimcilerinin önemli bir kısmı eğitim meselesiyle ilgili yapıtlarında iktisadi altyapının toplum ve devlet üzerindeki etkilerini, üretim ilişkilerinin ticaret, siyaset, kültür ve eğitim üzerindeki etkilerine değinmemiş, meseleyi ekonomistlerin alanı olarak görmüştür.³⁵⁷

İktisatçılar ise eğitim ile ilgili meselelerle ilgilenmemiş ve meselenin asıl kritik boyutu arka plana atılmıştır. Tonguç ise laik eğitim sisteminin Avrupa'da yükselen kapitalizm ve burjuvazinin sonucu olduğunu, sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan yeni iş kolları ve uzmanlaşma ihtiyacının eğitim gündemini belirlediğinin ayırtına birçok eğitimcinin aksine erken bir dönemde varmıştır. Batılı anlamda modern eğitim denilen olguda sanayileşmenin başlamasıyla daha önceki iktisadi

---

³⁵⁶ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 133.

³⁵⁷ **A.e.**, s. 139.

yetenek ve bilgileri işlevsizleşmiş kitlelerin güncel ekonomik bilgisel altyapısını okul aracılığıyla topluma yaymaktır. Tonguç'ta nüfusunun 3/4'ü köylü olan, Batı'nın geçirdiği evreleri geçirmemiş bir iktisadi-toplumsal yapı yine Batı'nın gelişim evreleriyle doğrudan bağlantılı laik eğitim modelinin başarıyla uygulanmasının önündeki en büyük engel olduğunun farkında olmuştur. Buna göre Tonguç, eğitimin mevcut iktisadi-toplumsal temele göre yapılandırılmasını desteklemekle birlikte eğitimciyi bir iktisatçıdan, ticari girişimciden veya sanayiciden ayırmanın toplumun siyasi, kültürel, sanatsal ve benzeri ihtiyaçlarına cevap vermekle de mükellef olduğuna inanmasıdır.³⁵⁸

Buradan hareketle Tonguç'un iş içinde eğitim ve yaparak öğrenme anlayışının çıkış noktası içinden geldiği köylü sınıfının hassasiyetlerini ve önyargılarını bilmesi, iktisadi-toplumsal gerçekliklerin farkında olması şeklinde iki ana başlık altında toplanabilmektedir. Her ne kadar iş içinde eğitim ve yaparak öğrenme anlayışı anti-entelektüellik ve maddiyatçılık eleştirilerine uğramış olsa da Tonguç'un enstitü deneyiminde görüldüğü üzere savunduğu düşünceler soyut düşünce ve teorinin küçümsenmesinden ziyade hitap etmeye çalıştığı hedef kitlesine uyumlu olup olmadığı sorunsalıdır.³⁵⁹

Köylü çocuklarına ilköğretim aşamasında tamamen yabancı, soyut ve ezbere dayalı bilgi yüklenmesinin geri dönüşü olmayacağını düşünen Tonguç ancak bu noktada kuramsal bilginin işlevselliğini sorgulamakta ve pratiğe dökülememesinden yakınmaktadır. Köy toplumunun sosyolojik açıdan devlete olan bakış açısının farkında olan Tonguç, üretim ve yaşam biçiminin ilkel tarım metotlarına bağlı olduğu köy düzeni içerisinde eğitimin ilk üstlenmesi gereken vazifesinin aslında çağdaş bir eğitim ortamı kurması olduğu tespitini yapmıştır. Maddi açıdan uygarlık çağdaş olmadığı zaman verilen eğitim fiziksel olarak okul binasıyla sınırlı kalmaktadır.

Böylece Türkiye'de eğitim toplumun çoğunluğunu oluşturan küçük üretici köylünün doğrudan ihtiyaçlarını giderecek bir şekilde tasarlanmalı ve toplum mesleki açıdan uzmanlaşmalı, iş bölümlerine ayrılmalıdır. Eğitim geçimini sağlayacak

³⁵⁸ A.e., s. 139-412.

³⁵⁹ M. Asım Karaömerlioğlu, "Türkiye'de Köycülük," s. 287.

mesleki yeteneğini bulmasında bireye yardımcı olmalı, ekonominin genel ihtiyacı olan her alanda uzmanlaşmış, iş alanında farklılaşmış bireyler yetiştirilmesine çalışmalıdır. İş kavramı merkeze alınarak eğitim ekonomik kalkınma ve toplumsal dönüşümü gerçekleştirmede tek başına değişim gücü sınırlı olsa bile rol almaktan kaçınmamalıdır.³⁶⁰ İlk aşamada daha çok iktisadi ihtiyaçların karşılanmasına ağırlık verildiği gibi bir izlenim edinilmekle birlikte Köy Enstitüleri örneği salt materyalist görüşlerin hâkim olduğu bir eğitim girişiminden ziyade kültür-sanat açısından da önemli işler yapmıştır. Nitekim Tonguç'un kendisinin de bir köylü aydını olduğu düşünüldüğünde belki de enstitü deneyiminin en başarılı özelliği birçok aydın, entelektüel ve sanatçı yetiştirmesi olmuştur.

Tonguç'un fikirlerinde eğitim reformunun altında yatan düşünce sisteminde ne salt eğitimsel ne de ekonomik boyut öne çıkarılmıştır. Ekonomik ihtiyaçların giderilmesi toplumsal gerçekliğin bir sonucu olurken eğitim iktisadi planlarla uyumlu, yapaylıktan uzak ancak onun çok ötesinde ihtiyaçları gidermekle yükümlü bir alanı oluşturmaktadır. Eğitimin ulusal kalkınmada esas görevleri üstlenmekten başka çaresi yoktur ancak bu salt iktisadi bir kalkınmayı da ifade etmemektedir. Tonguç'a göre eğitim bireyin ve toplumun meslek edinimi ve uzmanlaşmasında rasyonelleşmesi ve sınırları düzgün çizilmiş bir iş bölümünün sağlanarak demokrasinin temellerinin sağlam bir şekilde atılmasını gerçekleştirmelidir.³⁶¹ Yani Tonguç'un aklında olan tek parti iktidarının ideolojik kalıplarla tepeden inme bir ulusal kalkınma ve eğitim seferberliğinin yerine çağdaş toplumsal ilkelerle uyumlu, demokratik ve ekonomik gerçeklere dayanan, yeteneği öne çıkararak bir mesleki uzmanlaşmadır. Tonguç bu çerçevede aslında Kemalist rejimin toplumsal-eşitlikçi yanını öne çıkarırken bürokratik-otoriter tarafıyla çatışmaya girmeden genel çağdaşlaşma ilkeleri ve ekonomik gerekliliklerin yadsınmazlığı üzerinden bir uzlaşma yaratmaya çalışmıştır.

Bu bağlamda Tonguç'un eğitim sisteminde öğretmen klasik bir okul öğretmeninden ziyade mesleki yol gösterici, maddi uygarlığın koşullarını elinden

---

³⁶⁰ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 184.

³⁶¹ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 148.

geldiğince değiştirmeye çalışandır. Köylünün elindeki kıt kaynağın ve sermayelerinin kendi kas gücü olduğunu bilen Tonguç, ülkenin en büyük ancak ilkel şartlarda bulunan üretici kesimi rasyonel üretim sürecine ve uzmanlaşmasına çalışmıştır. Henüz tarımda makineleşmenin dahi sermaye birikimsizliği yüzünden sağlanamadığı bir ortamda Tonguç'un amacı ilkel tarım metotlarına bağlı köylüye genel eğitimin yanında mesleki bir eğitim vermek suretiyle onu farklı meslekleri icra edebilecek, köyün iktisadi-toplumsal koşullarına cevap verebilecek mesleki düzeye erdirmektir.³⁶² Modern tarım teknikleri ve metotlarının öğretildiği, kırsal yaşamın ihtiyaç duyduğu mesleki uzmanlaşma ve kalifikasyonun verilmeye çalışıldığı Tonguç eğitim sisteminde işlevsel olmayan klasik eğitime yer verilmezken köyde eğitim pahalı yatırımlarla değil ancak köylünün ihtiyaç duyduğunun ona verilmesiyle sağlanabilecek bir olgudur. Köye götürülecek eğitim bu çerçevede iş ile ilgili olmalı, üretim prensibinden bağımsız olmamalı, öğretmende klasik bir öğretmenden ziyade üretici kimliğini koruyan bir öğretici olmalıdır.

Tonguç'un bir eğitimci olarak sadece işin pedagojik boyutuyla ilgilenmeyerek Türkiye'deki eğitim sorununun bir genel kalkınma sorunu olduğu ve eğitim meselesinin toplumsal-iktisadi realiteler içerisinde ele alınması gerektiği görüşü onun okul yapımı konusundaki görüşleriyle de örtüşür. Tonguç, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atandığında Saffet Arıkan'a hazırladığı eğitim raporunda köylerde okul inşaatının Bulgaristan'da uygulanan benzer kooperatif işletilmesine dayanan bir fon aracılığıyla hızlandırılabilabileceğine yer verir. Fonun finansmanı ve her bir eğitim bölgesinden fon için toplanacak gelir kalemleri detaylı bir şekilde sıralanırken komün olarak adlandırdığı birleştirilmiş köy birimlerinden detaylıca listelenerek toplanan meblağların yirmi yıl sonra hisse senedine dönüştürülmesine yer verilir.³⁶³

Böylece köylünün gerek kas gücü gerek mali açıdan yaptığı desteğin zorunlu bağış ve görev gibi algılanmasının önüne geçilmesi amaçlanarak ekonomik geri dönüş ve karşılığı olduğunun bilincinde olması gerektiği belirtilir. Kendisinde bir

---

³⁶² A.e., s. 161.

³⁶³ İsmail Hakkı Tonguç, a.g.e., s. 286-287.

köylü olan Tonguç, köylünün eğitim meselesini yüzyıllardan beri devletin genel yaklaşımının doğal bir sonucu olarak bir devlet işi olarak algıladığının farkındadır. Köylünün köyde okul kurulmasının uzun vadeli yararlarından ziyade kısa vadede ödeyeceği vergi ve vereceği emek gücünün doğal olarak hesabını yapması sistemin çıkış noktasını oluşturur. Bu çıkış noktası da köylünün yaptığı katkının geri dönüşünün olması gerektiği ancak bu şekilde köyün örgütlenerek seferber edilmesini sağlayacak motivasyonun elde edilebileceği öne sürülür.

Tonguç ayrıca fonda öğretmen ve encümenlerin hissesinin olması sağlanarak anaparanın faize konulması ve kredi bulunmasında kullanılmasını önerir. Ziraat Bankası bünyesinde oluşturulacak fon banka tarafından işletilerek belirli bir faiz geliri elde edilmesine yararken inşaatlar için kredi elde edilmesinde de kaynak gösterilebilir. Dolayısıyla Tonguç'un köyde eğitim ve dönüşüm için bütçenin üzerindeki yükü hafifletecek, devletin bu eğitim fonuna bütçeden sadece belirli bir para koymak suretiyle katkı sağlayacağı bir finansman meselesi olduğunu görmesi meselenin iktisadi gerçeklerden bağımsız ele alınmayacağı görüşünü öne çıkarır. Ayrıca köyde okul inşaatı konusuna destek veren köylerin ödüllendirilmesi, vermeyenin ise tam açık bir yöntem önerilmemekle birlikte cezalandırılmasına dayanan ödül-ceza sistemi eğitimin iktisadi anlamda verimli kılınmasını esas alır.³⁶⁴

Tonguç'un Köy Enstitüleri yasasıyla kurulmasına önemli katkı sağladığı bir diğer fon ise memur ve öğretmenlerin bağlı olduğu Emekli Sandığı'nın borç içinde bulunması sebebiyle yeni bir *Öğretmen Emekli Sandığı* ve *Köy Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı* kurulmasıdır. Burada sandığın finansmanı için işveren yani Eğitim Bakanlığı ve çalışanın ortak prim ödemesi, köy okullarının kurdukları kooperatif ve işletmelerden elde edilen gelirler belirlenirken biriken anaparanın işletilmesi kararlaştırılmıştır. İşletilen anapara üzerinden elde edilen gelir ile köy öğretmeni emekli maaşını alabilirken hâlihazırda maaşı normal öğretmenden az olan köy öğretmenin ek gelir sağlayabileceği, köy öğretmenin geleceğini, sağlığını ve kaza ya da ölüm halinde ailesinin tazminatı alabilmesinin garanti altına alındığı

---

³⁶⁴ A.e., s. 286-288.

sandıklar kurulmuştur.³⁶⁵

Tonguç'un öne sürdüğü farklı fonların 18. yy'da ABD'nin kurucu babalarından olan ve eğitimci kişiliğiyle öne çıkan Benjamin Franklin'in kurduduğu vakıf fonuna benzemesi bu çerçevede ilgi çekicidir. Franklin'in vasiyetnamesinde belirlediği anapara ile bir vakıf-yardım fonu kurularak önce eğitimini tamamlamış gençlere düşük faizli kredi sağlanmış ardından fonun kendi kendisini sübvansetmesiyle birikim elde edilmiştir. Fonun belirlenen miktardaki anaparası muhafaza edilirken işlenmesinden elde edilecek meblağlarla eğitim ve altyapıya harcanması karşılığında kamu hazinesini desteklemesi tasarlanmıştır. Franklin'in ölümünden yüz yıl sonra 1890'larda dahi fon varlığını sürdürmüş, Andrew Carnegie gibi önde gelen sanayicilerin yaptığı bağışlarla ticaret okulu açılmış, nihayetinde 2001 yılında paranın kalanı kütüphanelere, meslek okullarına ve belirlenen bursiyerlere dağıtılmıştır.³⁶⁶

Buradan hareketle Tonguç'un enstitü deneyimi ile en üst seviyesine ulaşan düşünsel sisteminde eğitim, mesleki uzmanlaşmayı sağlamak, ilkel tarım yöntemlerinin uygulandığı köyün sosyo-ekonomik yapısını dönüştürecek ve kalkındırarak işlevsel bir eğitim modelini uygulamaktır. Türkiye'de köy eğitimi ve köy kalkınmasının iktisadi ve toplumsal gerçekliklerden bağımsız bir şekilde değerlendirilemeyeceğinin farkında olan Tonguç ekonomik artı değer yaratan, üretimi ve refahı hedefleyen bir eğitim sistemi öngörmüştür.

---

³⁶⁵ Tonguç'un hazırladığı fon ve sandıkların ve bunları besleyecek köy kooperatiflerinin köy öğretmenlerinin geleceğini garanti altına almasından ötürü mesleği cazip kıldığını, kırsal eğitimin sadece merkezi bütçe ile yürütülemeyeceğini ve işin finans ayağının detaylı şekilde ele alınmasının gerekliliğini göstermesi Kirby'ye göre Tonguç'un Türkiye'deki eğitim meselesinin sosyo-ekonomik boyutunu anladığını göstermektedir. Bununla birlikte Kirby, okul yapımı ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde köy ve köylünün ana taşıyıcı olmasının en büyük eksiklik olduğunu, köylünün hasat mevsiminde inşaatlarda çalışma zorunluluğunun, okula arsa bulma zorunluluğunun, okulun yapı gereçlerini karşılamada kısmi yardımının öngörülmesinin sıkıntı yarattığını söylemiştir. Her ne kadar yasa mali durumu gelişmiş olan görece daha büyük toprak sahibi köylüleri vb. hedef alsada küçük köylünün üzerine yük binmesi kaçınılmaz olmuştur. Diğer yandan Tonguç'un önerisinde yasa tasarısının esas amacı köylüye asgari harcama ve yük ile ekonomik açıdan en üstün eğitimi vermektir. Mamafih yasa ile uygulama arasında uyumsuzluk mevcuttur. Orman İşletmeleri, Devlet Demir ve Denizyolları, kamuya ait çimento ve demir işletmeleri ve hatta ucuz kereste sağlaması yasayla belirlenen Tarım Bakanlığı enstitülerin ihtiyaçlarını karşılamakta isteksiz olmuş, süreci geciktirmiştir; Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 393-397.

³⁶⁶ Walter Isaacson, **Benjamin Franklin**, Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, s. 473-475.

Tonguç'a göre Türk köylüsünün geri kalmışlığı iş eğitimi ve mesleksel yol gösterim tarzında bir eğitimin uygulanması için oldukça müsait bir toplum yapısı sunmaktadır. Bununla birlikte kendisinin de bildiği üzere iş içinde eğitim tarzı ve köyün kalkınmasında üretim, üreten okul-köy işbirliği belirli bir kalkınma aşamasına ulaşıncaya kadar uygulanabilir bir projedir. Belirli bir kalkınma seviyesine erişildikten sonra dönemin ihtiyaçlarına göre yine üretici iş ilkesine göre çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır. Henüz belirli altyapısal eşikleri geçmemiş bir toplum yapısında Batı'dan kopyalanan klasik tarzda eğitimin Türkiye'de ve kalkınma politikalarında hiçbir yeri yoktur. Dolayısıyla Tonguç'un eğitim felsefesi içerisinde eğitim başta iktisadi ve sosyal olgular olmak üzere din, kültür, siyaset, hukuk, ticaret ve benzer olgularla ilişki içerisinde olan, onları etkileyen ve onlardan etkilenen bir süreçtir. Eğitimin görevi Türkiye'deki şartlar gereği Batı'daki burjuva kapitalist demokrasileri için ihtiyaç duyulan ve o sistem içerisinde uyumlu şekilde hareket eden bireyler yetiştirmekten ziyade genel kalkınmada esas rolü oynamaktır.

Tonguç, Türkiye'de köy ve köyün yüzyıllardır içinde bulunduğu toplumsal ve iktisadi koşulların salt eğitim ile kalkındırılmasının zorluğunun farkındadır. Eğitim, devletin çok yönlü desteği ve ortaya koyduğu güçlü irade ile toplumsal gelişmeyi, iktisadi kalkınmada kaldıraç işlevi görmelidir. Eğitim, üretici bireyler yetiştirerek köylünün yaşam koşullarını her alanda, kapasitesi yettiği ölçüde düzeltmeye çalışmalıdır. Eğitimin toplumsal dönüşümü ve kalkınmayı tek başına ne kadar gerçekleştirebileceği önemli bir sorunsaldır. Ancak Tonguç, eğitimin tek başına başarı sağlama ihtimali ne olursa olsun kırsalın dönüşümü ve kalkınması yolunda kullanılması görüşünü savunmuştur.³⁶⁷

4. 3. Köy Enstitülerinin Ö zellikleri

4. 3. 1. Köy Enstitüleri Genel Ö zellikleri

Tek parti iktidarının 1930'ların başından itibaren ulusal eğitimin çıkmaza girmesiyle arayışlar köye yeni bir tip okul ve öğretmen ile gidilmesi gerekliliğinin

³⁶⁷ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 120.

anlaşılmasıyla sonuçlanmış ve 1935'ten sonra İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğüne atanmasıyla bu süreç hızlanmıştır. 1930 buhranından sonra hammadde ihracatçısı, sanayi malı ithalatçısı olan Türkiye'nin sermaye birikimi elde etmesinin rasyonel yolu da tarımsal üretimi arttırmaktır. Döviz sıkıntısı ve sermaye eksikliği tarımda makineleşmenin önüne geçerken küçük köylü çiftçilere modern tarım teknik ve metotlarının öğretilmesinden başka seçenek mümkün görülmemiştir. Köy öğretmenleri uygulaması bu çerçevede girişilen ilk deneme olmuş, sahada bir takım zorluklarla karşılaşılsa da izlenilen yöntemin gerçekçi olduğu kanısı kuvvetlenmiştir. 1937 ve 1939'da çıkan kanunlarla Köy Öğretmenleri yasal bir statüye kavuşurken 1947 yılına kadar 8675 öğretmen yetiştirilmiştir.³⁶⁸

Köy öğretmenleri projesi bir taraftan devam ederken köy öğretmeni ve okulunun sürdürülebilir, kalıcı bir sisteme oturtulması ihtiyacı ortaya çıkmaya başlamış ve Köy Enstitüleri projesine doğru gidilmiştir. Bu anlamda Köy Enstitüleri bahsedildiği üzere öğretmen projesinin ülke sathına yayılmış, kurumsallaşmış ve genişletilmiş ve süreklileştirilmiş halidir. Tonguç'un açıklamalarına bakıldığında da köy öğretmeni aslında öğretmenden ziyade bir eğitmendir ve köy eğitimi salt teorik ve kültür gelişimi şeklinde ele alındığında bir karşılığı olmayacaktır. Köye gönderilen öğretmen-öğretmen basit ancak verimli tarım yöntemlerini köylüye öğretmek, mesleksel farklılaşmayı sağlayarak üretimi eldeki asgari imkânlarla maksimize edecektir. Köy öğretmen-eğitmenleri ilk aşamada temel gelişim eşiklerini aşmada köylüye yardımcı olduktan sonraki ancak daha kalifiye ziraatçi ve öğretmenler kırsalda başarılı olabileceklerdir.³⁶⁹ Köyün ve köylünün mesleki açıdan yetersizliğiyle birçok enstitü mezunu köy çocuğunun belirttiği üzere herhangi bir el sanatı ve zanaatın olmadığı bir seviyededir. Hatta en ilkel teknolojinin bulunmadığı, testere, tornavida ve çivi dahi olmayan Türk köyü için bu durum normal durumdur. Kağnılara takılan demiri değiştirecek ustaların dahi eksikliği köylünün günlük yaşam

³⁶⁸ Çiğdem Erdem, "Cumhuriyet Yönetiminin 1930'lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte "Dönüşüm"ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak Köy Öğretmen Kursları," **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, c. 10, no. 3, 2008, s. 191-194.

³⁶⁹ İsmail Hakkı Tonguç, **a.g.e.**, s. 309-310.

seviyesini, üretim kapasitesini düşürmektedir.³⁷⁰

Köylünün günlük hayatta işine yarayacak, köy ekonomisine katkı sağlayacak bilgilerin öğretmende olması bu noktada bir gereklilik halini alırken öğretmenin tarım harici en az bir uzmanlık alanının olması gerekmiştir. Köy Enstitüleri böylece klasik müfredat eğitiminin yanında, zirai eğitim ve demircilik, temel inşaat işleri, marangozculuk, dülgercilik, tavuk ve hayvancılık, daha çok kız öğrenciler için belirlenen biçki-dikiş dersleri ve benzeri eğitimin verilebilmesi için öğretmen projesinin ihtiyaç duyduğu maddi altyapının kurularak daha fazla köylü çocuğunun yetiştirilerek köye gönderilmesini hızlandırma projesidir. Köye kurulacak yeni tür okul üretici bir okul olurken köylüde köylü özelliğini korumakla birlikte artık gelişmiş bir köylü haline gelecektir.³⁷¹

Eğitmen projesinin eksiklikleri görüldükten Tonguç'un öğretmen projesinde de uygulayıp savunduğu deney ve gözlem yolu tekrar tercih edilir. Bunun için Köy Enstitüleri projesi başlatılmadan önce pilot okullar belirlenmiş, 1937'de İzmir Kızıllıçullu ve Eskişehir Çifteler'de *Köy Öğretmen Okulları* yeni tür köy öğretmeni ve okulunun ilk uygulama sahası olmuştur.

Kızıllıçullu ve Çifteler deneyleri ile öğretmen ve öğrenciler modern tarım teknikleri ve yöntemlerini öğrenmeye başlarken diğer mesleki alanlarda da tecrübe kazanmaya başlamış, başlangıç için okullara aktarılan ödenekler dışında kendi kendisine yeterli, sürdürülebilir okul modeli uygulamasına girişilmiştir. Öğrenciler klasik müfredatın yanında birçok araç ve gereci kendileri imal ederken, inşaat ve yapı işlerine de katılmışlardır.

Öğrenciler köy ilkokullarını bitirmiş ve gerekli sınav, mülakatları geçmiş, köyde hizmet edebileceği düşünülenler arasından seçilirken Kızıllıçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okulları ödenek, yasal sorunlar ve Milli Eğitim Bakanlığı içindeki bürokratik muhalefet gibi meseleler yüzünden üç yıl kadar aynı adı kullanmak

---

³⁷⁰ Can Dündar, **a.g.e.**, s. 24.

³⁷¹ Çiğdem Erdem, **a.g.e.**, s. 197.

durumunda kalmıştır.³⁷²

İlkokul mezunu öğrencilerin tekrar İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan okullarda okutulması ve bunun Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün yetki alanına girmesi, diğer yandan kültürel faaliyetler, yapı ve inşaat işlerinin Yüksek ve Mesleki Öğretimin yetki alanı girmesi sebebiyle bürokratik gecikmeler yaşanmıştır. Kızılçullu ve Çifteler ancak 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri'nin kurulduğu yasanın geçmesiyle enstitü ismini taşıyabilmişlerdir.³⁷³ Enstitü adının özellikle seçilmesiyle okulların kuruluş felsefesini yansıtan uygulamalı iş eğitimi ve üretimi merkez almasından gelmiştir.

Kızılçullu ve Çifteler deneyleri Tonguç ve daha sonra aralarının bozulduğu eğitim kursuyla ünlü pedagog Emin Soysal'ın farklı idare anlayışları çerçevesinde farklı eğitim öğretim yöntem ve planlamaları üzerinden devam etmiştir. Soysal'ın yönetimindeki Kızılçullu Kirby'nin de belirttiği üzere Batı'daki birçok muadilinden daha özgün deney ve iş eksenli çalışmalar yürütmüşlerdir. Bununla birlikte Kirby, Soysal'ın yönetim biçimine bazı noktalarda eleştirel yaklaşmıştır.³⁷⁴

Kızılçullu ve Çifteler daha sonra Köy Enstitüleri sistemine entegre edilirken arka planda Soysal ile Tonguç arasındaki mücadele de devam etmiştir. Enstitülerin amaçlarına ulaşma konusundaki verimliliğin eğitimin tek başına köyü kalkındırma kapasitesi sorunsalı olmakla birlikte Soysal'ın siyasi eleştirileri bazı yazarlara göre kapatılmada etkili olmuştur.³⁷⁵ Araştırmanın konusu olmamakla birlikte Soysal'ın Kızılçullu'da giriştiği deneyin bir süre sonra merkezde İlköğretim Genel Müdür'ü

---

³⁷² Melih Tınal, "Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına," **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, no. 21, Güz 2008, s. 186.

³⁷³ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 201.

³⁷⁴ Kirby'ye göre okulda köyde çalışma konusunda isteksiz öğrencilerin mezun olduğunu, derslerin bazı noktalarda örneğin tarih eğitiminde klasik modelde işlendiğini ve serbest tartışma ortamı, kitap eleştirisi oturumlarında Tonguç modelini izleyen Rauf İnan yönetimindeki Çifteler'in aksine daha bürokratik bir atmosferde işlendiğini söylemiştir; **A.e.**, s. 230-244.

³⁷⁵ Enstitülerin yoğun eleştirilere uğradığı ve teşkilat yapısının, yönetim ve eğitim anlayışının neredeyse tamamen değiştirildiği yıl olan 1946'da Maraş'tan bağımsız milletvekili seçilen Soysal, mecliste yaptığı konuşmada muhalif kesimin daha sonra kullanacağı eleştirilerde bulunmuştur. Nitekim Soysal'ın meclisteki eleştirilerinde Tonguç ile arasındaki mücadeleyi kişiselleştirdiği öne sürülmüş ve eleştirinin içinde pedagojik bölümlerin asgari düzeyde olduğu belirtilmiştir; Hüseyin Atmaca, **Bir Köy Çocuğunun Serüveni: Köy Enstitüsünden Parlamento'ya**, Ankara, Abis Yayınevi, 2009, s. 135-137.

Tonguç ve Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in tasarladıkları modeldeki enstitü deneyiyle çakıştığı söylenebilir.³⁷⁶

Soysal'ın enstitülerle ilgili siyasi eleştirileri bir yana konulacak olursa pedagojik açıdan eleştirileri bu noktada daha değerlidir. Soysal'a göre enstitü projesi oldukça acele biçimde uygulamaya konulmuş, nitelikten ziyade nicel artırım esas olmuştur. Öğrenci sayısı enstitülerin kaldıramayacağı hızda artmış, kalite düşmüştür. Diğer yandan Soysal, öğrenci ve enstitü sayısı arttıkça idareci ve öğretmen açığının çıktığını ve bu açığında köy eğitimi konusunda tecrübesiz öğretmenlerle kapatıldığını söylemiştir. Eğitimin iş ve sanat bakımından yoğunluğunun kültür derslerinde aksamalara yol açtığı, materyal ve temel ihtiyaç malzemelerinde de önemli eksiklikler olduğu Soysal ve diğer bazı yazarlar tarafından dile getirilmiştir.³⁷⁷

Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okulu adı altında yürütülen enstitü faaliyetleri üç yıllık denemenin ardından 17 Nisan 1940'ta 3803 nolu kanunla yasallaşmış ve ülke genelinde bir proje haline dönüştürülmüştür. Yasada köye uygun zirai donanımına sahip, mesleki (en az bir sanat dalında) açıdan uzmanlaşmış

---

³⁷⁶ Soysal, köy için ayrı bir öğretmen yetiştirilmesini ve iş içinde eğitimi savunmakla birlikte bunun yeni bir model denemesi olacağından zorlu bir işe girişildiğinin farkında olmuş ve Tonguç'a da bu konuyla ilgili yakınmış, sürekliliğin esas olduğunu belirtmiştir. Tonguç'la ilgili üretim konusunda ayrılmış ve Tonguç'un üretim anlayışının enstitülerde salt amaç olduğunu ancak üretimin işin bir sonucu olması gerektiğini, esas amacın eğitim olması gerektiği belirtilmiştir. Mamafih 1942'den sonra Soysal'ın görevden alınarak soruşturma geçirmesi Tonguç ve Yücel ile aralarında kişisel denilebilecek bir husumet başlatmıştır. Soruşturmanın temelini Soysal'ın merkezin belirlediği müfredattan ziyade kendi özgün Köy Enstitüleri modelini uygulamaya çalıştığı ve insiyatif alarak merkezle çekişme içerisine girmesi olarak gözükmektedir. 1946'da milletvekili seçilmesiyle birlikte Soysal, mecliste kendi görüşleri doğrultusunda enstitüleri *reforme eden* yeni Eğitim Bakan'ı Şemsettin Sirer'in kararlarında etkili olmuştur. Soysal'ın enstitülerle ilgili eleştirilerine bakıldığında pedagojik olanların siyasi olanlardan ayrılması gerekliliği bu noktada önem arz etmektedir. Soysal'ın esas görüşü enstitülerde iş ve üretim, ana amaç olan eğitimin aksamasına, öğrencilerin (öğretmen aday) yeterli eğitim alamamalarına yol açmıştır. Enstitülerin iç yapısının değiştiği 1946'dan sonra Soysal'ın kararları etkili olurken ne kadarının gerçekten Soysal'ın savunduğu veya istediği şekilde gerçekleştiği tartışmalıdır. Soysal meclisteki bazı konuşmalarında pedagojik tespitlerde bulunarak enstitülerin eksik kaldığı hususlarda rasyonel eleştiriler yaparken bazı söz aldığı zamanlarda da enstitüleri milli olmamakla suçlamış, solculuğun yayıldığı şeklinde eleştiriler yapmış ve Tonguç ile Yücel'i sert şekilde eleştirmiştir. Mamafih 1946'dan sonra enstitülerin üretim ve iş içinde eğitim anlayışı kademeli şekilde azalmıştır. Eğitim kalitesini yükseltme adı altında ıslahatlar okulların özelliklerinin kaybolmasında etkili olmuş, yapılan eleştiriler okulları verimlileştirmekten ziyade özgünlüğü olmayan okullara çevirmiş ve nihayet okullar vasıflarını kaybederek 1954'de resmi olarak kapatılmıştır; Selçuk Uygun, "M. Emin Soysal'ın Hayatı ve Köy Enstitüleri Tarihindeki Yeri," **Milli Eğitim Dergisi**, no. 185, Kış 2010, s. 148-161.

³⁷⁷ **A.e.**, s. 156-157.

öğretmenler yetiştirilmesi, köy ilkokullarını bitirmiş yetenekli çocukların bu okullara alınması ve eğitimlerini tamamladıktan sonra yirmi yıl zorunlu görev yaparak köy eğitimi ve kalkınmasının aksamaması kararlaştırılmıştır. Ayrıca köye gönderilen öğretmene bahsedildiği üzere tarım aletleri, toprak, diğer üretim vasıtaları tahsis edilmesi ve elde edilen gelirin öğretmene ait olması böylece öğretmenin maaşlı bir memur olup devlet bütçesine yük olmaktan ziyade üretici kimliğini koruması tasarlanmıştır.³⁷⁸

İlk bakışta bürokratik bir kanun gibi gözüken enstitü kuruluş kanunu 1935'ten itibaren eğitimden beri süregelen deneyimlerin bir ürünü olmuş ancak esas farklılık Tonguç'un uygulamaları ve çıkardığı ayrı tüzüklerde görülmüştür. 3803 numaralı kanun genel ifadeleri ve enstitülerin genel amacını içerirken öğretmenlerin görev tanımları, köy arazisini işleyip gelirin elde edilme şekli ve köylüye genel eğitimin nasıl verileceğine dair talimatlar Tonguç'un bizzat yazımına katkı sağladığı alt nizamname ve talimatnamelerle desteklenmiştir. 3803 sayılı yasayı destekleyen ve enstitülerin iç yönetimi, köylerde kurulacak okulların ve öğretmenlerin görevleri, eğitim işlerinin yürütülmesine dair detaylar, öğretmen ve okulun izleyeceği faaliyetleri belirginleştiren ve detaylandıran 4274 sayılı *Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu* çıkarılmıştır. Ayrıca bizzat Tonguç tarafından yazılan *Teşkilat Kanun İzahnamesi*'yle kanunun amacı ve işleyişi anlatılmıştır.³⁷⁹

Yapılan araştırmalardan sonra coğrafya, üretim koşulları ve nitelikleri, kırsalın sosyo-kültürel yapısı ve ulaşım gibi kriterler değerlendirilerek ülke yirmi bölgeye ayrılmış ve her bir enstitünün kurulduğu bölgedeki üretim, zanaat özelliklerine göre kurulması kararlaştırılmıştır. Şehirlerden uzak ancak ulaşım açısından stratejik noktalara kurulacak olan enstitüler, çevresinden bağımsız, kendi kendisine yeterli birimler olacak şekilde öğrencilerle birlikte kurulacaktır.³⁸⁰ Kurulacak köy okulları eğitimli (üç sınıf), öğretmenli (beş sınıf) ve öğretmenli-eğitmenli köy okulları (beş sınıf) olarak düzenlenmiş ve enstitülerden mezun olacak

³⁷⁸ Resmi Gazete, "Köy Enstitüleri Kanunu," no. 3803, 17 Nisan 1940 , https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc021/kanuntbmmc021/kanuntbmmc02103803.pdf, s. 233-237.

³⁷⁹ Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, s. 222-223.

³⁸⁰ Can Dündar, *a.g.e.*, s. 27.

öğrencilerin köylerin büyüklüğüne göre bahsedilen okullarda görev almaları tasarlanmıştır. 71 maddeli Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nun İzahnamesi ile daha önce denenmemiş ve klasik eğitimcilerin alışık olmadığı, mevcut yürürlükte olan yasalarla çakıştığı noktaları açıklayıcı olması ve detaylandırmasıyla uygulamada rahatlık sağlamayı amaçlamıştır.³⁸¹

Tonguç'un verdiği bilgiye göre 1935-1947 yılları arasında 8675 öğretmen mezun edilip bunların 7090 köyde okul açtığı, 1946'ya gelindiğinde öğretmenlerin yönetimi altında da 211.512 çocuk eğitim aldığı yer almaktadır. Ayrıca yine 1946-1947 başında hâlihazırda mezun edilen 5542 enstitü mezunu öğretmenin haricinde enstitülerde öğretmen olacak 16.400 öğrenci bulunduğundan hareketle yıllık 3000 mezun verilmesi planlanmıştır. Mezunların mevcut enstitüler sistemi üzerinden planlandığında yılda azami 3000 okul yaparak 1956 yılına kadar köy okulu ve öğretmeni sorununun büyük oranda çözüleceği ve kalkınma noktasında önemli adımlar atılabileceği hesaplanmıştır.³⁸² Böylece kağıt üzerindeki hesaplamalar uygulamada doğal olarak değişmekle birlikte enstitüler klasik yöntemden ayrılarak okul-öğretmen sayısını en az maliyetle devlete yük olmadan nicel ve nitel şekilde arttırarak köye ulaşmada daha önceki denemelere göre farklılık arz eden bir girişim olmuştur.

Köy öğretmene köyün ekonomik kalkınmasıyla ilgili okulun kurulmasından, okula bağlı çiftlik ve fidanlıkların oluşturulmasına kadar görev tanımlanırken daha geniş olanaklara sahip köy bölge okullarında tohum, fidan ve damızlık hayvan yetiştirilerek köylüye doğrudan ekonomik yardım yapılması enstitülerin doğrudan ekonomik artı değer üretim boyutunu teşkil etmiştir. Köy öğretmeni kendi köyünde ilk etapta köylüye eldeki imkânlarla alet yapımını öğretip

---

³⁸¹ Enstitülerden mezun olacak öğrenci-öğretmenlerin köy okullarında okuyacak öğrencileri 6-16 yaş arasından seçilirken akşam okullarıyla da bir anlamda Millet Mektepleri gibi 16 yaş üstü köylünün eğitimi tamamlanacaktır. Burada okuma-yazma haricinde temel meslek eğitimi yapılması ve mezun olanlara belge verilmesi de kararlaştırılmıştır. Yapılan hesaplara göre ilk etapta sayıları zamanla artacak köy okulu, bunların birleşmesinden yani 10-15 köy için bölge okulları, 15-30 köyü kapsayan başöğretmen teftiş bölgesi, 10-20 müfettişin üstünde bir köy enstitüsü bölgesi ve bunun üzerinde İlköğretim Genel Müdürlüğü bulunan bir yönetim sistemi kurulmuştur; Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, s. 223-226.

³⁸² **A.e.**, s. 224-225.

modern zirai teknikleri benimsetmeye çalışırken daha ileri teknik eğitim bölge köy okullarında tatbik edilecektir.³⁸³

Tonguç'un enstitüler sisteminin ötesiyle ilgili köyün canlandırılması ve çevrenin değiştirilmesiyle ilgili öngörülerinin teoriden pratiğe geçişi enstitülerin kuruluşlarında görülmüştür. Enstitülere kabul edilen öğrencilerin mezun olduktan sonra köylerde gerçekleştirmesi beklenen eğitim, enstitüleri bizzat kendilerinin inşa etmeleriyle faaliyete dökülmüştür. İmece usulüyle esasen öğrencilerin ve kısmen bölge köylülerinin katılımıyla, devletin başlangıç aşamasında ilk etap harcamalar dâhilinde sağladığı malzeme ile enstitülerin kurulmasına başlanmış ve bazen diğer enstitülerdeki öğrencilerden yardım alınmıştır. Sayısı başlangıçta iki olan enstitüler böylece 1944'te yine öğrencilerin bizzat kendi okullarını, işliklerini, dershanelerini yapmalarıyla 20'ye ulaşmış, enstitü ruhuna uygun öğretmen yetiştirme amacıyla kurulan *Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü* birçok enstitüden yollanan öğrenciler tarafından inşa edilmiştir. Burada Kırklareli Kepirtepe Köy Enstitüsü'nden Kars Cilavuz'a ve Eskişehir Çifteler'e kadar ülkenin dört bir yanından gelen öğrenciler çalışmış ve Tonguç'un eğitim felsefesinin ana unsurlarından olan çevrenin değiştirilmesi ve modern hale getirilmesi ilkesi uygulanmıştır.³⁸⁴ Kurulan tesiste açık hava tiyatrosundan müzik salonuna, yatakhanelerden çamaşırhanelere, işliklerden, dersliklere kadar İç Anadolu bozkırının ortasında devlete asgari yük olacak şekilde modern eğitim tesisleri meydana getirilmiştir. Enstitüler böylece devlete asgari yük getirecek şekilde kurulmasının yanı sıra kapatıldığında başta konulan anaparanın çok üzerinde artı değer taşınmaz ortaya çıkarmışlardır.

Ortalama bir köy enstitüsünün sahip olduğu arazi 1000 ila 5000 dönüm arasında değişirken bazı enstitülerin diğerlerinden daha geniş toprak ve imkânları olmuştur. İlk kurulan enstitülerden olan Çifteler'in yine 5000 dönüm arazisi olurken Adıyaman Akçadağ enstitüsünün 3000 dönümlük toprağı vardır. Enstitüler genelde devlet arazilerine kurulurken kısıtlı toprağına sahip enstitüler için bazen kamulaştırma veya hazine toprağının devri, bataklıkların kurutulması yöntemi izlenmiştir.

---

³⁸³ A.e., s. 231.

³⁸⁴ Mehmet Başaran, a.g.e., s. 38-39.

Kamulaştırma işlemiyse köylünün tepkisini çekmemek ve bütçeye yük getirmemek için asgari düzeyde uygulanmıştır.³⁸⁵ 1940-1944 arasında ağırlıklı olarak enstitü öğrencilerinin çalıştığı, köylülerin yıllık üç hafta çalışma zorunluluğuyla dâhil olduğu inşaatlar sonucunda 306 bina meydana getirilmiştir. Bunun yanı sıra daha küçük boyutlarda derslik, işlik ve atölyelerle birlikte bu rakamın üzerinde bir tesisleşme sağlanmış, 15 bin dönümden fazla ekilebilir toprak tarıma hazır hale getirilmiş, fidanlık, hayvanlar için ahırlar inşa edilmiştir.³⁸⁶ Hatta biraz da devrimci bir coşku ve milli marşlar eşliğinde sürdürülen yapı faaliyetleri neticesinde Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü birçok farklı enstitüden gelen öğrencilerin gösterdiği yoğun çaba ile altı ayda yirmi binayı bitirmiş, öğrenciler taş taşımaktan taş yontmaya, harç kırmaya, duvarcılığa ve marangozluğa kadar birçok zanaat icra etmişlerdir.³⁸⁷

Enstitülerin kuruluş aşaması ve inşaatlarında gösterilen başarı kayda değer olurken bir takım zorluklar ve hoşnutsuzluklarla da karşılaşmıştır. Öncelikle henüz 1940'ta yasalaşan enstitüler kanuna pasif bir muhalefet olduğunu söylemek mümkündür. Yasanın oylandığı gün daha sonra Demokrat Parti'nin kurucuları arasında yer alacak olan Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü mecliste yer almamıştır.³⁸⁸ Enstitülerin kuruluşları itibariyle açık bir muhalefet sergilenmemekle birlikte enstitülerin 1954'de kapatılması Demokrat Parti iktidarı döneminde gerçekleşmiş, en basit ifadeyle köy eğitiminde klasik eğitim yöntemlerine geri dönmüş, kırsalın eğitimi öncelik addedilmemiştir. Bu durum enstitü konusunda bürokratik kurumsalcılığın yanında fikri ayrımlarında henüz ortaya çıkmaya başladığını göstermiştir.

Diğer yandan enstitülerin inşası, arazinin bulunması, öğrencilerin çalışma koşulları ve köylülerin zorunlu olarak çalıştırılmaları enstitülerin kapatılış sürecinde sıkça eleştiri konusu olmuş, siyasi veya pedagojik olmayan eleştirilerin yanında en gerçekçi eleştiriler buradan gelmiştir.

---

³⁸⁵ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 247.

³⁸⁶ Mehmet Başaran, **a.g.e.**, s. 39.

³⁸⁷ Can Dünder, **a.g.e.**, s. 36-38.

³⁸⁸ **A.e.**, s. 30.

4. 3. 2. Köy Enstitüleri'nin Yürütüldüğü Savaş Yıllarında Ekonomik Durum

Enstitülerin bütçe yetersizliğinden dolayı başta yapı faaliyetlerini öğrenci ve köylülerin üstlenmesi tepki çekmiştir. Ayrıca gerekli her türlü inşaat, zirai, mesleki malzemede yaşanan eksiklik kendisini tıbbi malzeme sıkıntısında da göstermiştir. Öğrencilerin bazıları inşaatlarda yaşanan kazalarda hayatını kaybederken, diğerleri gerek salgın hastalıklar gerek ağır çalışma koşulları ve yetersiz beslenme ve de gerek tıbbi malzeme eksikliğinden dolayı yaşamını yitirmiştir. Enstitüler, yapılan yiyecek, tohum ve malzeme ödeneği II. Dünya Savaşı koşullarında orduya ayrılan geniş bütçeden en olumsuz etkilenen kurumların başında gelmiş ve ivedi ihtiyaçlara ve bu ihtiyaçlara hızlı cevap verecek bir bürokrasi olmaması da olumsuz olan koşulları daha da ağırlaştırmıştır. Birçok enstitü müdürü ve öğretmeni ödenek sıkıntısı, mali dönem bitmeden eldeki ödenekleri harcama zorunluluğu, diğer devlet kurumlarının işbirliğinde isteksizliği yüzünden bürokratik sınırları yasal suç işleme pahasına aşmaya çalışmış, tohum, buğday, tarım ve yapı malzemelerinin bir kısmı konvansiyonel olmayan yöntemlerle sağlanmıştır.³⁸⁹

Köy Enstitüleri'nin bu bağlamda bürokratik ve ideolojik anlamda uğradığı muhalefetin yanında II. Dünya Savaşı'nın ekonomik yetersizlikleri hareketin geliştirilmesinin önündeki belki de en büyük engel olmuş, II. Dünya Savaşı yıllarındaki yoksulluk ve adaletsiz gelir dağılımı toplum nezdinde rejime ve onunla simgeleşen kurumlarına doğru yönelmiştir. Henüz 1930'ların ekonomik buhranının etkileri atlatılmadan II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Türkiye'nin savaşa katılmasa dahi savaşa komşu olarak her an hazır bulundurması gereken bir ordu besleme gerekliliği artı değeri üreten yegâne toplumsal sınıf olan köylünün üzerindeki yükü arttırmıştır. Savaşın Avrupa'da şiddetini arttırıp kıtanın tamamını sarmak suretiyle kademeli şekilde Türkiye'nin sınırlarına doğru ulaştığı 1941 yılına doğru ekonomik göstergeler 1930'ların başında yaşanan dış ticari duruma benzemiştir.

Örneğin dışarıdan ithal edilen ürünler savaşan ülkelerin kendi savaş ekonomilerini göre düzenlemeleri sebebiyle durgunlaşırken tarım ürünleri ihracatı da

³⁸⁹ Fay Kirby, *a.g.e.*, s. 285-295.

gerilemiştir. 1938 ve 1940 yılları karşılaştırıldığında tarım ürünlerinin ihracatı 344 milyon kilo azalmıştır. 1938 yılında 724 milyon Türk Lirası olan ihracat 1944 yılında 277 milyon liraya gerilemiştir.³⁹⁰ Resmi istatistiklere göre buğday üretimi köylü nüfusun askere alınması sebebiyle %50 düşerken kırdan kente gıda maddesi akışı azaldı ve savaş ekonomisi en fazla kentlerde hissedilir oldu. Genel bilinen ifadesiyle iâşe sorunu hükümetin başlıca üzerinde durduğu bir konu olmuşsa da çözülememiş, temel tüketim ve yatırım amaçlı ithalat mal girdisinin radikal biçimde azalmasıyla karaborsacılık ve vurgunculuk gibi savaş ekonomisinin zararlı belirtileri ortaya çıkmıştır.³⁹¹

Kırsalın üretim dengesinin bozulmasıyla birlikte özellikle ordunun mevcudiyetinin bir milyon kişinin üzerine çıkması neticesinde buğday başta olmak üzere temel gıda mahsullerine olan arz-talep dengesi bozulmuştur. Ordunun asker kaynağı doğal olarak nüfusun çoğunluğunu teşkil eden köylü sınıf olunca tarımsal üretim gerilemiş, köylünün mahsül bazında üretimindeki gerileme ile hayvancılıkta da besleme sorunları nedeniyle gerilemeler yaşanmıştır. Diğer yandan devletin köylünün aleyhine olacak biçimde fiyat sabitleme politikalarına gitmesi, köylünün tarımsal ürününü düşük fiyattan, piyasa değerinin altında satın alması (aslında el koyması) üretimi olumsuz yönde etkileyen bir diğer etken olmuştur. Bütün olumsuz etkenler bir araya getirildiğinde buğday üretilen alan ve kilo bazında verim hesaplandığında 1945'e geldiğinde 1939 yılına göre %46 gerileme görülmüştür.³⁹²

Pamuk'unda belirttiği üzere 1950 yılında Demokrat Parti iktidara geldiğinde köylü nüfusun büyük desteğini almasında siyasi, kültürel, dini ve toplumsal etkenler etkili olmakla birlikte iktisadi anlamda köylü üzerinde oluşan baskının da büyük etkisi olmuştur. Hükümetin özellikle 1941'den itibaren savaş psikolojisi ve beklentiler üzerinden hareket eden üretici ve tüccarın stokçuluğa girişmesiyle mücadele etmesi, üretici köylüden kendi ihtiyaçlarını karşılayacağı miktarı çıkarıp kalanına düşük fiyattan el koyması köylüdeki hoşnutsuzluğu arttırmıştır. Bu süreçte

³⁹⁰ Murat Metinsoy, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye: Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016, s. 49.

³⁹¹ Şevket Pamuk, **a.g.e.**, s. 200.

³⁹² **A.e.**, s. 203.

Pamuk hangi üreticiden ne kadar ürün toplandığının bölgeden bölgeye ve hatta köyden köye mevcut güç ilişkilerinin etkisine göre değiştiğini, vergi tahsildarları ve jandarmaya verilen rüşvetten köylülerin ürünlerini saklayarak düşük miktardan ürün tedarik etmesine çeşitli yöntemlerle pasif direniş göstermiştir. Hatta vergi tahsildarları ve onlara eşlik eden jandarmanın CHP'nin yerel teşkilatlarını o dönemde devletin birer organı olarak görmesi doğallığı ile bu önde gelen partili kişilerin evlerinde kalıp onları kayırması dahi doğrudan tek parti iktidarının olduğu yıllarda hoşnutsuzluğu Kemalist rejime kanalize etmiştir. Kent nüfusu ve ordunun beslenmesi için kırsal üreticinin elinden devletin kurduğu baskıyla alım yapma girişimi istenilen hedeflere ulaşamadığı gibi köylüyü rejime karşı daha da kışkırmıştır.³⁹³

Devletin savaş ekonomisini finanse etmek için kentli memur, devlet görevlisi gibi kesimleri vergilendirerek elde etmeye çalıştığı ek gelirler artan enflasyonla birlikte bu grupları da tıpkı köylü gibi zor bir durumda bırakırken köylünün üzerindeki baskı ek vergilerle daha da ağırlaşmıştır. Toprak Mahsulleri Vergisi, Hayvan Vergisi ve daha önceki bölümlerde de bahsedilen Yol Vergisi köylünün küçük ekonomisi sarsmış, iş gücünün sömürsüne dahi yol açmıştır. Köylünün ürettiği tarımsal ürünün değeri düşerken girdi maliyetleri artmış, temel tüketim maddelerindeki artış neticesinde köylü daha önce ürettiği buğdaya oranla çok daha az ve kalitesiz ihtiyaç malzemesi alabilmiştir. Hatta devletin küçük köylünün ürününü sabit fiyattan el koymak suretiyle alması bu kesimi ekonomik açıdan radikal şekilde yoksullaştırırken büyük toprak sahiplerinin kurdukları bağlantılar ve ürünlerini karaborsaya vermeleri, vergilerden daha az etkilenmeleri bu kesimin daha da zenginleşmesine yol açmıştır.³⁹⁴

Bu durum daha sonra 1945 gibi geç bir yılda Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi Köy Enstitüleri'nin toplumsal-iktisadi altyapısını sağlayacak bir

---

³⁹³ A.e., s. 206.

³⁹⁴ Köylü henüz devletin düşük fiyattan alım veya Toprak Mahsulleri Vergisi gibi uygulamalarından önce fiyat dalgalanmalarından etkilenmeye başlamış, almak durumunda olduğu ürün için daha fazla üretim yapmak durumunda kalmıştır. Yani köylü ürettiği buğday ve hububata karşılık temel tüketim maddelerini alamamaya başlamış, buğday üzerinden ölçülen alım gücü kademeli şekilde gerilemiştir; Murat Metinsoy, a.g.e., s. 150-151.

girişimin doğal olarak güçlenen büyük toprak sahiplerinin siyaset ve bürokrasi ile varolan bağları doğrultusunda gerçekleştirilmesini engellemiştir. Köylüye savaş yıllarında olaya savaşa girip girmeme üzerinden bakmamış, kendi açısından devlet baskısı ve yoksullaşma üzerinden değerlendirdiği durum neticesinde kendi lehine olabilecek toprak reformunun geçirilmesi için siyasiler üzerinde bir baskı grubu olarak ortaya çıkmamıştır. Hatta köylü kesimin önemli bir kısmı 1950’de kurucularının önemli bir kısmının toprak sahibi veya savaş yıllarında zenginleşen yerel eşrafların olduğu Demokrat Partiyi desteklemiştir.

Köy Enstitüleri’nde zirai alet ve materyallerin sağlanmasında yaşanan sıkıntılar ve Tarım Bakanlığı’nın verdiği sınırlı destek düşünüldüğünde bu durumun da ülke genelinde çok daha derin yaşandığı gözlemlenmiştir. Metinsoy’a göre zirai araç ve gereçler sadece küçük ve tecrit edilmiş köylerde eksikliği yaşanan bir kalem olmamış, Eskişehir gibi buğday ve hububat açısından ülkenin taşıyıcı bölgelerinden sayılan ve büyük ekili alanlara sahip olup önemli üretim yapan bölgelerde köylüler tırpan, çift demiri, orak gibi ilkel sayılabilecek araçların yokluğunu derinden yaşamıştır. Zirai araç ve gerecin eksikliği veya pahalılığı, köylünün tarımsal üretim üzerinden alım gücünün düşmesi genel üretimi de düşürmüş ve zincirleme bir etki yaratarak Köy Enstitüleri’nin kritik kuruluş yıllarında bu okulların yaygınlaştırılmasını ve daha verimli bir şekilde yürütülmesini engellemiştir.³⁹⁵

Henüz devletin eğitim yoluyla kırsalı kalkındırmada temel politikası olan Köy Enstitüleri’nde temel araç ve gereçler, tohumluk buğday, un ve diğer malzemelerin sağlanamadığı düşünüldüğünde köylülerin durumu daha da açık hale gelmektedir. Birçok Köy Enstitüsü gıda sorununu çözebilmek amacıyla köylülerden temel tarım ürünleri, bakliyat satın almak istemiş ancak köylülerde bu tip ürünler zaten asgari miktarda olduğu için hem köylü satmaya yanaşmamış hemde enstitüler kendi öğrencilerini beslemekte sıkıntı çekmişlerdir. Birçok enstitü müdürü gıda ve temel ihtiyaç malzemelerinin eksikliğinden hastalanan öğrencilerinin tıbbi tedavisi için bir aspirin şişesinden başka bir eczai malzemeye sahip olamamıştır.³⁹⁶

---

³⁹⁵ A.e., s. 153.

³⁹⁶ A.e., s. 166.

Özellikle köylünün üzerinde Aşar Vergisi'ne benzer bir vergi olarak nitelendirilebilecek ve ürünün %10'una denk gelen Toprak Mahsulleri Vergisi'de hesaba katıldığında köylüden satın alımları gerçekleştiren Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) gerekli alımları köylülerin ürünü saklamaları, genelde pasif direnişleri gibi faaliyetleri neticesinde toplayamamıştır.³⁹⁷ Böylece ilaç ve benzeri medikal malzemeler şöyle dursun TMO'nun yeterli tahıl ve hububat toplayamaması sadece kentli nüfusu değil, köy enstitülerini de oldukça zor duruma düşürmüştür.

Enstitü müdürlerinin inşaatta kullanılacak çivi, çimento, kereste gibi temel malzemelerin karaborsadan tedarik edilmesi de dönemin normal olurların kış mevsiminin ağırlaşmasıyla enstitülerde beslenme sorunları baş göstermiş, un eksikliği yüzünden ekmek üretimi azalmış, öğrencilere verilen gramaj düşmüştür. Toprak Mahsulleri Ofisi'nden gelen un tedarikinin de düzensiz olması, tohumluk buğday olmamasından dolayı tarlaların ekilememesi gibi sorunlara sıkça rastlanılmıştır. Ticaret Bakanlığı'na yazılan yazılarla acil çözümler bulunmakla birlikte enstitülerin kendi kendine yeterli hale daha hızlı getirilmesi gerekliliği de ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar özellikle enstitülerin ilk kurulduğu yıllar da ağır bir durumda iken 1945'e doğru sürdürülebilir bir yapı ve örgütlenme kurulmaya başlanmıştır.³⁹⁸

Enstitülerin sürdürülebilir ve kendi kendisine yeterli hale gelene kadar geçen sürede köyün ve köylünün enstitülere bakışıysa iki yönlüdür. Bazı örneklerde olduğu gibi köylü tohumluk buğdayını ekmek yapımında kullanmak durumunda kalan enstitülere kendi ayırdıklarıyla yardımcı olmuş, enstitü öğrencilerinin çalışkanlığı ve kısa sürede inşaatları bitirişleri köylülerde enstitülerin klasik eğitim verilen okullardan farklı olduğu hissini uyandırmıştır.³⁹⁹ Enstitülerin Türkiye ekonomisine katkısı başka bir araştırma konusu olmakla birlikte yakın çevresindeki köy ve kasabalarda üretimde alternatif yöntemlerin gelişmesi ve kısmi bir ekonomik

---

³⁹⁷ A.e., s. 175-180.

³⁹⁸ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 311-312.

³⁹⁹ Örneğin Arifiye Köy Enstitüsü öğrencileri Sapanca gölünden yararlanmayan yöre halkının aksine bölgede modern balıkçılığın gelişiminde önemli roller oynamış, ihtiyaç fazlası balık büyük şehirlere satılarak döner sermayeye ek gelir sağlamıştır; A.e., s. 316.

hareketlenme sağlamasında etkili olunmuştur.⁴⁰⁰ Köylüler kendilerine ekonomik açıdan getiri sağlayan kooperatif ve üretim teknikleriyle entegre olabildikleri veya doğrudan enstitünün alımı, harcamaları ve benzer ticari faaliyetlerden yararlandıkları ölçüde enstitüleri olumlu karşılamışlardır.

Enstitülerin kuruldukları bölgelerdeki çevre köylerle olan ilişkilerinin olumlu ya da olumsuz olması aslında lokal etkisi olan bir unsur olarak makro anlamda köylünün mevcut durumunun içerisinde küçük bir parçayı oluşturmaktadır. Hâlihazırda köylülerin kaçak odun kesmekten cezalandırılmasından, devlet memurlarının rüşvet almasına yolsuzluk ve yoksulluk iç içe geçmiştir. Bu şartlar altında yani kentli nüfusun iâşesi için kırsal nüfusun emek ve ürettiği ürün üzerinden bir bakıma sömürülmesi kent-köy ayrımını ortaya çıkarıyordu. Bir de buna köylünün eğitimi amacıyla yine köylünün ancak günlük asgari yaşamını idare edecek bir ekonomik durum içerisinde olmasına rağmen okul yapımına emek ve parasal anlamda katkı yapması beklendiğinde köylüler doğal olarak karşı çıkmışlardır. Böylece enstitüler tek başına kendileri olmasalar bile devletin ceberut ve çifte standartının yansıması olarak köylülerce algılanmıştır.

Bununla birlikte bazı enstitüler ile yöre halkı arasında anlaşmazlık çıkan durumlarda olmuş, köylü başta zorunlu çalışma ve malzeme tedariği noktasında enstitülerin inşaat faaliyetlerine mesafeli durmuştur. Örneğin Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün kurulmasına başlangıçta sevinen köylüler, fabrika benzeri ticari bir işletme gibi algıladıkları okulun esas amacının nihai olarak eğitim-öğretim olduğunu anladıklarında inşaat işleri başta olmak üzere destek vermemeye başlamışlardır.⁴⁰¹ Köylülerin şehirlilerin aksine kendi okullarını kendi birikimleri ve emekleriyle yapmalarının getirdiği tepkilere bir süre sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü cevap

---

⁴⁰⁰ Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nün Karadeniz'de hâlihazırda gelişmiş olan balıkçılığa yeni bir boyut kazandırarak balığı uzun süre muhafaza edip, uzak bölgelere gönderebilecek ve değer kazandıracak konserve yönteminin uygulanmasıyla bölgede görece destek ve eleştiri konusu olmuştur. Bazı balıkçılar kendi tekellerinde tuttukları sektörün enstitüler sebebiyle rekabete açıldığını düşünürken tutulan veya satın alınan balıklarında uzak mesafelere gönderilmesi genel balık üretimini arttırmış, pazarı canlandırmıştır. Cilavuz Köy Enstitüsü'nde Kars'ın yüksek rakımı ve uygun doğa koşullarının sunduğu elverişli arıcılık faaliyetleriyse daha sonra enstitü mezunları tarafından gittikleri yerlerde uygulanmış, profesyonel arıcılığın yayılmasında etkili olmuştur; Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 375-376.

⁴⁰¹ **A.e.**, s. 301.

vermek durumunda kalmış ve İnönü köylünün eleştirilerini manipüle edenler olduğunu ve bunun amacının enstitüler aracılığıyla köyde eğitimin yayılmasını istemeyenler olduğunu belirtmiştir. Köylülerin enstitülere sattıkları veya kamulaştırılan bazı toprakların ücretinin ödenmediği veya geç ödendiği gibi durumlarda olmuş ve bu durum köylüler arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır.⁴⁰² Bazı hazine toprağı yetersiz veya olmayan bölgelerde kurulan enstitülerse köylünün toprak vermek istememesi gibi sebepler yüzünden verimsiz araziye kurulmak durumunda kalmış ve bu yüzden belirli bir yeterlilik seviyesine ulaşması daha uzun sürmüştür.

4. 3. 3. Köy Enstitüleri Müfredatında İş Eğitimi, Üretim ve Kültür Dersleri Meselesi

Enstitülere yapılan siyasi ve toplumsal eleştirilerin haricinde Emin Soysal ve benzeri yazarların belirttiği iş-sanat eğitiminin fazlalığı ve kültür derslerinin azlığıysa belirli dönemlerde farklılık göstermiştir. Özellikle Tonguç ve yakın çevresinde yaparak öğrenme taraftarları anti-entellektüalizm ve fiziki güç ile çalışmanın teorik öğrenmeden üstün olduğuna inanmakla suçlanmışlardır. Enstitülerde idari görevlerde bulunan Cavit Orhan Tütengil'e göreyse bu iddialar gerçeğı yansıtmamaktadır. Tütengil'e göre enstitülerin kuruluşlarının ilk yıllarında inşaat faaliyetleri ve altyapı sorunlarının çözümünden dolayı birçok öğrenci kültür-teori derslerinden zorunlu olarak geri kalmış ancak enstitülerin kurumsallaşmaya başlamasından itibaren bu sorun aşılmış, kültür dersleri müfredatın yarısını tekrar teşkil etmiştir.⁴⁰³

Buradan hareketle Köy Enstitüleri mezunlarıyla yapılan mülakatlar Tütengil'in yorumlarını doğrular niteliktedir. Enstitülerin eğitimlerinin yeterliliğı konusunda yapılan mülakatlarda genel olarak mezunların dönem itibariyle normal okullarda verilen eğitimle enstitüleri karşılaştırdığında daha memnun olduğu görülmüştür. Birçok öğrenci kendi kendisine yeterli olabilmelerini ve güven

⁴⁰² M. Asım Karaömerlioğlu, "The Village Institutes Experience in Turkey," **British Journal of Middle Eastern Studies**, c. 25, no. 1, Mayıs 1998, s. 56-57.

⁴⁰³ **A.e.**, s. 57.

duygusuna sahip olabilmelerini enstitülerde aldıkları eğitime bağlarken aksi görüşlerde mevcuttur. Enstitü mezunlarıyla yapılan anket sonucunda 165 kişiden 113'ü eğitimi yeterli bulurken 28 tanesi bazı sorunlar olmakla birlikte iyi bir eğitim verildiğini, 13 mezun iyi bir eğitim verilmediğini belirtmiş, 11 tanesiyse herhangi bir yanıt vermemiştir.⁴⁰⁴

Enstitülerde müfredattan memnun olan öğrencilerin öne çıkardıklarının başında iş içinde eğitim yapmaları sonucunda somut bir ürün ortaya çıkarmanın verdiği özgüven olurken, okul yönetiminde öğrencilerin bulunması, kitap okuma toplantılarında özgür tartışma ortamı ve karşılıklı eleştiriye yer verilmesi, belirli aralıklarla yapılan toplantılarda öğrencilerin öğretmeni eleştirebilmesi gelmiştir. Bazı enstitü mezunları iş/sanat eğitiminin fazlalığından dolayı kültürel eğitimden geri kaldıklarını da belirtirken bu eğitimin köy kalkınmasının amaçlandığı bir eğitim sistemine uygun olduğunu eklemiştir. Mezunlar dönem itibariyle köylerde uygulanabilecek en verimli, işlevsel eğitimin iş üzerinde yapılacak eğitim olduğunu söylerken köy hayatının gerçeklerine uygunluğunu öne çıkarmıştır. Bu görüşte olanlar kültürel eğitimde bazı eksiklikleri kabul etmekle birlikte dönemin geri iktisadi koşulları ve yoksulluk içinde bunların normal karşılanmasının gerektiğini söylemişlerdir.⁴⁰⁵

Bu bağlamda enstitüde eğitim alanların çoğunluğu verilen eğitimden memnun olduğunu veya dönem koşulları itibariyle imkânlar dâhilinde yeterli olduğunu söylemekle birlikte enstitülerde verilen pratik eğitimin kültürel ve teorik eğitim yönünden zayıf olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Sayıları çok olmamakla birlikte bazı öğrenciler bu konuda daha eleştirel olurken aynı enstitüden farklı zamanda mezun olan öğrenciler arasında farklı görüş ve yorumlar bulunmuştur. Örneğin Kastamonu Gölköy Köy Enstitüsü'nden bir mezun ilk yıllarda kuruluş aşamasının etkilerinin görüldüğü ve eğitimin yetersiz olduğunu söylerken temel yapı faaliyetleri ve idari kadroların tamamlanmaya başlamasıyla derslerin daha düzenli

---

⁴⁰⁴ Mustafa Gazalçı, **Köy Enstitüleri Sistemi: Mezunları Üzerine Bir Araştırma**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2015, s. 55-57.

⁴⁰⁵ **A.e.**, s. 61.

işlenebildiği ve kültürel gelişime daha fazla zaman ayrılabilmesini ifade etmiştir.⁴⁰⁶ Cilavuz ve Düziçi Köy Enstitüleri'nden farklı dönemlerde mezun olanların ders malzemesi ve özellikle kütüphane ile ilgili yorumlarında da farklılıklar bulunmuştur. Mezunlardan erken dönemde olanların, kuruluş aşamasına bizzat katılanların ağır iş yükü ve emek yoğun çalışmaya daha eleştirel yaklaştığı ve olanakların azlığından yakındığı görülürken, daha sonra aynı enstitüde öğrenci olanların kütüphane olanakları ve dersliklerden görece daha memnun olduğu gözlemlenmiştir.⁴⁰⁷

Böylece enstitülerin kuruluş felsefesinin devlete asgari yük olacak şekilde kurularak kendi kendilerine yeterli hale gelene kadar eğitim-öğretimde eksiklikler olduğu, kuruluş aşaması olan ilk yıllarda öğrencilere ağır iş yükü sebebiyle istenilen düzeyde eğitim verilememesi gibi durumlar yaşanmıştır. Öte yandan birçok öğrencinin de inkâr etmediği diğer önemli husus da kültürel eksikliklere rağmen verilen eğitimin tam olarak köy kalkınması amacına hizmet ettiğidir.⁴⁰⁸

Enstitüde eğitim müfredatında iş eğitimi ve bilgiye dayalı eğitim yarı yarıya bölünmekle birlikte inşaat, ziraat ve diğer iş-üretim eksenli çalışmalara ağırlık verildiği ortaya çıkmaktadır. İş eğitimine enstitü bina ve tesislerinin yapımından dolayı daha fazla ağırlık verildiği ilk yıllar hariç tutulduğunda da yine iş içinde eğitim felsefesinin ağır bastığı ancak zamanla müfredat uygulamasının normalleşmeye başladığı görülmüştür. Birçok mezun 1946'ya doğru bu durumun düzelmeye başladığını söylerken enstitülerin yapısının kademeli olarak değiştirildiği 1946 sonrası dönemde kültür derslerinin genel içinde çoğunluğu teşkil ettiğini belirtmiştir.⁴⁰⁹ Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanı olması, pratik eğitim, üretici okul ilkesinin özelliğini kaybetmeye başlaması bu çerçevede mezunların yorumlarıyla paralellik göstermiştir.

Buradan hareketle enstitülerin müfredatının genel yapısı ortaya çıkarken salt bilgi aktarımına ve ezberci eğitime kültür derslerinde dahi karşı olunduğu görülmüştür. Özellikle öğrencilere salt edebi bilgilerden ziyade dil ve anlatım dersleri

---

⁴⁰⁶ A.e., s. 59-60.

⁴⁰⁷ A.e., s. 70-72.

⁴⁰⁸ A.e., s. 68.

⁴⁰⁹ A.e., s. 65.

verilmiş, öğrencinin mezun olduktan sonra kendisini hedef kitlesi olan köylüye anlatabileceği bir yetiştirme tarzı tercih edilmiştir.⁴¹⁰ Öğrencilerin pratik eğitim ve iş yapmalarının yanında teorik bilgiyi uygulayabilecekleri şekilde vermeye özellikle özen gösterilmiştir. Örneğin Çifteler Köy Enstitüsü Müdürü Rauf İnan'ın hatıratlarında bölge enstitülerinin yapımına katılan öğrencilerin inşaat işlerini bitirdikten sonra yurtiçinde üç haftalık geziye gönderildikleri yer almıştır. Bu gezilerde öğrencilerden başta inşaatına gittikleri bölge olmak üzere gezdikleri yerlerin tarihi ve coğrafi incelemelerini yapmaları ve sunacakları bir rapor haline getirmeleri istenmiştir.⁴¹¹

Enstitülerde öğrencilerin bizzat okulun idaresinde bulunmak veya günlük işleyişin sürdürülebilmesi için sorumluluk alması da sıkça görülmüş, Lancaster Sistemi'ndeki kalfalığın minimal bir modeli uygulanmıştır. *Küme* denilen sistemde üst sınıftan yaşça büyük bir öğrenci sorumlu bulunduğu alt sınıf öğrencilerine dersler dahil olmak üzere pratik ve idari açıdan bilgi verme, gözetme, yardımda bulunma gibi bir role sahip olmuştur. Kümeler, başlarında bulunan kalfa öğrencilerle birlikte okulun bazı işlerini yaparken çeşitli gösteriler ve sunumlar yapma gibi sosyal faaliyetlerde de yer almıştır.⁴¹² Eğitim ve öğretimin müfredat haricinde günlük yaşamın bir parçası haline gelmesiyle enstitüleri diğer normal okullardan ayırmıştır. Her bir küme ve öğrencinin sabit ve düzenli görevleri olurken, okulun kendi kendisine yeterliliği yine öğrencilerin bizzat kendilerine dayanmıştır. Sabah kahvaltısının hazırlanması ve ekmeklerin yapımından sorumlu olan fırıncı öğrencilerden, çamaşırhanede görev alanlara kadar değişik aralıklarla derslerini aksatmayacak şekilde her öğrenciye idari görevler dağıtılmıştır. Örneğin öğrencilerin güne başlarken yorucu olmayan halk oyunları ve müziklerle günlük motivasyonlarını sağlamaları amaçlanmış, ardından kahvaltı ve yatakhane temizlikleri yine öğrenciler tarafından yapılmıştır. Ayrıca günlük eğitim başlamadan öğrencilere sabah ve akşam olacak şekilde günlük 45 dakika okuma saatinde yine kendilerini yenileyip

---

⁴¹⁰ A.e., s. 67.

⁴¹¹ Esra Mindivanlı Akdoğan, **Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2016, s. 63.

⁴¹² A.e., s. 52-53.

geliştirebilecekleri bir zaman verilmiştir.⁴¹³

Enstitü mezunlarından olan ve Türkiye’de köycü edebiyat akımına köyün içinden gelen bir yazar olarak önemli katkılar sağlayan Mahmut Makal, enstitülerin kalkındırmayı amaçladıkları köylere benzediğini ve kendi içinde bir köy gibi işlediğini söylemiştir. Ortalama üç ila beş bin dönüm arasında bir arazi üzerine kurulan enstitülerde bine yakın öğrencinin her biri temizlik, ahırcılık, sulama işleri, tarla sürme, yemek yapma, yatakhane temizliği, çamaşırhane görevi, fırıncılık ve benzeri değişimli şekilde üstlenmiştir. Haftalık işlerin değerlendirilmesi enstitülerde olağan bir rutin halini alırken işten kaytarma, bazı öğrencilerin kayırıldığının düşünülmesi veya öğretmenlerin görevlerini düzgün icra etmediklerine benzer eleştiriler toplu görüşmelerde dile getirilmiştir. Enstitülerde öğrenciye sorumluluk vererek onu okulun idaresine katma yöntemi ve demokratik anlayışa, eleştiriye tahammül olması diğer devlet okullarının işleyişinden enstitüleri açık bir şekilde ayırmıştır.⁴¹⁴ Öğrenciler ve öğretmenlerin yüklendikleri idari ve eğitsel işlerin performansının haftalık toplantılarda eleştirilmesi klasik Türk eğitim sisteminin yıllar sonra dahi tam olarak benimseyemediği bir yöntem olmuştur. Açık eleştiri toplantıları başta öğretmenler üzere herkesin sorumluluk bilincini arttırmış, başta öğretmenler olmak üzere herkes kendisinden bekleneni görev ve sorumlulukları icra etmeye yönlendirilmiştir. Özellikle Tonguç’un enstitülerde görev yapacak idarecilere kendi çalışmak istediği kişileri seçebilme özgürlüğü vermesi ve işi üstlenecek olanlara enstitüler gibi doğa, çevre ve bürokratik zorluklar karşısında yalnız başına kalacağını belirterek işin zorluklarını doğrudan anlatan birebir görüşmeler yapması yine alışlagelen bir yöneticilik metodu olmamıştır. Birçok idareci daha sonra anılarında veya kendileriyle yapılan mülakatlarda enstitülere öğretmen olarak gitmelerine karşın enstitülerin bizzat kendisinden birçok şey öğrendiklerini söylemişlerdir.⁴¹⁵

Enstitülerin her biri coğrafi ve bölgesel özelliklerine göre farklı tarımsal pratiklere ve yöresel üretimde farklılaşmaya sahip olmakla birlikte günlük yaşam ve

⁴¹³ A.e., s. 52-53.

⁴¹⁴ Mahmut Makal, **Köy Enstitüleri ve Ö tesisi**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2015, s. 50.

⁴¹⁵ İlhan Başgöz, a.g.e., s. 251-253.

eğitimde birbirine benzer bir faaliyet içerisinde bulunmuşlardır. Sabah kahvaltısı ve halk oyunları, müzik seanslarından sonra günün müfredatına göre öğrenciler ya teorik/kültürel eğitim almak için dersliklere ya da işlik ve atölyelere dağılmaktadır. Bir grup öğrenci müzik salonunda çalışırken o gün diğer öğrenciler demirhane veya tuğla yapımı atölyesinde dersler almaktadır. Diğer taraftan daha çok kız öğrencilerin çoğunlukta olduğu terzihanede biçki-dikiş eğitimi verilmekte ya da o günün nöbet-görev listesinde adı bulunan öğrenciler günlük idari, zirai ve temizlik işlerinin başındadırlar. Öğlen yemeği ve molasının ardından günün ikinci yarısı başlar ve burada da günlük eğitim-öğretim faaliyetleri akşama kadar yürütülür. Akşam yemeğinden sonraysa öğrencilere zamanlarını kendilerince değerlendirebilecekleri okuma saati başlar ve bu gece yatakhanelere geçilmesine kadar sürer. Gece yatakhane sorumluları ve bina nöbetçileri yine günlük listelere göre belirlenir ve görevlerinin başına geçerler.⁴¹⁶ Hatta birkaç yangın hadisesi düzenli tatbikat ve nöbetçi öğrencilik sistemiyle can kaybı yaşanmadan atlatılabilmektedir.

Enstitülerde mesleki ve sanat öğretimi özellikle ilk yıllarda bu alanlarda öğretmen açığının da olmasının etkisiyle tıpkı Sanat Okulları'ndaki gibi bölgenin önde gelen zanaatçıları ve sanatçılarıyla kapatılmıştır. Ustalar ve sanatçılar Eğitim Bakanlığı tarafından okullara ders vermekle görevlendirilmişlerdir. Enstitüler böylece yerel ihtiyaçlara cevap verebilecek bir iş sistemi üzerine inşa edilirken toplumdan uzak eğitim yerleşkeleri olmayarak kurulduğu bölge ile bağ kurabilmişlerdir. Bazı usta öğreticiler ihtiyaç üzere yine bakanlık tarafından gezici usta öğretici olarak birçok köy enstitüsünü gezerek öğrencilere bildikleri teknikleri aktarmış ve mesleki bilginin hızlı ve sağlıklı bir şekilde yayılmasını sağlamışlardır.⁴¹⁷

Mesleki ve teknik bilgiler haricinde enstitülere kültür alanında yapılan eleştirilere rağmen önemli yazar ve edebiyatçıların bu okullardan çıkmaları kültür eğitiminin asgari düzeyde verildiğini göstermiştir. Mahmut Makal, Talip Apaydın, Fakir Baykurt ve Mehmet Başaran gibi önemli edebiyatçı ve yazarların enstitü mezunu olmaları ve bu yazarların özellikle kitap okuma saatleri ve kitap tanıtımı,

---

⁴¹⁶ Mahmut Makal, **a.g.e.**, s. 51.

⁴¹⁷ Esra Mindivanlı Akdoğan, **a.g.e.**, s. 51.

tartışmalarına anılarında yer vermeleri kültür eğitiminin ikinci plana atıldığı eleştirilerinin farklı zaman, kişi ve okullara göre değişiklik gösterdiğini ortaya koymuştur. Makal anılarında öğrencilerin okumaları gereken kitapların belirlendiğini ve kitap tanıtım, tartışma toplantılarında her öğrencinin bir kitabı detaylı şekilde tanıttığını ve kitabın tartışıldığını söylemiştir. Klasik eserlerin tartışılmasından, tiyatro oyunlarına birçok öğrenci etkin olarak bu toplantı ve müsamerelere katılırken enstitü öğretmenleri ve yöneticileri de birçok kez bu kitap seanslarından yeni şeyler öğrendiklerini itiraf etmişlerdir.⁴¹⁸ Talip Apaydın, köy enstitülerindeki anılarını anlattığı eserinde enstitü idareci ve eğitimcilerinin iş eğitimi kadar okuma alışkanlığının önemine değindikleri birçok demec verdiklerini, mesleki eğitim esnasında dahi öğrencilerin her birinin çeşitli kitap ve dergi taşıma alışkanlığının verilmeye çalışıldığını söylemiştir. Apaydın, enstitülerin ilk yıllarında altyapısal eksikliklerden kaynaklı kütüphane ve kitap eksikliği olmasına rağmen zaman içinde kitap tartışma, özet saatlerinin arttığını ve buna mukabil diğer altyapısal eksikliklerinde giderildiğini ifade etmiştir.⁴¹⁹

Enstitülerin uygulamalı öğrenme ve pratik bilgiyi öne çıkaran eğitim sisteminde öğrencilerin yeteneklerine göre sınıflandırılmasıysa bu okulları klasik eğitim veren okullardan ayıran bir diğer özellik olmuştur. Öğrencinin ilgi alanının keşfedilmesi Tonguç'un eğitime atfettiği mesleki yol gösterme ilkesiyle örtüşürken enstitülerde klasik müfredat uygulamasının yerine ilk yıl bütün öğrencileri kapsayacak genel bilgi ve pratik iş eğitimi verilmiştir.

İlk yıl hemen her konuda eğitim alan, işlik ve atölyede çalışarak çeşitli zanaat ve sanat derslerini alan öğrenciler ikinci yıldan itibaren mesleki profesyonelleşmeye kademeli şekilde yönlendirilmişlerdir. İlk yıl yeteneklerine göre gözlemlenen öğrenciler ikinci yıldan itibaren yetenekleri, gönderilecekleri bölgenin ekonomik yaşamına uygun bir sanata, zanaata göre sınıflandırılmışlardır. İkinci yılda köy yaşamında işe yarayacak basit alet yapımı, temel ve bilimsel zirai eğitim ve diğer sanatlar icra edilirken üçüncü yıl doğrudan belirli bir sanat üzerinde

---

⁴¹⁸ Mahmut Makal, **a.g.e.**, s. 53.

⁴¹⁹ Talip Apaydın, **Köy Enstitüsü Yılları**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2012, s. 40-44.

uzmanlaşma yılı olmuştur. Üçüncü yılda öğretmenlik yeteneği olmadığı düşünülenler farklı bir program ile ilgi duydukları veya yeteneklerinin olduğunun düşünüldüğü alanla ilgili yetiştirilip öğretmenlikten muaf tutulup serbest yaşama geçmelerine izin verilirken isteğe göre köy sağlık hizmetlisi olmak isteyenler daha farklı bir eğitime tabi tutulmuştur. Dördüncü ve beşinci yıllardaysa uzmanlaşılana alanda gelişim devam ederken bir ve üçüncü yıllarda görülen temel zirai, fenni, inşaat, kültür eğitimlerinin üst seviye bilgiye dayanan eğitime devam edilmiştir.⁴²⁰

Enstitülerde öğrencilerin genel kültür, teknik, zirai bilgilerle ilgili temel bilgi ve edininim, öğrencinin belirli bir seviyeye erişmesinin ardından özellikle birinci yılın ardından öğrencinin ders anlatımına katıldığı, proje yapıldığı, öğretmenin yönlendirici ve tamamlayıcı olduğu bir öğretim anlayışı uygulanmaya çalışılmıştır. Enstitülerde öğretmeni ve öğrenciyi klasik rollerinden ziyade sürekli faaliyete tabi tutan, ortak çalışma ve proje yürütme gibi etkin ilgi ve alâka gerektiren yöntemler düzenli bir şekilde uygulanmıştır. Böylece öğrenci, öğretmen olarak görevlendirileceği ve enstitünün sağladığı olanaklardan ilk etapta yoksun olacağı köy ortamında her anlamda kendi kendisine yeterli ve özgüveni yüksek bir birey olarak zorluklarla mücadele eşiği yüksek bir karaktere sahip olabilecektir.⁴²¹

Enstitülerde zirai ve teknik derslerin haricinde kültür derslerinde de uygulamalı eğitime çalışılmış, örneğin coğrafya dersinde Gönen Köy Enstitüsü öğrencileri nehirler konusunu işlemek için Menderes Nehri'nin kaynağına gezi düzenlemişler ya da kimya dersinde elementler konusunu işlerken kükürt işleme fabrikasına ziyarette bulunup süreci gözlemlemişlerdir.⁴²² Aksu Köy Enstitüsü'nde tarih derslerinde antik çağ anlatımı Perge Harabeleri'ne düzenlenen geziyle açık havada yapılmıştır.⁴²³ Malatya Akçadağ Enstitüsü kendi kısıtlı olanaklarıyla basımevi dahi kurmuş ve çıkardıkları enstitü dergisinde Malatya kayısının özelliğini anlatan çalışmalar yapmış, kayısı üretiminin detaylarını,

---

⁴²⁰ Esra Mindivanlı Akdoğan, **a.g.e.**, s. 55.

⁴²¹ **A.e.**, s. 58.

⁴²² **A.e.**, s. 59.

⁴²³ Can Dünder, **a.g.e.**, s. 46.

kayısının fenni bilgilerini öğrenerek kitap haline getirmişlerdir.⁴²⁴

Öğrencilerin köye öğretmen olarak gönderilmeden önce son sene staj benzeri bir çalışma yapabilmesi içinse enstitü arazisi içerisinde köyde inşa edecekleri büyüklükte model bir okul, model öğretmen evi, ahır, depo ve işleyecekleri büyüklükte bir tarım arazisinde çalışmalarını sağlamıştır.⁴²⁵ Birçok öğretmen gittiği köylerde burada tatbik ettikleri gerçek yapı ve alanlarda elde ettikleri tecrübelerden yararlanmışlar, okul, öğretmenevi ve benzeri yapıların yapımında burada inceledikleri planları hayata geçirmişlerdir.⁴²⁶

Enstitülerde beş yıllık kültür dersleri sırasıyla Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat ve Sağlık Bilgisi, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar, Müzik, Askeri Bilgi, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı, Öğretmenlik Bilgisi ve Zirai İşletme Ekonomisi, Kooperatifçilik Bilgisi'dir. Beş yıllık kültür derslerinin saat sayısına bakıldığında Türkçe 736 saatle birinci sıradayken onu 598 saatle matematik izlemektedir. Bunun yanı sıra uygulamalı bir anlayışta işlenen Resim İş Derslerine 230 saat ayrılmaktadır. Türkçe derslerinde okuma ve yazma derslerinde sadece edebi konular ve dil anlatımı değil, öğrencinin günlük hayatında kullanabileceği pratik iş ve genel kültür bilgilerine dayalı metinlere de yer verilmiştir.⁴²⁷ Bazı derslerde Türk ve Batı klasiklerine ait edebi metinler okunurken diğer derslerde bazen Köy Enstitüsü Dergisi veya MEB yayınlarında yer alan botanik bilgi, şifalı otlar, yabancı bir yayından çevrilen ve hem Türkçesi hem de İngilizcesi bulunan coğrafi, zirai, mesleki bilgiler içeren yayınlar okunmuştur. Böylece Tonguç'un yabancı dil eğitimine bakış açısı da enstitülerdeki yabancı dil öğreniminin köylerdeki realitelerle bağını koparmadan işlevsel şekilde algılanarak öğrenilmesidir. Salt ezbere veya gösterişe dayanacak, işe yaramayacak bir yabancı dil öğretimine Tonguç şiddetle karşı çıkarken köy öğretmenin yabancı dile ihtiyacının köyde sınırlı olduğundan hareketle bu meseleyi temel metinleri

⁴²⁴ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 363.

⁴²⁵ Esra Mindivanlı Akdoğan, **a.g.e.**, s. 61.

⁴²⁶ Köy Enstitüsü mezunu köy öğretmenlerinin köyde bina, derslik ve işlik yapımı, sağlanan materyal ve ders programı için bakınız; **A.e.**, s. 73-76.

⁴²⁷ Nurgün Koç, **Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri**, İstanbul, İdeal Kültür Yayıncılık, 2013, s. 272-277.

anlayacak kadar, yine pratik iş içinde ele alınmıştır.⁴²⁸

4. 3. 4. Köy Enstitüleri'nde Ulusal Kültür ve Milliyetçilik Anlayışı

Köy Enstitüleri'nde kültür kavramıysa klasik kültürlü ve bilgili olmak şeklinde değerlendirilmemektedir. Burada kastedilen ezbere dayanan bilgi yani *kitabî kültür*dür. Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Emin Soysal örneğin kültürden anlaşılanın edebi, felsefi ve tarihi bilgilerin dar bir entellektüalite çerçevesinde gösteriş yapacak kadar öğrenilerek sergilenmesi olduğunu söyleyerek enstitülerin buna karşı olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre tarımsal bilgi, tamirat ve yapı işleriyle ilgili bilgilerin kültür içine girmeyecek şekilde aşağı görülmesi büyük bir yanlışlıktır. Enstitü düşünce sistemi içerisinde her biri kendi özgül ağırlığını taşıdığından değerlidir ve biri diğerinden üstün değildir. Diğer yandan enstitülerde *Millî Kültür* tanımı köye gidilerek köylünün çağdaş dünyanın seviyesine ulaşacak şekilde desteklenmesi, yetiştirilmesi ve köye ait olan değer bulunarak açığa çıkarılması olarak tanımlanmaktadır.⁴²⁹

Yerel değer korunup ulusala yayılarak gerçek kültürün keşfedilmesi bu noktada köylünün gerçek Türk kültürünü temsil ettiğine dair Kemalist Halkçılıkla uyumludur. Kırsalın maddi açıdan kalkındırılması kadar manevi olan değerlerinde korunarak evrensel ile bütünleştirilmesi enstitülerin medeniyete mal olan değerlerin bütün insanlığın değeri olduğuna yönelik hümanist bir bakış açısı taşıdığını gösterir. Böylece enstitülerde yerel halk türküleri, halk oyunları farklı yörelerden gelen öğrenciler aracılığıyla diğer enstitülü öğrencilere tanıtılırken bunların ulusa mal edilmesi için gerekli kayıt ve yazımı ya da yeniden yorumlanması yapılmıştır. Bu bağlamda enstitüler Batı oyun ve tiyatrosunun özellikle Antik Yunan oyunlarının sahnelenmesinden birçok farklı yörenin geleneksel oyununa kadar çeşitli kültürel

⁴²⁸ MEB'in temel klasikler çevirisine, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne ve Köy Enstitüleri Dergisi'nde verilen yabancı mesleki bilgilerin ilk aşamada yeterli olacağına kanaat getirilmiştir. Öğrencinin amacından saparak gösteriş için yabancı dil öğrenmesi Tonguç'a göre zaman kaybıdır ve şehirlerde rahat olanaklara sahip ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin dahi yabancı dili öğrenemediği düşünüldüğünde Tonguç'un çift metin uygulaması ezberci anlayışa karşı pratik bir yabancı dil eğitimini desteklediğini göstermektedir.

⁴²⁹ A.e., s. 290-291.

faaliyetlerde bulunmuştur.

Bu yönüyle enstitüler Milli kültüre en fazla ulaşabilen, aynı zamanda evrensel değerleri kapsayan etkin bir kültür anlayışını benimsemiştir. Tütengil'e göre enstitülerde milli oyunların oynanmasından bilinmeyen türkülerin keşfedilmesine gerçek bir milliyetçiliğin, yurt sevgisinin yer aldığını belirtmiştir.⁴³⁰ Nitekim Köy Enstitüleri'nde ulusal bayramlar için özel hazırlıklar yapılırken, oyunlar, danslar ve müziklerle törenler düzenlenmiştir.⁴³¹ Böylece Enstitüler Kemalist tek parti rejiminin bir ürünü olarak rejimin çizdiği doğrultuda bir ulusal anlayışın içinde olmuş, bu yönde bir milliyetçilik duygusu enstitülerde yer almıştır.

Köy Enstitüleri'nin kültür eğitimine giren vatandaşlık eğitimiye laik bir temel üzerine oturtulmuş, dönem Avrupa'sında yükselen faşist milliyetçi gelişmeler göz önüne alındığında çok daha hümanist-demokratik bir anlayışta olmuştur. Enstitü öğrenci alımında öğrencilerin etnik ve mezhepsel kökeni istisnalar olabilmekle birlikte ayrımcılıktan ziyade ülke kültürünün ve geleneğinin bir parçası olarak algılanmıştır. Öğrencilerin köylerine döndükleri yıllık tatilleri esnasında köylerinin yerel kültürleriyle ilgili hazırlamaları istenen ödevler ve raporlarda, derlemeleri istenen oyun ve danslarda Alevi kökenli öğrencilerde kendi yerel kültürlerini paylaşmışlardır.⁴³²

Enstitülerde birçok yabancı ve Türk klasik eser beraber okutulurken Batı medeniyeti eğitimde ve kültürde hasım olmaktan ziyade yararlı yanları örnek alınabilecek ancak doğrudan kopyalanmaması gereken bir şekilde algılanmıştır. Enstitüler bu yönüyle ulusal olan ile evrensel olanı bir araya getirmeye dikkat etmiş ve örneğin mandolin, piyano, keman ve sazı bir arada çalabilecek müzik dersleri sanıldığı gibi toplumun evrensel olana düşman olduğu algısının yanlışlığını ortaya koymuştur. Bu çerçevede enstitüler bazen dönemin ünlü pedagoglarından Halil Fikret Kanad (*Milliyet İdeali ve Topyekûn Millî Terbiye* isimli kitabında daha sonra sempatisini açıkça ortaya koyduğu Nazi Almanya'sındaki milliyetçiliğe benzer bir

---

⁴³⁰ A.e., s. 293.

⁴³¹ A.e., s. 329.

⁴³² Fay Kirby, a.g.e., s. 350-365.

eğitim anlayışını desteklemiştir) muhalifler, milliyetçiler ve muhafazakârlar tarafından yeteri kadar milliyetçi olmamakla suçlanmıştır.⁴³³

Köy Enstitüleri'nde vatandaşlık, modern ulus devletin, egemenliğin monarktan alınarak ne kadar verildiği ayrı bir tartışma konusu olmakla halka yani köylüye verildiği bir sürece eşlik edecek şekilde tanımlanmıştır. Bu tanım bazı kişi ve gruplar tarafından din karşıtlığı olarak algılanabilmekle birlikte enstitülerde din meselesine genel olarak hassas yaklaşılmış ve dinin kültürün, maneviyatın bir parçası olarak doğru öğretilmesi, hurafelerden arındırılması anlayışı öne çıkmıştır.⁴³⁴ Doğal olarak enstitü hareketi bilim temelinde, pozitivist etkide seküler dünya görüşünün öne çıktığı kurumlar olarak din eğitimini öncelememişlerdir. Enstitüler, kırsal kalkınma ve köyün dönüşümü haricinde henüz modern vatandaşlar olmayan köylülerin uluslaştırılması noktasında bir milliyetçilik ve ona bağlı laik temelde bir vatandaşlık tanımı içerisinde kalmış ve köylülerin millileştirilmesi, milliyetçiliğin köylere taşınması misyonu içerisinde hareket etmiştir.

Buradan hareketle Köy Enstitüleri hareketi tarım-din imparatorluklarının resmi olarak çöktükleri I. Dünya Savaşı'nın sonunda aynı akıbeti paylaşmış Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı üzerine kurulmuştur. Köy Enstitüleri imparatorluktan ulus devletin inşa edilmesine doğru geçişin de simgesidir bu anlamda. Kırsalın yüzyıllardan beri değişmeyen yapısını en azından söylemsel olarak değiştirmek için somut bir girişim olarak ulus devlet inşasının en önemli araçlarından⁴³⁵

Bu bağlamda Köy Enstitüleri içinden çıktığı dönemin, siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal hareketlerinden bağımsız olması düşünölemeyecek olan kuruluşlardır. Enstitüler Türkiye'de nüfusun %80'ini oluşturan köylünün her

---

⁴³³ Talip Apaydım'ın anılarında kendisinin de söylediği bir halk türküsünün hiç ilgisi olmamakla birlikte milliyetçi olmamakla suçlanması buna örnek gösterilebilir; Can Dünder, **a.g.e.**, s. 56; Enstitülerin milliyetçi olmadığını söylemek doğal olarak görecelilik esasına göre neye göre ve kime göre sorularını da beraberinde getirmektedir. Enstitülerin irredentist olmayan, daha çok doğa ile mücadeleyi öne çıkaran ve hümanist denilebilecek anlayışı enstitülerin resmi marşı olarak benimsenen *Ziraat Marşı*'nda görölebilir. Enstitü marşı Kemalist Halkçılık anlayışını doğrudan yansıtan anlam ve ifadeler içermektedir.

⁴³⁴ **A.e.**, s. 350-351.

⁴³⁵ Ahmet Emre Ateş, **1940-1946 Yılları Arasında Türkiye'de Köylü Eğitimi: Ulus-Devlet İnşaasında Köy Enstitülerinin Yeri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 127-137.

anlamda dönüşümü ve kalkınmasını amaçlamakla birlikte laik dünya görüşü üzerine oturan ulusal devletin oluşum sürecinde yer alan ve bu görevini de yadsımayan okullardır. Türkiye örneği bu noktada Fransız ulus inşası politikaları, amaçları ve yöntemleriyle benzeşmektedir. Nitekim Eugen Weber'in tanımladığı üzere Paris'teki merkezi devlet ülkenin her köşesine göndermiş olduğu öğretmenler ve kurduğu okullarla köylüleri Fransızlara dönüştürme görevini 19. yüzyıl boyunca üstlenmişlerdir.⁴³⁶

Köy Enstitüleri'nin II. Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesiyle devletin köylü nüfusu milliyetçiliği taşıyabileceği, Türkleştirilecek, milliyetçi değerlerin benimsetilmesi politikasıyla biraz da zaruri olarak kesişmiştir. Özellikle savaş tehdidinin yönetici elitler tarafından hissedilmesi ve köylü nüfusun I. Dünya Savaşı ve özellikle Kurtuluş Savaşı'nda *Yaban* romanında da dile getirilen bezmişlik, devletten kaçma ve hatta bazen düşman ile işbirliği yapma gibi durumları enstitüler aracılığıyla köylü kitlelere milliyetçiliğin taşınması işlevini de görmüştür. Enstitüler bu anlamda olası bir savaş durumunda milliyetçi duyguları bir anlamda körükleyecek endoktrinasyonu da gerçekleştirme misyonunu üstlenmişler ve milliyetçi düşüncüyü kırsalda canlı tutmaya çalışmışlardır.

4. 4. Köy Enstitülerinin Kapatılması

Köy Enstitüleri, resmi olarak 27 Ocak 1954'te 6234 numaralı kanun ile İlköğretmen Okulları ile birleştirilerek kapatılmıştır.⁴³⁷ Enstitüler 1937-1940 arasındaki deneme dönemi hariç tutulduğunda sadece altı yıl özgün haliyle faaliyet gösterebilmişler, ardından *reform* edilerek özgünlüklerini kaybetmişlerdir. 21 Temmuz 1946'da gerçekleştirilen ve resmi olarak çok partili sisteme geri dönülen tartışmalı seçimler sonucunda CHP iktidarını korumakla birlikte partinin yönetiminde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Yeni kurulan Recep Peker hükümetinde

⁴³⁶ Michael G. Roskin, *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*, Çev. M. Bahattin Seçilmişoğlu, Ankara, Adres Yayınları, 2009, s. 107.

⁴³⁷ Resmi Gazete, "Köy Enstitüleri ile İlköğretim Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun," no. 6234, 27 Ocak 1954, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8625.pdf>, s. 1-3.

Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığı görevine Reşat Şemsettin Sirer getirilmiş ve ardından Sirer'in ilk kararlarından birisi de İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un görevden alınarak Talim ve Terbiye Kurulu'na ataması olmuştur. İsmail Hakkı Tonguç'un pasif bir göreve getirilmesinin ardından enstitüler *milli* bir şekle sokulma politikası adı altında iş içinde eğitim, üretici okul ilkesinden hızla uzaklaşmış ve kademeli şekilde klasik öğretmen okullarına benzetilmiştir.⁴³⁸

Buradan hareketle Köy Enstitüleri, Türkiye siyasi ve kültürel tarihinin en tartışmalı konularının başında gelmiş, esas amacı olan köy kalkınması veya doğası itibariyle bir eğitilim girişimi olmasının çok ötesine geçmiştir. Köy Enstitüleri, Türkiye'deki ideolojik ayrışma ve mücadelenin merkezinde yer alarak kapatılmasının çok sonrasında dahi tartışma konusu olmaya devam etmiş, taraftarları tarafından Türkiye'nin makûs talihini değiştirebilecek bir aydınlanma hareketi olarak görülmüştür. Enstitüleri dönem itibariyle hedef alan grup ve kişiler tarafındansa enstitüler komünizm suçlamalarıyla yıpratılmak başta olmak üzere kapatılmasından sonra dahi bir toplum mühendisliği çalışması olarak suçlanmıştır. Daha çok muhafazakâr veya sağ-milliyetçi Pan-Türkist kesimin eleştirilerine maruz kalan enstitüler, komünizm ve din karşıtlığı ve dini karşıtlık üzerinden kız öğrencilerle ilgili ithamlar başta olmak üzere ahlaksızlık suçlamalarına maruz kalmıştır.

CHP'nin tek parti iktidarı içerisinde birçok farklı grubun yer aldığı ve bu grupların yönetim ve rejim ile çelişmeden, açık bir muhalefet sergilemeden ancak çeşitli davranış ve hareketler ile tavırlarını ortaya koyarak iradelerini dolaylı yoldan sergilemeleri 1940'ta Köy Enstitüleri yasasının kabulünde görülmüştür.

Enstitüler her ne kadar içinde tek parti rejiminin toplumun çoğunluğunu oluşturan köylüye ulaşmada yaşadığı sıkıntının aşılmasıyla köylüye ulaşılması ve rejimin meşrulaştırılması, maddi olanaksızlıklar karşısında üretimi verimli kılma gibi siyasi ve iktisadi amaçlar taşımışsa da doğası gereği esasen eğitilim alanına giren eğitim yoluyla kalkınma konusudur. Politikacıların veya yönetici bürokratlar ile

---

⁴³⁸ Necdet Aysal, "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri," **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, no. 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 279.

elitlerin siyasi ve ideolojik konuları daha çok *üst politika*, eğitim ve kültür ile ilgili alınan kararları ise *alt politika* olarak görmesi genel eğilim olurken enstitü meselesi başından itibaren temel bir siyasi ayrışma konusu olmuştur.

Normal şartlarda klasik tanımıyla kırsal üretimi teşvik edecek üretici okulların açılması ile ilgili yasa tasarısının üst politika gündemi içerisinde parti içi yoğun muhalefet veya temel ideolojik ayrışma konusu olmaması gerekirken enstitüler için durum farklı olmuştur. Dönemin tek parti iktidarının otoriter eğilimleri içerisinde doğrudan sert muhalefet ve eleştiri yapmak başta basının sansürlendiği bir süreçte mümkün olmazken CHP içinde hükümete eleştirel duranların 1940 Nisan'ında kabul edilen yasa tasarısı tartışmalarında gösterdikleri tavır ve hareketler enstitülere başından itibaren siyasi bir muhalefet veya hoşnutsuzluk olduğunu ortaya koymuştur. Önceki bölümlerde ele alındığı üzere yasa tasarısının oylanıp kabul edildiği oturuma *Milli Şef İnönü*'ye ağıttan karşı durmamak için 148 milletvekili katılmamış ve yasa diğerk 278 milletvekilinin oyuyla meclisten geçmiştir.⁴³⁹

Oturuma katılmayanlar arasında Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü gibi ileride Demokrat Parti kurucuları arasında bulunan kilit isimlerinin katılmamasıysa bu noktada parti içinde bir fikir ayrışması olduğunu göstermiştir. Tasarının oylanmadan önce meclis genel oturumunda ele alındığı tartışmada Kazım Karabekir, köylüler için ayrı bir okul kurulmasının kentli-köylü ayırımına yol açacağını söyleyerek rejimin sınıfsız, zümresiz bir toplum tahayyülü ile enstitülerin uyuşmadığını ifade etmiştir. Hasan Ali Yücel ise buradaki amacın köylü çocuklarının köylülüklerini kaybettirmeden, onları şehirlere göç etmeden önce eğiterek köyün kalkınmasının amaçlandığı cevabını vermiştir.⁴⁴⁰ Hasan Ali Yücel'in cevabı bu bakımdan enstitülerin köylünün köyden kopmaması köylünün köyde tutulması

⁴³⁹ Dönem itibariyle tek parti iktidarında mecliste ele alınan yasa tasarılarına red oyu vermek alışlagelmiş bir uygulama olmadığı için yasaya muhalif olanların oylamaya katılmaması gibi bir teamül gelişmiştir. Köy Enstitüleri yasa tasarısının mecliste ele alındığı gün katılmayan herkesin muhalif olduğunu söylemek mümkün olmasa da aynı gün diğerk bir tasarıya katılmayan sayısı 110'dur. Ayrıca İsmet İnönü'nün Köy Enstitüsü tasarısının tartışıldığı oturuma katılması onun yasaya verdiği desteği göstermekle birlikte bilinçli bir katılmama kararının cumhurbaşkanına karşı alındığı da görülmüştür; Fevzi Çakmak, "Kuruluşundan Kapatılışına Kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi İçerisinde Köy Enstitülerine Yönelik Muhalefet," **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, c. 6, no. 15, Güz 2007, s. 227.

⁴⁴⁰ Necdet Aysal, **a.g.e.**, s. 274-275.

politikasının bir parçası olduğunu da göstermiştir.⁴⁴¹

Yasa tasarısının kabul edilmesiyle enstitüler resmileşirken enstitüler üzerindeki tartışmaya devam etmiştir. Bu çerçevede enstitülere olan muhalefet esasen dörde ayrılmıştır. Ateş'e göre bunlar siyasal muhalefet, ideolojik muhalefet, kurumsal muhalefet ve yerel muhalefettir.⁴⁴²

Buna göre siyasal muhalefet hâlihazırda başka bir partide siyaset yapamayan ancak parti içinde ve yerelde belirli gücü olup hükümete karşı görüşte olan siyasilerdir. CHP'nin içinden çıkan Demokrat Parti'nin kurulmasıyla vücut bulan muhalefet II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ağır ekonomik bunalım ve siyaseten eleştirilerin bunun tek parti iktidarına yönelmesiyle birlikte daha da güçlenmiş, tek partinin toplumsal-ekonomik etkiler sebebiyle sarsıldığı görülmüştür.⁴⁴³ Dolayısıyla Köy Enstitüleri hareketine halktan gelen tepkilerin altında enstitülerin kendisinden ziyade toplumun tek parti iktidarına olan yoğun tepkisi yatmış ve enstitüler tek parti iktidarından farklı düşünilemeyen kurumlar olmuşlardır.

Bu noktada Demokrat Parti'nin kuruluşu ile açığa çıkan ayrımla birlikte çeşitli çevreler tarafından farklı sınıflandırmalar ve tanımlamalar yapılmıştır. Özellikle enstitülerin kuruluşu aşamasından itibaren enstitü taraftarlarının CHP'nin ilerici kanadını temsil ettikleri ve bu harekete olan muhalefetin CHP'nin içinde yer alıp toprak ağalarıyla derin bağları olan sağ-muhafazakâr, yerel eşraf ve tüccar geleneksel kanattan geldiği öne sürülmüştür. Buna göre Demokrat Parti'nin kuruluşu II. Dünya Savaşı'nın bitişiyle birlikte siyaseten iç ve dış siyasi ortamın uygunluğunun bir sonucu olurken aslında CHP'nin sağ kanadının partiden en uygun

---

⁴⁴¹ Her ne kadar enstitülerin sadece köylünün köyde tutulup şehre göç ederek proleterleşmesi ve şehirde kozmopolitleşmesinin önüne geçilmesi gibi uzun vadeli politikalar ilk tahlilde yakın gözükmemekle birlikte enstitülere yapılan köylünün sabit kalmasına yönelik eleştirilerin bu noktada doğruluk payı bulunmaktadır.

⁴⁴² Ahmet Emre Ateş, **a.g.e.**, s. 113.

⁴⁴³ Resmi tarih sunumu ve araştırmaların genelde yüksek siyaset ve öne çıkan kanaat önderlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi II. Dünya Savaşı süresince Türkiye'deki sosyal yaşamın gözden kaçırılmasına neden olmuştur. Savaşın yol açtığı yokluk, yolsuzluk, karaborsa gündelik hayata o kadar yansımıştır ki çok partili döneme geçişin iç analiz seviyesini ortaya çıkan ekonomik ve sosyal altyapısal hareketler belirlemiştir. Zorunlu askerlik uygulamasından bu uygulama nedeniyle kocalarından ayrı kalan kadınların uğradığı haksızlıklar ve düştükleri ekonomik durum sebebiyle artan fuhuşa kadar Türkiye'de toplumsal dengeler değişmiştir; Murat Metinsoy, **a.g.e.**, s. 511-515.

olduğu anda kopuşundan başka bir şey değildir. Demokrat Parti'nin CHP içindeki *gerici* sağ kanat olduğu görüşleri özellikle 1960'ların sol-Kemalist literatüründe sıkça işlenirken CHP'nin başta İnönü olmak üzere ilerici kanadı olarak adlandırılan kesiminin resmi olmasa bile enstitüleri *de facto* olarak kapattığı olgusuysa CHP'nin ne kadar sol veya ilerici olduğu konusunu yoruma açık bırakmıştır. Örneğin Karaömerlioğlu'na göre CHP'nin önde gelen isimleri 1960'ların ortalarına kadar CHP'yi açık bir şekilde solda tanımlamamıştır.⁴⁴⁴

Diğer taraftan Demokrat Parti kurucularından ve Kemalist tek parti rejiminin kilit isimlerinden olan Celal Bayar'ın ilerici Kemalist olarak tanımlanan görüşlere sahip olmadığını söylemek de mümkün değildir. Bora'ya göre Kemalizmin konjonktürel tanımlamaları içerisinde *muhafazakâr cumhuriyetçilik* en kapsayıcı ve zamanını aşan politik felsefedir. Dolayısıyla her ne kadar sağ siyaset içinde yer almasına rağmen devletin varlığı ve bütünlüğü ve halkın devletin devamlılığındaki rolü noktasında Bayar ile İnönü birbirinden pek de farklı yerlerde durmamaktadır.⁴⁴⁵ Dolayısıyla tek parti Kemalist rejiminin ilerici ve gerici kanadı arasındaki mücadeleye kurban gittiği öne sürülen Köy Enstitüleri'nin partinin *ilerici* kanadı tarafından bir anlamda budanıp *gerici* kanadı tarafından resmi olarak kapatılması arasındaki benzerlikte daha anlamlı durmaktadır.

Bu bağlamda İnönü'nün enstitülerin kapatılmasında göz ardı edilemeyecek rolü ve daha sonra Demokrat Parti iktidarı yıllarında başta Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç (hatta Tonguç'un kardeşi dâhil) olmak üzere enstitülüler hakkında açılan soruşturmalar, sürgün benzeri atamalar, enstitülerin Türk siyasi tartışma ve ayrışmasının merkezine düştüğünü göstermiştir. Reşat Şemsettin Sirer'in Eğitim Bakanlığına atanmasının ardından İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atanması başlangıçta bir terfi gibi durmakla birlikte esas amaç onun enstitülerin başından uzaklaştırmak olmuştur. Kısa bir süre sonrada Tonguç, sıradan bir ortaokulun resim ve elişleri öğretmenliğine atanmıştır. Daha sonra tekraren sürgünleri devam eden Tonguç hakkında bir

⁴⁴⁴ M. Asım Karaömerlioğlu, "The Village Institutes Experience of Turkey," s. 68-69.

⁴⁴⁵ Tanıl Bora, **Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017, s. 136-137.

öğretmene hediye ettiği kitabın komünizm propagandası içerdiğinden dolayı soruşturma açılmış ancak soruşturma herhangi bir kanıt bulunamadığı için takipsizliğe uğramıştır.⁴⁴⁶

Tonguç nihayetinde eğitim bakanlığındaki görevinden ayrılmak durumunda kalmıştır. Tonguç'un atadığı birçok enstitü müdürü ve öğretilimde Tonguç'un akıbetine uğramış ve görevden alma, pasif görevlere atanma, soruşturmalara uğrama enstitü çıkışlıların sistematik şekilde hedef alındığını göstermiştir.⁴⁴⁷

Hasan Ali Yücel'de Tonguç'a benzer şekilde çeşitli eleştiri, iftira ve suçlamalara maruz kalmıştır. Bunların içerisinde öne çıkan ve hem siyasi hem ideolojik-kültürel yol ayrımını açık şekilde ortaya koyan örnek Hasan Ali Yücel ile Pan-Türkist grupların desteklediği Kenan Öner davası olmuştur. Dava, Hasan Ali Yücel döneminde başta Köy Enstitüleri olmak üzere okullarda komünizm propagandası yapıldığı, komünizmi öven kitapların ve yayınların okutulduğu üzerinden dönemin siyasi gündemiyle doğrudan eşleşen siyasi bir davadır. Turancılık görüşü ile Batılılaşmayı esas alan bir milliyetçiliğin dönemseller adı olan Kemalist milliyetçilik arasındaki gerilim 1920'lerin sonunda açık şekilde görülürken Türk Ocakları'nın kapatılması ve tek parti iktidarının otoritesini ülke genelinde hissettirmesiyle ideolojik ayırım tek parti ideolojisi ve onun tartışması üzerinden yürütülmüştür. Turancı gruplar 1930'lardan itibaren Nazım Hikmet ve Sabahattin Ali gibi sol görüşlü yazar ve edebiyatçılar ile siyasi bir şekil alan edebi tartışmalara girerken Hitler ordularının Rusya'da kazandığı başarılar ile Turancılık II. Dünya Savaşı yıllarında yükselişe geçmiştir.⁴⁴⁸

Turancılar davası ve Almanya'nın yenileceğinin ortaya çıkmasıyla birlikte Soğuk Savaşın etkileri devletin yapısal bakış açısında da değişimlerin başladığını göstermiştir. Başta Nihal Atsız olmak üzere daha sonra Anadolu-İslamcı hareketin önemli isimlerinin yer aldığı muhafazakâr kesimin Turancılar davasının yeniden

---

⁴⁴⁶ Mehmet Başaran, **a.g.e.**, s. 126.

⁴⁴⁷ Necdet Aysal, **a.g.e.**, s. 279.

⁴⁴⁸ H. Seçkin Çelik, "Yücel-Öner Davası ve İhmal Edilmiş Bir Siyasal Tartışma: Türkçe Ders Kitaplarında Sosyalist-Komünist Propaganda İddiası," **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, no. 42, Güz 2017, s. 510-518.

görülmesinin ardından beraat etmesi ve gerekçeli kararda da sanıkların milliyetçi görüşlerinin milliyetçi olmayan bir ideolojiye karşı yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁴⁹ Böylece henüz Köy Enstitüleri'nin kuruluşundan itibaren Halil Fikret Kanad başta olmak üzere enstitülere yönelik yeteri kadar milliyetçi olmadığı ve kuruluş yıllarında açıkça söylenmemekle birlikte komünizm propagandası imaları için 1945 sonrası süreçte ortam uygun hale gelmiştir.⁴⁵⁰ Yücel'in bakanlığının ardından Sirer'in temsil ettiği muhafazakâr milliyetçi veya CHP'nin sağ kanadı enstitüler başta olmak üzere tek parti dönemine ait olan ve kendilerinin de muhalif durdukları, yoğun eleştirilerin yapıldığı devlet aygıtları, düzenlemeleri ve kanunlarını hızlı bir şekilde değiştirmiş veya ortadan kaldırmışlardır.

Hasan Ali Yücel'e yapılan saldırılar bizzat Saffet Arıkan'dan devraldığı ve Kemalist tek parti iktidarının Batıcı, reformist, laik, pozitivist ve geniş ölçekli kültürel değişim programını devam ettirmesi noktasında anlam kazanmaktadır.⁴⁵¹ Saldırıların komünizm üzerinden başlangıçta açıkça ifade edilmemekle birlikte Atatürk'e veya Kemalist ideolojiye yapıldığı görülürken bir anlamda hedef tahtasına Kemalizmi temsilen en öne çıkan kurum Köy Enstitüleri ve onun yürütücüleri Yücel ve Tonguç konulmuştur. Başta rejime sadık kalmakla birlikte muhafazakâr kimliğiyle bilinen Fevzi Çakmak olmak üzere Anadolu ve daha sonra İslami muhafazakârlığa kayacak olan akım ile Turancıların yoğun saldırılarına uğrayan Yücel her ne kadar komünizm suçlamalarından suçsuz bulunsa da konjonktürün değişimi enstitülerin *reforme* edilmesinin tesadüf olmadığını göstermiştir.

Enstitülerin din ve milli ahlak, milli terbiye gibi unsurlardan yoksun olup, komünizm yuvası haline geldiği ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerle birlikte aynı yerleşkeler içerisinde beraber çalışmalarını böylece saldırıların ana teması olmuş ve bu ana tema çerçevesinde rejim ve onun temel ilkelerine doğru yönelmiştir. Kazım

---

⁴⁴⁹ A.e., s. 518.

⁴⁵⁰ Hasan Ali Yücel, enstitülerde yeteri kadar milli bir şuur olmadığına yönelik eleştirileri habersiz denetimler yaparak enstitü müdür ve öğretmenlerine ulusal duygu üzerine sorular sorarak ve aldığı cevapları not olarak böyle bir durumun olmadığını kanıtlama ihtiyacı hissetmiş ve bu şekilde itham edilen müdür ve öğretmenlerin kendilerinin milliyetçiliklerinin sorgulanmasına gücendikleri belirtilmiştir; Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 380-381.

⁴⁵¹ Kemal H. Karpat, **Turkey's Politics: The Transition to a Multi-Party System**, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1959, s. 375.

Karabekir ve muhafazakâr grupların Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde yaptıkları teftişlerde bu noktada anlamlıdır.⁴⁵² Karabekir enstitüde yaptığı ziyarette öğrencilerin sözde komünist eğilimlerini kontrol ederken Tonguç hakkında bir marş okunup okunmadığını sormuş ve daha sonra ima ettiği marşın Ziraat Marşı olduğu anlaşılmıştır. Talip Apaydın anılarında Karabekir'in marşın sözlerini duymak istediğini ve bunun üzerine öğrencilerin marşı okumaya başladığını ancak Karabekir'in “*uyduk baş çiftçi Atatürk'ün sesine*” kısmına gelindiğinde marşı kestirttiğini söylemiştir.⁴⁵³ Hatta enstitülere karşı komünizm suçlamaları ve kara propaganda 1946 yılında o kadar sistematik ve yaygın hale gelmiştir ki görece siyasi gündemin gerisinde kalan köylere dahi sirayet etmeye başlamıştır. Apaydın anılarında babasının enstitü karşıtı propagandadan etkilenip kendisinin Rusya'ya kaçtığını zannedip Hasanoğlan Enstitüsü'ne kadar geldiğinden bahsetmiştir.⁴⁵⁴

Enstitülere olan saldırıların salt komünist ve sosyalist suçlamalar taşımadığı diğer örneklerde mevcuttur. Özellikle yine CHP içindeki muhafazakâr kanat enstitülerde verilen eğitimin yeteri kadar milliyetçi olmadığını bu okullarda okutulan yabancı klasikleri örnek göstermişler ve yabancı klasiklerin milli kültürü yansıtmadığından hareketle milli kültüre dönülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.⁴⁵⁵

Enstitüler 1950'ler boyunca Türk siyasal hayatının temel dinamikleri iyiden iyiye oturduktan sonra bile tartışma konusu olmaya devam etmiş, 1960'lı yıllarda sol akımların yükselişi ile birlikte tekrar siyasi münakaşalardaki yerini almıştır. Muhafazakâr kesim tarafından enstitülere Soğuk Savaş konjonktürü itibariyle dış işbirlikçi ve yine komünist suçlamaları yapılırken Peyami Safa gibi önemli edebiyatçı ve yazarlar tarafından birçok enstitü karşıtı yayım yapılmıştır.⁴⁵⁶ Karşı tarafta ise 60'ların sol Kemalist değerlendirmeleri içerisinde enstitüler ilerici hareketin öncüsü, hakiki halkçı Kemalizmin gerçek yansıması olarak nitelendirilmiştir.

---

⁴⁵² Mehmet Başaran, **a.g.e.**, s. 125.

⁴⁵³ Can Yücel, **a.g.e.**, s. 94.

⁴⁵⁴ Talip Apaydın, **a.g.e.**, s. 183-184.

⁴⁵⁵ Ahmet Emre Ateş, **a.g.e.**, s. 121.

⁴⁵⁶ **A.e.**, s. 118.

Tek parti iktidarının böylece gerek iç hoşnutsuzluklar gerek de II. Dünya Savaşı'nın sona erışı ve Soğuk Savaşın başlangıcı ile artık iktidarını sürdürebilmesinin belirli bir seviyede parti içinde yer alan muhalefet ile paylaşmasını zorunlu kılmıştır. Yücel başta olmak üzere muhalefetin akademisyenlere ve yazarlara yönelik komünizm propagandası CHP'ye olan eleştirilerden bağımsız olmazken anti-komünizm bir anlamda muhalefet etmenin ve iktidarı sarsmanın aracı olmaya başlamıştır.⁴⁵⁷ İnönü liderliğindeki CHP'ninse tartışmalı 1946 seçimlerini kazanmasına rağmen uğradığı güç kaybı komünizm suçlamaları üzerinden yürütülen muhalefete karşı bir anlamda panzehir olarak komünizm karşıtlığının araçsallaştırılması seçeneği uygulamaya konmuştur. Komünizm suçlamaları Demokrat Parti'nin lehine işleyen bir propaganda sürecine dönüşürken Kemalist pozitifizmin komünizmin Türkiye'de yayılması için uygun bir düşünsel arka plan sunduğuna dair görüşler beyan edilmeye başlanmıştır.⁴⁵⁸

CHP ve İnönü yönetimiye Demokrat Parti'nin lehine işleyen süreci tersine çevirmek için parti içindeki milliyetçi muhafazakâr veya partinin sağ kanadının öne çıkmasına izin vermiş ve tek parti iktidarının Atatürk dönemiyle ilgili ideolojik ve siyasi eleştirilerin önü açılmıştır.⁴⁵⁹ İnönü'nün CHP'nin iktidarını sürdürebilmesi noktasında kuruluşundan itibaren gündemi işgal eden ve komünizm suçlamasına maruz kalan enstitülerin kendi anti-komünist politikaları içerisinde bütünlüğü bozduğunu düşünmesiye enstitüleri gözden çıkarılabilir yapmıştır. DP'den önce CHP'nin kendi içinde yarattığı cadı avı enstitülerin kuruluşunda önemli roller oynamış kilit parti üyelerinin de bu süreçte enstitülere gelen eleştirilerin önünü almak için yapısının değiştirilmesine onay vermesiyle sonuçlanmıştır. Yaratılan güvenlik tehdit algısı üzerinden iktidarın sol-komünistlerin bastırılması üzerinden

⁴⁵⁷ Kemal H. Karpat, **a.g.e.**, s. 376.

⁴⁵⁸ 1950 seçimlerinden hemen önce Nisan ayında vefat eden, rejim ile uyumlu hareket ederek yıllarca Genelkurmay Başkanlığını yürüten muhafazakâr kimliğiyle bilinen Fevzi Çakmak'ın cenaze töreni de Türkiye'deki siyasi iklimin sağ siyasete yani muhalefete doğru kaydığının göstergesi olmuştur. Cenaze töreni yoğun dini motiflerin yer aldığı iktidar karşıtı gösterilere dönüşmüş, kısa bir süre sonra yapılan seçimlerde de CHP, Demokrat Parti karşısında ezici bir farkla seçimleri kaybetmiştir; Cemil Koçak, "Fevzi Çakmak'ın Cenaze Töreni 31 Mart'la Kıyaslanmıştı," **Star Gazete**, 12 Ocak 2013, (Çevrimiçi) <http://www.star.com.tr/yazar/fevzi-cakmak-in-cenaze-toreni-31-martla-kiyaslanmisti-yazi-719090>, 25 Mart 2018.

⁴⁵⁹ H. Seçkin Çelik, **a.g.e.**, s. 528.

sürdürülmesiye SSCB'nin talepleriyle sistematik bir hal almıştır. Mamafih CHP bir anlamda kendi stratejisinin kurbanı olmuş ve tek parti içindeki anti-komünist propagandayı uygulayacak olan sağ eğilimli siyasetçiler dahi bu stratejinin DP'ye yaramasının önüne geç(e)memişlerdir.⁴⁶⁰ Kemalist rejimin eklektik yapısı bu suretle bir kere daha kendisini göstermiş ve ideolojik süreksizlik, kurumsallaşma eksikliği enstitülerin kurban edilmesine İnönü'nün ses çıkarmamasıyla sonuçlanmıştır.⁴⁶¹

Buradan hareketle Köy Enstitüleri CHP'nin tek parti iktidarının halk nezdindeki desteğinin azalarak tepkilerin çoğalmasıyla önce parti içi muhalefet tarafından eleştirilmeye başlanmış, halkın CHP'ye gösterdiği genel tepkiden ayrı değerlendirilememiştir. Tek parti içinden karşıt sesler haricinde Demokrat Parti tarafından toplumsal eleştirilerin CHP'ye kanalize edilmesinde komünizm suçlamaları üzerinden Köy Enstitüleri'nin hedef olarak belirlenmesiye enstitülerin eksiklikleri ve eleştirilecek yönlerine rağmen amansız bir propaganda kampanyasına kurban edilmesiyle sonuçlanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın ağır koşullarının CHP'nin yirmi yılı aşkın iktidarına olan kısmi hoşnutsuzlukla birleşmesiye enstitülerin pedagojik değerlendirmelerden ziyade siyasi bir değerlendirmeye tabi tutulmasına neden olmuştur. Hatta Sabahattin Eyüboğlu'nun Köy Enstitüleri'yle ilgili kişinin düşüncesinin onun kim olduğunu tıpkı bir turnusol kağıdı gibi göstermesi enstitülerle ilgili koşulları açıkça ortaya koymuştur.⁴⁶²

Enstitülere yönelik siyasi ve ideolojik muhalefetin çoğu zaman birbirine geçtiği ve ortak hedefin eklektik yapısına rağmen Kemalist ideoloji ve CHP'nin tek parti iktidarı olduğu görülürken yerel ve kurumsal muhalefette enstitülerin yıpratılmasına etkin rol oynamıştır. Enstitülerin kuruluş aşamasında bazı enstitülerin köylünün kamulaştırılan arazileri üzerine kurulması, kamulaştırma bedellerinin geç ödenişi veya ödenmeyişi köylünün devlete olan geleneksel tepki ve çekingenliğinin sürmesinde etkili olmuştur. Diğer yandan Kirby'ninde bahsettiği üzere enstitülerin arazi ve emlak manipülatörlerinin kazançlarını engelleyecek şekilde arazi alımlarında dikkatli ve tutumlu davranması, yine devlet üzerinden para kazanmak isteyen

⁴⁶⁰ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 263-265.

⁴⁶¹ M. Asım Karaömerlioğlu, "The Village Institutes Experience in Turkey," s. 72-73.

⁴⁶² Ahmet Emre Ateş, **a.g.e.**, s. 113.

köylülerin istediklerini gerçekleştirememeleri sonucunda enstitülere saldırması sıklıkla görülmüştür. Enstitü müdürlerinin malzeme alımlarında ülkede sistematik hale gelen rant, rüşvet ve bahşişe yer vermemesiyle yine yerel eşraf ve ahalinin enstitülerden ticari kazançlarını asgariye indirdiği için bir tepki unsuru olmuştur.⁴⁶³

Enstitülere yerelden gelen tepkilerle ilgili bir diğer tartışmalı konu enstitülerin kapatılmasında büyük toprak sahipleri ve ağaların önemli etkisinin olduğudur. Avcıoğlu'na göre Köy Enstitüleri'nin kapatılmasında toprak ağalarının ve büyük toprak sahiplerinin önemli etkisi olmuştur. Yerel eşraflar enstitü hareketine kırsalın iktisadi ve toplumsal yapısını, bir anlamda kurulu düzeni bozacağı düşüncesiyle yıkıcı şekilde muhalefet etmişlerdir. CHP içinde yer alan büyük toprak sahiplerinin, ağaların ve yerel eşrafın, köyün kalkınması ve Tonguç'un söylemiyle köyün içeriden canlandırılmasından tehdit algıladığını belirten Avcıoğlu tıpkı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi devrimci bir hareketin gerçekleştirilmesinin önüne geçilmeye çalışıldığını öne sürmüştür.⁴⁶⁴

Avcıoğlu'na benzer şekilde Başgöz'de CHP içinde yer alan büyük toprak sahipleri ve yerel eşrafın başından itibaren yerel otoritelerini ve konumlarını sarsma potansiyeli taşıdığını düşündükleri için Köy Enstitüleri'nin kurulmasından tehdit algıladıklarını ifade etmiştir. Başgöz, yerel eşraf ve tüccarların yükselişlerinin II. Dünya Savaşı yıllarında açıkça görüldüğünü ve bunların önce CHP'de ardından DP'de kendilerine yer edinmeye başladıklarını söylemiştir. CHP içinde henüz iktidarı elinde tutan aydın-bürokrat kanadın enstitüler gibi devrimci iktisadi-toplumsal değişimleri gerçekleştirmeye yönelik girişimleri de karşı kanat tarafından engellenmiş, enstitülerde bu süreçte bilinçli olarak asılsız suçlamalar ve iftiralar ile itibar kaybına uğratılmıştır. Hatta enstitülerin başından itibaren kapatılmasının siyasi pazarlık konusu haline getirildiğini belirten Başgöz, bir toprak ağası olan Demokrat Parti Van Milletvekili Kinyas Kartal örneğini vermiştir. Kartal, kendisi gibi ağalar ile bir araya gelerek Demokrat Parti'yle seçimlerde destek konusunda pazarlık yaptıklarını ve verecekleri destek karşılığında ağalığa tehdit olarak gördükleri

⁴⁶³ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 283-285.

⁴⁶⁴ Doğan Avcıoğlu, **a.g.e.**, s. 347-349.

enstitülerin kapatılması sözünü aldıklarını ifade etmiştir.⁴⁶⁵

Bir diğer örnekte Eskişehir ve çevresinin büyük toprak sahiplerinden olan ve daha sonra DP'nin kurulmasıyla birlikte CHP'den ayrılıp bu partiye geçen Emin Sazak'ın 1942'de Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu esnasında mecliste öğretmenlerin yetkilerinin fazlalığına olan itirazıdır. Sazak, köylü içinden çıkan öğretmenlerin şehirli öğretmenle karşılaştırıldığında köyü daha iyi tanıyabileceğini ancak köye tekrar büyük yetkilerle gönderildiklerinde köyün iç huzuru ve düzenin bozulacağını söyleyerek öğretmenlerin kendilerinin köyün bir anlamda muhtarı, ağası gibi hareket edeceğini ifade ederek kendi düşünceleri çerçevesinde sakıncalarına değinmiştir.⁴⁶⁶ Emin Sazak ve Hasan Ali Yücel arasındaki tartışma 1945'te tekrar eğitim bütçe tartışmalarında görülmüş ve Yücel, Sazak'ı ilköğretim davasını feodal çıkarlarından dolayı istememekle itham etmiştir.⁴⁶⁷ Diğer taraftan 1942 yılındaki kanun tasarısına da Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Celal Bayar gibi daha sonra DP'ye geçen milletvekillerinin tekrar katılmamasıysa burada bilinçli bir muhalefet olduğunu göstermiştir. Mamafih Emin Sazak başta olmak üzere CHP'nin diğer bilinen toprak ağaları Cavit Oral ve Kasım Gülek gibi isimler oturumlara katılmış ve tasarıya olumlu oy vermiştir.⁴⁶⁸

Enstitülerin Türkiye'deki toprak düzenini ve kırsal toplumsal ilişkileri değiştirme veya etkileme potansiyeli sebebiyle kapatılmasında toprak ağaları ve eşrafların büyük etkisinin olduğu görüşü konusunda farklı düşüncelerde mevcuttur. Karaömerlioğlu'na göre enstitülerin kuruluşları ve uygulamalarında esas öne çıkan unsurun doğa ile mücadele olduğu ve doğanın işlenerek zenginliğin ve verimliliğin elde edilmesi temasının birçok enstitülü tarafından tekraren vurgulandığı ifade edilmektedir. Enstitülerin kuruluş süreçlerinde ağalar ile işbirliği yapıldığına dair

⁴⁶⁵ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 266-267.

⁴⁶⁶ Sazak'ın açıklamalarına bakıldığında yasa tasarısına karşı durup durmadığı veya çıkarlarına dokunup dokunmadığı tartışmaya açık durmaktadır. Sazak'ın şehirden gelen öğretmenlerle karşılaştırıldığında köy çocuklarının köyün ortamına daha kolay alışacağını kabul ettiği ancak köy meselelerini, ekonomisini ve toplumsal ilişkilerini etkileme potansiyelinin muhtar ve ihtiyar heyeti başta olmak üzere köyün yapısıyla çatışmaya gireceğini söylemiştir. Sazak ayrıca öğretmenin hem zirai hem mesleki faaliyetler icra ederken eğitime vakit bulamayacağını ifade etmiştir; Fevzi Çakmak, **a.g.e.**, s. 226-227.

⁴⁶⁷ **A.e.**, s. 233.

⁴⁶⁸ **A.e.**, s. 231.

birçok örnek olduğunu söyleyen Karaömerlioğlu, Çifteler ve Hasanoğlan Köy Enstitüsü Müdürlüğünü yapmış Rauf İnan'ın anılarını örnek göstermiştir. Buna göre İnan'ın anılarında enstitülerin yaşadığı gıda sıkıntısına karşı bölgede büyük toprak sahibi olan bir ağadan buğday bağışı yapıldığı dile getirilmiştir. Keza bazı büyük toprak sahipleri enstitüler ile zirai gelişim sağlanacağı ve köylünün uzmanlaşarak üretimin artacağını gördükleri için kendi bölgelerinde kurulan enstitüleri desteklediğine dair örnekler de mevcuttur. Bu bağlamda Karaömerlioğlu, enstitülerin kuruluşu ve uygulanış süreçlerinde enstitüler ile büyük toprak sahiplerinin doğrudan karşı karşıya gelmediğini, bazı örneklerde karşı tavır alanlar olmakla birlikte bazı diğer büyük toprak sahiplerinin işbirliği yaptıklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte Karaömerlioğlu büyük toprak sahiplerinin enstitülerin kırsalın toplumsal ve iktisadi yapısını değiştirebilecek unsurlar taşımalarından ötürü potansiyel tehdit olarak gördüklerini de eklemiştir.⁴⁶⁹

Enstitülere olan muhalefetin son ayağıysa kurumsal muhalefettir. Bu muhalefet kendi içinde klasik bürokratik muhalefet, yereldeki bürokratik muhalefet ve Eğitim Bakanlığı'nın kendi içindeki muhalefet gibi birçok farklı ayağa sahiptir. Eğitim Bakanlığı'ndaki muhalefet İsmail Hakkı Tonguç'un bürokratik teamüller gereği üst düzey yöneticilik yapmadan İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atanmasıyla kurum içerisinde görülmüştür. İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğü görevinden alınarak pasif bir göreve atanmasında etkili olan Reşat Şemsettin Sırer ile Tonguç'un henüz Eğitim Bakanlığı'ndaki görevlerinden itibaren düşünsel olarak birbirlerine yakınlık duymamışlardır. Sırer'in İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden ayrılırken teamül gereği yerine atanmasını istediği kişilerden oluşan bir listeyi bakanlığa verirken Tonguç'u dokuz kişi içinde dokuzuncu sıraya yazmıştır.⁴⁷⁰

Eğitim Bakanlığı içerisindeki kurumsal çekişmede Emin Soysal ile Halil Fikred Kanad'ın İlköğretim Genel Müdürü Tonguç ve dönemin eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile aralarındaki anlaşmazlık kişisel boyuttan siyasi alana taşmıştır. Halil

⁴⁶⁹ M. Asım Karaömerlioğlu, "The Village Institutes Experience in Turkey," s. 62-63.

⁴⁷⁰ Sırer'in dönemin bir diğer önemli isimlerinden İlköğretim Şube Müdürü Ferit Oğuz Bayır ile aralarında yaşadıkları tartışmayı ve husumeti on yıldan fazla devam ettirdiği ve Eğitim Bakanı olunca da görevden alınmasında etkili olması; Bkz. Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 140- 175.

Fikret Kanad ve onun iş okulu prensibine daha yakın duran Emin Soysal'ın İsmail Hakkı Tonguç'un üretici okul ve iş içinde eğitim anlayışı bir süre sonra uygulamada ters düşmüş ve Soysal, Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğü görevinden alınmıştır. Halil Fikret Kanad ise iş okulu ve köylü eğitimi konusunda daha sonra kitabında da belirttiği üzere *Milli Terbiye* ilkesinin enstitülerde eksik kaldığını iddia ederek bu okullara eleştirel yaklaşmıştır.⁴⁷¹ Tonguç'un bu eleştiriler karşısındaki yakın çevresine karşılık vermemelerini söylemiş ve Kanad ile onun gibi eleştirel yaklaşanların pedagojicilik oynadıklarını ifade etmiştir. Tonguç'a göre eğitim dünyasının içinde önemli bir hizip faaliyet ve icraat yerine kendilerini eğitim konusunda önemli otorite olarak tanıtıp, övünme yolunu tercih etmekte ve yaptıkları yorumlarla da aslında köy eğitimi konusuna ne kadar uzak olduklarını göstermektedir.⁴⁷²

Enstitülere olan kurumsal muhalefetin bürokratik ve yereldeki idari ayağını ise çeşitli bakanlıklar ile Vali, Kaymakam, İl Özel İdareleri ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri teşkil etmiştir. Kirby, enstitülerin kuruluş aşamasından itibaren teknik ve mali destekten yoksun kaldığı gibi bürokratik yavaşlık ve hizipçilik yüzünden de bu okulların yalnız bırakıldığını söylemiştir. Enstitülere arazi bulmada yerel otoritelerin ilgisizliğinden, II. Dünya Savaşı seferberliği esnasında öğretmen açığı çeken enstitülerin öğretmenlerinin askere alınmasına (daha sonra düzeltilmiştir) birçok benzer örnek devletin bir taraftan eğitim yoluyla kırsalın kalkınmasını ve dönüşümünü istediği ancak diğer taraftan bürokrasisi ile işleyişini engellediğini göstermiştir.⁴⁷³

Enstitülerin esas amacının köyün dönüşümü olması noktasında gerçekleştirilmesi gereken en kritik konu köye verimli, çağdaş zirai teknik ve yöntemleri getirebilmeleridir. Enstitülerin bu noktada Tarım Bakanlığı'ndan en azından kuruluş aşamasında teknik altyapı ve donanımı sağlayana dek aktif destek görmeleri gerekmiş ve İlköğretim Genel Müdürlüğü başta olmak üzere Eğitim Bakanlığı hükümetin verdiği destekten cesaretlenmişlerdir.

⁴⁷¹ Ahmet Emre Ateş, **a.g.e.**, s. 115.

⁴⁷² Can Yücel, **a.g.e.**, s. 58.

⁴⁷³ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 290-297.

Bununla birlikte hükümet köyün dönüşümü konusunda enstitülere ayrı bir yer ayırmakla birlikte Tarım Bakanlığı enstitülerin talep ettiği tarım öğretmenleri, ilkel tarım tekniklerinin hâkim olduğu köye yönelik basit ancak çağdaş tarım tekniklerinin anlatıldığı yayınlar, tarım aletlerini hiçbir zaman yeterli ölçüde sağlamamıştır. Tarım Bakanlığı'nın meslek okulları Eğitim Bakanlığı'nın yetki alanına girmemiş ve Eğitim Bakanlığı tarım öğrenimi açığını kapatmak için burslu öğrenci programları açmıştır. Benzer şekilde her ne kadar Tarım Bakanlığı'nın enstitülere olan mesafeli yaklaşımından ziyade elindeki olanaksızlıklardan dolayı Sağlık Bakanlığı köylerde çalışacak sağlık memurlarının yetiştirilmesi için enstitülere gereken desteği verememiştir. Enstitülerin kendi öz çabaları neticesinde mezun olup köylerde görev yapan birçok sağlık memuru Sağlık Bakanlığı'na bakanlığın enstitülere olan katkısından daha fazla katkı sağlamıştır. Sağlık Bakanlığı'nın üst düzey yöneticileri enstitülerin köyde sağlık konusundaki mücadelesini çoğu zaman takdir etmişler ve karşılaşılan zorluklarda enstitülerin sağladığı uzman elemanların ağır yük üstlendiklerini ifade etmişlerdir.⁴⁷⁴

Enstitülerin öğretmen ihtiyacı da iş içinde eğitim ilkesini benimsemeyen ve köyde mesleki ve zirai eğitime dayanan müfredatı küçümseyen Yüksek Öğretim kurumları ve mezunlarından sağlanması mümkün olmamıştır. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nün açılmasının başlıca sebebi de yüksek okul çıkışlıların isteksizliği ve küçümseyici tavırları olmuş, enstitülerin ruhuna uygun olarak çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesi ihtiyacının giderilmesi gerekmiştir.⁴⁷⁵

Enstitülerin resmi olarak kuruluşunun 1940'a kadar sarkması Eğitim Bakanlığı'nın iç bürokratik mekanizmalarının geciktirici yönlerinden kaynaklanırken enstitülerin yeni bir iş okulu olması ve diğer bakanlık ve bürokratik alanlara taşıyacak özelliklerinin bulunması hukuki incelemelerin uzamasına neden olmuştur.⁴⁷⁶

İsmail Hakkı Tonguç'un 1942'de çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nun geçen beş yılda ortaya çıkan hukuki yetki

---

⁴⁷⁴ Hatta Tarım Bakanlığı 1939'da Köy Eğitim Projesine desteğini çekmiştir; **A.e.**, s. 325-329.

⁴⁷⁵ **A.e.**, s. 327.

⁴⁷⁶ **A.e.**, s. 380.

karmaşalarını eğitimciler açısından açıklamak için 71 maddelik yasanın bir izahnamesini yapmıştır. Kanunun Türk bürokrasisi açısından bir anlamda hazmedilmesi zor özelliklerini detaylı bir şekilde izah eden Tonguç, yasayı uygulayacak her tür devlet görevlisi için yol gösterici bir talimatname hazırlamıştır. Örneğin Köy Enstitüleri'nin bürokratik engelleme ve süreçlerden etkilenmemesi için mevcut Milli Eğitim Bakanlığı idari yapısına paralel bir köy eğitim örgütlenmesi meydana getirilmiş ancak bunun ilçe Milli Eğitim Memurluğu ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri ile çatışmamasına çalışılmıştır. Mevcut yapılanma kent ve kasabalarda ağırlıklı olarak işlemeye devam ederken enstitü yapılanması onlara yasal olarak bağlı ancak kırsalda etkili otonom bir konumda bulunacaktır.⁴⁷⁷

Kirby'de yasanın amacının köyün birçok sorunuyla ilgilenmek gibi bir görev yüklenen enstitüler ve enstitü çıkışlı öğretmenlerin ortaya çıkacak sorunlarla mücadelede çeşitli önlemleri alabilmelerini sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Ancak enstitü yasası mevcut hukuki ve bürokratik yapının ötesinde, mevcut yapıyı oldukça zorlayacak bir yasa olmuş ve bu sebepten ötürü birçok zorluklarla karşılaşmıştır.⁴⁷⁸ Özellikle yeni bir eğitim örgütünün mevcut eğitim örgütüne bağlı ancak onun bürokratik süreçlerinden bağımsız, hızlı hareket edebilecek ve kendi kendisine yeterli olabilecek şekilde planlanması gerekmiş ancak mevcut bürokratik yapı ve iktisadi-siyasi düzen başından itibaren Köy Enstitüleri'nin getirdiği anlayış ve amaç ile uyum içerisinde olmamıştır. Diğer idari ve bürokratik mekanizmaların tepkisinden önce Milli Eğitim Bakanlığı içindeki bürokratik tepkiyi azaltmak için mevcut İlçe Milli Eğitim Memuru, İl Milli Eğitim Müdürü'nün köy okulları üzerindeki yürütme ve denetleme yetkilerine dokunulmamıştır. Bununla birlikte köy eğitiminde esas yetki Gezici Başöğretmen başta olmak üzere bölge ilköğretim müfettişliği üzerinden enstitülere ve oradan da İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne geçmiştir.⁴⁷⁹ Tonguç'un erken dönem eğitim görüşlerinde sıkça eleştirdiği eğitim işlerinin İçişleri Bakanlığı tekelinde olması meselesi de mevcut örgüte gevşek bağlarla bağlı ancak etkin görevlerin köy meselesinde yeni eğitim örgütüne verildiği bir yapılanma ile aşılacak

⁴⁷⁷ Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, s. 223-226.

⁴⁷⁸ Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 383.

⁴⁷⁹ Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, s. 236-247.

istenmiştir.⁴⁸⁰

Pratikte ise yasa yapıcıların tahmin ettiği gibi yeni bir anlayış getiren ve İçişleri Bakanlığı başta olmak üzere pek çok idari kurum ve makamın yetki alanı içinde faaliyet gösteren enstitüler ve enstitülüler yerel otoriteler ile anlaşmazlıklar yaşamıştır. Enstitülerde günün mevcut eğitim ve siyasi yapısıyla karşılaştırıldığında yenilikçi ve demokratik bir eğitim alan ve iş içinde eğitim sebebiyle özgüveni yüksek olan öğrenciler izinli olup köylerine tatil için gittiklerinde yerel otoritelerle karşı karşıya kalmıştır. Örneğin Ladik-Akpınar Köy Enstitüsü'nden bir öğrenci yıllık izni için döndüğü köyünde yargı sisteminin zenginlik ve fakirliğe göre işlediği ve karar verdiğine yönelik bir şiir okuduğu için jandarma tarafından sorguya çekilmiştir. Birçok kez Tonguç, il valilerine veya ilçe kaymakamlarına öğrencilerin olaydan olumsuz etkilenmemesi ve olayların büyümeden bir kara propaganda haline gelmeden önüne geçilmesi yönünde ricada bulunmuş, telgraf çekmiştir.⁴⁸¹ Benzer şekilde yıllık izin için memleketine dönen bir enstitülü öğrencinin kış mevsiminde tren istasyonunda kendisi gibi bekleyen diğer yolcularla birlikte bekleme salonuna alınmayarak geceyi dışarıda geçirmeleri bu öğrencinin tepkisini çekmiş, onu hak arayışına yönlendirmiştir. Öğrenci demiryolları bölge müdürlüklerine kadar giderek şikâyetlerde bulunmuş, konu olumlu şekilde çözülsün bile enstitü öğrencileri hadlerini bilmez, gelenek ve görenekten yoksun şekilde yetiştirilen bir kurumun öğrencileri olarak nitelendirilmişlerdir.⁴⁸²

Öğrencilerin eleştiri kültürü içerisinde yetişmesi, okulun idari işlerinde görev yaparak sorumluluk duyguları artması ve benzeri özellikleri böylece dönemin düzen ve anlayışıyla çelişmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü'nün enstitü ziyaretinde kendisine özel yemek çıkarılması üzerine öğrencilerin Enstitü Müdürü Rauf İnan'ı dahi eleştirmesi öğrencilerin özgüvenini ve adalet-eşitlik anlayışını göstermiş ancak enstitü dışındaki ortam tamamen farklı olmuştur.⁴⁸³

Enstitülerin sadece İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün nezdinde Milli Eğitim

⁴⁸⁰ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç**, s. 322-323.

⁴⁸¹ **A.e.**, s. 401.

⁴⁸² Fay Kirby, **a.g.e.**, s. 343-344.

⁴⁸³ Can Dünder, **a.g.e.**, s. 50-51.

Bakanlığı'nın yürüttüğü bir kırsal kalkınma ve köyün dönüşümü girişimi olmasının aşarak devlet politikası haline getirilmesi gerekliliğiyle rejim tarafından hissedilmeye başlanmıştır. İnönü'nün liderliğinde toplanan 17.03.1944 tarihli Bakanlar Kurulu'nda artık meselenin bir devlet meselesi olması ve İlköğretim Genel Müdürlüğü'nü aşacak şekilde devlet tarafından genişletilmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁸⁴ Ancak alınan kararlar diğer kararlarda olduğu gibi kağıt üstünde kalmış ve köylerdeki okul inşası meselesinde enstitülere bakanlıklardan destek gelmemiş, kereste eksikliğinden süreç oldukça yavaşlamıştır. Sistemik bir işleyiş teşkil edilememesi veya yasaların uygulanamaması her defasında Eğitim Bakanlığı'ndan diğer bakanlıklara rica yazılarının gönderilmesi, malzeme tedarikinin en basit haliyle yasanın emri olduğu hatırlatılması gerekiyordu. Milli Eğitimin taşra teşkilatının enstitülere teşkilat içinde bir teşkilat olarak bakmasının yanı sıra Tarım Bakanlığı'nın yasada verilen görevleri yerine getir(e)memesi köylerde okul inşaatı, idari aksaklıkların çözülebilmesine engel olmaya devam etmiştir.⁴⁸⁵

Eğitim Bakanlığı'nın içinden gelen iç önyargı ve eleştiriler ve Tarım Bakanlığı'nın görevlerini ifa etmesinde yaşanan sıkıntılara İçişleri Bakanlığı yetkililerinin tutumları da eklenince enstitülere olan kurumsal muhalefetin ayağı bir anlamda tamamlanmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın taşradaki yetkilileri olan vali ve kaymakamlar kendi yetki alanlarında yasada yer alan ve potansiyel cezai yaptırım gücüne sahip bir eğitim teşkilatı elemanına olumsuz yaklaşmışlar, yardımcı olmaktan ziyade engelleyici bir tutum sergilemişlerdir.

Örneğin Arifiye Köy Enstitüsü'nün su baskınlarına karşı İzmit Valiliği'nden istenilen yardım bölgenin doğal yapısının değiştirilemeyeceği gerekçesiyle değerlendirmeye alınmadan reddedilirken, Kırşehir Valisi'nin yapı işlerine kendi görüşlerini dayattırarak istemesi inşaat işlerinde aksamaya yol açmıştır. Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü'nde düzenlenen bir törende oynanan piyesin devlet görevlilerini küçük düşürdüğünü düşünen valinin soruşturma başlatması Tonguç'un

---

⁴⁸⁴ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi**, s. 395.

⁴⁸⁵ **A.e.**, s. 404.

kişisel ricasıyla önlenmiştir.⁴⁸⁶ Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nde de inşaat malzemelerinin tedariki ve yasanın işleyişi konusunda sorunlar çıkmıştır. Bu bağlamda valiler başta olmak üzere kaymakam ve diğer merkezi idari birimlerin enstitülerin dönem itibariyle otonom kabul edilebilecek yapısına karşı olmuşlardır. Yasada enstitülere yardım etmekle mükellef olmalarına rağmen bu konunun muğlak bir şekilde bırakılması işlerin çözülmesini zorlaştırmış, bazı enstitülü müdürlerinde olumsuz tavır sergilemeleri bölge bazında enstitü-İçişleri İdaresi çatışmasını bir anlamda körüklemiştir.⁴⁸⁷

İsmail Hakkı Tonguç'un İnönü tarafından desteklenmesi ve İnönü'nün köy kalkınması noktasında Tonguç'u tutan bir tavır sergilemesi bazı yazarlar tarafından 1940-1946 arasında enstitülü yılları *Çankaya Dönemi* olarak değerlendirip eleştirmesine de yol açmıştır.⁴⁸⁸ Tonguç'un esasen bir İlköğretim Genel Müdürü olması ve diğer devlet görevlileriyle karşılaştırıldığında düşük görülebilecek ünvanına rağmen Çankaya'ya yapılan sık ziyaretleri idari-bürokratik çevrelerde rahatsızlık yaratmış, bürokratik çekişme ve hizipleşme kendisini göstermiştir. Hatta Tonguç'un İl Milli Eğitim Müdürü, İlçe Milli Eğitim Müdürü veya Vali ile Kaymakamları aşarak enstitüler ile doğrudan mektuplaşma üzerinden bürokratik süreçleri aşması yine mevcut düzen ve anlayış içerisinde kabul edilememiştir. Bu eleştiriler Tonguç'un enstitü müdürlerine görev yapacakları öğretmen ve idarecileri seçme hakkı vermesini de yoğun şekilde hedef almış ve liyakatsizlik noktasında suçlamalar yapılmıştır.⁴⁸⁹

Buradan hareketle enstitüler kuruluş amaçları, örgütsel yapısı, yasal statüsü ve mevcut hukuk düzeninin alışageldiği kurumlar olmadığı için düzen ile çelişmiş, çatışma içerisine girmiştir. Sorunların aşılması için Milli Eğitim Bakanlığı sürekli devreye girmek durumunda kalırken Cumhurbaşkanı İnönü'nün başında bulunduğu yürütmenin verdiği desteğe rağmen yasanın uygulanması hususunda devlet kurumları sınırlı işbirliği yapmış veya hiç yapmamıştır. Düzenli bir denetim mekanizması

---

⁴⁸⁶ A.e., s. 404-405.

⁴⁸⁷ Nurgün Koç, a.g.e., s. 370-371.

⁴⁸⁸ Nurgün Koç, a.g.e., s. 358.

⁴⁸⁹ A.e., s. 359-360.

olmaması ve İçişleri Bakanlığı'nın güçlü konumu, devlet anlayışının son tahlilde yenilikçi girişimlerine rağmen bürokratik-otoriter kurumsal çizginin korunması noktasında enstitü hareketinin yalnız kalmasına yol açmıştır. Yasaların düzgün işlemediği, sistematik bir işleyiş mekanizmasının kurulamadığı bir devlet yapılanması içerisinde de Eğitim Bakanlığı karşılaştığı zorluklarla baş başa kalmış, konvansiyonel olmayan yöntemlerle sorunlar aşılmaya çalışılmış, rica ve minnet gibi düzgün bir bürokratik-idari-hukuki sistem içerisinde yeri olmayacak bir anlayışa mahkum kalınmıştır.

4. 5. Köy Enstitüleri Genel Değerlendirme

Köy Enstitüleri girişimi Türk eğitim tarihinin geçirdiği tecrübe ve birikimin sonucunda çeşitli denemeler ve başarısızlıklar neticesinde ortaya çıkmıştır. Mali yetersizlikler sebebiyle eğitime ayrılabilen bütçenin durumu II. Mahmut döneminden başlamak üzere çeşitli çözüm yöntemleri üzerinde durulmasına yol açmış, devlet bütçesine asgari yük olacak şekilde en verimli eğitimin kitlelere nasıl ulaştırılacağı sorusuna çareler aranmıştır. Köy Enstitüleri böylece yüzyılı aşan bir eğitim-mali sorunlar dengesizliği üzerine yapılan araştırmaların bir sonucu olarak erken cumhuriyet döneminde yine aynı sorunların devam etmesi üzerine uygulamaya konulmuştur. Enstitüler, cumhuriyetin kuruluşu sonrasında ilk on yıl yine eğitim konusunda sorunların devam ettiği ve önemli girişimlere rağmen durgunluğun aşılamaması üzerine bir anlamda son çare olarak kurulmuştur.

Enstitüler aynı zamanda tek parti rejiminin Batılılaşma fikri üzerinden giriştiği modernleşme hamleleri içerisinde değerlendirilmesi gereken kurumlar olmakla birlikte toplumun yapısından bağımsız, toplumdaki kopuk seküler eğitim kurumlarından farklı olarak Kemalist Halkçılığın belki de halka en yaklaştığı kurumlar olmuşlardır. Bu çerçevede yerel kültür ile uluslararası medeniyete mal olmuş değerlerin dengeli bir sentezinin bir arada uygulanabileceğini gösteren enstitüler, yapılan eleştirilerin aksine yabancı bir eğitim sisteminin kopyası olmamıştır.

II. Mahmut döneminde orduda yer alan askerlerin eğitiminde bütçeyi zorlamayacak yöntemlerin denenmeye başlandığı bir tür kalfa öğretmen sistemi olan Lancaster Sistemi'nden, Sıbyan Mektepleri'nin halk ile bütünleşebilen yapısının örnek alınmasına, Sanat Okulları'nın yerel ekonomi ile kurduğu bağlara dayanan üretici okul ilkesinin benimsenmesi enstitülerde kendisini açık bir şekilde göstermiştir. Türkiye'de nüfusun %75 ila %80'ine yakınının taşrada yaşadığı ve köylü olduğu gerçeği başta ekonomik gerçeklikler olmak üzere coğrafi engeller, kültürel-siyasal ayrımlar sebebiyle bu bölgelere farklı bir tür okul kurulması gerektiğini göstermiştir. Köye gönderilen düz öğretmen okulu çıkışlı öğretmenlerin köyün yaşamına alışamaması, ilk fırsatta köyü terk etmek istemesi eğitime yapılan yatırımların dahi karşılığının alınamamasına yol açmıştır. Köy Enstitüleri hareketi bu noktada köy ve köylünün eğitimini temel alan, kırsalın gerçekliklerine uygun, halkta tabanı olmayan seküler eğitim modelindeki bürokrat okulları olarak adlandırılan Tanzimat okullarından ayrılmıştır. Türkiye'de kırsalın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı klasik anlamda Batı tarzı eğitim veren okulları çevresel etkenlerle soğururken bahsi geçen okulların yüksek maliyetleri bunların nicel olarak arttırılmasını imkânsız kılmıştır. Köylünün okul yapımına mali ve fiziksel katkısı enstitülerin en fazla eleştirildiği konuların başında gelirken aslında bu yöntemin kökenleri Tanzimat dönemine kadar uzanmaktadır.

Nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylünün eğitimi meselesinin böylece konvansiyonel yöntemler ile gerçekleştirilemeyeceği yüzyıllık bir deneme sürecinin sonunda ortaya çıkmıştır. Köye kurulacak okulun hâlihazırda devlete mesafeli duran ve devletin ancak ihtiyacı olduğunda köye uğradığını bilen köylüye angarya gelmeden, köylünün yararına olacak ve yararın köylü tarafından anlaşılacağı yeni bir tür okul ve öğretmen ile gidilmesi gerektiği anlaşılmış, enstitüler ile bu arayış somutlaştırılmıştır. Özellikle Sıbyan Mektepleri'nde imam-öğretmen rolünü taşıyan, köyün günlük ihtiyaçlarına cevap verebilen, kendi toprağını işletip buradan artı değer ürün elde edebilen ve köylü tarafından köy için sağladığı hizmet karşılığında çeşitli şekillerde desteklenen öğretmen enstitüler açısından uygulanabilecek modele örnek teşkil etmiştir.

Bu bağlamda enstitülerin yabancı eğitim ve kültür değerlerinin köylüye dayatıldığı şeklindeki uğradığı eleştirilerin gerçeği yansıtmadığı görülmüştür. Enstitüler bir anda ortaya çıkan ve uygulanan bir proje olmamış, imparatorluk döneminden itibaren aranan ve ihtiyaç duyulan eğitimin nasıl verilebileceği sorunsalının bir sonucu olmuştur. Enstitülerin Sovyet Rusya'dan esinlendiğine yönelik eleştiriler ve iftiralar da pedagojik olmaktan ziyade siyasi-dir. Köy Enstitüleri'nin kurucularından İsmail Hakkı Tonguç, enstitülerle ilgili araştırma ve çalışmalarında eğitim meselesinin toplumsal ve iktisadi gerçeklerden ayrılamayacağını görerek her ülkenin kendi özgün koşulları olduğundan hareketle kendi özgün eğitim yöntemini geliştirmesi gerektiğini savunmuştur. Bu noktada henüz sanayileşmesi yetersiz seviyede olan, pre-kapitalist bir köylü toplumu konumunda olan Sovyet Rusya'da uygulanan eğitim girişimleri Türkiye'nin benzer toplumsal yapısı gereği takip edilmiş ancak Tonguç'un diğer ülkelerdeki eğitim-kalkınma ekseninde takip ettiği gelişmeler ve politikalarda olduğu gibi doğrudan emsal alınmamıştır. Hatta Kirby ve diğer yazarlarında belirttiği üzere Tonguç'un en iyi bildiği yabancı dilin Almanca olması onun bu ülkenin toplumsal-iktisadi tarihine daha hâkim olmasına ve doğal olarak sentez sürecinde etkilerinin görülmesiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca kendisinin Bulgaristan'da doğan bir Türk köylüsü olması bu devletin büyük köylü nüfusu düşünüldüğünde enstitülerin kuruluşunda etkisi noktasında önem arz etmiştir.

Araştırma sürecinde Tonguç, Türk eğitim tarihinde girilen eğitim politikalarına eğilirken diğer ülkelerde yaşanan pedagojik gelişmeleri ve gündemi de takip etmeye çalışmıştır. Alman pedagog Kerschensteiner'in iş okulu ve iş içinde eğitiminden etkilenen Tonguç, 18. yüzyılda çoğunlukla yoksul köylülerden oluşan, kırsal özellikler taşıyan İsviçre'de eğitsel deneyler yapan Pestalozzi üzerine de çalışmalar yapmıştır. Pestalozzi'nin içinde bulunduğu 18. yy İsviçresi'nin kırsal özellikleri ve toplumsal yapısının henüz ilkel bir tarım ülkesi olan 1930'lar Türkiye'siyle benzerliği Tonguç üzerinde önemli etkiler bırakmıştır.

Dönemin ünlü Amerikalı eğitimcisi John Dewey'in pratik işe dayalı ve ezberle karşı duran tezlerini de benimseyen Tonguç, bunları Türk eğitim tarihinde

girişilen denemelerle birleştirmiş, Anadolu'nun koşullarını da hesaba katarak bir anlamda sentezlemiştir. Tonguç'un sentez süreci böylece hem yerel değer ve gerçekliklerin hem de evrensel pedagoji süreçlerinin, değerlerinin etkin bir takibi ve bir araya getirilmesiyle sonuçlanmıştır. Tonguç'un çıkardığı en önemli sonuç bu noktada her pedagoğun kendi milliyeti ve yaşadığı dönem içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ve kendi içinde yaşadığı toplumun eğitim sorunlarına eğildiğidir. Tonguç burada muhafazakâr kesimin de sıkça eleştirdiği Batı'dan kültür başta olmak üzere yönetsel, hukuki, siyasal yapı ve kurumların doğrudan kopyalanmasına son derece karşı olmuştur.

Bu bağlamda Tonguç sentezinde her ülkenin kendi sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini temel alarak ancak uluslararası deneyim, gelişmeler ve tartışmalarında farkında olacak şekilde eğitim başta olmak üzere diğer sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik politikaların uygulanması başlıca yöntem olmalıdır. Dolayısıyla Tonguç ve Köy Enstitüleri sistemi II. Mahmut döneminde Lancaster Sistemi, Mithat Paşa'nın kurduduğu Sanat Okulları ve II. Meşrutiyet döneminden itibaren ana hatları İsmail Mahir Efendi'nin önerdiği model ile ortaya çıkan ancak diğer ülkelerdeki eğitim politikalarının ekonomi ve toplum ile ilişkisini de inceleyerek kurulan bir sentezin sonucudur.

Tonguç'un Türkiye'deki eğitim girişimleri, yerli ve yabancı pedagogları incelerken çıkardığı en önemli çıkarım, eğitimin toplumsal ve iktisadi yapıdan bağımsız olamayacağıdır. Eğitimin salt bilgi aktarmaktan ziyade toplumun maddi ve kültürel ihtiyaçlarına cevap vermesi gerektiğini düşünen Tonguç, eğitimin toplumun koşullarına göre ayarlanması, tasarlanması savunmuştur.

Toplumun iktisadi ihtiyaçlarına cevap vermeyen ve özellikle Anadolu'nun köy realitesiyle uyuşmayan başta eğitim olmak üzere diğer politikaların başarısız olduğunu gören Tonguç, her toplumun dönemi içerisinde değerlendirilmesinden yana olmuştur. Bu noktada üretici eğitim, iş içinde pratiğe dayanma, yaparak öğrenme gibi eğitim modellerini eğitim ve iktisadi kalkınmanın beraber yürütülmesi noktasında en doğru yöntem olarak gören Tonguç, koşulların değişmesiyle eğitimde uygulanacak yöntemlerinde değişmesi gerektiğini öne sürerek esnek bir anlayış benimsemiştir.

Bununla birlikte Köy Enstitüleri'nin kurulduğu yıllar olan 1930'lu yıllarda enstitüler girişiminin altında yatan olgu eğitim ile ekonomi arasında bağ kurulmadıkça uygulanacak her politika ve girişimin başarısız olacağıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılından itibaren finansal yetersizlikler ülkenin genel kalkınmasını ve bunun bir sonucu olarak eğitim politikalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Klasik eğitim yöntemleriyle hızlı bir şekilde Anadolu'nun her köyüne ulaşacak şekilde eğitim yapmak başta nicel açıdan mümkün değildir. Ayrıca İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun belirttiği üzere geç Osmanlı ve erken cumhuriyet döneminin ortaya koyduğu gerçek Türkiye'de endüstriyelmiş ülkelerin uyguladığı ve geniş anapara olanaklarının var olduğu bir eğitim sistemi kurmak mümkün değildir. Türkiye'de sanayileşmiş ülkelerdeki gibi büyük ölçekli seri üretim ve bu üretime dayanan bir kazanç-vergilendirme olmadığı için anapara küçük köylünün ilkel üretim yöntemlerinden elde edilebilen artı değere dayanmaktadır.

Üretimin arkaik yapısı ve düşük verimliliği kazançları düşürürken devletin eğitime büyük paralar harcayabileceği bir durum oluşmamaktadır. Dolayısıyla Tonguç'un enstitü girişiminde örnek aldığı düşünce yapısı fakir köylünün yoğun emeklerine dayanan kısıtlı paranın ekonomik getirisi olmayacak şekilde harcanmasının ülke menfaatlerine aykırı olacağı gerçeğidir. Eğitime ayrılan paranın ekonomik getirisinin olması bu anlamda Türkiye gibi sanayisi geri kalmış, ilkel bir tarım ülkesi için bir tercih değil bir zorunluluktur.

Tonguç ve Köy Enstitülerine yapılan eleştirilerde de enstitülerin kültür eğitimini geri bıraktığı ve salt üretime yönelik, iş içinde eğitimi öne çıkardığı eleştirileri yapılmış ve Tonguç nezdinde enstitüler anti-entelektüel olmakla itham edilmişlerdir. Ancak enstitülerin kuruluşundan itibaren yaşanan finansal zorluklar ve okulların yapımında izlenen yöntem her ne kadar başta öğrenciler olmak üzere köylü üzerinde büyük yük yaratmışsa da Köy Enstitüleri devlete asgari yük olarak tasarlanmış ve kurulmuşlardır. Enstitülerin özgün olarak 1940-1946 arasında Tonguç ve Yücel'in düşünceleri doğrultusunda uygulandığı altı kısa yılda bile birçok okulun yapı işlerinin bitmemiş ve finansal zorlukların aşılammış oluşu iktisadi açıdan oldukça yetersiz bir durumda olan Türkiye'de bu realitelere karşı savurgan bir

biçimde hareket edilemeyeceğini ortaya koymuştur. Nitekim gelişim açısından geri kalmış ülkelerde eldeki kısıtlı kaynakların eğitime mi yoksa ekonomiye mi ayrılması gerektiği önemli bir sorunsal olarak tartışılmıştır. Köy Enstitüleri bu çerçevede eğitim sorununa ivedi şekilde eğilinilmesi gerektiği ancak başta iktisadi yatırımlar olmak üzere devletin bu yatırımları gerçekleştirebilmesi için bütçeye asgari yük olacak şekilde azami köye ve köylüye ulaşılması ihtiyacından doğmuştur.

Ülkenin büyük çoğunluğunu oluşturan köye ve köylüye yönelik eğitim ise bütçeye asgari yük bindirmesine rağmen genel iktisadi gerçekliklerden uzak olamayacağından hareketle köy ekonomisine yönelik bir eğitim Tonguç'un iş içinde eğitim modeli üzerine inşa edilmiştir. Böylece genel kalkınmanın kırsal kalkınma ayağını enstitüler aracılığıyla tarımda geniş ölçekli bir makineleşmenin mümkün olmadığı 1930'lar ve 1940'lar Türkiye'sinde köyde üretimi arttıracak bilimsel, pratik ve maliyeti düşük yöntemlerin köylüye taşınması teşkil etmiştir. Köyde görev yapacak ve köyün sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamına yabancılaşma duymayacak köy kökenli öğrenciler aracılığıyla köylünün modern zirai yöntemleri öğrenmesi ve bunun yanı sıra enstitülerde verilen mesleki eğitimin köylünün yaşamını kolaylaştıracak şekilde köy ekonomisine katkı sağlaması enstitülerin köy kalkınması projesinin en önemli unsurları olmuştur.

Tonguç'un eğitimi bir mesleki yol gösterme ve yönlendirme süreci olarak görmesi ve köylerde en basit bir sanat ve zanaatın olmayışı bu pedagojik bakış açısının dönem itibarıyla toplumun ve ekonominin koşullarıyla kesiştiğini göstermiştir. Eğitime yapılan yatırımın ekonomik geri dönüşünün kısa vadede sınırlı olacağı düşünüldüğünde salt eğitimin öne çıkarılması iktisadi yatırımlardan geri kalınmasına yol açabilecekken enstitüler teorik olarak bu ikilemin en verimli şekilde aşılmasına azami ölçüde dikkat etmeyi esas almıştır. Türk köyünün ve köylüsünün ivedi ihtiyaçlarını karşılama noktasında Türk sanayisinin henüz karşılayamayacağı basit ancak elde bulunmayan alet ve teknik bilgiyi sağlamak enstitülere yatırılan paranın en kısa sürede ve en verimli şekilde ekonomik geri dönüşü ayağını teşkil etmiştir. Böylece eğitime harcanan anapara aynı zamanda iktisadi bir yatırım olurken eğitim-ekonomi arasındaki ayrımın önüne geçilmek istenmiştir.

Genel kalkınma sürecinde eğitimin aksatılarak sadece iktisadi yatırımların sürdürülmesi ilk aşamada sürdürülebilir gözükmekle birlikte yeni sanayilerin kurulması ve inovasyon konularının gündeme gelmesi kalifiye eleman ihtiyacının doğmasına yol açacaktır. Bu süreçte teknik ve mesleki eğitime yeterli önemin verilmediği ve klasik eğitim yöntemlerinin sürdürülmesiyle yeni mezunlar toplumun ekonomik yaşamından koparken iktisadi yatırımların ihtiyaç duyduğu itici kuvvetin yetersiz kalması noktasında genel kalkınma politikalarında da durgunluğun başlaması kaçınılmaz hale gelmektedir. Durgunluğun ardından eğitim yatırımlarına gereken önem verilse bile kısa vadede okulların ve öğrencilerin yeni bilgi ve tecrübe edinimi zaman alacağından gerilemeye girilmesi ihtimali artmaktadır. Bu çerçevede eğitim ile ekonomi arasındaki dengenin ne denli hassas bir zemin üzerinde durduğu göz önüne alındığında sadece eğitim ile iktisadi ve toplumsal dönüşümün sağlanamayacağı ancak eğitimin geri plana atıldığı takdirde planlı bir kalkınmanın da temelini zayıf olacağı ortaya çıkmaktadır.

Enstitülerin geç Osmanlı dönemi ve erken cumhuriyet döneminde mevcut finansal yetersizlikler sebebiyle devlete asgari yük olacak şekilde tasarlanmasının yanı sıra tek parti rejimi köye ulaşmada bu kurumları rejimin en önemli ideolojik-iktisadi aygıtı olarak görmüştür. 1920'lerin sonu ve 1930'ların başından itibaren eğitimin içine girdiği çıkmaz alternatif bir okul-öğretmen modelini gerektirirken 1929 Büyük Buhran ile bozulan iktisadi durumun düzeltilmesi için zirai üretimi verimli kılmak gerekliliği doğmuştur. Tek parti iktidarı 1923-1929 tarihleri arasında İzmir İktisat Kongresi'nde ana hatları belirlenen ve milli bir burjuvazinin yaratılmasından serbest piyasa dinamiklerinin elverişli şekilde hareket etmesine yarayacak ortamın sağlanmasını hedeflemiştir. Anılan yıllar arasında Türkiye'nin ihracat kalemlerinin neredeyse %75'ini tarımsal ürünler oluştururken sınai tüketim malları ithalatın neredeyse tamamını teşkil etmiştir. Tek parti iktidarının kademeli şekilde mevcut burjuvaziye destekleme, teşvik etme ve sanayileşme politikasıyla Türkiye'nin ağırlıklı olarak bir tarım ülkesi olması ve sermaye birikiminin yetersizliği noktasında altı yıllık dönemde istenilen düzeye erişememiştir. Sanayi küçük tezgâh tipi atölye seviyesinde kalmış, diğer dokuma, deri ve gıdayı kapsayan

üretim kolları imalat sanayi içinde Osmanlı'nın son yıllarında sahip olduğu yüzdelerle aynı olmuş, sonuç itibariyle istenilen sanayileşme gerçekleştirilememiştir.⁴⁹⁰

1929'a gelindiğinde özel sektör beklenen atılımı yapamazken küresel piyasalarda Büyük Buhran ile tarımsal hammadde fiyatları büyük düşüş yaşamıştır. Temel hammadde ihracatçısı ve sanayi ürünleri ithalatçısı olan Türkiye gibi geri kalmış tarım ülkeleri buhrandan en fazla etkilenen ülkelerin başında gelirken tarımda modernleşmenin makineleşme anlamına gelmesi daha fazla ithalatın yapılmasını gerekli kılmıştır. Bununla birlikte dış ticaret açığı veren Türkiye, ithal ettiği ürünlerin temel tüketim maddeleri olması ve bu ürünlerin dahi ithalatında ihracatta uğranılan gelir kaybı nedeniyle kısıtlamaya tarımda makineleşmeye gidebilecek bir alım gücüne sahip olamamıştır.⁴⁹¹

Türkiye'de yükselen köycülük ve nihayetinde köycülük ideolojisinin somutlaşmış hali olan Köy Enstitüleri'yle belirli bir tarihsel gelişim sürecinin sonunda ortaya çıkmıştır. Eğitimde yaşanan durgunluğun aşılması noktasında halkın çoğunluğunu oluşturan köylüye uygun bir eğitim modeli ihtiyacı enstitülerin kuruluşunun eğitimsel boyutunu teşkil etmiştir. Enstitülerin kurulmasına giden süreci hızlandıran 1929 Ekonomik Buhranı'yla birlikte oraya çıkan iktisadi kriz olmuştur. Milli bir burjuvazinin oluşturulması suretiyle sanayileşme hamlesi istenilen sonuçları vermezken 1929 Büyük Buhranı'yla Türkiye'nin ilkel bir tarım ülkesi olduğu gerçeği çok daha açık bir hal almıştır.

Temel tüketim maddelerinin sağlanmasında yaşanan eksiklikler halkta hoşnutsuzluklara ve dolayısıyla hâlihazırda rejim karşıtı muhalefeti beslerken zirai üretimi tıpkı eğitimde olduğu gibi asgari kaynakla azami ölçüde verimli kılmak gerekmiştir. Daha fazla ithalatın yapılmasının mümkün olmadığı bir iktisadi pozisyonda olan Türkiye, tarımda makineleşmenin bir seçenek olamaması üzerine temel eğitimini almış, modern zirai teknik ve yöntemlerin öğretildiği köy kökenli öğrencileri köylere yollama seçeneğini uygulamaya koymuştur. 1930'ların başından

⁴⁹⁰ Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009**, İstanbul, İmge Kitabevi, 2016, s. 50-52.

⁴⁹¹ **A.e.**, s. 52-59.

itibaren devletçilik ideolojisiyle devlet eliyle sanayi yatırımları yapılmak suretiyle temel tüketim maddelerinin üretilmesi süreci hızlanıp, büyük tarım çiftliklerinin oluşturulmasıyla zirai üretimin arttırılmasına çalışılmıştır. Kalifiye eleman yetersizliği, mevcut okullardan mezun olan yeni iş gücünün toplumun ekonomik gerçekliklerinden ve şartlarına yabancı olacak şekilde yetiştirilmesi büyük bir işsiz yığınının ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Yeni mezun ancak niteliksiz iş gücü devlet memurluğu ve bürokratik seçeneğinden başka öğretmenlik gibi diğer mesleklere yönelirken köylünün eğitimi için yeni bir eğitim sisteminin kurulması gerekliliği 1935'e doğru artık üst düzey idari yöneticilerden bürokratlara kadar yönetimin büyük çoğunluğunca kabul edilmiştir. Böylece Halkevleri girişiminin istenilen başarıyı vermemesi ve Anadolu'nun taşra köy ve kasabalarına ulaşacak ancak bütçeye asgari ölçüde yük olacak yeni bir okul ve öğretmen yetiştirecek ekonomik kalkınma yönlü eğitim reformu çalışmalarına başlanmıştır. Köyde görev yapıp köyün kalkınmasına yarayacak eğitim hamlesiyse önce Eğitim Projesi ardından onun genişletilmiş ve kurumsallaşmış hali olan Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır.

Buradan hareketle Köy Enstitüleri hareketinin eğitimde yaşanan durgunluğun yanı sıra iktisadi realitelerin getirdiği bir takım gelişmelerin ve şartlarında sonucu olduğu görülmüştür. Tek parti iktidarı mevcut eğitimdeki çıkmaz, iktisadi durum ve koşullar doğrultusunda en rasyonel yol olarak her ikisini ortak noktada bir araya getirecek ara yol arayışında olmuştur. Kırsalın ilkel tarım metotlarını en az maliyetle en verimli şekilde değiştirip üretimi arttıracak yöntem eğitim yoluyla bir kırsal kalkınma hamlesine girişmek olarak görülmüştür. Devletin kurduğu büyük-model tarım işletmelerinin Türkiye'deki zirai durumu yansıtmadığı ve Türkiye'de nüfusun %75 ila %80'ine yakınının köylü ve bunun da önemli bir kısmının küçük toprak sahihi küçük çiftçiler olduğu düşünüldüğünde 1935'e doğru zihinlerde şekillenen model belirginleşmiştir.

Enstitü hareketinin ideolojik kökenleri ve gelişim süreciyse tek parti iktidarının halkçılık ideolojisinin gelişimiyle doğru orantılıdır. II. Meşrutiyet döneminden itibaren aydınlar arasında yayılan halkçılık, Kurtuluş Savaşı'nda Ankara

Hükümeti tarafından hükümet programını açıklamak için kullanılmasına kadar olan süreçte gelişimini sürdürerek esas şeklini almıştır. Halkçılık yani halkın çıkarlarının korunması, halk için halk tarafından yönetim ilkesinin teoride de olsa savunulması toplumun çoğunluğunu oluşturan köylü ve Köycülükle kesişmeye başlamıştır. Cumhuriyetin kurulmasının ardından 1930'ların başına kadar geri planda kalmakla birlikte girilen iktisadi çıkmaz aslında devrimin kitlelere taşınmadığını göstermiştir. Serbest Fırka deneyimi mevcut tek parti rejiminin halk nezdinde desteğinin oldukça sınırlı olduğunu açığa çıkarırken devrimin ilke ve değerlerinin ivedi şekilde kitlelere ulaştırılmasında yeni politikalar izlenmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle kıta Avrupası'nda da köycü hareketlerin yükselişiyle kesişen Türkiye'deki köycülük bu çerçevede bazı özellikleriyle bu köycü hareketlerle kesişse de ağırlıklı olarak devrimi köylere taşımak ve modern tarım metotlarının öncelendiği eğitim ile kalkınmayı gerçekleştirmeye odaklanmıştır.

Rejimin meşruiyeti için hem siyasal-ideolojik hem de iktisadi açıdan köylere ulaşma gerekliliği 1929'dan sonra Halkevleri, köycü aydınların öne çıkması, köycü Eğitim Bakanları'nın görev almaları ve nihayetinde Köy Enstitüleriyle doruk noktasına çıkmıştır. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Türk köylüsüne tek parti rejiminin algıladığı şekilde milliyetçiliği taşıma fikri Köy Enstitüleri hareketinden bağımsız olmamış, rejimin halka inme stratejisinin önemli bir ayağını oluşturmuştur. Halka inme ve kitlelere ulaşma noktasında Halkçılığın alt kolu olan Köycülük üzerinden bir girişim olarak da nitelendirilebilecek enstitü hareketini ayıransa tepeden tabana doğru bir gelişim göstermekle birlikte tabanda bir anlamda kök salma potansiyelini taşımasıdır. Kemalist halkçılığın eklektik yapısı düşünüldüğünde her ne kadar köylünün köyde kalması ve köylü değerlerini koruyarak kozmopolit anlamda şehirleşmemesi ve proleterleşmemesi istenmekle birlikte enstitüler zümresiz ve sınıfsız bir toplum tanımlaması içerisinde rejimin tahayyülünün ötesine geçmiş bir köylü sınıfı bilinci açığa çıkarmıştır.

Kemalist halkçılığın ana hatlarıyla çeşitli dönemlerde öne çıkan iki yönünden toplumsal-eşitlikçi halkçılık yönünün ağır bastığı enstitü girişimi aslında sistemin her kademesinde daha baskın olan idari-bürokratik kurumsal otoriter

halkçılığın hâkim olduğu bir yapı içerisinde aykırı durmuştur. Hukuki, idari-bürokratik yönden mevcut Türkiye'nin düzeniyle uyumadığı için çatışma içerisine giren enstitüler getirdiği eğitim anlayışı ve kırsalın dönüşümü noktasında köye gerçekten ulaşabilen bir girişim olması sebebiyle kuruluşundan itibaren farklı yönlerden gelen muhalefetle karşılaşmışlardır. Açık bir şekilde enstitüler her ne kadar bazı üst düzey yöneticilerin gerçekten köye ulaşarak köyün kalkınmasını istemelerine rağmen aslında bütün sisteme aykırı olacak şekilde tahayyül edilenden daha fazla köye inmiş, çizilen sınırları aşmıştır.

Enstitülerde yetişen öğrencilerin bu okullarda aldıkları demokratik eğitim ve klasik eğitim yöntemlerinin aksine yaparak öğrenme ve kolektif çalışma duygusunun gelişimi tek parti rejiminin beklediğinden çok daha dünyaya hâkim ve olayların gelişimini analiz edebilen özgüveni yüksek öğrenciler ortaya çıkarmıştır. Sistemin henüz enstitülerde verilen eğitim neticesinde bilinçlenen ve sorgulayan, hakkını arayan öğrenciler ve öğretmenler yetişmesini sindiremediği noktada da enstitülere tek parti yönetiminin içinden ve dışından eleştiriler yoğunlaşmıştır. Böylece enstitüler aracılığıyla köyün kalkındırılması ve rejimin değerlerinin köylüye taşınmasına ilerici aydınların önderlik ettiği ve CHP'nin ilerici kanadının tutucu kanat ve ortaklarına baskı yaptığına yönelik yorumlar enstitülerin hem ilerici hem de gerici kanadının tahayyülünün ötesine geçtiği gerçeğini yadsımaktadır.

Enstitülerin kapatılışının yine CHP'nin içinden gelen ve CHP'nin yerelde iktidarını korumak için girdiği koalisyonun en önemli aktörleri olan yerel eşraf, tüccar ve toprak ağaları tarafından yapılan baskı sonucunda İnönü'nün kapatmak zorunda kaldığı tarihsel bir olgu olmakla birlikte enstitüler ilerici kanadın dahi tahayyül ve anlayışlarının ötesine gidebileceğini göstermiştir. Enstitülerin kapatılmadan önce sağ-muhafazakâr ve aşırı milliyetçi-Turancılar tarafından eleştiri tahtasının önüne konulması rejim karşıtı birimlerin güç kazandıkça Kemalizmin somutlaşmış hali olarak gördükleri bu kurumlara olan hasımlığını arttırmış, dolayısıyla sağ-muhafazakâr kesimin enstitüler üzerinden tek parti rejimini eleştirdiği görülmüştür.

Sağ-muhafazakâr ve tutucu kesimin enstitüleri kuruluşundan itibaren hedef

alması böylece tesadüf olmazken enstitülerin Kemalist halkçılığın toplumsal-eşitlikçi yönüyle bürokratik-kurumsal otoriter yönleri arasından ilkinin temsil etmesi bizzat ilerici olarak adlandırılan kesimlerin iktidarı elinde tuttuğu dönemlerde dahi bu kurumlara olan kurumsal-bürokratik muhalefeti ortadan kaldırmamıştır. Enstitüler, Kemalist rejimin ideolojik aygıtı olmasına rağmen halka inme potansiyeli ve gelecek vaat eden yegâne kurum olması noktasında bir anlamda maksadını aşmıştır.

Enstitülerin halkçılık anlayışının otoriter bürokratik kurumsalcılık yerine toplumsal-eşitlikçi halkçılık olması bu kurumların başından itibaren iktidar odağını kontrol ettikleri dönemde dahi ilerici olarak adlandırılan kesimin iç çelişkileri kapsamında uygulandığını ortaya koymuştur. Bir taraftan eğitim yoluyla kırsal kalkınma projesinin en önemli ayağı olarak enstitülere büyük görev ve roller biçilirken bir taraftan da bizatihi yönetim odakları içerisinde kolaylık sağlamada büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Birçok örneğinin önceki bölümlerde verildiği üzere siyasilerden yereldeki bürokrat ve idarecilere enstitüler, devletin sözde tam desteğini alıp kırsal kalkınma gibi büyük bir görevi üstlenirken yine siyasiler, merkez ve yerelde yer alan bürokrat ve idarecilerle uğraşmak durumunda kalmıştır.

Bu bağlamda tek parti rejiminin içerisinde ilerici aydın-bürokrat-asker kesim ile yereldeki taşra eşrafı, tüccarı ve toprak ağalarıyla bağları olan yöneticiler arasında bir koalisyon CHP'nin dayandığı taban olurken bunlardan ikincisinin birincisine baskı yaparak enstitülerin kapatılmasında rol oynaması özellikle 1945'ten itibaren etkili olmuştur. Her ne kadar sağ-muhafazakâr eşraf, tüccar ve ağa grubunun enstitülere olan eleştirileri ve iftira kampanyası Kemalist rejimin değerlerini sembolize etme noktasında enstitüleri kurban olarak seçmesinde etkili olmuşsa da tek parti iktidarının aydın-ilerici olarak adlandırılan kanat tarafından yönetildiği dönemlerde de toplumsal-eşitlikçi halkçılık anlayışı geri planda kalmıştır. Özellikle enstitülerin kurulmasından önceki dönemlerde yapılan devrimler noktasında bürokratik-kurumsal otoriter anlayış devam etmiş ve güvenlikçi devlet aygıtı etkin şekilde korunmuştur. Bunun en etkin örneklerinin başında enstitülerin kuruluşundan önceki dönemlerde de sıkça karşılaşılan Eğitim Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı ayrımı olmuş, ikincisi birincisine baskın çıkmıştır. Eğitim Bakanlığı'nın üst düzey

yöneticilerin eğilimleri ve istekleri noktasında devrimlerin pekiştirilmesi ve eğitimin yayılmasına çalışılmış ancak Vasıf Bey-Şükrü Kaya örneğindeki gibi Eğitim Bakanı Vasıf Bey istenilen reform ve politikaların izlenmesi noktasında İçişleri Bakanlığı'na bağımlılık ve bu bakanlığın sınırlandırıcı yetki ve etkisi sebebiyle görevini bırakmak zorunda kalmıştır.

İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne Tonguç'un getirildiği ve Tonguç'un görevinden ayrıldığı 1935-1946 arasındaki 11 yıllık süreçte devrimci ileri kanadın fırsat penceresini değerlendirmeye çalıştığı ve bunu eldeki imkânlar dâhilinde gerçekleştirmesi rejimin aslında her zaman varolan eklektik yapısı noktasında sınırlı bir analiz sunmaktadır. İlerici olarak adlandırılan grupların nasıl ki 1935'ten önce iktidarı elinde tutmadığını söylemek mümkün değilse 1935-1946 arasındaki kısıtlı süreçte reform denemelerine giriştiğine yönelik yorumda sınırlı bir yorumdur. Bu bağlamda tek parti rejiminin kendi iç gerilimleri ve eklektik yapısı her zaman varolmuş, bir taraftan devrimci hamleler yapılmak istenirken diğer taraftan idari-bürokratik kurumsalcı anlayışla devrimlerin kontrol altında tutulmasına çalışılmıştır.

Tek parti iktidarının böylece CHP'nin aydın-sivil bürokrat ve askerler ile yerel eşraf, tüccar ve ağaların koalisyonu olduğu ve 1945'e doğru gücün ikincisine geçtiği saptaması gözlemlenmiştir. Bununla birlikte rejimin ilerici gruplar ve tutucugericiler şeklinde ayrılmasının yanı sıra aslında siyasilerin hemen hepsinin zihinlerinde başka bir ikilemin, gerilimin olduğu görülmüştür. İlericilik ve tutuculuk noktasında isimler, kişiler ve çeşitli grupların ötesinde tek parti iktidarı bünyesinde yer alan ilerici aydınların bizatihi kendilerinde dahi Kemalist ideolojinin eklektik yapısının ikilemlerinin gerilimleri mevcuttur. Bahsedilen zihinsel ve düşünsel gerilim de bizzat Kemalizmin halkçılığı ile doğrudan bağlantılı olmuş ve toplumsal-eşitlikçi düşünce yapısıyla bürokratik-kurumsalcı düşünce yapısı sürekli iç gerilimler neticesinde çatışmıştır. Aslında bürokratik-kurumsalcı düşünce yapısı ve zihin hiçbir zaman ikincil konuma düşmemekle birlikte bazı dönemlerde birincisinin yani toplumsal-eşitlikçi halkçılık görünür kılınmıştır.

İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne dönem itibariyle düşünsel açıdan CHP'ye bağlılığı muğlak olan ancak Kemalist halkçılığın demokratik toplumsal-eşitlikçi

yönünü benimseyen Tonguç'un getirilmesiyle Köy Enstitüleri gibi devlet aygıtından toplumsal dinamiklere kadar her boyutuyla mevcut düzeni değiştirebilecek ve aynı zamanda uyumsuz olduğu için çatışacak bir girişim gerçekleştirilmiştir. Girişim yine ilerici olarak adlandırılan yöneticilerin düşün sistemlerindeki iç gerilim ve çelişkilerin neticesinde mevcut şartlarında ortaya koyduğu ihtiyaç noktasında toplumsal-eşitlikçi yönün ağır basmasının bir sonucu olmuştur. Böylece Kemalist ideolojinin içinde barındırdığı iç gerilim ve Kemalizmin eklektrik yapısı onun en önemli ilkelerinin başında gelen Halkçılık ilkesinde de görülmüş, büyük ölçekli değişimler ve reformlar yapılmak istenmiş, diğer taraftan mevcut düzeni bozup ilişkiler ağını da altüst edecek devrimlerden kaçınılmıştır. Kemalist ideolojinin eklektik yapısı bir döngü sarmalı halinde devam etmiş, ülkenin olağan gidişatıyla gelişimin gerçekleşmeyeceğinin düşünüldüğü noktada tekrar bir devrim ve ardından regresif tavır içerisine girilmiştir.

Enstitülerin kurulması bu açıdan bakıldığında bahsedildiği üzere eğitimin içine girdiği çıkmaz, iktisadi koşullar ve tek parti iktidarının toplumsal tabanının güçsüzlüğü neticesinde gerçekleşmiştir. Tabanın desteğinin sağlanması ihtiyacı Kemalist Halkçılığın toplumsal-eşitlikçi anlayışının öne çıkmasına yol açarken enstitü girişimi başlatılmıştır. Enstitülerin toplumsal-eşitlikçi yönünün ortaya çıkışı bu çerçevede tek parti rejim dinamiklerinin ihtiyaç duyması noktasında tarihsel, siyasal, eğitimsel ve iktisadi gelişmelerin sonucu olmuş ve halka ulaşmak için devrimci bir hamle gerekmiştir.

Enstitüler, Halkçılığın toplumsal-eşitlikçi yönünü öne çıkaran kurumlar olarak eğitsel, siyasal ve iktisadi boyutlarıyla Türkiye'de kırsal kalkınma ve köylünün dönüştürülmesi gibi büyük bir görevi üstlenmiştir. Ancak bu süreçte ideolojik ekletizm devam etmiş, enstitülerin devrimci bir hamle doğrultusunda devlet idari yapısı içerisindeki otonom konumu ve biçilen rolü yine aynı rejimin idaresi ve bürokrasisi tarafından kurumsal-bürokratik otoriter dirence maruz kalmıştır. Enstitüler kuruluşlarından itibaren tamamen yeni bir anlayış getirdikleri Türk bürokratik, idari ve hukuk sisteminin kurumsal-bürokratik anlayışıyla çakışmış, bir taraftan üst düzey yönetimin desteğine rağmen yine aynı iktidarın üst kademelerinin

yetersiz desteği arasında kalmıştır. Enstitüler birçok örnekte görüldüğü üzere karşılaştıkları zorlukları aşmada yerel birimlere bağımlı kalmış, yerel idarecilerin yardımları için Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı üzerinden bahsi geçen idarecilere ulaşım talep edilenleri yaptırmaya çalışmıştır. Diğer taraftan Tarım Bakanlığı'nın enstitü hareketinin önemli atılımlar yapması noktasındaki kritik rolü bakanlığın yetersiz yardımları ve bazen bilinçli bir direnç göstermesi neticesinde engellenmiştir.

Çıkarılan Köy Enstitüleri yasasında açık bir şekilde Tarım Bakanlığı'nın enstitülerin ihtiyaç duyduğu araç-gereç ve teknik bilgiyi sağlaması gerektiği belirtilirken kısmen maddi olanaksızlıklar kısmen bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği kısmen de bir bakanlığın diğeri üzerinde üstünlüğünün olmayışı sebebiyle enstitüler hiçbir zaman ihtiyaç duydukları teknik bilgi ve araç-gereci alamamışlardır. Enstitülere yardım etmesi gereken Sağlık Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı'nın da yetersiz desteği Anadolu kırsalında enstitülerin bir anlamda tek başına kırsal kalkınma görevini icra etmesi göreviyle baş başa kalması anlamına gelmiştir. Tek parti iktidarının ilerici kanadının başında olduğu dönemde dahi başlıca bir reform ve hatta devrim girişimi yine rejimin hem bireylerde hem zihinlerde varolan regresif otoriter-bürokratik yanı sebebiyle istenilen desteğin verilemediği bir şekilde yürütülmüştür.

Bir taraftan enstitüler Kemalist devrimin halka gerçek anlamda ulaşma potansiyeli taşıyan kurumları olarak 1935-1946 arasında görünürde tam ölçekli desteklenirken diğer taraftan köy öğretmenin tek başına köyü kalkındırıp dönüştürmesi beklenmiştir. Köy öğretmeninden bu yönlü büyük bir görevi ifa etmesi beklenirken aynı öğretmene hukuki yetki verilmemiş, enstitü yasasında öğretmenin köylüden istediklerine uymayanların cezalandırılması gibi ibareler yer almasına rağmen pratikte kanun hiçbir zaman verimli olarak uygulanamamıştır. 1942 tarihli enstitü yasasında öğretmenlerin yürüttükleri görev ve işlerin engellenmesine yol açanlar hakkında para ve hapis cezaları gibi devrimci bir yaklaşım ortaya konulmakla birlikte bu yasa çok istisnai durumlar haricinde uygulanmamıştır. Zaten yasanın çıkışı mecliste büyük tartışmaları beraberinde getirirken Tonguç aracılığıyla tek parti iktidarının izahnamesinde yasanın bozguncular ve aykırılık gözetenlere uygulanacağı

defaatle belirtilmiş, tepkiler dindirilmek istenmiştir.⁴⁹²

Buradan hareketle enstitüler aracılığıyla Türk köyüne ve köylüsüne ulaşma girişimi gözlemlenebildiği üzere sadece Eğitim Bakanlığı'nın üzerine yıkılmış, hatta böyle çetin bir görev İlköğretim Müdürlüğü'nden beklenmiştir. Kırsal kalkınma ve kırsal dönüşüm gibi meselelerin çok yönlü bir kalkınma politikası ve koordinasyon gerektiği gerçeği görmezden gelinmiş ve meseleye bir eğitim meselesi olarak bakılmıştır.

Hâlbuki Köy Enstitüleri hareketi ancak genel kalkınma politikalarının içerisinde detaylı ve kapsamlı, geniş ölçekli bir kırsal kalkınma politikasının altında önemli işlevler görebilmeye haizdir. Meseleye sadece bir eğitim sorunu olarak bakıldığında her ne kadar çok yönlü iş içinde eğitim veren kurumlar olsa dahi özünde köy öğretmeni yetiştiren bir kurumdan Anadolu'da yer alan 40.000'e yakın köyün kalkınması gibi imkânsız bir beklenti içerisine girilmiştir. Tonguç gibi Türkiye'nin gerçekliklerinin farkında olan birisinin aldığı sorumlulukların ve girdiği yolun imkânsızlıklarını bilmemesinin imkânı olmasa da verilen zorlu görev icra edilmeye çalışılmış, devletin çok yönlü desteği umulmuştur. Tek parti iktidarı da kendi sınırlılıkları ve eklektik çatışmaları içerisinde enstitü hareketini 1946'ya kadar desteklemeye çalışmış ancak kırsal kalkınma ve köyün dönüşümü gibi toplumsal ve iktisadi yönleri uzun tarihsel süreçlere dayanan derin bir meselenin özü görülmemiş veya görülmek istenmemiştir.

Kemalist rejimin eklektik yapısının bir diğer boyutu olan ve enstitü hareketiyle ilgili analizlerde göz önüne alınması gereken husus rejimin manevi-kültürel ve ideolojik unsurlara dayanarak maddi, toplumsal-iktisadi bir değişim sağlanabileceğine olan inancı olmuştur. Bir taraftan radikal denilebilecek devrimler yapılırken diğer taraftan mevcut toplumsal ve iktisadi ilişkilerin sarsılmasından kaçınılmış, genel kalkınmanın gerçekleşebilmesi için doğru kültür eğitimi ve ideolojinin halka benimsetilmesini yeterli olacağı düşünülmüştür. Mevcut anlayışın Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna kadar sürdürüldüğü ve konvansiyonel eğitim ve

---

⁴⁹² Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, s. 230-250.

ideolojik programların topluma benimsetilmesiyle gelişimin sağlanabileceğine inanılmıştır. Her ne kadar Köy Enstitüleri girişiminde de eğitim yoluyla Türkiye’de kırsal kalkınmanın sağlanabileceği Kemalist rejimin manevi öğelerle maddi koşulları değiştirebileceğine olan düşüncesinin bir yansıması olmakla birlikte enstitüler rejimin manevi faktörlere dayanan değişim anlayışını aşmıştır.

Tonguç ve enstitü girişimi başından itibaren manevi etkenler ve ideolojik eğitim ile toplumsal değişim sağlanamayacağı görüşünde olmuş, enstitülerin eğitim sistemi ve köy eğitiminin içeriği bu anlayışın somutlaşmış hali olmuştur. Köyün toplumsal ve iktisadi yaşamına nüfuz edebilmenin tek yolunun köy ekonomisine uygun, köylünün ihtiyacının karşılanabileceği modern zirai teknik ve mesleki öğretim olduğundan yola çıkan Köy Enstitüleri elindeki kısıtlı imkânlar dâhilinde devlete asgari yük olacak şekilde Türk köyünü azami ölçüde etkilemeye ve kendi ölçeğinde mütevazı kıpırdanma yaratmaya çalışmıştır.

Tek parti iktidarının kararsız tutumu ve yine manevi öğelerle Türk köyünün değiştirilebileceğine olan inancı toprak reformunun dahi yapılamamasıyla kendisini göstermiş, mesele sürekli gündemde durmakla birlikte uygulanma kararı 1945 gibi geç bir tarihi bulmuştur. Özgün adıyla Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun (ÇTK) 1945 tarihinde II. Dünya Savaşı’nın bitişiyle birlikte uluslararası konjonktürel değişim ve tek parti iktidarının hâlihazırda içeride yıprandığı bir ortamda girişilmeye çalışılmasında doğal olarak başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁴⁹³ Kanuna olan muhalefet başta Adnan Menderes, Emin Sazak gibi büyük toprak sahipleri öncülüğünde sağ-muhafazakâr kesimden gelmekle birlikte tek parti iktidarının ilerici kanadı olarak adlandırılan kesim aslında tam olarak devrimci bir hamle uygulamaktan ziyade mevcut sosyal ve iktisadi ilişkileri bozabileceği ve istikrarsızlıklar çıkabileceği gerekçesiyle sürekli erteleme yoluna gitmiştir.

ÇTK’nın meşhur 17. maddesinde büyük toprak sahiplerinin arazilerinin ortakçı ve topraksız köylüler lehine kamulaştırılması ibaresi de hiçbir zaman uygulanmamış, dışarıdan ve içeriden baskı altına alınan CHP’nin daha erken bir

⁴⁹³ M. Asım Karaömerlioğlu, “Bir Tepeden Reform Denemesi: Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun Hikâyesi,” **Birikim Dergisi**, no. 107, Mart 1998, s. 31-47.

tarihte girişemediği devrimci bir kararı 1945 gibi bir tarihte uygulayabilmesi mümkün olmamıştır. ÇTK'nın yani geniş ölçekli bir toprak reformu uygulamasının 1923'ten sonra 22 yıl boyunca uygulamaya konulmaması ve kalkınma hamlelerinin bahsedildiği üzere kültürel-ideolojik eğitim ve enformasyon aracılığıyla yani manevi öğelerle değişeceği düşüncesi enstitü girişiminin de bir anlamda temelini zayıf olmasına yol açmıştır. Türkiye'de kırsalın üretim ilişkilerini, sosyo-ekonomik durumunu değiştirmeden girişilen reform ve devrimler yüzeysel kalmaya mahkûm olmuştur.⁴⁹⁴ İktisadi ve toplumsal alanda girişilmek istenen reformlarda ÇTK gibi ya çok geç uygulamaya konulmuş ya da mevcut ilişkileri esaslı bir şekilde değiştirmeden, başta tüccar, eşraf ve toprak ağaları olmak üzere toplumun tepkisini çekmeden yapılmaya çalışılmıştır.

Köy Enstitüleri hareketinde de tek parti iktidarının eklektik ve kendi içindeki iç gerilimleri görülmüş, ilericilerin yeteri kadar radikal değişikliklere gidemediği veya tutucu muhafazakâr muhalefetin etkinliği olsun tarihsel bir gelişim süreci içindeki köy toplumuna sınırlı şekilde nüfuz edilebilmiştir. Bu noktada Köy Enstitüleri deneyimini özel kılan Kemalist rejimin gerçek anlamda köye ve köylüye yani halka inebilen toplumsal-eşitlikçi yanını her türlü iç gerilim ve regresif anlayış ve iç muhalefete rağmen belirli oranda başarabilmiş olması veya başarma teşebbüsünde ciddi anlamda bulunmuş olmasıdır. Mamafih ÇTK gibi Köy Enstitüleri hareketini güçlendirecek temelden yoksun kalan, işleyişinde dahi rejimin kendi içinde gerek idari-bürokratik yapısı olsun gerek sağ-muhafazakâr muhalefet olsun engellerin çıktığı bir düzen içerisinde enstitülerin başarılı olması oldukça zorlaşmıştır. Öğretmenlerin cezai yetkilerinin dahi olmayışı, maaşların ödenmesinde İçişleri Bakanlığı yetkililerine bağımlı olmasından tek parti iktidarının iktisadi yatırımlarında dahi Genelkurmay ve İçişleri Bakanlığı'nın "tavsiye" niteliğindeki kararları herhangi bir radikal toplumsal-iktisadi değişimin gerçekleşmesini mümkün kılmamıştır.

Köy Enstitüleri hareketi CHP'nin sağ-muhafazakâr kanadının "reform" edip DP'nin klasik öğretmen okullarına çevirdiği ve eğitimin Tevfik İleri dönemi

⁴⁹⁴ 1960'lı yılların sol Kemalist akımları içerisinde sosyalist literatür eksenindeki tartışmalarda da "küçük burjuva devrimi" olarak nitelendirilen Kemalist devrimin üstyapı devrimlerini gerçekleştirmekle birlikte altyapı devrimlerini gerçekleştiremediği ifade edilmiştir.

başta olmak üzere çıkmaza sokulduğu süreçte pedagojik üstünlüğünü kanıtlamıştır. Türkiye’de eğitimin yıllarca içine girdiği çıkmazın siyasi-ideolojik mücadelelerin ve kararsızlıkların bir sonucu olarak siyasete malzeme edilmesi potansiyel başarıların önüne geçmiş ve klasik eğitime dayalı konvansiyonel yöntemlerle istenilen sonuçların alınamamasına yol açmıştır. Köy Enstitüleri’ni klasik öğretmen okuluna çevirmenin daha sonra DP döneminin sonunda girilen eğitim çıkmazında büyük rolü olurken, kendi kendini tekrar eden, klasik ezbere dayalı eğitim bizzat eğitim sisteminin kendisi halini almış ve bu durum 1960’lardan sonrada devam etmiştir.

Bu bağlamda Köy Enstitüleri Türkiye’nin nüfusunun çoğunluğunu teşkil eden köyün ve köylünün kalkınması ve gelişmesi ve köy ekonomisinin asgari yatırımla azami ölçüde geliştirilmesi noktasında gelişmekte olan ülkeler için pedagojik üstünlüğünü göstermiştir. Enstitü hareketinin görece başarısızlıkla sonuçlanması bu eğitim girişimini değersiz kılmamış aksine Türk eğitiminin kalkınmaya olumlu etki sağlamasında onunla eşgüdüm içinde hareket edebileceğini göstermiştir. Konvansiyonel yöntemlerle eğitim sorunun yüzyıllarca süreceği ve olağan tarihsel akışın kabul edilemeyeceği noktasında enstitüler diğer yoksul ülkelerde de kendi enstitü modellerini uygulayabilecekleri bir sistem ortaya koymuştur.

Her ne kadar enstitülerin çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte tek parti iktidarının ideolojik aygıtı olarak görülmesi noktasında faaliyetlerini sürdürmesi etik olmayacak olmasıyla birlikte Türkiye’nin 1950’li yıllarda dahi büyük bir köylü nüfusu barındırdığı gerçeği değişmemiştir. 1955’ten itibaren ekonomik krizin etkilerinin hissedildiği düşünüldüğünde köyün kırsal kalkınmasında tercih edilebilecek bir eğitim sistemi modeli olarak güncelliğini koruyan enstitü modelinin ortaya koyduğu iş içinde eğitim zihniyeti DP yönetimi tarafından tercih edilmemiştir. Eğitimde faaliyetleri ve yetkinlikleri konusunda şikâyet edilen klasik öğretmen okulu ve her köye bir okul anlayışına geri dönen DP hükümeti köy eğitimi konusuyla ilgili yeterli politik iradeyi göstermemiş veya göstermek istememiştir. Köylünün zirai ve mesleki açıdan eğitilmek suretiyle iktisadi kalkınmaya katkısı da böylece gerçekleşmemiş, Türkiye’de okuryazarlık oranından en basit meslek ve zanaatın

öğrenimi için tarihin doğal akışının yani yılların geçmesi gerekmiştir. Türkiye’de düzensiz bir genel kalkınma, iktisadi ve toplumsal kalkınma planlarından birbirinden ayrı, parçalı kırsal kalkınma planları da Türkiye’nin uzun yıllar ağırlıklı olarak köylü bir toplum yapısına sahip olmasıyla sonuçlanmış, mevcut sanayileşme ile şehirlere düzensiz göç ve çarpık kentleşme kontrolsüz şekilde sürmüştür. Çok partili yaşam ve demokrasiye geçişle birlikte siyasi iktidarların uzun vadeli kalkınma programlarından ziyade kısa vadeli, seçimlere dönük vaatleride Türkiye’de temel iktisadi ve toplumsal reformların yapılmasını engellemiş, yapılan reformlar da sınırlı etki yaratmıştır.

Enstitülerle ilgili önceki bahsedilen bölümlerde görüldüğü gibi Köy Enstitüleri özünde bir eğitim hareketi olarak kendisinden Türkiye’nin kırsal kalkınmasında öncü olması beklenmiş ve enstitüler doğal olarak kendisinden beklenen büyük görevleri kendi gücü ve etkisi dâhilinde yerine getirebilmiştir. Enstitülere biçilen büyük ve neredeyse imkânsız görevin ifa edilmesi noktasında da devletin bürokratik ve idari kurumları hareketi kısmen desteklemiş, enstitülerin köyün ve köylünün dönüşümü gayesinde ilerleyebilmesi için ÇTK gibi altyapısal reformlarda uygulamaya konulamamış veya çok geç konulmuştur. Doğal olarak özünde köyün ekonomik ve toplumsal yapısına uygun, devlet bütçesine en az yük getirecek şekilde tasarlanmış birer iş okulu şeklindeki öğretmen okulu olan enstitüler ve mezunları köyün çetin toplumsal ve iktisadi koşullarını değiştirememişlerdir.

II. Mahmut’tan erken cumhuriyet dönemine ve II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar olan süreçte ekonomik açıdan yetersizlik ve finansal sorunlar aslında Türkiye’nin genel bir kalkınma sorunu yaşadığını göstermiştir. Başgöz’ün belirttiği gibi ekonomik kalkınmanın özünde iktisadi ve sosyal bir mesele olduğu, kalkınma planlarında eğitimin bir anlamda sihirli değnek gibi sorunları çözmesinin beklenemeyeceği görülmesi gerekmektedir.⁴⁹⁵ Türkiye’nde tek parti döneminde genel bir kalkınma planının olmaması, kalkınma politikalarının eşgüdüm içinde uygulanmaması ve en önemlisi kırsal kalkınma konusunda belirli bir politikanın, koordinasyonun veya yönetici elitlerin zihninde belirgin bir plan olmaması çok yönlü

---

⁴⁹⁵ İlhan Başgöz, **a.g.e.**, s. 262.

ve zorlu bir meselenin bir anlamda sadece eğitimin sorumluluğuna bırakılmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu duruma Türkiye'nin 1920'lerin sonunda mevcut tarım ekonomisine dayanan bir sermaye birikimine ve bu kısıtlı birikime dayalı sanayileşmeyi tercih etmek zorunda kalması ve genel finansman yetersizlikleri eklendiğinde yönetici elitin elindeki seçeneklerin de fazla olmadığını göstermiştir.

Diğer yandan enstitülerin tek parti döneminin ürünü olması veya kırsal kalkınma ayağının en önemli unsuru olduğu noktasında yine tek parti iktidarı içerisinde faaliyet gösterebileceği hususudur. Her ne kadar ana pedagojik prensipleri ve köylüye ziraî ve mesleki bir eğitim sağlayarak köyün canlandırılmasında DP gibi diğer partiler tarafından benimsenebilecek olmasına rağmen enstitülerin aynı isim kadro ve şekilde faaliyet gösterebilmesi siyasetin doğası gereği mümkün değildir. Mamafih çok partili yaşama geçilmesiyle birlikte CHP'den iktidarı devralan ilk parti olması bakımından DP ve daha sonraki partiler kalkınmacı bir planlamaya gündelik siyasetin sıcak atmosferi ve seçim eksenli ihtiyaçlar noktasında yeterli ilgiyi göster(e)memiştir. İktidarı korumak esas amaç olurken popülist söylem ve politikalar siyasetin ister istemez esas aracı haline gelmiş, halkın oyunu talep eden siyasi partiler çeşitli çıkar grupları ve sınıfların baskısına daha açık hale gelmiştir.

Kırsal kalkınma meselesinin sadece eğitimin üzerine yıkılamayacak kadar ciddi ve derinlikli bir mesele olması haricinde radikal iktisadi ve sosyal reformların gerçekleştirilebilmesi, büyük ölçekli kalkınmaya dayalı dönüşümün sürdürülebilmesi doğal olarak çok partili seçim sistemlerinde iktidarlar tarafından tercih edilmemiştir. Köy Enstitüleri ve ÇTK gibi büyük ölçekli reformların demokratik çoğulcu, çok partili sistemlerde uygulanması halkın tepkisi veya çeşitli çıkar gruplarının desteğinin kaybedilmesi gibi neticeler doğurabileceği için tercih edilmesi mümkün olmamıştır. İsmet İnönü'nün daha sonra enstitülerin kapatılmasıyla ilgili üzüntülerini belirttiği yorumunda bu noktaya dikkat çekmesi ilgi çekicidir. İnönü, 1967 yılında Milliyet Gazetesine verdiği mülakatta köy enstitülerinin kapatılmasının olumsuz yanlarını değerlendirirken "*Kültür alanında 44 sene zarfında yapabildiğimizden çok ileri gidebilirdik*" veya kendisinin enstitü sisteminin uygulanması noktasında "*Ben*

*bunun en radikal usullerine kadar teşebbüs etim. Devam ettirmek mümkün olmadı. Bunlar demokrasiyle yürütülmesi güç olan şeylerdir” şeklinde cevap vermiştir.*⁴⁹⁶

Köy Enstitüleri ve ÇTK gibi toplum nezdinde çeşitli çıkar gruplarını etkilemesi, toplumun mevcut toplumsal ve iktisadi yapısını dönüştürecek geniş çaplı radikal kalkınma politikalarının uygulanması noktasında tek parti iktidarları çok partili iktidarlara karşılaştırıldığında daha fazla hareket serbestisine sahip olmuştur. Tek parti iktidarları halkın sorunları ve eleştirilerinin doğrudan kendisine kanalize olması suretiyle bazı durumlarda çok partili iktidarlara karşılaştırıldığında rejim güvenliği ikilemi ve meşruiyet sorunları yaşamakla birlikte genel kalkınma planlarını uygulamada çıkar gruplarının üzerinde otonom bir konumda bulunma potansiyeli taşımıştır.⁴⁹⁷

Buradan hareketle Köy Enstitüleri'nin radikal bir kırsal kalkınma projesi olduğu düşünüldüğünde ancak tek parti iktidarının bünyesinde sonuca ulaşmaya haiz olabilecek bir yapıda olduğu görülür. Gelişmekte olan ülkelerin diğer gelişmiş ülkeleri yakalamada bahsi geçen ülkelerin uzun yıllar boyunca geçirdiği toplumsal ve iktisadi aşamaları aynı şekilde uzun sürelerle geçirmesi mümkün olmayacağından hızlı kalkınma planları uyguladıkları görülmüştür. “Catch up” yani yakalama veya yetişme teorisi olarak adlandırılan bu teori gelişmekte olan ülkelerin hırslı kalkınma ve gelişme isteklerini yansıtırken çeşitli toplumsal çıkarlar ve bazen demokratik değerler “daha büyük ortak çıkar” adına ikinci plana atılabilmektedir.

Enstitüler ve diğer iktisadi girişimlere bakıldığında da hızlı bir kalkınma isteğinin olduğu görülmüş, bunun için hızlı ve bazen tek taraflı karar alma mekanizmaları öne çıkmış ve çıkar gruplarının üzerinde bir ortak çıkar tahayyülüne dayanılmıştır. Dolayısıyla enstitüler tek parti döneminin kalkınma planları içerisinde anlam bulup çeşitli değişiklikleri kendi kapasitesi dâhilinde gerçekleştirmeye ve değerlendirmeye çalışmış ancak Türkiye'nin esas sorunu eğitimden ziyade planlı bir kalkınma sorunu olmuştur. Tek parti iktidarı planlı bir kalkınma noktasında enstitüler

⁴⁹⁶ Doğan Avcıoğlu, **a.g.e.**, s. 349.

⁴⁹⁷ Bazı olumlu örneklerde görüldüğü gibi sistematik ve düzenli kalkınma projeleri uygulamaları tek parti otoriter yönetimlerinin mutlak kontrolü neticesinde çok daha hızlı ve kesin uygulanabilirken bazı durumlarda ahab-çavuş kapitalizmi ve kayırmacılık gibi durumlarda ortaya çıkmıştır.

başta olmak üzere hızlı bir planlı kalkınma ve toplumsal-iktisadi altyapıyı dönüştürebilecek dönüşümleri sağlam bir şekilde atma potansiyeli barındırmış ancak başta mali yetersizlikler olmak üzere birçok iç ve dış etkenden dolayı bu gerçekleştirilememiştir.

Özellikle II. Dünya Savaşı'na denk gelen yıllarda uygulamaya konulan Köy Enstitüleri'nin finansal yetersizlikler içerisinde faaliyet göstermesi ve buna devletin köylü nüfus üzerinde savaş tehdidi sebebiyle kurduğu baskıdan doğan hoşnutsuzluklarda eklenince enstitülerde hedef haline getirilmiştir. Kırsalın ekonomik ve toplumsal anlamda gelişmesi için her ne kadar modernleşme süreçlerinde geri kalmış toplumlarda köylünün veya işçi sınıfının emek sömürüsü görülmekle birlikte II. Dünya Savaşı yılları farklı bir durum yaratmıştır. Savaş yıllarında devletin düşük fiyata hububat alımı yapıp köylünün ürününe el koymasından devletin kolluk kuvvetlerinin ceberut yaklaşımlarına veya TMV ya da Yol Vergisi gibi vergilere kadar köylünün üzerine binen yüke enstitüler de eklenmiştir. Doğal olarak devletin Osmanlı'dan modern Türkiye'ye uzanan süreçte baskıcı yüzünü hatırlayan, devletten uzak durmaya çalışan köylü bir de savaş yıllarında yine devletin yanlış uygulamalarıyla oluşmasına katkı sağladığı radikal yoksullaşmaya maruz kalınca rejime karşı konum almıştır. Bu süreçte bir de devletin kırsal kalkınma adı altında enstitüleri uygulamaya koyması ve yine köylünün hem mali hem de emek boyutuyla katkı sağlamaya yükümlü kılması kırsalın enstitülere karşı genelde tavır almasıyla sonuçlanmıştır. Normal ve olağan süreçlerde belki de köylünün tepkisini yaratmayacak olan enstitü girişimi hem kendi yarattığı ek yükümlülükler hem de makro anlamda savaşa girmemek için uygulanan devletin katı politikalarından bunalan köylüler ejimi simgelemesi açısından harekete asgari destek vermişlerdir. Dolayısıyla II. Dünya Savaşı yıllarında oluşan ekonomik bozulmanın yarattığı derin tahribat ki bu olgu kırsalın kalkınmamasında en önemli olgudur ve devletin kırsal kalkınmada izlediği eklektik politikalar, hedefin belirlenmesindeki sıkıntılar ile eşgüdümsüzlük kırsalın kalkınmasını büyük ölçüde sekteye uğratmıştır.

Tek parti iktidarının toplumsal ve iktisadi kalkınma başta olmak üzere kırsal dönüşümü sağlama potansiyelini gerçekleştirilememiş olmasıysa henüz çeşitli yapısal

aşamaların geçilemediği bir toplum ve iktisadi yapıda demokrasinin kökenlerinin de zayıf kalmasıyla sonuçlanmıştır. Türkiye diğer post-kolonyel ülkelerle karşılaştırıldığında çok daha köklü bir demokrasi tarihi ve erken dönem çok partili sisteme geçişi gerçekleştirmesine rağmen demokratik sistemsel sorunlar yaşamaya devam etmiş, demokratik konsolidasyon süreci uzamış, eğitim başta olmak üzere toplumsal, kültürel ve iktisadi kalkınma olağanın dışında seyretmemiştir.⁴⁹⁸

---

⁴⁹⁸ Selçuk Şirin, “Ülkenin Bekasını Dert Ediyorsanız, Bu 7 Öneriyi Dikkate Alın!,” **Hürriyet**, 20 Mart 2017, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/selcuk-sirin/ulkenin-bekasini-dert-ediyorsunuz-bu-7-oneriyi-dikkate-alin-40400394>; Selçuk Şirin, “Kusura Bakmayın Eğitim Yazdım!,” **Hürriyet**, 19 Aralık 2016, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/selcuk-sirin/kusura-bakmayin-egitim-yazdim-40310832>.

Türkiye’nin 2003 yılından itibaren katıldığı ve Dünya Kalkınma Örgütü’nün ona üye olan devletlerdeki eğitim ve beceri oranlarını ölçtüğü PISA sonuçlarında geçen oniki yılda Fen, Matematik ve Okuma başarıları sıralamasında gerilediği ve ilk elli OECD ülkesi içerisinde Türk öğrencilerin yer almadığı gözlemlenmiştir. Eğitime ayrılan bütçe geçen yıllar içerisinde dramatik bir artış göstermekle birlikte ayrılan bütçeyle ters orantılı bir başarı oranı yakalanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN KIRSAL KALKINMADA İZLEDİĞİ
FARKLI YÖNTEMLER: SAEMAUL UNDONG VE KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

5. 1. Yeni Köy Hareketi ve Köy Enstitüleri'nin Uygulamaya Konulmasında Ortak ve Farklı Yönler

Güney Kore'de Saemaul Undong ya da Yeni Köy Hareketi ve Türkiye'de Köy Enstitüleri girişimi, kırsal kalkınmada uygulandıkları dönem, ülke dinamikleri, iç ve dış etkenleri çerçevesinde uygulamaya konulmuş, iktisadi, toplumsal, kültürel-manevi ve siyasi-idolojik motivasyonlar taşımışlardır. Günümüzde Güney Kore'nin gelişmekte olan ülke statüsünden gelişmiş ülke statüsüne erişmesinde Saemaul Undong'un kritik bir rol oynadığına dair görüşler genelde alana hâkimdir. Köy Enstitüleri hareketi Türkiye'de uygulandığı kısa dönemde gerek kırsalda gerek Türk kültür, düşün ve siyasi hayatına önemli etkiler yaptığı objektif çalışmalarda varılan bir sonuç olarak öne çıkmaktadır.

Köy Enstitüleri, Türkiye'nin kırsal kalkınma ve eğitim alanlarında olduğu kadar siyasal hayatının dönüm noktalarından birisi olarak siyasi-ideolojik bölünmenin odak noktasında yer alırken, ayrışmanın da bir anlamda göstergesi olmuştur. Köy Enstitüleri özünde eğitim aracılığıyla bir kırsal kalkınma hareketi olmasına rağmen gerek uygulayan rejimin özellikleri gerek tek parti iktidarının geniş kitleler nezdindeki algısı olsun siyasal-ideolojik açıdan iç siyasette tartışmalı bir alan olarak günümüzde de birçok çalışmanın konusunu teşkil etmiştir. Köy Enstitülerine benzer şekilde Saemaul Undong'da Park rejiminin otoriter yönetiminin ideolojik formasyonunun somutlaşmış hali olarak Güney Kore'de siyasi-kültürel hayatın önemli bir tartışma konusudur.

Buradan hareketle gerek Köy Enstitüleri gerek Saemaul Undong, temel motivasyonu kırsalın kalkındırılması ve modernleştirilmesi olan, tipik bir geri kalmış, gelişmeye çalışan ülke projeleri, otoriter yönetimlerin kalkınma hamleleri örneğidir.

Birbirleri ile benzer ve farklı yanları bulunan her iki hareketin, ülkeleri yöneten otoriter rejimlerinin düşüncelerindeki “catch up” yaklaşımıyla doğrudan ilgisi vardır. Her iki ülkenin bağımsızlığını kazanmasının ardından gelişmiş ülkeleri hızla yakalamak, gerek sınai gerek zirai kalkınma gerçekleştirip hızlı bir modernleşme gerçekleştirmek hedeflerinin başında gelmiştir. Bu kapsamda diğer faktörlerle birlikte kırsalın kalkındırılması stratejisi yönetici rejimlerin ajandalarında sonucu ve motivasyonu ne olursa olsun üst sıralarda yer almış, modernleşme hamlelerinin vazgeçilmez gündemlerinden birisi olmuştur.

5. 1. 1. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nin Başlatılmasında İç ve Dış Siyasi Etkenler: Rejim Meşruiyeti ve Kriz Algısı

Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri otoriter rejimler altında yürütülen kırsal kalkınma projeleri olmuş ve bu yönüyle radikal unsurlar barındırmış, rejimlerin çıkarları ve tahayüllerinden bağımsız olmamışlardır. Özellikle her iki hareket, uygulamaya konulduğu dönemdeki iç ve dış konjonktür, iktisadi, toplumsal ve siyasi duruma bakıldığında büyük benzerlikler taşımıştır. Köy Enstitüleri'nin 1929 Ekonomik Buhranı'ndan sonra Kemalist rejimin ülkenin %80'inden fazlasını oluşturan köylü nüfus başta olmak üzere kitleler nezdinde desteğinin azaldığı, devrimci hükümetin değerlerinin benimsenmediği ortaya çıkmıştır. İktisadi durumun kötüleşmesiyle birlikte oldukça açık bir şekilde belirginleşen bu durum çok partili bir sistem denemesine yol açmış ancak siyasi sıkışma daha derin bir hal almıştır. Kemalist rejim 1929'dan sonra nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylü nezdinde meşruiyetini kazanma ihtiyacı hissetmiştir. Özellikle köylünün iktisadi durumunda bir düzelme olmaması, yapılan reformların köylünün yaşam standartlarını düzeltmemesi köylüde rejime yönelik hoşnutsuzlukları ortaya çıkarırken, rejime yönelik bir bağlılık oluşmadığı da görülmüştür.

Çok partili sistem bu süreçte sona ererken 1930'dan itibaren başta Menemen Olayı olmak üzere toplumsal muhalefet kendisini radikal biçimlerde göstermeye başlamış, rejimin buna cevabı daha da otoriterleşerek iktidarını korumak ve aynı

zamanda daha radikal kalkınma ve benzeri girişimlerin başlatılması için güç konsolidasyonunu sağlamak şeklinde olmuştur. Nitekim 1930'ların başından itibaren rejimin, nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylüleri kazanma ve onları mobilize etme arzusunun ortaya çıkması yine rejimin içerisine girdiği kriz algısıyla doğrudan ilgisi olmuş, Köy Enstitüleri'ne giden yol böylece açılmıştır. Köy Enstitüleri'de çok boyutlu bir kırsal kalkınma hareketi olarak özünde bir eğitim hareketi olmasının yanında rejimin ona yüklediği misyon itibarıyla köylünün iktisadi açıdan yaşam standartlarının geliştirilmesi, köyün çehresinin değiştirilmesi ve modernleşmenin kırsal kalkınmayla sağlanması görevlerini üstlenmiştir. Enstitülerin eğitim hareketi olduğu kadar kırsalın temel ihtiyaçlarını ve yaşam standartlarını yükseltecek, ekonomik değeri olacak bir eğitim götürerek iktisadi boyutu öne çıkarmaları aslında Kemalist rejimin eldeki kaynaklar bağlamında mevcut duruma oldukça pragmatik bir çözüm bulmasıdır.

Kemalist rejimin içerisine girdiği kriz algısı ve bunun yönetilmesi ihtiyacı başta Soğuk Savaş konjonktürü olmak üzere yine farklı uluslararası gelişmelerin olduğu 1960'lı yılların sonunda Güney Kore'de benzer çıktılar vermiştir. Park rejiminin 1962-1963'ten beri uygulamaya koyduğu ihracatçı sanayileşmeye dayanan kalkınma hamleleri 1970'e gelindiğinde gerek iç gerek dış etkenler neticesinde durgunlaşarak çıkmaza girmiştir. ABD'nin Nixon Doktrini'yle birlikte Doğu Asya'dan çekilme işaretleri vermesi kuzeydeki komünist komşusu tarafından yoğun tehdit algılayan Güney Kore'nin güvenlik kaygılarını arttırırken içeride yaşanan hızlı sanayileşmenin getirdiği hoşnutsuzluklar rejim üzerinde baskı oluşturmuştur. Şehirlerde yaşanan işçi gösterileri, işçilerin yüksek ücret talepleri, daha iyi yaşam ve çalışma standartları isteklerinin yanı sıra hala nüfusun %60'ından fazlasını teşkil eden ve rejimin dayandığı başlıca kesim olan kırsal nüfusun rejime olan desteği azalmaya başlamıştır. Park rejimi iktidarını büyük şirket sahipleri ve köylü nüfusa dayandırarak kentli işçi sınıfın emek sömürüsüne dayanan bir sanayileşmeyi başlatırken köylüler rejimin meşru kalmasında kritik role sahip olmuşlardır.

Mamafih 1967 ve 1971 seçimlerinde görüldüğü gibi tıpkı Serbest Cumhuriyet Fırkası örneğine benzer şekilde kırsal kesim rejim karşıtı muhalefeti

desteklemiştir. Park, kontrollü seçimleri dahi zorlukla kazanırken, Park'ın Demokratik Cumhuriyetçi Partisi'nin oyları dramatik biçimde azalmıştır. Uluslararası gelişmeler, ekonomik durumun bozulması, toplumsal hoşnutsuzluklar ve köylünün desteğinin azalması Park'ın otoriter yönetiminde bir rejim bekası kaygısı yaratmıştır. Tıpkı 1930 sonrasında Kemalist rejimin otoriterleşmesi ve iktidarı konsolide etmesine benzer şekilde Park'da kontrollü demokrasiyi bir anlamda rafa kaldırarak Yushin Anayasası ile gücü tek merkezde toplamaya çalışmış, diğer yandan kırsalın kazanılması, rejimin köylüler nezdinde tekrar meşruiyetinin teşkil edilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri hareketlerinin çıkış noktalarına bakıldığında büyük benzerlikler görülmesi, her iki hareketin onu uygulayan otoriter rejimlerin rejim beka algısıyla ilgili olmasıyla doğrudan ilgilidir. Her ne kadar gerek Park rejimi gerek Kemalist rejim kırsalın kalkınmasını arzulamaktaysa da hareketlerin başlatılmasından önceki süreç rejimin güvenliğiyle ilgili olmuş, oluşan kriz algısına her iki otoriter rejim bir anlamda radikal çözüm önerileriyle bir çare bulmaya çalışmıştır. Dolayısıyla Saemaul Undong'da Köy Enstitüleri'de otoriter rejimlerin rejim güvenliğine bağlı, rejime destek sağlanmasıyla ilgili olarak uygulanmaya konulmuş kırsal kalkınma hamleleridir.

5. 1. 2. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nde İdeolojik Söylem ve Amaç: Devletin İdeolojik Aygıtları Olarak Saemaul Liderleri ve Enstitü Öğretmenleri

Kemalist rejimin ve Park rejiminin köylü nüfusun yaşam standartlarını yükseltme, kırsalın modernleştirilmesi, köyün çehresinin değiştirilmesi ve köyün canlandırılması gibi benzer siyasal söylemleriyse ilgi çekicidir. Her iki hareket, kendilerini uygulamaya koyan rejimlerin çok yönlü ihtiyaçları doğrultusunda iktisadi, siyasal ve toplumsal bakış açılarını yansıtırken köylünün yaşam standartlarının yükseltilmesi ve köyün canlandırılması retoriği hareketlerin temelini teşkil edecek derece öne çıkarılmıştır. Her iki rejim, kalkınmacı özellikleri doğrultusunda kırsalın kalkındırılarak ulusal ekonomiye entegre edilmesi üst hedefini muhafaza etmiş,

köyün ilkel iktisadi ve zirai yapısını köyün içerisinde dönüştürmek istemişlerdir.

Bu yönüyle tepeden tabana hareketler olan Yeni Köy Hareketi ve Köy Enstitüleri hem köyün modernleştirilmesini hedeflemiş hem de köylülerin rejime sadık kılınması özelliğini sürdürmüştür. Her iki hareketin eklektik biçimde aynı anda köylülerin geliştirilmesi ancak eş güdümlü şekilde kontrol altında tutularak hareketlerin amaçlarından sapmamasına çalışması bu bakımdan kalkınmacı otoriter rejimlerin benzer çelişkiler taşıdığını göstermiştir. Nitekim Köy Enstitüleri örneğinde rejimin köye devrimin taşıyıcıları ya da ajanları sayılacak, bizzat köylülerden devşirilmiş Köy Öğretmenleri yollaması hâlihazırda varolan iktisadi-siyasi hedeflerle uyumlu olmuş, ancak hareketin beklenenden ileriye gitmesi Kemalist rejimi dahi bir anlamda hazırlıksız yakalamıştır. Benzer şekilde Saemaul Köy Liderleri aracılığıyla köye nüfuz etmeye, köyün günlük hayatına müdahale ederek hegemonyal söylemin köylülere benimsetilmesi hedefini gerçekleştirmeye çalışan Park rejimi, köylülerin rejimin çizdiği sınırlar içerisinde devrimci coşkuyu taşımalarını istemiştir. Özellikle Park rejiminin 1970'lerin sonuna doğru maddi gücündeki sınırlamalar ve buna paralel şekilde otoriterleşmesi köylülerin biat kültürünün sınırlarını ortaya koymuştur. Park'ın öldürülmesinden sonra askeri darbe sonucu iktidarı ele geçiren Chun Doo Hwan, Saemaul Undong'u tekrar benzer bir şekilde canlandırmaya çalışmışsa da köylüler belirli bir bilinç eşiğini aşmışlar ve katılıma genelde pasif direniş olmak üzere karşı koymuşlardır. Park'ın köylüyü ideolojik ve rejim yanlısı mobilize etme gayesi ister istemez köyün sosyal yapısında değişimlere yol açmış ve bu tür hareketlerin dönemsel sınırlılıkları olduğunu, toplumun rejim tarafından endoktrinizasyona rağmen kendi bilincini de bir taraftan geliştirdiğini göstermiştir.

Köylülerin hem devrimci bir söylem neticesinde mobilize edilerek köyün iktisadi-toplumsal anlamda dönüşümü hem de aynı devrimci motivasyonun kontrol altında tutulmasının amaçlanması kalkınmacı otoriter devletlerin Yeni Köy Hareketi ve Köy Enstitüleri örneğinde olduğu gibi ikilemini oluşturmuştur. Gerek Park gerek Kemalist rejim köyde hem iktisadi hem sosyal devrim yapmak istemiş hem de bu devrimlerin mevcut yapıyı radikal şekilde dönüştürmesine karşı olmuşlardır. Farklı bir örnek ve çok daha farklı motivasyonlar barındırmasına rağmen Mao'nun Kültür

Devrimi bu açıdan otoriter rejimlerin toplumsal devrim ve toplum mobilizasyonunun tahayüllerin nasıl ötesine gidebilip, kontrolden çıkabildiğinin en çarpıcı örneklerinin başında gelmiştir. Bu çerçevede Yeni Köy Hareketi ve Köy Enstitüleri, onları uygulamaya koyan rejimlerin ikilemelerini, eklektik görüşlerinin yansıdığı çok yönlü ve motivasyonlu kırsal kalkınma politikaları olmuşlardır.

5. 1. 3. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri'nin Uygulamadaki Etki Kapasitesi ve Kapasiteyi Etkileyen Temel Faktörler: Maddi İmkânlar, Uluslararası Konjonktür ve Farklı Birikim Modelleri

Saemaul Undong ve Köy Enstitülerine bakıldığında her iki kırsal kalkınma hareketinin uygulamaya konulduğu devletlerin dönemsel özellikleri, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkenlerinde farklılıklar göze çarpmaktadır. Özellikle Saemaul Undong'un görece kırsala etki etmede daha ileri aşamalara geçebildiği, Köy Enstitüleri'nin ise kırsala etki etmede aynı ölçüğe ulaşamadığı gözlemlenmiştir. İlk bakışta bu durum Saemaul Undong başarılı veya Köy Enstitüleri başarısızlığa uğramıştır gibi bir algı yaratmakla birlikte her iki hareket benzer olduğu kadar farklı dinamiklere dayanmıştır. En başta Saemaul Undong'un başarısının tepeden tabana sıkı bir örgütlenmeye dayanarak köye ulaştığı önermesi bir dereceye kadar doğru olmakla birlikte Park rejiminin geniş finansal gücü hareketin genel başarısında en kritik rolü oynamıştır. Özellikle Soğuk Savaş konjonktürü içerisinde Güney Kore'nin jeopolitik konumu onun ABD'den yoğun askeri ve finansal destek almasının başlıca sebebi olmuş, bu destek ve yardımlar Güney Kore'nin gelişiminde yadsınamaz atılımlar yapılmasını sağlamıştır.

1960'tan sonra ABD'nin müteffiklerine yönelik desteklerinde azalma Güney Kore'yi de etkilemişse de doğrudan hibe ve destekler yerini uzun vadeli, düşük faizli kredilere bırakmıştır. Park rejiminin bu noktada kritik hamlesi Japonya ile diplomatik ilişkilerin kurulması suretiyle sanayi atılımlarını mümkün kılacak finansal kaynak elde edilmesi ve Vietnam'da sıkışan ABD'nin yardımına gidilmesi olmuştur. ABD'nin Vietnam'daki savaşına destek veren ve Johnson yönetiminin burada girdiği

zor durumun farkında olan Park, ivedi destek duyan Washington yönetiminden hem Amerikan askerlerinin Kore Yarımadası'ndaki sayılarının azaltılmasının durdurulması hem askeri hibe ve yardım hem de düşük faizli kredi alabilmiştir. Hâlihazırda Rhee döneminden itibaren farklı alan ve sektörlerde elde edilen birikim çerçevesinde ithal ikameci sanayileşmenin temelleri atılmış, Park ile birlikte bu modelin korumacı özellikleri korunarak sağlanan finansal yardımlarla birlikte oldukça hırslı, ihracata dayalı sanayileşme modeli uygulamaya konulmuştur.

İhracata dayalı üretim neticesinde elde edilen kazanç ve kalkınma Japonya, Tayvan ve benzer Doğu Asya kalkınmacı ülkelerinin arasına Güney Kore'yi de dâhil etmiştir. Diğer yandan 1960'lı yıllar ve her ne kadar Petrol Krizleri ve diğer finansal krizlerin yaşandığı 1970'ler önceki yıllara göre küresel ticaretin hızlı bir şekilde arttığı, küresel büyümenin gözlemlendiği yıllardır. Güney Kore'de bundan yararlanmış ve açılan dünya pazarlarına başta devasa ABD pazarı olmak üzere ürün satabilmiş, kalkınmayı çeşitlendirebilmiştir.

Güney Kore'nin böylece Rhee döneminde temelleri atılan yani 1950'lerden 1970'lere kadar iktisadi koşulları sanayileşmeci bir kalkınmayı mümkün kılabildiği. Hızlı sanayileşmenin yan etkisi köyden şehirlere hızlı bir göç şeklinde kendisini gösterirken, kırsalın kentin oldukça gerisinde kalması, kır-kent nüfusları arasında kişi başına düşen gelirlerin aralarının hızla açılması Park rejimini kırsalın kalkındırılmasına yöneltmiştir. Park, Saemaul Undong'u başlattığında Güney Kore'nin kırsal nüfusu ülke nüfusunun %60-65'ini oluştururken, ihracata dayalı sanayileşme ile kırsalın kalkınmasına ayrılacak geniş finansal kaynaklar devletin elinde bulunmuştur. Böylece Park rejimi kırsalın modernizasyonu, altyapısal değişim, inşaat, ziraat gibi projelere büyük kaynak aktarımları yapabilmiş, köylülerin tahıl üretimini arttıracak tohumları sunabilmiş ve yüksek fiyattan tarım ürünleri alım garantisi verebilmiştir. Yeni Köy Hareketi'nden maddi çıkar elde edebileceklerini anlayan köylülerin, devletin yıllar sonra köye gelmesini olumlu karşılamaları ve yaşam standartlarının yükseltilmesi odaklı projelerin uygulamaya konmasıyla büyük ölçekte harekete katılmaları sağlanmıştır. Devletin geniş finansal kaynakları böylece böylece köyün modernizasyonunu ve kırsalın kalkınması projelerini olanaklı

kılabilmiştir.

Köy Enstitüleri hareketine bakıldığında 1930'ların ve 1940'ların Türkiye'sinin 1960-1970'lerin Güney Kore'sinden çok daha farklı bir iktisadi, siyasal ve sosyal konumda olduğu görülür. Güney Kore'nin aksine Türkiye'nin içinde bulunduğu 1920-1940 arası dönemde, özellikle 1929 Buhranı'yla birlikte ekonomik kriz bütün dünyayı derinden etkilemiş, uluslararası ticaret büyük oranlı hacim kayıplarına uğramıştır. Henüz 1970'lerin gelişmiş küresel ticaret olanakları, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin veya canlanan ticaret ve açılan pazarların olmadığı bir dönemde Avrupa devletlerinin savaş ekonomisine kademeli şekilde geçmeleriyle birlikte Türkiye'nin kalkınmasında ihtiyaç duyduğu dış finansman sağlanamamıştır.

İlgili bölümde Osmanlı borçlarından temel altyapı tesisleri ve ulaştırma birimlerinin millileştirilmesine kadar bütçenin büyük bir bölümü I. Dünya Savaşı öncesinin bütçe, büyüme oranlarının yakalanmasına harcanmıştır. Diğer yandan 1929 Buhranı'yla birlikte büyük bir köylü nüfusa ev sahipliği yapan Türkiye'nin dış ticaret dengesi bozulmuş, temel tarımsal ürünler ve hammadde ihracatıyla temel sanayi ürünleri-tüketim maddeleri ithal eden Türkiye, tarımsal ürünlerin değer kaybetmesiyle sanayi ürünleri ithalatını büyük oranda yapamamıştır.

Ekonomik durum her ne kadar 1930'larda başlatılmışsa da resmi olarak 1940'lı yıllarda uygulanan Köy Enstitüleri hareketinin II. Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesiyle çok daha ağır bir hal almıştır. Devletin kırsal birikim rejimine dayanarak sanayileşmesi bir yana ordunun beslenmesi, köylünün üzerinde kurulan ağır baskı ve düşük fiyata hububat alımı, ağır vergiler, küçük köylünün fakirleşip aracı, komisyoncu, tüccar ve toprak ağasının karaborsayla birlikte zenginleşmesi II. Dünya Savaşı yıllarının fenomeni olmuştur. Devletin yatırım bir yana köylü üzerindeki baskısını daha da yoğunlaştırarak ulusal güvenlik odaklı ve kentlerin iaşesine yoğunlaştığı bir ortamda ulusal kırsal kalkınma politikası olarak Köy Enstitülerini uygulamaya koyması doğal olarak maddi gerçeklerden kaçınılamamasıyla sonuçlanmıştır. Enstitülerin zorunlu olarak köylünün maddi ve emek yoğun katılımına duyduğu ihtiyaç II. Dünya Savaşı yıllarının yarattığı yoklukla birleştiğinde köylünü harekete destek vermemesine veya asgari ölçüde

desteklemesiyle sonuçlanmıştır. Rejime karşı artan muhalefet ve hoşnutsuzlukların tek parti iktidarının olduğu bir siyasi sistemde doğal olarak rejime kanalize olması Köy Enstitüleri'nin de rejimin maddeleşmiş hali olması noktasında kendisine düşen payı almasıyla sonuçlanmıştır. Köy Enstitülerine olan muhalefet nitekim II. Dünya Savaşı yıllarında köylünün aşırı yoksullaşması, eşraf, tüccar ve büyük toprak ağasının zenginleşmesi ve hoşnutsuz köylüyü organize etmesinin bir sonucu olmuştur. Enstitülerin köylülerin zorunlu maddi ve emek katılımını talep etmesi diğer unsurlarla birleştiğinde aslında tepki çekmiştir.

Bu bağlamda büyük ölçekli bir kalkınma politikası için uygun kredi ve finansman imkânlarının olmadığı, dış sermayenin yatırımını genelde kendisine ait kolonilere yaptığı bir konjonktürde Türkiye'nin sanayileşmesi için kırsal birikim modeli en uygun seçenek olmuştur. Hâlbuki Rhee döneminde kısmen uygulanan kırsal üretimden sağlanan birikime dayalı yatırımla sanayileşme Park döneminde doğrudan şehir merkezli, kentçi endüstri ve ihracata dayalı bir modelin tercih edilmesini olanaklı kılmıştır. Türkiye açısından tarımsal üretimin artırılarak buradan köylülerin zorlu çalışma şartları ve çabalarıyla sağlanan bir birikim modeliyle sanayileşme yine 1929 Buhranı'yla birlikte büyük oranda gerçekleşmemiştir. Tarımsal üretimi önemli ölçüde arttırmanın kilit noktası tarımda mekanizasyon, traktör, biçerdöver gibi makinaların ithal edilmesi ve yine ithal gübre ve kimyasalların satın alınabilmesi olurken, Türkiye'nin ihraç ettiği tarım ürünlerinin dünya piyasalarında uğradığı değer kaybı Kemalist rejimin üzerinde iktisadi ve siyasi anlamda büyük baskı oluşturmuştur. Böylece Kemalist rejimin yine kırsal birikim modeline dayalı sanayileşmeyi tercih etmekten başka fazla seçeneği olmamıştır.

Tarımsal üretimi arttırmada modern tarım tekniklerinin ve temel mesleki bilgilerin asgari maliyet ile köylüye ulaştırılması gerekliliği kendisini diğer hedef ve motivasyonlarla birlikte Köy Enstitüleri girişimiyle göstermiş ancak enstitü projesi bile büyük mali sıkıntılar yaşamıştır. Mevcut sıkıntılar 1940'tan itibaren II. Dünya Savaşı şartlarının Türkiye'yi etkilemesiyle birlikte daha da derin bir hal alırken, devletin savunmaya ayırdığı bütçeden kalan paylar ile eğitime dayalı bir kırsal kalkınma ve bu çerçevede tarımsal üretimi arttırarak sanayileşme politikası

izlenmiştir ancak bu da savaş yıllarında gerçekte bir yatırımın yapılamadığı gerçeğini değiştirmemiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında üretimi artırma gerekliliği ve askere alınan iş çağındaki köylülerin açığının enstitü öğrencilerinin bizzat katılıp daha sonra öğretmen olarak gittiği köylerde köylüyü örgütlemek suretiyle kapatılması gibi argümanlarda belirli noktalarda kırsal üretimi artırma politikasının içerisinde yer almıştır. Enstitülere gelen bazı eleştirilerde de çocuk iş gücünün kullanıldığı eleştirileri bu çerçevede çocuk çiftçi öğrenciler ve bu öğrencilerin enstitülerin kuruluşunda ağır koşullarda çalışmalarıyla uyumluluk göstermiştir. Ancak birçok enstitü örneğinde öğrencilerin ulusal üretimi arttırmak bir yana kendi okulları için ihtiyaç duydukları buğday ve tahıl ürünlerini yetiştirememişler ve devletten yarım almak zorunda kalmışlardır.

Bu çerçevede Yeni Köy Hareketi'ni Köy Enstitüleri'nden ayıran başlıca metodoloji, Güney Kore'nin çeşitli nedenlere dayanan güçlü mali ve finansal yapısının kent bazlı endüstrileşmeye hızlı geçişle birlikte buradan elde edilen birikimin kırsal kalkındırmaya harcanmasıdır. Birçok gelişmekte olan Latin Amerika, Afrika ve Asya ülkelerinde başlıca kalkınma modeli olan tarımsal üretime dayalı birikim modeliyle sanayileşme Güney Kore'de sadece kısa bir süre Rhee döneminde uygulanmıştır. 1961'de Park'ın iktidarı ele geçirmesiyle başlayan dönemde şartların uygunluğuyla birlikte yine Park'ın kalkınmada Japonya modelini örnek alması, kentçi endüstrileşmeye doğrultusunda rejimin “önce sanayileşme sonra tarıma yatırım” stratejisini benimsemesine yol açmıştır.

Köy Enstitüleri'nin uygulamaya konulmasındaki iktisadi arka plandaysa Türkiye'nin hala büyük bir köylü nüfusa sahip olması yatmıştır. Tarımsal birikime dayanan modelden farklı bir sanayileşmeden başka pek fazla seçeneğinin olmadığı 1930'ların Türkiye'sinde Köy Enstitüleri aracılığıyla eğitim üzerinden bir kırsal kalkınma ve birikim rejimi yaratılması amaçlanmıştır. Dolayısıyla her iki ülkenin finansal güçleri, olumlu veya olumsuz koşulları hariç tutulduğunda Güney Kore'de Yeni Köy Hareketi şehir bazlı sanayileşmeden elde edilen birikim doğrultusunda kırsalın kalkındırıldığı “önce sanayileşme sonra tarım” anlayışının bir ürünü olmuştur. Türkiye'ye tarımsal birikim modeline dayanan sanayileşmeyi mümkün kılmak

amacıyla (aynı süreçte tarımsal birikim rejimine dayalı sanayileşme modeli devam ettirilmiştir) asgari maliyet azami verim doğrultusunda köycü-tarımcı anlayışı benimsemiştir. Türkiye’de köycü-tarımcı ideoloji her ne kadar sanayileşmeye mesafeli durmuş ve bazı durumlarda sanayileşme hareketinin gelişmesini yavaşlatan düşünsel regresif bir tavır almışsa da temel model tarımsal birikime dayanan sanayileşmenin benimsenmesidir.

5. 1. 4. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi’nin Eğitim Ayağı ve Özellikleri

Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi’nin uygulamaya konulması sürecinde kritik etkenler hareketlerin alacağı şekli belirlemiş ve kırsal kalkınma hareketinin yönünü çizmiştir. Türkiye’de tarımsal üretimi eğitim yoluyla arttırıp, köylüye modern zirari tekniklerin öğretilmesi ve mesleki kazanım sağlanmasıyla kademeli şekilde köyün dönüştürülmesinin iktisadi neden ve amaçlarının yanı sıra kritik bir diğer ayağı, hatta en önemli ayağı eğitim faktörüdür. Türkiye’de Köy Enstitüleri projesinin uygulamaya konulmasının iktisadi, siyasi ve ideolojik sebepleri olmakla birlikte köylünün içinde bulunduğu eğitim seviyesi Kemalist rejimin üst düzey yöneticilerini harekete geçmeye zorlamıştır. Köy Enstitüleri’nin uygulamaya konulmasında nüfusun %75-80’ini oluşturan köylünün neredeyse aynı oranda okuryazar olmaması ve modern anlamda herhangi bir bilgiye sahip olmaması yatmaktadır. Sanayi toplumu öncesi yaşayışını, geleneklerini sürdüren, ilkel bir üretim ile artı değerler oldukça sınırlı olduğu Türk köyü ve kırsalında en verimli ve en hızlı şekilde eğitim sorununu çözmek gerekmiştir.

Köy Enstitüleri’nin tasarlanmasında ortalama 15 yılda, bütçe üzerinde asgari yük oluşturacak şekilde her köye öğretmen ve okul yapılması ve bu öğretmenler ile okullar aracılığıyla tarımsal üretimi arttırma ve nihai olarak köyün dönüştürülmesi, kırsalın kalkındırılması esas unsurdur. Yapılan istatistiklerde enstitü projesinin devam etmesi halinde kırsal nüfusun okuryazarlık sorununun (büyük ölçüde modern tarım tekniklerinin öğretilmesi ve temel meslek edinimi) 1950’li yılların ortalarında büyük oranda çözüleceği hesaplanmıştır. Ancak hareketin gerek siyasi gerek ideolojik

açıdan taşıdığı anlamlar ve siyasi çıkarların manipüle edilmesi neticesinde enstitülerin iktisadi-egitimsel amaçlarının çok azına ulaşılabilmiştir. Bu çerçevede Türkiye’de kırsal nüfusun okuryazarlık sorununun uzun yıllar çözülmemesi ve temel zirai-mesleki bilgi ve yeteneğin yaygınlaştırılmaması genel kalkınma planlarını da olumsuz yönde etkilemiştir.

Türkiye ve Köy Enstitüleri’nin aksine Güney Kore’de Saemaul Undong uygulamaya konulduğunda eğitim sorunları, okuryazarlık büyük ölçüde çözülmüştür. Devletin kentçi sanayileşmeci kalkınmasını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu mesleki ve teknik eleman büyük ölçüde yetiştirilmiştir. Diğer yandan gerek sanayide gerek bürokraside ve gerek gelişmekte olan hizmet sektöründe istihdam edilen işçi, memur ve çalışanların temel eğitim ve hatta fazlasını almış olmaları Güney Kore’nin önemli avantajlarının başında gelmiştir.

Güney Kore’li ailelerin eğitimi önemseyen geleneksel eğilimleri ve bu yönde çocuklarını okutmak için gösterdikleri çaba ve fedakârlıklar Türkiye’de de görülmekle birlikte imkân ve olanaklar Güney Koreli gençlerin yüksek eğitim alabilmelerini mümkün kılmıştır. Hatta Güney Kore’de 1960’ların sonunda ortaya çıkan sözel eğitim alan genç mezunların istihdamı sorunu ve bunların önemli bir kısmının ortaokul, lise ve ilk ikisiyle karşılaştırıldığında azınlık kısmının üniversitelerden mezun olması Saemaul Undong’un başlatılmasının etkenlerinden birisidir. Temel eğitimi ve fazlasını (bazıları üniversite mezunu, büyük çoğunluk ortaokul, lise ve bu seviyede meslek-teknik okul) almış köylü genç işsizlerin köyde ilkel tarım yöntemleriyle hayatlarını geçindirmeye çalışmaları hoşnutsuzluk yarattığı kadar verimsiz de bir durum ortaya çıkarmıştır.

Saemaul Undong ile Park rejimi bu gençlerden oluşturulan Saemaul Köy Liderleri aracılığıyla rejimin köye ulaşması, etkin kılınmasını amaçladığı kadar bu genç liderlerin aldıkları eğitimin kırsal kalkınmada rol oynamasını planlamıştır. Köylü, okumuş gençlere hem bağlanabilecekleri bir dava, hem toplumsal hiyerarşide ilerleme imkânı hem de iş sağlayan Saemaul Undong, böylece eğitim (ve finansman) sorununun çözülmüş olduğu bir süreçte uygulamaya konulmuştur. Köy Enstitüleri’yse her ne kadar 1930’ların ortalarında eğitimin verimsizliği, istihdam

fazlası niteliksiz mezun ve iş gücü oluşmasının Kemalist rejimi eğitimde köklü bir reform yapılmasına itmesi süreciyle bağlantılı çözüm arayışlarının sonuçlarından birisiye de temel sorun ülkenin %75-80'ininin okuryazar olmamasıdır. Bu noktada Saemaul Undong, devletin finansal kapasitesi, diğer iktisadi etkenler ve okuryazarlığın ötesinde eğitilmiş kırsal nüfusun harekete geçirilmesiyle ilgili olurken Köy Enstitüleri çok daha temel bir sorunun çözümünden kırsal kalkınmaya başlanmanın örneğidir.

5. 1. 5. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nin Uygulandığı Kırsalın Toprak Mülkiyet Rejimleri ve Genel Özellikleri

Köy Enstitüleriyle karşılaştırıldığında Yeni Köy Hareketi'nin uygulandığında devletin güçlü mali finansal pozisyonu, ayrılan bütçenin genişliği ve 1950'lerin eğitim seferberliğinin tamamlanarak kırsal kalkınmanın artık eğitsel boyutunun aşılması gibi kolaylaştırıcı-hızlandırıcı unsurlar öne çıkmaktadır. Güney Kore devletinin kırsalda eğitim seferberliğini tamamlamış olması Saemaul Undong'un temelini bir anlamda daha sağlam olmasını sağlarken, diğer bir önemli etken kırsalın toprak mülkiyet rejimindeki değişimdir. Güney Kore ve Türkiye, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar sanayi öncesi toplum yapısına sahip, kırsal nüfusun genel nüfus içerisinde çoğunluğu oluşturduğu, gelişmekte olan iki devlettir.

Köy Enstitüleri girişiminin uygulandığı 1930'ların ortalarından 1940'ların ortalarına kadar Türkiye'de küçük toprak sahibi köylü nüfus ya da küçük köylülük yaygındır. Ancak Türkiye'de mevcut küçük toprak sahibi köylünün dahi büyük borçları olduğu, kırsal tefeci ve ya da ağaların etkisi altında, artı değer üretmekten uzak bir kırsal üretim rejimi içerisinde olduğu görülür. Türkiye'deki toprak mülkiyet rejimindeki durum küçük köylünün daha da aleyhine bir tablo ortaya koymaktadır. Türkiye'de küçük köylülük yani köylünün kendisine ait toprağında kendi kendisine yeterli üretim yapıp, düşük artı değer üretim gerçekleştirmesinin yanı sıra büyük toprak sahipleri gerek toprağın önemli bir bölümünü gerekse kırsalın ekonomik-toplumsal kontrolünde oldukça önemli bir etkidir. Ortakçılık oldukça yaygındır ve

birçok köylü büyük toprak sahiplerinin topraklarında çalışarak geçimini sağlamaya çalışmaktadır. 1930'ların meclis tartışmalarında sıkça tartışılan bir diğer meseleyse topraksız köylüler meselesidir ve bunlarda kırsal köylü nüfus içerisinde önemli bir oranı teşkil etmektedirler.

Köy Enstitüleri'nin uygulamaya konulduğu 1930'lu yıllarda CHP'nin işbirliği içinde bulunduğu yerel eşraf, tüccar ve büyük toprak sahipleri koalisyonu yönetim erkini paylaşmaktadırlar. Büyük toprak sahipleri gerek iktisadi gerek siyasi anlamda rejimin üzerinde dolaylı baskılar yapabilmektedir. 1920'lerden beri tartışılan ve 1930'ların başından itibaren iyice olgunlaşan toprak reformu tartışmaları Kemalist rejimin, kırsalın mevcut mülkiyet rejiminin durumu, adaletsiz sosyo-ekonomik yapı ve hoşnutsuzluğun farkında olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte topraksız köylüye toprak dağıtma, ortakçılığa son vermeyi içeren geniş çaplı bir toprak reform programı gerek Kemalist rejimin iktidar yapısı, gerekse yine rejimin eklektik yapısı nedeniyle 1945'e kadar uygulanamamıştır.

Kemalist rejim bir yandan devrimci yapısıyla geniş ölçekli reformlar isterken diğer yandan toplumsal-iktisadi ilişkiler yapısına çok fazla dokunmamak istemektedir. Bu durum toprak reformu meselesinin 1945'e yani ÇTK'ya kadar ertelenmesiyle sonuçlanmış, 1945'teyse rejimin artık güçten düşmeye başlamasıyla meşhur radikal 17. maddeyi uygulamak imkânsız bir hal almıştır. Büyük toprak sahiplerinin topraklarının topraksız köylülere dağıtılması ve kırsalın sosyo-ekonomik yapısının daha adil bir hal alması gibi altyapısal bir meselenin çözülmemesiyse Köy Enstitüleri gibi özünde eğitim yoluyla kırsalın kalkındırılması gibi bir girişimin temelini zayıf olmasına yol açmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında büyük toprak ağalarının karaborsa düzeninde zenginleşmesi ve köylünün yoksullaşması ve bu tabloda köylünün hoşnutsuzluğunu rejime yöneltmesi 1945'te toprak reformuna köylü desteğinin olmamasında önemli bir etken olmuştur. Normal şartlarda köylünün lehine olan bir durum olabilecek iken II. Dünya Savaşı yıllarında köylünün tecrübeleri onu 1950'de anahtar yöneticilerinin büyük toprak sahibi olduğu Demokrat Partiye oy vermemesine engel olmamış, hatta teşvik etmiştir. Köy Enstitüleri, Kemalist rejimin harekete verdiği önem ve rejim standartlarındaki

otonomisiyle dönemin resmi kırsal kalkınma politikasıdır. Mamafih hareket kırsalda karşılaştığı sosyo-ekonomik meselelerde bir bakıma yalnız bırakılmış, eğitim yoluyla kalkınma hareketi olarak Türkiye kırsalının ve köylüsünün yüzyıllara dayanan sorunlarını çözmeye doğal olarak başta konulan hedeflere ulaşamamıştır.

Köy Enstitüleri gibi kırsal kalkındırma hareketlerinin uygulanabilmesi için asgari düzeyde de olsa diğer reform paketlerine ve devlet desteğine ihtiyaç duyması bu bakımdan doğal bir sonuçtur. ÇTK gibi reformların dahi uygulanmamasıyla Türkiye’de kırsalın toprak mülkiyet rejimindeki eşitsizlik ve kronik geri kalmışlık diğer unsurlarla birleştiğinde Köy Enstitüleri’nin etkisini sınırlamıştır. Türkiye kırsalında toprak ağalığı meselesi 1970’li yıllarda bile Türk akademiyası, aydınları ve siyasetçilerinin arasında tartışma konusu olması noktasında meselenin derin kökenlerinin sadece eğitim ile çözülemeyeceği ortaya çıkmaktadır.

Nitekim otoriter rejimlerin kalkınma politikalarında ve özellikle kırsal kalkınma hareketlerinde çıkar ve baskı grupları karşısında demokratik yönetimlere nazaran radikal kalkınma politikalarını uygulamada belirli otonomiye sahip oldukları ancak Köy Enstitüleri örneğinde olduğu gibi bu durumun her zaman işlemediği örneklerde mevcuttur. Mamafih kırsalın kronik sorunlarını çözmeye ve radikal kalkınma hareketlerini uygulamada otoriter rejimlerin seçim kaygısıyla hareket eden çok partili rejimler karşısında Güney Kore’de görüldüğü üzere uygulamada kolaylıklar sağlayabilen örnekleri de mevcuttur. Çünkü nihayetinde gerek Saeamul Undong gerekse Köy Enstitüleri kırsal kalkınmada ne kadar başarılı olup olmadıklarından ziyade demokratik rejimlerde uygulanması mümkün olmayan hareketlerdir. Köylünün mobilize edilmesi, ideolojik saikler ve kırsalın toplumsal-iktisadi yapısını dönüştürebilecek radikal kararları alabilmek ve bunları hiyerarşik biçimde uygulayabilmek demokratik süreçte oldukça zordur. Partiler genelde karşılarına toplumsal muhalefeti arttırabilecek kararları almak istememektedirler

Köy Enstitüleri’nin uygulanması sürecinde gerek hareketin sınırlı yapısı gerek rejimin eklektik yaklaşımı ve de gerek toprak reformunun gerçekleştirilememesi iktisadi-toplumsal altyapının kırsal kalkınma odaklı değişime uygun hale gelmesini engellemiştir. Kırsalın toprak mülkiyet rejimindeki statiklik

doğal olarak iktisadi ve toplumsal değişiminde olağan süreçte ilerlemesine neden olurken, kırsal kalkınma hamlelerinin etkisiz kalmasına neden olmuştur. Güney Kore'deyse Saemaul Undong'un Park rejimi tarafından uygulamaya konulmasından önceki süreçte kırsalın toplumsal-iktisadi yapısı, hiyerarşik düzeninde önemli değişiklikler yaşanmıştır.

Güney Kore'de de ilgili bölümde ele alındığı üzere 1945 senesinde iktidarın önemli ortaklarından olan büyük toprak sahipleri Rhee rejimi ile girdikleri işbirliği çerçevesinde önceki yıllarda elde ettikleri etkilerini muhafaza etmeye çalışmış ve bunu da büyük ölçüde başarmışlardır. Kırsal nüfusun azınlık kesiminin toprağın çoğunluğunu elinde tutmasının gerek rejim açısından halk nezdinde yarattığı meşruiyet sorunu gerek Kuzey Kore'de toprak reformu gerçekleştirilip, topraksız köylü sorununun çözülmesi Rhee rejiminin bu konuyu daha fazla ertelemesine engel olmuştur. Rhee rejiminin meşruiyeti ile doğrudan bağlantılı olarak hoşnutsuz büyük kitlelerin muhalefetine önüne geçilmesi gerekirken, bir taraftan iktidarın en önemli ortaklarının başından gelen büyük toprak sahiplerinin tatmin edilmesi ikili bir yapı ortaya çıkarmıştır.

Rhee rejimi açısından geniş kırsal nüfusun hoşnutsuzluklarının 1946-1950 sürecinde ayaklanmaya ve komünist bir gerilla hareketine dönme riski toprak reformunu kaçınılmaz kılmıştır. Büyük toprak sahiplerinin elindeki toprakların bu sınıfın çıkarlarını da sarsmayacak şekilde bir orta yol bulunarak topraksız ve kiracı köylülere dağıtılmasına yönelik toprak reformu yasa tasarısı böylece çıkarılmıştır. 1945 sonrası süreçte her ne kadar büyük toprak sahiplerine ait topraklar gerek toprak reformu yasa tasarısı gerek bu sınıfın görece gücünü kaybetmesiyle el değiştirmişe de süreci hızlandıran ve bir anlamda katalizör işlevi gören Kore Savaşı olmuştur. Kore Savaşı'yla birlikte Güney Kore toplumsal-iktisadi yapısı altüst olurken eskinin hâkim sınıflarının gücü azalmış, toprak mülkiyet rejimi radikal biçimde topraksız-kiracı köylüler lehine değişmiştir. 1960 yılına gelindiğinde toprak sahipleri siyasi güçlerini de kaybederken, topraksız köylü neredeyse kalmamıştır.

Her ne kadar küçük toprak sahipliği veya küçük köylülük ileriki yıllarda üretimde verimsizlik, sınırlı artı değer üretimi gibi sorunlara yol açmışsa da Saemaul

Undong'un başlatılmasını mümkün kılan altyapıyı hazırlamıştır. Park rejimi kırsal kalkınma hareketini başlatırken, toprak sahipleri gibi önemli bir çıkar ve baskı grubu ile karşılaşmamış, çok yönlü, tepeden tabana bir şekilde proje uygulamaya konulmuştur. Park'ın kalkınmacı devlet aygıtının bu çerçevede en önemli özelliklerinin başında gelen bürokrasi ve yürütmenin çıkar ve baskı gruplarından otonom hareket edebilme kabiliyeti, benzer bir otoriter rejime sahip olan 1930 ve 1940'ların Türkiye'sinde sınırlı görülmüştür. Kemalist rejim mutlak iktidar gücüne sahip olmakla birlikte aslında içeride çıkar ve baskı gruplarının etkisini bir noktaya kadar göz ardı edebilmiştir. Nitekim Saemaul Undong başlatılmadan önce Güney Kore kırsalı toplumsal ve iktisadi koşullar için uygun olurken, Köy Enstitüleri örneğinde Türkiye kırsalı gerekli altyapısal temele sahip olmamıştır.

5. 1. 6. Otoriter Rejimlerin Kalkınmasında Bürokratik Kurumların İşlevi ve Güvenlikçi Devlet Aygıtı

Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nin uygulama aşamasında bir diğer kritik farklılık Park rejiminin hareketi bürokratizm ve yerel idarelerin muhalefetinden, iş yapmama gibi durumlardan etkilenmemesi için İçişleri Bakanlığı bünyesinde yürütmesidir. İlk bakışta tam bir polis devleti, baskı ve bürokratizmin doğal çıktısı gibi görüldüğü bu kararın altında da otoriter rejimin kendi sınırlılıklarını ve içyapısını bilmesi gelmiştir. Otoriter Park rejimi, Saemaul Undong'u diğer bakanlıklara görece üstünlüğe sahip olan, ülkenin her tarafına ulaşabilen İçişleri Bakanlığı bünyesinde yürüterek bu bakanlığın organizasyonel yapısı aracılığıyla yerel idarelerin ve yönetimlerin olası karşı koyuşlarını bertaraf etmek istemiştir. Nitekim rejim güvenliği ikileminin olduğu 1960'lar ve 1970'li yılların Güney Kore'sinde İçişleri Bakanlığı'nın mutlak otoritesi, otoriter devlet aygıtının önemli taşıyıcısı olması neticesinde olası muhalefetin önüne geçilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın Saemaul Undong gibi olağan düzenin dışında yürütülen, radikal kararların alınabildiği bir hareketi mümkün kılacak emir-komuta zincirine sahip olması bürokratik süreçleri hızlandırmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın doğal olarak güvenlikçi yapısının kendi içerisinde yaratabileceği bürokratik sorunuya Park'ın başında olduğu denetim sistemiyle aşılmaya çalışılmıştır. Saeamul Undong bürolarının İçişleri Bakanlığı bünyesinde yerel idarelerin her bir yönetim kademesine paralel şekilde, etkin yetkilendirmeyle yerleştirilmesi bürokrasinin kendi içerisindeki yavaşlığı aşmada önemli olmuştur. Diğer yandan hareketin otoriter bir yönetimin projesi olması neticesinde tepeden tabana uygulanması son tahlilde bürokratik kaçınılmaz yapmıştır. Bunun aşılması içinse yerel idarelerin Saemaul Köy Liderleri başta olmak üzere köylülerin devlet dairelerinden sınırsız destek alabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmış, işbirliğinin sağlanmaması durumunda Saeamul Köy Liderlerine üst düzey idari birimlere mektup, dilekçe yazma veya şikâyet gibi mekanizmalar açık bırakılmıştır.

Başkan Park'ın kişisel projesi olması neticesinde hâlihazırda Saemaul projelerini başarıyla yürüten yerel idari yetkililerin kariyerlerinde yükselme imkânının olması neticesinde bürokratik bir ölçüde aşılrken, Saemaul liderlerinin yani köylünün, devletin üst organlarına kadar ulaşabilmesi yerel bürokratların üzerinde baskı yaratmış, harekete doğal olarak ivme kazandırmıştır. Saeamul Undong'un yürütülmesinde öne çıkan bürokratların ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması yönteminin benzer şekilde hükümetin koyduğu hedefleri tutturana köylere uygulanması ve teşvik, ödüllendirme ve ceza benzeri bir mekanizma kurulmuştur. Bu durum ilk bakışta eşitsiz bir durum ortaya çıkarmış ve ilgili bakanlarının dâhi fazla radikal bularak Park'ı uyardıkları ancak Park'ın tıpkı chaebollere uyguladığı yöntemde ısrarcı olmasıyla devam ettirilmiştir. Yarı bürokrat yarı köylü olan Saemaul liderlerine İçişleri Bakanlığı kartlarının dağıtılması, harekete katılmada sorun çıkaran köylülerin mobilize edilmesinden çeşitli cezai yetkilere kadar kanuni statülere sahip olmaları Yeni Köy Hareketi'nde devletin en tepesinden en tabana kadar yoğun kararlılığın gösterildiği şeklinde yorumlanabilmektedir.

Köy Enstitüleri'ndeysen eğitim üzerinden kırsalın dönüştürülmesi çıkış noktasından hareketle Milli Eğitim Bakanlığı yürütücü rolü üstlenmiş, yapılan kanuni düzenlemelerle başta Tarım ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere Bayındırlık

Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı yetkililerinin enstitü çıkışlı öğretmenlere yardımcı olması tasarlanmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün harekete en tepeden yoğun destek verdiği ve harekete dönemin mevcut teamüllerine aykırı olacak şekilde Çankaya tarafından otonomi verildiği düşünüldüğünde devletin Köy Enstitüleri'ni tam destekli kırsal kalkınma hareketi olarak gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte hareketin cumhurbaşkanının açık desteğine rağmen kırsal kalkınmanın aslında Eğitim Bakanlığı üzerinden yürütülüyor olması, diğer bakanlıkların mevcut bürokrasideki açıklıklar, koordinasyon eksikliği, yasal boşluklar neticesinde yeterli desteği vermediği (bazen bilinçli) ve verilmeyen desteğin bir anlamda hesabının sorulmadığı bir süreç ortaya çıkarmıştır.

Tarım Bakanlığı ve diğer bakanlıklardan destek almada sıkıntı çeken Köy Enstitüleri hareketi henüz başından itibaren kendi kaynaklarına güvenmek durumunda kalmış ve kırsalın iktisadi-toplumsal dönüşümü gibi çetin bir görevi dahi kendi imkânlarıyla yürütmek durumunda kalmıştır. Diğer taraftan otoriter bir rejimin iç güvenliğinin ve istikrarının sağlanmasında kritik önem arz eden İçişleri Bakanlığı'nın bürokratik-güvenlikçi yapısının enstitü hareketiyle karşı karşıya kalınması engellenememiş, yerel idareciler mevcut teamüllerin dışında yeni bir yapı ve anlayış arz eden enstitü hareketinin içeriğini doğal olarak kavrayamamıştır.

Eğitim Bakanlığı nezdinde yürütülen bir hareketin dönemin otoriter-güvenlikçi yapısı düşünüldüğünde İçişleri Bakanlığı'nın taşra örgütlenmesinden, yerel idarelerden yararlanması ve onların desteğinin almasının kritik önemde olduğu sonucunun çıkarılması mümkündür. Mamafih Köy Enstitüleri hareketi devletin en üst kademesinin desteği ve görece sağlanan otonomisine rağmen İçişleri Bakanlığı'na bağımlı kalmıştır. Enstitü hareketinin maneviyatını ve muhtevasını kavramaktan uzak olan İçişleri Bakanlığı ve yerel idaredeki birimleri örneklerinin sıkça yaşandığı şekilde enstitü personeline zorluk çıkarmaktan yeterince destek olmama arasında değişen bir yelpazede ek bürokratizme yol açmışlardır. İlgili bölümde örneklendiği gibi enstitü ile ilgili yerelde uygulanması gereken proje ve kararlar için Eğitim Bakanlığı yetkilileri İçişleri Bakanlığı onaylı ve imzalı resmi evraklarla yerel birimlere iş yaptırabilmişlerdir. Birçok yerel idareci, vali veya kaymakam İçişleri

Bakanlığı'nın yetki alanına giren durumlarda kendi yetkilerinden taviz vermeme, direnç gösterme ve bakanlık onaylı olmadığı takdirde enstitü görevlilerine destek vermemeye kadar zorluklar çıkarmışlardır. Eğitim Bakanı Vasfi Bey ve Şükrü Kaya örneğinde de görüldüğü gibi İçişleri Bakanlığı'nın ülke içindeki etkin hâkimiyeti bu bakanlığın organize edilerek enstitü hareketine destek vermesinin ve hareketin uygulanabilmesindeki kritik önemi koordine edilememiştir.

İçişleri Bakanlığı'nın yeterli desteğinin sağlanamadığı, diğer bakanlıkların sınırlı destek verdiği enstitü hareketinin özünde İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir kırsal kalkınma projesi olmasının yasal altyapısı da yeterli derecede işletilemediğinde ek bürokratism ve zorluklar aşılammıştır. Tıpkı Saemaul Köy Liderleri gibi köye gönderilen öğretmenin yasal yetkilendirilmesi ve cezai yaptırımının bulunmasıysa reelde hiç uygulanmamış veya sınırlı uygulanmıştır. Mevcut Türk köyünün geleneksel düzeni, iktisadi-toplumsal altyapısı düşünüldüğünde özünde tek başına köyü dönüştürmesi beklenen Köy Öğretmenine yeterli cezai yetki de verilmediğinde, bu yetkisizliğin yanı sıra diğer bakanlıkların desteğinin de sağlanamadığında hareketin sınırlılıkları da ortaya çıkmaktadır.

İsmail Hakkı Tonguç'un ek bürokratik yığılmayı önlemek adına bütün enstitülerle doğrudan iletişim kurması, (ki bu aslında dönemin bütün bürokratik teamüllerini aşarak toplumsal-eşitlikçi bir anlayışın olduğunu gösterir) şikâyet ve önerilerin doğrudan en üst yetkililere ulaştırılmasının sağlanması ve hatta bizatihi kendisinin ilgili bakanlıklara, vali ve kaymakamlara yazdığı rica mektuplarına rağmen enstitüler bürokratism bir anlamda kurbanı olmuşlardır. Yeterli denetim örgütlenmesinin kurulamaması ve sorunların çözümünde genelde bireysel inisyatifler ve ricalar ile işlerin yürütülmesiyle radikal kırsal dönüşümü hedefleyen enstitülerin bu ayağında eksik kalmasına yol açmıştır.

Buradan hareketle Köy Enstitüleri, Saemaul Undong gibi bakanlıklar üstü bir organizasyonel yetiye sahip olamamıştır. Kırsal kalkınmada birçok bakanlığın birbirleriyle işbirliği yapması ve kırsal projelerde koordinenin sağlanması gibi kritik unsurlar enstitü hareketinin içinde bulunmamış, hatta eğitim bakanlığı bünyesinde bulunan Teknik Eğitim Müdürlüğü ile yeterli ortak faaliyetler yürütülemediği.

Dolayısıyla Saemaul Undong, devletin güçlü finansman kapasitesi, sosyo-ekonomik etkenlerin kendi lehine olmasının yanı sıra İşleri Bakanlığı bünyesinde bakanlıklar üstü bir otonomiye sahip olabilmiş, kırsal kalkınmada birçok bakanlık, kooperatif, banka ve benzeri devlet organları hareket için seferber edilebilmiştir. Nihayetinde otoriter rejimlerin radikal özellikler barındıran kırsal kalkınma hareketleri olması itibariyle gerek Köy Enstitüleri'nin gerek Yeni Köy Hareketi'nin sürdürülebilirliği onu uygulayan rejimin en yetkili kişilerinin desteğine bağlıdır.

Bu gibi otoriter, radikal uygulamalar genelde onu kurgulayan, uygulamak isteyen liderlerin kişisel projeleri de oldukları için başka düzen ve yapılar altında yürütülmesi, demokratik çok partili sistemlerde aynı şekilde kalması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla radikal kırsal kalkınma hareketleri olan Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi, onu uygulayan rejimlerin ürünü oldukları için yine ve ancak o rejim dâhilinde etkide bulunabilmektedirler. Rejimlerin kendi içyapısal desteklerinin sınırlı ve sıkıntılı olduğu durumlarda dış konjonktüründe değişmesiyle radikal uygulamaların yürütülmesi de böylece mümkün olamamaktadır.

5. 1. 7. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nin Siyasal-İdeolojik ve Manevi Özellikleri

Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nin siyasal-ideolojik ve manevi özelliklerine bakıldığında benzerlikler ve bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Gerek Köy Enstitüleri gerek Yeni Köy Hareketi, otoriter rejimler tarafından uygulanan, radikal özellikler barındıran kırsal kalkınma hareketleri olarak birer devlet popülizmi örneğidirler. Tepeden tabana uygulanan, devlet güdümlü birer proje olan Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi, tabanın desteğinin olmadığı hareketlerin başarıya ulaşmasının mümkün olmadığı üzerine kurgulanmışlardır. Köy Enstitüleri, şehrli niteliksiz yükseköğretim mezunları veya diğer aydın, bürokrat ya da benzeri gruplardan yararlanmak yerine köyde ancak köylülerden oluşturulacak yeni bir sınıf oluşturmaya çalışmıştır. Bir taraftan pedagojik ve kalkınmacı perspektifte üstünlüğü açıkça görülen köy eğitimi ve kalkınmasında köylü gençlerin kullanılması daha

önceki tecrübelerden alınan derslerle ilgili olurken diğer taraftan rejime yeni ve genç destekçi bir sınıf yaratılması isteği de öne çıkmıştır.

Köy Enstitülerine benzer şekilde Park rejimi de Saemaul Undong hareketini uygularken hâlihazırda varolan ve rejimin köylerdeki temsilcisi konumundaki muhtar veya benzeri eşraflardan yararlanmak yerine dikey ilerlemeye müsait, yeniliğe açık köylü gençleri tercih etmiştir. Hatta Park rejimi aydın, bürokrat veya eğitilmiş işsiz gruplardan yararlanmamış, köyün modernizasyonu ve dönüşümünde köylü ile daha iyi iletişim kurabilen, bizzat kendilerinden olan yarı bürokrat yarı köylü gençleri hareketin merkezine koymuştur. Tıpkı enstitü çıkışlı köylü gençlerde olduğu gibi hem köylü olup hem de yeniliğe açık olan, rejimin değerlerini köye taşıyacak ve yine rejimin kalkınmacı anlayışı kavrayacak, rejime destek olacak yeni bir sınıf Yeni Köy Hareketi'nde de benzer bir anlayışın olduğunu göstermiştir.

Bu bağlamda gerek Yeni Köy Hareketi gerek Köy Enstitüleri belirtildiği üzere tepeden tabana, devlet popülizmi örnekleri olduğu kadar aynı zamanda anti-elitist ve egaliteryen özellikler taşımaktadırlar. Her ne kadar başta İçişleri Bakanlığına bağlı bürokratlar, üst düzey yöneticiler ve hatta bizzat Park'ın dahi kendisinin köylülerin gelişmemişliğine eleştirel yaklaştığı örnekler anti-elitizmi muğlaklaştırmakla birlikte kırsalın mobilize edilmesi sürecinde açık biçimde anti-elitist bir noktaya varılmıştır. Şehirli aydın, işçi ve diğer muhalif grupların köyün gerçeklerini anlamadığı, ulusal kalkınma, seferberlik ve devletin güvenlik üzerine inşa edilen değerlerini paylaşmadıkları için köylülerin sadakati ve misyonları olumlanıp, yüceltilmiştir. Hatta Saemaul Undong'un ileriki aşamalarında kentçi sanayi tarafından finanse edilen kırsal kalkınma ve mobilizasyon, kırdan kente ideoloji taşınmasına evrilmiştir.

Saemaul liderlerinin şehirlerde rejimin milli kalkınma ve seferberliği “anlamayan” üst düzey şirket yöneticilerine, işçilere, üst düzey bürokratlara dersler vermesi ve endoktrinasyon sürecinde kilit rol oynaması Güney Kore'de ilginç bir egaliteryanizm ortaya çıkarmıştır. Nitekim Saemaul liderlerinin propaganda derslerinde herkesin ulusal seferberlik ve kalkınma doğrultusunda üstlendiği rol ve iş bölümü üzerinden tanımlandığı görülmüştür. Sınıfsız, zümresiz ayrıcalıksız bir

toplum içinde herkese düşen rol, ulusal seferberliği ve kalkınmayı sağlamak, milli çıkarların gerçekleşmesini sağlamaktır. Dolayısıyla ayırım sadece bu yolda üstlenilen mesleki ayırımdır. Köycülük ya da tarımcılığın olumlanması gibi duran bazı unsurlarsa yanıltıcı olmamalıdır çünkü Saemaul Undong'un arka planında yatan düşünce kentçi endüstrici anlayış doğrultusuna ticari kapitalistleşmiş kırsal birimlerin yaratılmasıdır. Köylü, kent endüstrisine ucuz iş gücü ve tarımsal ürün sağlamakla yükümlüdür ve diğer kalanlar piyasacı bir mantık çerçevesinde üretime dönük, kâr maksimizasyonu doğrultusunda ticari tarıma yönelmelidirler.

Köy Enstitüleri'de Yeni Köy Hareketine benzer şekilde tepeden tabana yürütülen, tabanın desteğinin sağlanmadan projenin başarıya ulaşamayacağını kavrayan, rejime yeni bir destekçi sınıf yaratmak isteyen bir harekettir. Tıpkı Saemaul Undong'da olduğu gibi elitizm barındırmasına, köylülerin üst düzey yöneticiler ve rejimin önde gelen aydınları tarafından küçük görüldüğü örneklerle rağmen köycülük bağlamında devlet popülist, anti-elitisttir. Özellikle hareketi yürüten kilit isimlerin kentli aydın ve bürokrat sınıfına yönelik eleştirel görüşleri ve yaklaşımları köyün ve köylünün yüceltilip, ulusun temel birimi olarak görülmesinde anti-elitist eğilimi göstermektedir.

Köy Enstitüleri, diğer yandan Kemalist halkçılığın köycü kolu olduğu kadar aynı zamanda bu halkçılığın sınıfsız, zümresiz, meslek ayırımına dayanan, sınıf ayırımı ve çıkar gruplarını gözeten görüşlerini paylaşmaktadır. Köylünün ulusal kalkınma ve seferberlikte üstlendiği rolün diğer birim ve gruplardan aşağı kalmadığını ve köylünün ulusu oluşturan temel olduğu görüşü tam da anti-elitist Kemalist halkçı-köycü özellikleri tanımlamaktadır. Bu çerçevede uygulamada her ne kadar devlet kademelerinin, bürokratların elitist ve ayırımcı yaklaşımlarına rağmen toplumsal-eşitlikçi ya da egaliteryen bir düşünceye sahip Köy Enstitüleri, Kemalist rejimin her ne olursa olsun halka inebildiği yegâne hareket olmuştur. Köylü çocuklarının Talip Apaydın örneğinde görüldüğü gibi Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü ziyaret eden İnönü'ye farklı yemek çıkarılmasını eleştirdiği gibi ilginç bir egaliteryanizm ortaya çıkmıştır.

Bu örnekler çoğaltılabilir. Yeni Köy Hareketi'nde de bakanların eşlerinin

Saemaul Köy Liderleri'ne yemek yapması, üst düzey bürokratların inşaatlarda bizzat çalışması ya da Saeamul Liderleri'nin Park'ın kabinelerine katılması, başkanlık sarayında ağırlanması gerek Köy Enstitüleri'nin gerek Yeni Köy Hareketi'nin benzer egaliteryen yaklaşımları olduğunu ortaya koymaktadır. Her iki hareketin toplumsal-eşitlikçi halkçılık ile kurumsalcı-bürokratik halkçılık arasında gerilimleri olmakla birlikte daha önce ülke toplumlarının görmediği ilginç bir egaliteryen söylem ve uygulamalar gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan Köy Enstitüleri'nin kırsal kalkınmacı mantığının arkasındaysa tarımsal üretime dayalı birikim rejimini en verimli şekilde sağlayarak sanayileşme mantığının korunduğu, köycülüğün sürdürülmesi yatmıştır. Kemalist rejimin kalkınmacı anlayışı sanayileşmeyi arzulamakla birlikte gerek sosyal mobilizasyonun sınırlı olması gerek ülkenin üretim rejiminin kırsala bağımlı olması ve daha geri planda olmasına rağmen köylülerin köylü sınıf bilincinin korunması gibi öğeler çerçevesinde Yeni Köy Hareketi'nin aksine köycü-tarımcıdır. Bu durum finansal realitelerle ya da rejimin kırsaldaki meşruiyetinin sağlanması ve bu sınıfın ulusal ekonomiye entegre edilmesinin ivediliğiyle doğrudan bağlantılı olmakla birlikte Köy Enstitüleri'ni Yeni Köy Hareketi'nden ayıran esas unsur Yeni Köy Hareketi'nin kentçi endüstrileşmeden asla vazgeçmemesidir. Bu doğrultuda kırsala yüklenen misyon kent endüstrisini beslemektir. Köy Enstitüleri örneğindeyse kalkınmacılık Kemalist rejimin benimsediği bir yaklaşım olmakla birlikte Park rejiminin kalkınmacılığı çok daha piyasacıdır ve kapitalistleşmiştir. Köy Enstitüleri'nin içerisinde tarım kooperatifleri kurmak suretiyle köylünün ürününü piyasa şartlarına göre üreterek gelirinin artırılması, üretimin çeşitlendirilmesi ve köycü endüstri örnekleri Saemaul Undong'daki gibi mevcut olmakla birlikte Park'ın kentçi endüstri "önce sanayi sonra kırsal" düşünce yapısı çok daha keskindir.

Saeamul Undong böylece tepeden tabana uygulanan, bir devlet popülizmi örneğidir. Eklektik bir anti-elitizm sahiptir ancak bu anti-elitizm daha sonra kendisini açık şekilde gösterirken sınıfsız, zümresiz, çıkar grupları ve sınıfların çıkarlarının ulusal güvenlik ve kalkınma hedefi doğrultusunda etkisiz kılındığı anlamda halkçı veya egaliteryendir. Köycü ya da tarımcı söylemler barındırsa da

Park rejimi kentçi endüstrici görüşlerini korumuş, köylülerin proleterleşmesinin engellenmesi veya kendi sınıfının bilincinde bir köylülük yaratmak gayesine sahip olunmamıştır. Rejimin ideolojik değerlerinin köye taşınarak köylülerin günlük yaşamına müdahale edilmesini içeren bir otoriteryanizm, hegemonik söylem Yeni Köy Hareketi'nin Park rejiminin ideolojik aygıtı olduğunun ise açık göstergesidir.

Köy Enstitüleri'de tıpkı Yeni Köy Hareketi gibi kalkınmacı (farklı mantıkta), tepeden tabana uygulanan, devlet popülist, anti-elitisttir. Kırsalın dönüştürülmesi doğrultusunda elitist özellikler ve düşüncelere sahip olsa da daha önce örneğinin görülmediği egaliteryanist yaklaşım ve faaliyetlere sahip olmuştur. Mamafih Köy Enstitüleri'nin Yeni Köy Hareketi'nden ayıran ikincisinin birincisine göre köycü olmaması, kent sanayileşmeci olmasıdır. Bu durum iki ülkenin ilgili bölümde bahsedildiği üzere mevcut koşullarının kritik etkisinin bir sonucu olmakla birlikte Güney Kore'de köylülerin şehirli işçiler olmasına engel olunmamıştır. Köy Enstitüleri örneğindeyse devlet yetkilileri her ne kadar yegâne etkin hâkim görüş olmamakla birlikte köylü sınıfı fikrine daha yakın durmuşlardır. Bu da doğal olarak kalkınmada tercih edilmek durumunda kalınan tarımsal üretim rejiminden sağlanan birikim ile sanayi yatırımları yapma olgusuyla birebir bağlantılıdır.

5. 1. 8. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi'nde Milliyetçi Söylem ve Geleneksellik ile İlişkisi

Yeni Köy Hareketi ve Köy Enstitüleri'nin otoriter rejimler tarafından uygulanan kalkınma hareketleri olmasının yanı sıra yeni kurulan ulus inşacı bir süreçte yer almalarıdır. Doğal olarak her iki hareket onu uygulayan rejimlerin siyasi, ideolojik, kültürel, iktisadi-toplumsal ajandaları doğrultusunda şekillenirken yine rejimlerin kendi özelliklerini taşıyan ulus inşacı süreçte kaçınılmaz olarak devletin ideolojik aygıtları olmuşlardır. Bu çerçevede her iki hareket tehdidin gerçek olup olmamasından ziyade anti-komünist özellikler barındırmaktadır. Anti-komünizm Park rejiminde çok daha belirgin olurken Kemalist rejim açısından birincil tehdit değildir. Muhalefetin etkisizleştirilmesi ve köye rejimin değerlerinin taşınması her iki

harekette de görülür. Her iki harekette devletin ideolojik aygıtı olarak hegemonyel söylemin taşıyıcısıdır ve yeni bir milliyetçi anlayışı halka benimsetmeye çalışmaktadırlar. Enstitüler, Türkiye’de seküler anlayış üzerine kurgulanan, ırkçı olmayan, Batı ile entegre, kalkınmacı modernist bir ulusalcılığa dayanırken, Saemaul Undong çok daha keskin ölçekte anti-komünist, iktisadi kalkınmacı, sağ milliyetçidir.

Her iki hareketin kırsal nüfusu odak noktasına koyması bakımından içinde bulunduğu uluslararası konjonktür ve yine milliyetçiliği kırsala taşınması gayesi oldukça etkidilirdir. Park Chang Hee rejimi 1960’lı yılların ve 1970’lerin başında Soğuk Savaşın gerginliği yüksek ortamında kırsal nüfusu anti-komünist bir Kore milliyetçiliği üzerinden ulus inşasına tabi tutmuştur. Bu çerçevede Saemaul Undong, milliyetçi ve ulus inşacı gayesiyle 1970’lerin ortalarında da gerek Kore Yarımadası gerek Vietnam ve benzeri örneklerle yayılcı olarak nitelendirdiği komünizme karşı köylüyü mobilize ve endoktrine edere savaş tehdidine karşı bu duyguları canlı tutmaya çalışmıştır. Benzer şekilde Köy Enstitüleri’de Kemalizmin ulus inşası sürecinde köylüye milliyetçi duyguların taşınması ve hatta köylülerin Türkleştirilmesi politikasının temel araçlarından birisi olmuştur. II. Dünya Savaşı’yla birlikte Köy Enstitüleri’nin ulus inşacı yapısı ve güvenlikçi devlet aygıtına toplumsak destek sağlayacak kurulumu olası bir savaş ve işgal tehdidi karşısında köylülerin milliyetçi duygularının canlı tutulması işlevini de üstlenmiştir. Dolayısıyla her iki hareket de dış tehdidin ve olası bir işgalin ihtimal dâhilinde olduğu yıllarda nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylü kitleleri organize, mobilize ve endoktrinize etme işlevini üstlenmişlerdir.

Her iki hareketin geleneklerle olan ilişkisindeyse benzerlikler ve farklılıklar vardır. Köy Enstitüleri, ona yapılan muhalefette de görülebildiği gibi çok daha keskin dini değerlerin ve öğelerin hâkim olduğu bir coğrafyada seküler bir anlayış ve ahlak getirmeye çalışmıştır. Bu durum ona yönelik muhafazakâr-dindar çevrelerden yoğun eleştiri getirirken, enstitülerin modernist kimlikleri Türkiye’de siyasi kutuplaşmanın da merkezinde yer almıştır. Enstitülerin seküler-modernist yaklaşımları ve buna dayalı yeni ulusalcı değer ve ahlakın köye taşınması aynı zamanda köyün geleneksel ve bazı durumlarda ilkel eğilim ve anlayışlarıyla, gelenekleriyle çakışmıştır.

Saemaul Undong'da da benzer bir yaklaşım olmakla birlikte Türkiye'deki çakışma ve karşı tepki çok daha serttir.

Saemaul Undong'da hâlihazırda kırsala etkin olan, Konfüçyanist hiyerarşik toplumsal anlayış ile çelişmiş, yeniliğe açık gençler aracılığıyla eski nesillerin sanayi öncesi davranışlarını kırmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda köy geleneklerinden işbirliği ve yardımlaşmayı, imece usulünü çağrıştıranları aradan seçip hareketin içine katan Saemaul Undong, kırsaldaki mevcut itaatkâr, kadını ikinci plana atan Konfüçyan anlayışı kırma yönünde hareket etmiştir. Saemaul Undong'un kırsaldaki konfüçyanist itaakârlığı kırma yönündeki esas fark ise köylünün kendi arasındaki hiyerarşizmin kırılması ancak devlete itaatin sürdürülmesidir. Köy Enstitüleri'de bu çerçevede da mevcut geleneksel yapıya, dini hurafe ve anlayışa karşıdır. Her iki hareketin bu yöndeki en pozitif katkısı etkisi veya niyeti ne olursa olsun kadına verilen önemdir. Yeni Köy Hareketi'de Köy Enstitüleri'de kadın Saemul Liderleri veya kadın Köy Öğretmenleri gibi içinde buldukları toplumda kadına biçilen ikinci sınıf role karşı durmuş ve kadının toplumsal-iktisadi açıdan ön plana çıkarılmasına çalışmışlardır. Bu yöndeki etkilerinin başarısı sorgulanabilir olmakla birlikte kırsalın ilkel toplum yapısı çerçevesinde geleneksel yapıyı kadın lehine kırmaya çalışmışlardır.

Hareketlerin maddi-manevi öğeleri arasındaki ilişkiyse yine onları uygulayan rejimlerin ekonomik, siyasi, ideolojik ve kültürel hedefleri ve kapasiteleriyle doğrudan bağlantılıdır. Köy Enstitüleri örneğinde görüldüğü gibi hareketin maddi hedefleri kırsalın dönüşümü, köyün modernize edilmesi, çiftçinin üretiminin arttırılmasıyken kültürel- manevi hedefler rejime sadık yeni bir milliyetçiğin kırsala taşınmasıdır. Yeni Köy Hareketi'de benzer maddi ve manevi hedefleri taşımış, hem maddi hedefler hem de manevi-ruhani mobilizasyon öne çıkarılmıştır. Nitekim her iki hareketin “yapabiliriz” söylemi bu noktada tesadüf değildir. İnsan iradesiyle, işbirliği ve yardımlaşmayla en zor işlerin üstesinden gelinebileceği fikri her iki hareketin manevi-ruhani ortak özelliğidir. Özellikle yapmak ve bir şeyler üretmek fikri her iki hareketin kalkınmacı yanını göstermektedir.

Diğer taraftan Köy Enstitüleri'nin eleştirildiği konuların başında hareketin

manevi özelliklerinin öne çıkarak maddi öğeleri manevi öğelerle değiştirme fikrine sahip olunmasıdır. Bununla birlikte Saemaul Undong'da da görüldüğü gibi bu görüşün yani manevi öğelerin maddi öğeleri değiştirebileceği yönündeki algı her iki hareketin maddi yetersizliğe veya sınırlılığa ulaştığı, sahip olduğu noktada belirginleşmektedir. Köy Enstitüleri'nde bu durum mevcut finansal yetersizlikler üzerinden hareketin girişildiği noktada uygulamada çıkan sıkıntılarla daha belirgin olmakla birlikte devletin yoğun finansal desteğine dayanan Yeni Köy Hareketi'ne bu destek kesildiğinde hareket manevi-ruhani bir hal almıştır. Dolayısıyla maddi-manevi öğeler arasındaki ilişki maddi öğelerin yanında maneviyatın işlerlik kazanabildiği ancak tek başına manevi öğelere dayanıldığı takdirde maddi özellik ve öğeleri değiştirmenin mümkün olmadığıdır. Maddi değişimin ve desteğin sağlanmadığı noktada manevi öğelerin de ister istemez zayıflamaktadır. Köy Enstitüleri hareketinin yaygınlaşmasında ve istenilen etkiye sınırlı ölçüde ulaşılmasında en önemli etkenlerin başında maddi imkânsızlıkların gelmesi ve manevi öğelerle maddi öğelerin değiştirilebileceğine olan inanç, 1970 sonlarında Yeni Köy Hareketi'nin manevi-ruhani yanının ağırlık kazanmasıyla kendisini göstermiştir. Yüksek fiyattan pirinç alımının durdurulması ve temel altyapı projelerinin genelde tamamlanmış olmasıyla birlikte manevi-ruhani bir hal alan harekete olan ilgide bununla bağlantılı bir şekilde dramatik biçimde azalmıştır.

Her iki hareketin eğitim ve kalkınma arasındaki ilişkisi eğitimsiz kalkınma olup olmayacağı ya da kalkınmanın eğitimden bağımsız sürdürülüp sürdürülemeyeceği meselesine bir noktaya kadar açıklık getirebilmektedir. Köy Enstitüleri, iktisadi ve eğitimsel gereklilikler doğrultusunda bahsedildiği gibi dönemin iktidarının her ikisini (ve diğer siyasal, ideolojik, kültürel hedefleri) asgari maliyet azami sonuç elde etmek istemesi neticesinde birçok tecrübenin ardından ortaya çıkmıştır. Enstitüler öncelikle eğitime yatırılan paranın ekonomik geri dönüşümü olması gerektiği gibi oldukça geçerli argümanlara sahiptir. Tonguç'un düşünce yapısında eğitime ekonomik olanaksızlıkları hiçe sayarak yatırım yapılması, ekonomiye entegre edilmemiş bir eğitim eleştirilmektedir. Enstitü hareketi bu doğrultuda dönem itibarıyla hem eğitim hem toplumsal-iktisadi dönüşüm için en

pragmatik ve işlevsel çıktıdır. Uygulandığı dönemdeki iktisadi durumda göz önüne alındığında enstitü hareketi hem kırsalın kronik eğitimsizlik ve geri kalmışlığını çözmek hem de asgari maliyet ile kırsalın eğitim yoluyla kalkındırılıp tarımsal üretimin arttırılması, temel ihtiyaç malzemelerinin üretilmesine yönelik rejimin ihtiyaçlara cevabıdır.

Ancak eğitim olmadan kalkınma olmayacağı görüşü de ancak bir noktaya kadar geçerlidir. Güney Kore’de görülebildiği üzere enstitülerin aksine her ne kadar okuryazarlık meselesi ve temel eğitim sorunu Yeni Köy Hareketi öncesi süreçte çözülmüşse de teknik eleman açığı acil bir sorun almıştır. Sözel mezunların mevcut istihdam olanaklarından fazla olması işsizlik veya alınan eğitimden farklı bir işte çalışılmasına neden olmuş, teknik eğitime toplumun geleneksel özelliklerinin de etkisiyle yeterli ilgi gösterilmemiştir. Buna rağmen yani teknik okullara ilginin görece az olması, sözel mezun sayısının fazlalığı dönem itibariyle Güney Kore’nin kalkınma hamlelerini büyük ölçekte etkilememiş ancak orta-uzun vadede etkileme potansiyeli göstermiştir.

Türkiye’de de 1930’ların başından itibaren niteliksiz mezun ve iş gücü sorunu ortaya çıkmış ve birçoğu memur, bürokrat olmak gibi katma değeri düşük, ihtiyaçtan fazlası alanlara yönelmişlerdir. Türkiye örneğinde dikkat çeken ayrıntıysa teknik okul veya üniversite mezunlarının istihdam edilebileceği sanayileşmenin 1930’ların başında mevcut olmamasıdır. Ancak devletçi sanayileşme hamleleri doğrultusunda kurulan sanayi, ağır sanayi ve diğer üretim merkezlerinin kurulmasıyla normalleşmiş, verilen teknik mezunlar devletin kurduğu sanayi tesislerinde istihdam edilip, ulusal ekonomiye performans odaklı katkı sağlayabilmişlerdir. Ortaya çıkan tablo eğitim ile ekonomi arasında bir ilişki kurulması gerektiği, eğitimin tek hedefinin ekonomik ihtiyaçlara göre düzenlenmesi olmamakla birlikte ekonomik realitelere uyumlu olması gerektiğidir. Güney Kore ve Türkiye örneğinde görüldüğü gibi salt eğitim ile ekonomik sorunların çözülemediği, eğitimin işler kılınması ve işlevsel hale gelebilmesi için belirli bir kalkınmanın da eş güdümlü şekilde yürütülmesinin önemi arz etmiştir.

SONUÇ

Güney Kore’de Saemaul Undong veya Yeni Köy Hareketi, Türkiye’de Köy Enstitüleri farklı dönemler, kültürel ve dini yapılar, toplumsal-iktisadi ve siyasi-ideolojik özelliklere sahip olmalarına rağmen geliştirmekte olan ülkelerin kalkınma stratejilerini çok boyutlu bir şekilde ortaya koyabilen özgün örneklerdir. Hareketler hangi açıdan ele alınırsa alınsın kaçınılmaz olarak uygulandıkları dönemlerin çok boyutlu özelliklerini yansıtmışlardır.

Geliştirmekte olan ülkelerde kırsal kalkınmanın arkasında yatan motivasyonların neler olduğu, iktisadi nedenler ve kaygıların yanı sıra siyasi, ideolojik, toplumsal ve kültürel ihtiyaçlara cevap verilmesi arayışı yine geliştirmekte olan ülkelerin aydın, bürokrat, politikacı ve askerleri arasında en üst seviyede olmuştur. Post kolonyel ve benzeri ülkelerde gelişmiş ülkeleri hızlı biçimde yakalama düşüncesi yönetici elitlerde oldukça yaygın bir düşünce olurken ülkelerin farklı özellikleri, tarihsel dönemler bu düşüncelerin tatbik edilmesinde farklı yolların tercih edilmesini beraberinde getirmiştir. Her ülkenin farklı bir gelişim hikayesi ve kalkınmada izlediği yol olmakla birlikte sosyal ve iktisadi fenomenlerin çıkış noktalarında önemli benzerlikler de bulunduğu Güney Kore ve Türkiye örneklerinde gözlemlenmiş, bu benzerlikler ve farklılıklar Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri’nde açıkça ortaya konulabilmiştir.

Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri’nin karşılaştırılması geliştirmekte olan ülkelerde kırsal kalkınmada izlenen farklı yolları göstermekte ve ülkelerin farklı özellikleri, iç ve dış etkenlerin kalkınmanın şeklini nasıl etkilediğini açık biçimde göstermektedir. Geliştirmekte olan ülkelerin kalkınmacı anlayışlarının yanı sıra otoriter yönetimlerin içsel çelişkileri ve kalkınmacı yaklaşımları, elitlerin düşünce biçimleri, ülkelerin toplumsal-iktisadi yapısı ve uluslararası sistemik durum-konjonktür de kalkınmanın biçimini yoğun biçimde etkilemektedir. Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri hakkındaki farklı yorum ve görüşlere rağmen her iki ülkede geliştirmekte olan ülkelerin hızlı biçimde gelişmiş olanları yakalamada radikal politikalar

izlemelerinin bir yansımasıdır.

İçinde buldukları uluslar arası düzen, iç ve dış etkenler, bölgeler ve benzeri farklılıklara rağmen, hatta izledikleri sanayileşme stratejilerindeki farklılıklara rağmen Kemalist rejim de Park rejimi de kalkınmacı devlet sınıfına girmektedir. Sanayileşmede 1930'ların Türkiye'sindeki durum ile 1960'ların Güney Kore'sinde uluslararası konjonktür ve iç etkenlerin farklılıkları izlenen stratejilerin de farklı olmasına neden olmakla birlikte kalkınmacı devlet anlayışını değiştirmemiştir. Bu yönüyle kalkınmacı devlet anlayışı Türkiye'de Kadro dergisi çevresinde tartışılan "üçüncü yol" ile Doğu Asya kalkınmacı devletlerinin merkezi planlama ile piyasa ekonomisinin harmanlandığı bir ekonomi politikası izlemesiyle kesişmektedir.

Bu bağlamda gerek Kemalist rejim gerek Park rejimi, Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi girişimlerini başlattıklarında siyasi, ideolojik, eğitsel ve iktisadi motivasyonlarla hareket edip rejimlerinin meşruiyetlerini muhafaza etme güdüsüne sahip olmuşlarsa da kalkınmacı anlayışlarının özünü korumuşlardır. 1930'ların başından itibaren kırsal kalkınmada yeni bir model izlenerek nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylüye ulaşılması Kemalist rejimin kalkınma fikri haricinde bir diğer başlıca motivasyonu olurken, Park rejimi de 1960'ların sonundan itibaren ortaya çıkan baskı ve kriz neticesinde kırsal nüfusun kazanılması ihtiyacını hissetmiştir. Bu yönleriyle Saemaul Undong ve Köy Enstitüleri kalkınmacı devlet anlayışının haricinde mevcut rejimlerin rejim güvenliği ikilemelerine yönelik baskılara verilen çözüm arayışı ve cevabı olmuştur.

İktisadi realitelerin Kemalist rejim ve Park rejimini kırsalda yeni bir tür, geniş ölçekli kalkınma modeli izlemeye itmesinin yanı sıra rejimin değerlerinin kırsala taşınması işlevi de her iki hareketin yadsınamaz özelliğidir. Dolayısıyla Yeni Köy Hareketi'de Köy Enstitüleri'de otoriter rejimlerin ideolojik aygıtlarıdır ve köylünün günlük yaşamına müdahale etme isteğinin birer yansımasıdır. Bu yönüyle amaçlarının kırsalın dönüşümünün sağlanması, köyün canlandırılması olmasının haricinde Saemaul Undong'da Köy Enstitüleri'de benzer araçlar kullanarak günlük yaşamı etki altına alıp, rejimin değerlerini taşımaya çalışmışlardır. Saemaul Liderleri ve enstitü çıkışlı Köy Öğretmenleri, Park rejimi ve Kemalist rejimin ideolojik

araçlarıdır.

Bu durum güncel siyasi ve akademik tartışmalarda mevcut konjonktürün etkileri dâhilinde tartışma konusu olmakla birlikte her iki hareketin dönemsel özellikleri göz önüne alınmadan analiz yapmak yanlış sonuçlar doğurabilecektir. Kemalist rejim de Park rejimi de şüphe götürmez biçimde otoriter rejimlerdir ve otoriterliklerinin seviyesi kimilerine göre daha fazla baskıcı kimilerine göre hafiftir. Bununla birlikte her iki ülkede de demokrasinin gelişmesi için mevcut şartların oluşup oluşmadığı ayrı bir sorunsaldır. Kemalist Türkiye ve Park Güney Kore'sinde (ikincisinde sanayileşme daha etkindir) demokrasiden söz etmek mümkün değilse de bu ülkelerin (rejimlerin) dönem itibariyle çevrelerinde işleyen bir demokrasinin olup olmadığı, uluslararası sistemlerin geçiş dönemlerinde oldukları genelde göz ardı edilmektedir. Diğer yandan Saemaul Undong'unda Köy Enstitüleri'nde post-kolonyel ülkelerde görülen ulus inşası süreciyle doğrudan ilişkisi vardır ve bu süreç çeşitli sancılar, baskıları da beraberinde getirmektedir.

Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi gibi otoriter yönetimlerin radikal kalkınma hamleleri aynı şekilde mevcut otoriter rejim çerçevesinde düşünülmelidir. Özellikle her iki hareketin içeriği ve özellikleri bunların aynı şekilde demokratik, çok partili bir sistemde uygulanmasını mümkün kılmamaktadır. Girişimin yürütülmesi sürecinde alınabilecek radikal kararlar olumsuz ya da olumlu sonuçlar doğurmasının yanı sıra seçmenin oyuna talip olan parti siyasetinin yapısına uygun değildir. Otoriter rejimlerin uyguladıkları kalkınma programları uygulama safhasında bazı grupların mağduriyetlerine ve aleyhine işler ancak hızlı kalkınma açısından birçok yönüyle otoriter yönetimler demokratik süreçlerin seçmen oyu hassasiyeti veya baskı-çıkar grupları karşısında daha otonom bir konumda da bulunabilir. Nitekim demokratik siyasi teamüllerin toplum nezdinde kök salmadığı ve demokrasinin en minimal modeli olan serbest-rekabetçi seçimler şeklinde ele alınması siyasetçilerin kısa vadeli plan ve programlar yapmalarına neden olabilmektedir. Seçim odaklı vaatler ve politikalar bir süre sonra popülist bir çehreye eriştiğindeyse toplumsal-iktisadi açıdan uzun vadeli reformların uygulamaya konulması tam ölçekli bir şekilde mümkün olamamaktadır.

Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi, otoriter kalkınmacı devletlerin kırsal kalkınma modelleri olarak günümüz demokrasi anlayışında değerlendirildiğinde ilk bakışta ortaya totaliter bir endoktrinasyon süreci çıkmaktadır. Bununla birlikte hareketin otoriter yönetimlerin hızlı karar alma süreçleri, sorunun tespiti ve çözümü noktasında ellerindeki araçları etkili şekilde kullanabilme kapasitesi uzun vadeli kalkınma planlarını uygulamada kolaylıklar sağlamaktadır. Köy Enstitüleri hareketi her ne kadar Kemalist rejimin somutlaşmış, bir kurum olarak canlanmış hali olarak değerlendirilip eleştiri konusu olmaktaysa da Türkiye’deki kronik eğitimsizlik sorununu çözmeye tecrübelerin son aldığı şekil olması bakımından en kapsamlı gerçekçi yaklaşımların başında gelmektedir.

Dönemin iktisadi, toplumsal, eğitsel ve siyasi sorunlarını asgari maliyet azami verim ile çözüme hususunda Köy Enstitüleri sistemli bir çözüm sunma potansiyeli barındırmıştır. Her ne kadar Türkiye’de kırsalın kalkınması, köyün ve köylünün dönüşümü gibi yüzyıllara dayanan bir meselenin sadece eğitim, köy öğretmeni ile çözülmesi mümkün değilse de Köy Enstitüleri anlayışı, yöntemleri ve arkasında yatan eğitsel-iktisadi mantık dönemin Türkiye’inde temel eğitim, teknik-mesleki bilgi sorununu çözmeye dönemini aşan bir model ortaya koyabilmiştir.

Benzer şekilde Saemaul Undong’da Park rejiminin otoriter kalkınmacı rejiminin azalan meşruiyetini kırsalda tekrar tesis etmek ve kır-kent arasında açılan gelir-gelişmişlik farkının kapatılması, köyün geliştirilmesi motivasyonu ile harekete geçmiştir. Ancak hareketin otoriter bir rejimin endoktrinasyon aracından, devletin ideolojik aygıtı olmasına kadar hakkındaki olumsuz görüşler bir yana bırakıldığında Saemaul Undong, Kore tarihinde devletin köyün kalkınmasına ne sebeple olursa olsun en kapsamlı ve sistematik bir şekilde eğildiği bir kırsal kalkınma hareketidir. Birçok açıdan bazı birey ve grupların mağduriyetine, sefaletine ve benzeri olumsuzlukların yol açmasına yol açtığı yadsınamaz bir gerçek olan Yeni Köy Hareketi’nin diğer boyutunda köylülerin harekete katılımı ve olumlu görüşlerinde devletin köye neredeyse ilk defa geldiği şeklindeki algıdır. Saemaul Undong’un Güney Kore’nin günümüzdeki ekonomik seviyesine katkısı veya “Han Nehri Mucizesi”nde aldığı pay tartışmalı olsada genel kalkınma başarısından pay aldığı

görülmektedir.

Diğer yandan Köy Enstitüleri Türkiye'deki siyasi ve ideolojik çatışmanın merkezine oturacak derecede siyasileştirilmiş bir konu olarak derin bir kutuplaşma üzerinden yorumlanmaktadır. Farklı grupların din ve muhafazakârlık üzerinden okulların yozlaşmış olduklarına yönelik saldırıları tamamen siyasi-ideolojik çizgide olup, hareketin gerçek eksikliklerine yönelik tespitlerden uzak olurken enstitü taraftarları açısından enstitülerin kapatılması Türkiye'nin günümüzde yaşadığı sorunların başlıca sebeplerinden birisidir. Ortaya konulan görüşlerin uç sınırlarda gezdiği ve Köy Enstitüleri hareketinin gerçek amaçları, nedenleri ve kökenleri anlaşılardan yorum yapıldığı bu çerçevede gözlemlenirken Köy Enstitüleri'nin kapatılması veya enstitülerin ortaya attığı pedagojik sistemin Türkiye'de terk edilmesi uzun yıllar yerine alternatifi konulamadığı düşünüldüğünde objektif olarak gelişme sürecinde kayıpların yaşanmasına neden olmuştur.

Köy Enstitüleri bir anlamda sihirli değnek gibi sorunları çözebilecek bir kurtuluş reçetesi olmamakla birlikte temel eğitim, teknik-mesleki sorunların çözümü konusunda daha sonraki yıllarda yerine özgün bir eğitim kurumu, modeli getirilemediği ölçüde sorunlara yönelik en kapsamlı çözüm önerisidir. Köy Enstitüleri'nin kapatılması veya Türkiye'nin sonraki yıllarda kalkınmada ve demokratik konsolidasyonda yaşadığı sorunlar Köy Enstitüleri'nin pedagojik, toplumsal-iktisadi yönünün özgünlüğünü azaltmamakta hatta geriye bakıldığında arttırmaktadır.

Uygulandıkları otoriter rejimlerin kırsalın gündeli hayatına müdahalede yine kırsaldan devşirilen rejimin taşıyıcılarının yaratılması örneği eğitim ve iktisadi anlamda sorunların çözümü gayelerinde olduğu gibi oluflanamasa da Köy Enstitüleri ve Yeni Köy Hareketi devletin ideolojik aygıtlar yaratması ve hegemonyel söylemin taşınmasında ilginç birer örnek olarak öne çıkmaktadır. Anti-elitist tavırları, devlet popülist ve egaliteryen anlayışları her iki hareketin otoriter rejimlerinin çıkarlarıyla doğrudan bağlantılı olduğunu gösterirken meşruiyet arayışında olan otoriter rejimlerin kitlelere değer taşıma ve onları kontrol etmede benzer bir metodolojinin uygulandığını göstermektedir. Köy Enstitüleri ve Yeni Köy

Hareketi'ni bu noktada özgün kılan husus farklı dönem, kültür, bölge ve toplumsal-iktisadi yapıdaki farklılıklara rağmen Türkiye ve Güney Kore'de otoriter rejimlerin benzerliklerini, sınırlılıklarını, başarabildiklerini ortaya belirgin şekilde koyabilmesidir.

Buradan hareketle araştırmanın çıkış noktasında her iki hareketin karşılaştırılmasının ne ölçüde geçerli olduğu sorusu geriye kalmış ve gelinen noktada makro ölçekte gelişmekte olan ülkeler ki buna post-kolonyel ülkeler tanımlaması da dâhil edilebilir, mikro ölçekte Türkiye ve Güney Kore kalkınma ve modernleşmesi üzerine belirli bir şablon ortaya çıkmıştır. Her iki hareket ile ilgili dönemsel, siyasal ve ideolojik yorumlar öznel etkenlerle birlikte değişiklik gösterebilmekle birlikte gerek Saemaul Undong gerek Köy Enstitüleri elde ettikleri ve sınırlılıklarıyla kendi ülkelerinin tarihsel gelişiminde kritik öneme sahiptirler.

Ortaya çıkan tabloda her iki hareketin başarı veya başarısızlıklarına, gerçekleştirebildikleri ve gerçekleştiremediklerine veya sınırlılıklarına rağmen kırsalın dönüşümü ve kalkındırılmasında Türkiye ve Güney Kore açısından hem ulusal hem uluslararası anlamda iki özgün hareket olduğudur. Dolayısıyla son tahlilde gerek Yeni Köy Hareketi ve gerek Köy Enstitüleri gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş olanlar seviyesine ulaşmada ortaya konulan radikal çözüm örnekleri olması bakımından farklı örnekler ve izlenen yolları açık biçimde ortaya koyabilmektedir.

KAYNAKÇ A

Saemaul Undong:

Abafita, Jemal, Fikadu Mitiku ve Kim Kyung Ryang:	“Korea’s Saemaul Undong (New Village Movement): A Model for Rural Development in Ethiopia?,” Journal of the Korean Society of International Agriculture , c. 25, no. 3, Eylül 2013, s. 217-230.
Asian Development Bank:	The Saemaul Undong Movement in the Republic of Korea: Sharing Knowledge on Community-Driven Development , Mandaluyong, Philippines, Asian Development Bank, 2012.
Baek, Glenn:	“Park Chung-hee’s Vietnam Odyssey: A Study in Management of the U.S.-ROK Alliance,” Korean Journal of Defense Analysis , c. 25, no. 2, Haziran 2013, s. 147–170.
Boyce, James K., Peter Rosset ve Elizabeth A. Stanton:	“Land Reform and Sustainable Development,” Political Economy Research Institute Working Paper Series , no. 98, Haziran 2005, s. 1-22.
Boyer, William W. ve Byong Man Ahn:	Rural Development in South Korea: A Sociopolitical Analysis , Cranbury, NJ, Associated University Presses, 1991.
Breen, Michael:	The Koreans: Who They Are, What They Want, Where Their Future Lies , New York, St. Martin's Press, 2004.
Choe, Chang Soo:	“Key Factors to Successful Community Development: The Korean Experience,” Institute of Developing Economies

	Discussion Paper , no. 39, Kasım 2005, s. 1-15.
Pyeong Ik Choe, Chi-Sun Oh ve Chan Ho Choi:	Saemaul Undong and ODA (Korece), Cheongyang, Korea International Culture University of Graduate, 2014.
Chowdhury, Anis ve Iyanatul Islam:	The Newly Industrialising Economies of East Asia , London, Routledge, 1993.
Cumings, Bruce:	Korea's Place in the Sun: A Modern History , New York, W. W. Norton & Company, 2005.
Douglass, Mike:	"The Saemaul Undong: South Korea's Rural Development Miracle in Historical Perspective," Asia Research Institute Working Paper Series , no. 197, Şubat 2013, s. 1-34.
Eom, Seok-Jin:	"The Rural Saemaul Undong Revisited from the Perspective of Good Governance," Korean Journal of Policy Studies , Vol. 26, No. 2, 2011, pp. 17-43.
Fxtop:	"Converter in the Past," (Çevrimiçi) http://fxtop.com/en/currency-converter-past.php .
Han, Do Hyun:	Saemaul Undong (New Community Movement): Korea's National Community Development for Rural Modernization , Seoul ve Washington, KDI School ve World Bank Institute, 2013, s. 115-129.
Han, Do Hyun:	"The Experience of Village Leaders During the Saemaul Movement in the 1970s: Focusing on the Lives of the Male Leaders," Confucianism, A Habit of the Heart: Bellah, Civil Religion, and East Asia , Ed. Philip J. Ivanhoe, Sungmoon Kim, Albany, NY, State University of New York Press, Albany, 2016, s. 139-168.

Han, Do Hyun:	The Successful Cases of the Korea's Saemaul Undong (New Community Movement) , Gwacheon, Ministry of Strategy and Finance, 2012.
Han, Seung-Mi:	"The New Community Movement: Park Chung Hee and the Making of State Populism in Korea," Pacific Affairs , c. 77, no. 1, İlkbahar 2004, s. 69-93.
Hirose, Iwao:	Egalitarianism , Abingdon, Oxon, England ve New York, Routledge, 2015.
History Channel:	"Jeju Massacre," History Channel , (Çevrimiçi) https://www.historychannel.com.au/articles/jeju-massacre , 16 Aralık 2018.
Ho, Samuel P. S.:	"Rural-Urban Imbalance in South Korea in the 1970s," Asian Survey , Vol. 19, No. 7, July 1979, pp. 645-659.
Hong, Hyun Woong:	American Foreign Policy Toward Korea, 1945-1950 , Yayınlanmamış Doktora Tezi, Stillwater, OK, Oklahoma State University, Faculty of the Graduate College, Mayıs 2007.
Institute for Research in Collaborationist Activities:	"Sabah Seni Kaldıran O Şarkın Sırrı (Korece)," Oh My News , (Çevrimiçi) https://news.naver.com/main/read.nhn?mode=LSD&mid=sec&sid1=001&oid=047&aid=0002011096 , 25 Kasım 2018.
Ishikida, Miki Y.:	Toward Peace: War Responsibility, Postwar Compensation, and Peace Movements and Education in Japan , Lincoln, NE, iUniverse, 2005.
Jeon, Yoong-Deok ve	"Land Reform, Income Redistribution, and Agricultural Production in Korea," Economic Development and

Young-Yong Kim:	Cultural Change , c. 48, no. 2, Ocak 2000, s. 253-268.
Jwa, Sung-Hee:	Korea's New Village Movement: Success Factors and Implications on Development Economics (Taslak), Seoul, KDI School of Public Policy and Management, Ocak 2015.
Jwa, Sung-Hee:	The Rise and Fall of Korea's Economic Development: Lessons for Developing and Developed Economies , Cham, Switzerland, Springer International Publishing, 2017.
Kang, Hyun-ah:	"Women's Experiences in the Gwangju Uprising: Participation and Exclusion," South Korean Democracy: Legacy of the Gwangju Uprising , Ed. Georgy Katsiaficas, Na Kahn-Chae, Abingdon, Oxon, England ve New York, Routledge, 2006, s. 67-85.
Kang, Jin-chul:	"Toprak Sistemi (Korece)," Encyclopedia of Korean Culture , 1995, (Çevrimiçi) http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0059217 , 16 Aralık 2018.
Kang, Man-gil:	A History of Contemporary Korea , Folkestone, Kent, England, Global Oriental, 2005.
Katsiaficas, George:	Asia's Unknown Uprisings Volume 1: South Korean Social Movements in the 20th Century , Oakland, CA, PM Press, 2012.
Kil, Byung-Ok:	Security Policy Dynamics: Effects of Contextual Determinants to South Korea , Aldershot, Hampshire, England, Ashgate, 2001.
Kim, Chung-yum:	From Despair to Hope: Economic Policymaking in Korea 1945-1979 , Seoul, Korea Development Institute, 2011.

Kim, Ho Jun:	A study on promotion of Technical and Vocational Education in the Syngman Rhee's regime (Korece), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Seoul, Yeonsei University, Department of History, Şubat 2015.
Kim, Joon-Kyung ve KS Kim:	Why the Saemaul Undong is So Important to Understanding Korea's Social and Economic Transformation , Seoul, KDI School of Public Policy and Management, 2012.
Kim, Myung Oak ve Sam Jaffe:	The New Korea: An Inside Look at South Korea's Economic Rise , New York, AMACOM, 2010.
Kim, Sunwoong ve Ju- Ho Lee:	"Private Tutoring and Demand for Education in South Korea," Economic Development and Cultural Change , c. 58. , no. 2, Ocak 2010, s. 259-296.
Kim, Youngmi:	Onların Saemaul Undong (Geudeuleui Saemaul Undong) (Korece), Seoul, Blue History (Pureun Yeoksa), 2011.
Lee, Jin Yi:	A Study on U.S. Education Aid to Korea in 1950's (Korece), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Seoul, Ewha Women's University, Department of Education, Mayıs 1988.
Lee, Ki-baek:	A New History of Korea , Çev. Edward W. Wagner, Cambridge, MA, Harvard University Press, 1984.
National Archives of Korea:	"Şehrin Saemaul Undong (Korece)," National Archives of Korea , (Çevrimiçi) http://theme.archives.go.kr/next/semaul/field03.do , 25 Kasım 2018.
Olsen, Edward A.:	Korea, the Divided Nation , Westport, CT, Greenwood

	Publishing Group, 2005.
Pak, Ki Hyuk:	“Outcome of Land Reform in the Republic of Korea,” Journal of Farm Economics , c. 38, no. 4, Kasım 1956, s. 1015-1023.
Park, Sooyoung:	“Analysis of Saemaul Undong: A Korean Rural Development Plan in the 1970s,” Asia-Pacific Development Journal , c. 16, no. 2, Aralık 2009, s. 113-140.
Reed, Edward P.:	"Is Saemaul Undong a Model for Developing Countries Today?," International Symposium in Commemoration of the 40th Anniversary of Saemaul Undong için Hazırlanılan Makele , Seoul, Korea Saemaul Undong Center, 30 Eylül 2010, s. 1-13.
Savada, Andrea Matles ve William Shaw:	South Korea: A Country Study , Washington, D.C., Superintendent of Documents, U.S. Government Printing Office, 1992.
Schwekendiek, Daniel J.:	South Korea: A Socioeconomic Overview from the Past to Present , Piscataway, NJ, Transaction Publishers, 2016.
Seth, Michael J.:	A Concise History of Modern Korea: From the Late Nineteenth Century to the Present , Lanham, MD, Rowman & Littlefield Publishers, 2010.
Seth, Michael J.:	Education Fever: Society, Politics, and the Pursuit of Schooling in South Korea , Honolulu, HI, University of Hawai'i Press, 2002.
Sonn, Jung Won ve Dong-Wan Gimm:	“South Korea’s Saemaul (New Village) Movement: An Organisational Technology for the Production of developmentalist Subjects,” Canadian Journal of

	Development Studies , c. 34, no. 1, 2013, s. 22-36.
Sorensen, Clark W.:	“Success and Education in South Korea,” Comparative Education Review , c. 38, no. 1, Şubat 1994, s. 10-35.
Trading Economics:	“South Korea GDP per capita,” Trading Economics, (Çevrimiçi) https://tradingeconomics.com/south-korea/gdp-per-capita .
UN Department of Economic and Social Affairs Population Division:	World Population Prospects: The 2010 Revision , c. 1: Comprehensive Tables, New York, United Nations, 2011.
Whang, J.:	“Monitoring an Integrated Rural Development Programme: Saemaul Undong, Korea,” Monitoring Systems for Agricultural and Rural Development Projects , c. 2, Ed. E. Clayton, F. Pétry, Development Policy Studies and Training Services, FAO Policy Analysis Division, Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1983, s. 40-57.
Yoon, Chung-ro:	“Saemaul Liderleri Yapmak ve Olmak Arasında: Röportaj ile 1970 Yılların Saemaul Undong (Korece),” The Rural Saemaul Undong in the Park Chung Hee Regime: Modernization, Tradition and Subject , Ed. Oh Yu-seok, Paju, Gyeonggi, Korea, Hanul Publishing Group, 2014, s. 201-242.
Yoon, Kaeunghun:	"The Change and Structure of Korean Education Policy in History," Italian Journal of Sociology of Education , c. 6, no. 2, Haziran 2014, s. 173-200.
You, Jong-sung:	"Land Reform, Inequality, and Corruption: A Comparative

	Historical Study of Korea, Taiwan, and the Philippines," Korean Journal of International Studies , c. 12, no. 1, Haziran 2014, s. 191-224.
--	---

Köy Enstitüleri:

Ahmad, Feroz:	Modern Türkiye'nin Oluşumu , İstanbul, Kaynak Yayınları, 2012.
Akdoğan, Esra Mindivanlı:	Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi , Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2016.
Apaydın, Talip:	Köy Enstitüsü Yılları , İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2012.
Arıkan, Zeki:	"Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi," Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi , c. 6, no. 23, 1999, s. 261-281.
Ata, Bahri:	"1924 Türk Basını Işığında Amerikalı Eğitimci John Dewey'nin Türkiye Seyahati," Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi , c. 21, no. 3, 2001, s. 193-207.
Ateş, Ahmet Emre:	1940-1946 Yılları Arasında Türkiye'de Köylü Eğitimi: Ulus-Devlet İnşasında Köy Enstitülerinin Yeri , Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2011.
Atmaca, Hüseyin:	Bir Köy Çocuğunun Serüveni: Köy Enstitüsünden Parlamento , Ankara, Abis Yayınevi, 2009.

Avcıoğlu, Doğan:	Türkiye'nin Düzeni , İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2013.
Aydemir, Şevket Süreyya:	Suyu Arayan Adam , İstanbul, Remzi Kitabevi, 2017.
Aysal, Necdet:	“Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri,” Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi , no. 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 267-282.
Aytemur, Nuran:	The Populism of the Village Institutes: A Contradictory Expression of Kemalist Populism , Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Mart 2007.
Başaran, Mehmet:	Köy Enstitüleri: Özgürleşme Eylemi , İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2014.
Başgöz, İlhan:	Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk , İstanbul, Pan Yayıncılık, 2016.
Biyografya:	“Saffet Arıkan,” Biyografya , (Çevrimiçi) http://www.biyografya.com/biyografi/11869 , 9 Mart 2018.
Bora, Tanıl:	Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler , İstanbul, İletişim Yayınları, 2017.
Boratav, Korkut:	Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009 , İstanbul, İmge Kitabevi, 2016.
Çakmak, Fezvi:	“Kuruluşundan Kapatılışına Kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi İçerisinde Köy Enstitülerine Yönelik Muhalefet,” Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları

	Dergisi , c. 6, no. 15, Güz 2007, s. 221-250.
Çelik, H. Seçkin:	“Yücel-Öner Davası ve İhmal Edilmiş Bir Siyasal Tartışma: Türkçe Ders Kitaplarında Sosyalist-Komünist Propaganda İddiası,” Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi , no. 42, Güz 2017, s. 507-530.
Demirel, Muammer:	"Türkiye Eğitiminin Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri," Tarih Tarih , (Çevrimiçi) https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=352546 , 05 Ağustos 2017.
Deniz, Muzaffer:	“Türk Milli Eğitiminde Bir Yerinden Yönetim Örneği: Maarif Eminlikleri,” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi , yıl. 4, no. 22, Mart 2016, s. 109-117.
Dictionnaire Larousse:	Ansiklopedik Sözlük , c. 3, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1993-1994.
Dilek, Hızır:	“1927 Köy Muallim Mektepleri ile Köy Okulları Müfredat Programının Analizi ve Yurttaşlık Bilgisi,” Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , c. 6, no. 11, Haziran 2016, s. 92-109.
Doğan, Mehmet:	Büyük Türkçe Sözlük , Ankara, Birlik Yayınları, 1990.
Dönmez, Cengiz:	“Atatürk’ün Eğitim ile İlgili Görüş ve Uygulamalarına Toplu Bir Bakış,” Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi , c. 7, no. 1, 2006, s. 91-109.
Dündar, Can:	Köy Enstitüleri , İstanbul, Can Sanat Yayınları, 2015.
Erdem, Çiğdem:	“Cumhuriyet Yönetiminin 1930’lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte “Dönüşüm”ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir

	Aracı Olarak Köy Eğitim Kursları,” Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , c. 10, no. 3, 2008, s. 187-200.
Gazalcı, Mustafa:	Köy Enstitüleri Sistemi: Mezunları Üzerine Bir Araştırma , Ankara, Bilgi Yayınevi, 2015.
Haspolat, Evren:	"Meşrutiyetin Üç Halkçılığı ve Kemalist Halkçılığa Ektileri," Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi , no. 47, Bahar 2011, s. 557-584.
Isaacson, Walter:	Benjamin Franklin , Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014.
Kapluhan, Erol:	"Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri,” Marmara Coğrafya Dergisi , no. 26, Temmuz 2012, s. 172-194.
Karaömerlioğlu, M. Asım:	"Bir Tepeden Reform Denemesi: Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun Hikâyesi,” Birikim Dergisi , no. 107, Mart 1998, s. 31-47.
Karaömerlioğlu, M. Asım:	Orada Bir Köy Var Uzakta: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem , İstanbul, İletişim Yayınları, 2014.
Karaömerlioğlu, M. Asım:	"The Village Institutes Experience in Turkey,” British Journal of Middle Eastern Studies , c. 25, no. 1, Mayıs 1998, s. 47-73.
Karaömerlioğlu, M. Asım:	"Türkiye'de Köycülük,” Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce , c. 2: Kemalizm, Ed. Tanıl Bora, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s. 284-297.

Karpat, Kemal H.:	Turkey's Politics: The Transition to a Multi-Party System , Princeton, NJ, Princeton University Press, 1959.
Kirby, Fay:	Türkiye'de Köy Enstitüleri , İstanbul, Tarihçi Kitabevi, 2015.
Koç, Nurgün:	Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri , İstanbul, İdeal Kültür Yayıncılık, 2013.
Koçak, Cemil:	"Fevzi Çakmak'ın Cenaze Töreni 31 Mart'la Kıyaslanmıştı," Star Gazete , 12 Ocak 2013, (Çevrimiçi) http://www.star.com.tr/yazar/fevzi-cakmak-in-cenaze-toreni-31-martla-kiyaslanmisti-yazi-719090 , 25 Mart 2018.
Lewis, Bernard:	Modern Türkiye'nin Doğuşu , Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
Libraire Larousse:	Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi , c. 10, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1986.
Libraire Larousse:	Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi , c. 14, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1986.
Makal, Mahmut:	Köy Enstitüleri ve Ötesi , İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2015.
Metinsoy, Murat:	İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye: Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum , İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
Munro, André:	"Populism," Encyclopedia Britannica , (Çevrimiçi) https://www.britannica.com/topic/populism , 1 Eylül 2017.

Onbaşı, Funda Gençoğlu:	“Halkevleri ve İlkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük,” Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi , c. 20, no. 3, Temmuz 2011, s. 69-88.
Oruç, Yener:	Atatürk’ün “Fikir Fedaisi” Dr. Reşit Galip: Günümüz Gözüyle , İstanbul, Gürer Yayınları, 2007.
Özdemir, Yavuz ve Elif Aktaş:	“Halkevleri (1932’den 1951’e,” Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi , no. 45, 2011, s. 235-262.
Pamuk, Şevket:	Türkiye’nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi , İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012.
Resmi Gazete:	“Köy Enstitüleri Kanunu,” no. 3803, 17 Nisan 1940, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc021/kanuntbmmc021/kanuntbmmc02103803.pdf .
Resmi Gazete:	“Köy Enstitüleri ile İlköğretim Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun,” no. 6234, 27 Ocak 1954, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8625.pdf .
Roskin, Michael G.:	Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür , Çev. M. Bahattin Seçilmişoğlu, Ankara, Adres Yayınları, 2009.
Şimşek, İbrahim:	Neden Köy Enstitüleri: Atatürk’ün Öğretmenleri , İstanbul, Özgür Yayınları, 2016.
Şirin, Selçuk:	“Kusura Bakmayın Eğitim Yazdım!,” Hürriyet , 19 Aralık 2016, (Çevrimiçi) http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/selcuk-sirin/kusura-bakmayin-egitim-yazdim-40310832 .

Şirin, Selçuk:	“Ülkenin Bekasını Dert Ediyorsanız, Bu 7 Öneriyi Dikkate Alın!” Hürriyet , 20 Mart 2017, (Çevrimiçi) http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/selcuk-sirin/ulkenin-bekasini-dert-ediyorsaniz-bu-7-oneriyi-dikkate-alin-40400394 .
Tinal, Melih:	“Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına,” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , no. 21, Güz 2008, s. 181-198.
Tonguç, Engin:	Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonuç , İzmir, Yeni Kuşak Köy Enstitüler Derneği Yayınları, 2009.
Tonguç, Engin:	Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç , İstanbul, Ant Yayınları, 1970.
Tonguç, İsmail Hakkı:	İlköğretim Kavramı , Ankara, Piramit Yayıncılık, 2004.
Uçarol, Rifat:	Siyasi Tarih (1789-2012) , İstanbul, Der Yayınları, 2013.
Uluskan, Seda Bayındır:	Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları , Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2010.
Uygun, Selçuk:	“M. Emin Soysal’ın Hayatı ve Köy Enstitüleri Tarihindeki Yeri,” Milli Eğitim Dergisi , no. 185, Kış 2010, s. 148-161.
Yıldırım, Nesrin:	Atatürk’ün İktisadi Egemenlik İlkesinin Kalkınma Politikaları , Ankara, Barış Platin Yayınları, 2006.
Yılmaz, Murat:	"Türkiye'de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012)," Doğu Coğrafya Dergisi , c. 20, no. 33, Ocak 2015, s. 161-188.

Zürcher, Eric Jan:	Modernleşen Türkiye'nin Tarihi , İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.
--------------------	---

